

Innstillingen fra Kirkerådets kirke/stat-utvalg
SAMME KIRKE - NY ORDNING

Høring 2002

Sammenfatning av høringsmaterialet

Oktober 2002

INTERAKTIVUM / Kirkerådet for Den norske kirke

Forord

I løpet av perioden mars-september 2002 har 1388 av 1780 høringsinstanser sendt sine svar på Kirkerådets høringsrunde om Kirke/stat-utvalgets innstilling "Samme kirke - ny ordning". Kirkerådet takker høringsinstansene for verdifulle innspill, reaksjoner og forslag.

Registrering og tilrettelegging av høringsmaterialet er foretatt av Kirkerådets sekretariat. Konsulentselskapet Interaktivum v/ Johannes Ulltveit-Moe var i perioden 6.-25. september engasjert for å bistå i dette arbeidet. Rapporten er ført i pennen av Johannes Ulltveit-Moe.

Rapporten legges fram for Kirkemøtet 2002. Kirkerådet håper også rapporten blir benyttet som et ressursdokument av alle som engasjerer seg i det videre arbeid med forholdet mellom kirke og stat.

Oslo, 2. oktober 2002

Erling J. Pettersen
Direktør i Kirkerådet

SAMME KIRKE – NY ORDNING

En sammenfatning av høringsmaterialet

Innholdsfortegnelse:

INNLEDNING	6
Om sammenhengen	6
Om høringsinstansene og hvem som har svart	6
Om dette dokumentet	8
Aktiv lytting	9
Sitater	9
Kvantitative og kvalitative data.....	10
Høringsmaterialet	11
På nettet	11
Synspunkter underveis	11
Om svarene.....	12
Om tallmaterialet.....	12
Mindretall	13
Ingen uttalelse	13
Bruken av materialet	13
Reaksjoner på utredningen og høringen.....	14
Om prosessen videre	21
HOVEDDEL A: HOVEDSPØRSMÅLENE	23
Kort om innstillingen ”Samme kirke – ny ordning”	23
Spørsmål 1 i høringsbrevet – de to prinsipielle hovedsynspunktene på statens religionspolitikk:	23
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	23
Tallmateriale (kvantitative data)	24
Synspunkter (kvalitative data).....	24
Hovedfunn til spørsmål 1	34
Spørsmål 2 i høringsbrevet – forslaget om ny ordning av forholdet mellom Den norske kirke og staten:	34
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	34
Tallmateriale (kvantitative data)	36
Synspunkter (kvalitative data).....	37
Hovedfunn til spørsmål 2	55
HOVEDDEL B: STATLIG RELIGIONSPOLITIKK, NY ORDNING OG FREMTIDIG LOVGIVNING.....	56
Spørsmål 3 i høringsbrevet – lovgivning i forbindelse med forslaget til nyordning:	56
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	56
Tallmateriale (kvantitative data)	56
Synspunkter (kvalitative data).....	57
Hovedfunn til spørsmål 3	58
Spørsmål 4 i høringsbrevet - grunnlovsfesting av statens religionspolitiske ansvar:.....	58
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	58
Tallmateriale (kvantitative data)	59
Synspunkter (kvalitative data).....	59
Hovedfunn til spørsmål 4	62

HOVEDDEL C: ØKONOMI	63
Spørsmål 5 i høringsbrevet - samlet og samordnet økonomi:	63
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	63
Tallmateriale (kvantitative data)	63
Synspunkter (kvalitative data).....	63
Hovedfunn til spørsmål 5	70
Spørsmål 6 i høringsbrevet - mer direkte medlemsfinansiering, supplert med offentlig støtte:	70
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	70
Tallmateriale (kvantitative data)	71
Synspunkter (kvalitative data).....	71
Hovedfunn til spørsmål 6	75
Spørsmål 7 i høringsbrevet – medlemsavgift eller livssynsavgift:	76
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	76
Tallmateriale (kvantitative data)	76
Synspunkter (kvalitative data).....	76
Hovedfunn til spørsmål 7	84
HOVEDDEL D: ORGANISERING AV DEN NORSKE KIRKE	86
Spørsmål 8 i høringsbrevet – den lokale organiseringen av kirken:	86
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	86
Tallmateriale (kvantitative data)	87
Synspunkter (kvalitative data).....	87
Hovedfunn til spørsmål 8	102
Spørsmål 9 i høringsbrevet – organer på bispedømmenivå og sentralt:	102
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	102
Tallmateriale (kvantitative data)	103
Synspunkter (kvalitative data).....	103
Hovedfunn til spørsmål 9	107
Spørsmål 10 i høringsbrevet - valgordninger:	108
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	108
Tallmateriale (kvantitative data)	108
Synspunkter (kvalitative data).....	108
Hovedfunn til spørsmål 10	112
HOVEDDEL E: ANDRE SPØRSMÅL.....	113
Spørsmål 11 i høringsbrevet – andre spørsmål:	113
Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon	113
Tallmateriale (kvantitative data)	113
Synspunkter (kvalitative data).....	113
Hovedfunn til spørsmål 11	119
HOVEDDEL F: GENERELT	120
Spørsmål 12 i høringsbrevet – andre kommentarer:	120
Temaer i merknadene	120
Kirken fremover	129
HOVEDDEL G: NOEN OPPSUMMERINGER	131
Et kort sammendrag	131

INNLEDNING

Kjære leser!

Du er nå begynt å lese på et dokument som oppsummerer hva omkring 1400 høringsinstanser mener om utredningen *Samme kirke – ny ordning*, laget av et utvalg nedsatt av Kirkerådet. Her er mye stoff, og for å lette oversikten har vi samlet de viktigste poengene innenfor avsnitt som er rammet inn, slik som dette avsnittet: Dette er rammer som går helt ut til venstre marg.

For å få oversikt over stoffet gir vi deg derfor følgende råd:

Start med lese det som står i disse rammene. Der finner du oppsummeringer av hvilke problemstillinger som er drøftet, hvordan høringsinstansene fordeler seg tallmessig i forhold til dem, og hva som er de viktigste argumentene for deres standpunkter.

Når du har gjort det, har du skaffet deg oversikt over det viktigste. Deretter kan du gå inn i detaljene så mye du trenger – og så mye du orker. God lesning! Vi tror du har noen interessante sider foran deg.

Om sammenhengen

Kirkerådet vedtok i mai 1997 å opprette et utvalg som skulle arbeide med spørsmål knyttet til forholdet mellom stat og kirke. Utvalget ble gitt et omfattende mandat. Selve utvalget ble oppnevnt i februar 1998. Prost Trond Bakkevig ble oppnevnt som leder. I løpet av den tiden utvalget arbeidet fremla det en rekke delrapporter. Nærmere informasjon er tilgjengelig på www.kirken.no. Kirkemøtet ble holdt løpende underrettet om utvalgets arbeid.

Hovedinnstillingen fra utvalget med tittelen *Samme kirke - ny ordning* ble presentert i mars 2002 og kort tid etter sendt på høring. Høringsinstansene ble bedt om å ta stilling til hovedlinjene i utvalgets innstilling, og ikke til alle problemstillingene som er drøftet der i tilknytning til fremtidig organisering av kirken. Spørsmålene til høringsinstansene er tatt med i denne sammenfatningen i begynnelsen av hvert kapittel.

Om høringsinstansene og hvem som har svart

Innstillingen fra utvalget ble sendt på høring til 1780 høringsinstanser fordelt på menighetsråd, kirkelige fellestråd, proster, bispedømmeråd, biskoper og andre organer. Gruppen andre består av teologiske fakulteter og andre utdanningsinstitusjoner, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner, og ulike kirkelige og kristelige organisasjoner, i alt omkring 60. Høringsbrevet ble også sendt til en del andre kirkesamfunn og andre instanser til orientering. Noen få av disse har avgitt uttalelse.

Innen fristen 2. september hadde 985 menighetsråd, 157 fellestråd og 69 proster svart. Dette tilsvarte 76% av menighetsrådene. Det kom inn en god del svar etter fristen – flere tok kontakt for å få utsettelse. Tabellen nedenfor er à jour pr. 18. september og viser at det i alt er kommet inn nesten 1400 uttalelser. Innstillingen ble sendt ut til ca 1780 høringsinstanser. Dette er en svarprosent på ca 78%. Det er en høy svarprosent, særlig når en tar i betraktning at svært mange av høringsinstansene har reagert på at høringsfristen var svært kort.

Menighetsråd i kommuner med ett sokn, der menighetsrådene også fungerer som fellesråd, er i denne sammenhengen registrert i kategorien menighetsråd (148 i alt). Ca 70% av prostene har avgitt høringsuttalelse.

Bispedømme	Uttalelser fra menighetsråd	Antall menigheter	% svar	Utt. fra fellesråd	Antall fellesråd (minus mr)	% svar	Utt. fra proster	Antall proster	% svar	Sum uttalelser i alt/lokalt	Utt.bispedømmeråd	Utt. fra biskoper	Utt. fra andre instanser	Totalt antall uttalelser
Oslo	63	71	88,7	3	3	100,0	5	7	71,4	71	2	1		74
Borg	98	118	83,1	17	30	56,7	7	8	87,5	122	2	1		125
Hamar	138	165	83,6	25	43	58,1	5	10	50,0	168	2	1		171
Tunsberg	93	114	81,6	15	28	53,6	9	10	90,0	117	1	1		119
Agder	134	148	90,5	13	38	34,2	7	12	58,3	154	2	-		156
Stavanger	73	88	83,0	18	19	94,7	6	8	75,0	97	2	0		99
Bjergvin	161	198	81,3	28	41	68,3	10	13	76,9	199	2	-		201
Møre	70	101	69,3	18	23	78,3	6	7	85,7	94	2	0		96
Nidaros	118	136	86,8	15	29	51,7	8	11	72,7	141	2	0		143
Sør-Hålog.	75	93	80,6	17	26	65,4	2	8	25,0	94	2	1		97
Nord-Hålog.	48	65	73,8	6	11	54,5	7	9	77,8	61	1	1		63
Totalt	1071	1297	82,6	175	291	60,1	72	103	69,9	1318	20	6	44	1388

Tab. Antall uttalelser totalt og i prosent fra ulike organer

Det er det kommet inn uttalelse fra

- 1071 av menighetsrådene. Dette tilsvarer en svarprosent på 82,6%
- 175 av fellesrådene (flersoknskommuner). Svarprosenten er 60,1%
- 72 proster. Svarprosent 69,9%
- 44 ulike andre organer (bl.a. fra de teologiske fakulteter, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner i kirken, frivillige kristelige organisasjoner, indre- og ytre misjonsorganisasjoner m.fl.)

Dessuten foreligger uttalelser fra de fleste bispedømmerådene, både fra perioden 1998 – 2002 og fra perioden 2002 – 2006 og fra 6 av biskopene. To av biskopene (biskopen i Bjergvin og Agder) var med i utvalget. De resterende har avgitt uttalelse sammen med bispedømmerådet. Til sammen foreligger 26 uttalelser fra bispedømmeråd og biskoper.

Tabellen viser at over 90% av menighetsrådene i Agder og nesten 89% i Oslo har avgitt uttalelse. Menighetsrådene i de øvrige bispedømmer ligger alle over 80% unntatt i Møre og Nord-Hålogaland, der det er henholdsvis ca 70% og 74% av menighetsrådene som har avgitt uttalelse.

Når det gjelder de kirkelige fellesrådene, viser tabellen en større variasjon. Alle fellesrådene i Oslo bispedømme har avgitt uttalelse og nesten 95% av fellesrådene i Stavanger, mens det kun er 34% av fellesrådene i Agder.

Variasjonene mellom prostene er også stor. 90% av prostene i Tunsberg har avgitt uttalelse, men bare 25% av prostene i Sør-Hålogaland.

Her er en oversikt over hvilke andre instanser som har svart i tide til å bli tatt med i dette dokumentet (nevnt i alfabetisk rekkefølge under hver kategori):

Teologiske fakulteter: Det teologiske fakultet (TF), Det teologiske Menighetsfakultet (MF) og Misjonshøgskolen (MHS)

Andre utdanningsinstitusjoner: Det praktisk-teologiske seminar, Diakonhjemmets Høgskole, Diakonissehjemmets Høgskole, Institutt for kristendomskunnskap og kyrkjefag (Volda), Kirkelig utdanningscenter i nord, Menighetssøsterhjemmets Høgskole.

Arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner

Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon, Den norske kirkes kateketforening, Den norske kirkes presteforening, Det Norske Diakonforbund, Kirkeansatte, KFO (For ansatte innen offentlig tjenesteyting), Musikernes Fellesorganisasjon, Norsk Kommuneforbund, Norsk Kvinnelig Teologforening, teOLOgene.

Andre instanser

Areopagos, Den norske Sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet, Den Norske Israelsmisjon, Det Norske Misjonsselskap, Døvemeninghetenes fellestråd, Feltprosten, For Bibel og Bekjennelse, Indremisjonsforbundet, Institutt for Kristen Oppseding (IKO), Kirkens Bymisjon, Kirkens Nødhjelp, Norges KFUK/KFUM, Norges Kristelige Studentforbund, Norges Kristelige Student- og Skoleungdomslag, Norges Kristne Arbeideres Forbund, Norges Samemisjon, Normisjon, Norsk Luthersk Misjonssamband, Norsk Misjon i Øst, Norske Kirkeakademier, OASE, Samarbeidsråd for menighet og misjon, Samråd på Kirkens Grunn.

Noen andre har mottatt utredningen til orientering. En del har på eget initiativ sendt inn kommentarer. Deres viktigste synspunkter er i overveiende grad kommet frem gjennom offisielle uttalelser. Det er disse denne sammenfatningen konsentrerer seg om.

Om dette dokumentet

I rammen nedenfor finner du en oversikt over hvordan dokumentet er bygget opp.

Dette dokumentet er bygget opp etter Kirkerådets høringsbrev og inndelt i hoveddeler (bokstavene A-F) og med de tilhørende 12 spørsmålene fordelt under hver hoveddel. Den siste hoveddelen (G) er noen oppsummeringer:

Hoveddel A: Hovedspørsmålene

- 1 Om de to prinsippene: likestilling mellom tros- og livssynssamfunnene og at staten skal føre en aktivt støttende religionspolitikk
- 2 Om en ny ordning av forholdet mellom staten og Den norske kirke

Hoveddel B: Statlig religionspolitikk, ny ordning og fremtidig lovgivning

- 3 Om ulike bestemmelser i egen lov ved en ny ordning for kirken
- 4 Om grunnlovsfesting av statens religionspolitiske ansvar

Hoveddel C: Økonomi

- 5 Om behovet for en samlet og samordnet økonomi
- 6 Om en mer direkte medlemsfinansiering, supplert med en viss offentlig støtte
- 7 Om medlemsavgift eller livssynsavgift

Hoveddel D: Organisering av Den norske kirke

- 8 Om den lokale organiseringen av kirken
- 9 Om organenes rolle på bispedømmenivå og sentralt

10 Om valgordningene

Hoveddel E: Andre spørsmål

11 Om 12 ulike temaer

Hoveddel F: Generelt

12 Andre kommentarer

Hoveddel G: Noen oppsummeringer

Dette dokumentet er en oppsummering av hva som er fremkommet av hovedsynspunkter fra høringsinstansene i forhold til de 12 spørsmålene som Kirkerådet har bedt høringsinstansene om å kommentere. Tyngdepunktet ligger i hovedspørsmålene og der hvor høringsinstansene har vært invitert til å besvare konkrete problemstillinger (spørsmålene fra 1-7). Dette svarer til at høringsbrevet bad mottakerne om å ta stilling til hovedlinjene i utvalgets innstilling, og ikke til alle problemstillingene som er drøftet i innstillingen i tilknytning til fremtidig organisering av kirken. Men mange høringsinstanser har også kommentert enkelttemaer i utredningen (relatert til spørsmålene 8-11). Et stort antall har benyttet anledningen til å komme med generelle synspunkter (spørsmål 12). Oppsummeringen av spørsmålene 8-11 er gjort mer summarisk.

Aktiv lytting

Oppmerksomheten er altså rettet spesielt mot det høringsinstansene mener om de viktigste prinsipielle forhold i relasjonene mellom kirke og stat og ved en nyorganisering av Den norske kirke. Oppsummeringen er gjort ut fra prinsippet om aktiv lytting: Å forsøke å høre hva høringsinstansene har på hjertet, og så formidle dette videre i en systematisert og konsentrert form. Søket har vært målrettet: Å komme på sporet av tankegang og argumentasjon hos høringsinstansene. Store deler av denne sammenfatningen er oversikter over argumenter som finnes i materialet.

Sitater

Det har vært et poeng å fargelegge fremstillingen med direkte utsagn fra høringsinstansene, og spesielt når disse utsagnene på en knapp og konsis måte uttrykker oppfatninger som er utbredt (mange i antall), representative (for alle eller noen nærmere angitte grupper av høringsinstanser) eller originale (med vekt på synspunkter som supplerer utvalgets innstilling enten fordi de utdyper temaer som bare er kort berørt der eller fordi de målbærer alternative oppfatninger). I mindre grad er tatt med utsagn som kan oppleves repeterende i forhold til utvalgets fremstilling. Når ulike stemmer på denne måten får komme til orde, gjør det ikke bare dokumentet mer levende og engasjerende. Det fører forhåpentligvis også til at den fremtidige debatten og argumentasjonen for ulike løsninger kan bli mer nyansert og samtidig mer konstruktiv.

Sitater fra informantenes svarbrev er vanligvis satt opp i denne rekkefølgen under temaene som behandles:

- Først de lokale høringsinstansene: menighetsråd og fellestråd
- Dernest de regionale: proster, biskoper og bispedømmeråd
- Deretter teologiske fakulteter og andre utdanningsinstitusjoner, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner og andre organisasjoner og institusjoner

Når en høringsinstans er nevnt som eksempel på støtte for et argument, betyr ikke dette (i) at vedkommende instans utelukkende har det refererte synspunktet som sin begrunnelse eller (ii) at denne instansen ikke etter egen vurdering synes andre av sine argumenter veier tyngre og heller burde vært referert. Det innebærer naturligvis at mange i denne fremstillingen vil savne noen av sine meget gode oppfatninger. Desto større grunn har de til å delta i den videre debatten som denne oppsummeringen forhåpentligvis vil stimulere til både internt i kirken og i det offentlige rom for øvrig.

Høringsfristen gikk ut 2. september, men en god del høringsuttalelser forelå ikke i Kirkerådets sekretariat før i andre og tredje uke av september. På grunn av den korte tiden som har stått til rådighet for bearbeidelsen, har det ikke vært mulig å vurdere alle høringsuttalelsene like inngående, særlig de som innkom betydelig etter fristen. Det statistiske materialet baserer seg i hovedsak på uttalelser registrert pr. fredag 6. september. Noen har bedt om utsetting av høringsfristen.

De enkelte temaer er bygget opp på denne måten:

- **spørsmålet i høringsbrevet** (bare i begynnelsen av hver hoveddel),
- **forslag** i utredningen: kortfattet presentasjon,
- **tallmateriale**: kvantitative data (det som kan uttrykkes statistisk),
- **synspunkter**: kvalitative data (det som uttrykkes i meninger, vurderinger eller tilsvarende),
- **hovedfunn**: kort oppsummering (disse er innrammet i bred ramme og er av kvalitativ karakter).

Kvantitative og kvalitative data

Ved lesningen er det viktig nettopp å være klar over at dokumentet inneholder to hovedtyper av stoff som må leses og vurderes ut fra sin egenart: kvantitative og kvalitative stofftyper. En nærmere orientering om de to stofftypene finnes nedenfor.

Sammenfatningen inneholder to hovedtyper stoff: Kvantitative og kvalitative elementer.

Kvantitative data. Dette er opplysninger som uttrykkes i tall ut fra vanlig statistisk metode. De er målbare og sier noe om hvordan høringsinstansenes svar er fordelt samlet sett og eventuelt på ulike grupper, bispedømmer eller landsdeler. Noe av tallmaterialet er beheftet med feilkilder og må derfor leses med betydelig forsiktighet. Spesielt gjelder dette i forhold til spørsmål 8, 9, 10 og 11. Dette blir nærmere omtalt på relevante steder i dokumentet.

Kvalitative data. Dette stoffet har to undergrupper:

- Den ene er synspunkter og argumenter fra høringsinstansene som ikke er tallfestet. De fremstår som mer eller mindre typiske og introduseres med enkelte, noen, flere eller mange. Dette er substansielle motiver som er til stede i høringsverdenen. De formidles ofte gjennom direkte sitater. De er ikke vektet eller prioritert. Men det er viktig å være klar over at høringsmaterialet sett under ett rommer mer substansielt stoff knyttet til

andre løsninger enn de utvalgets flertall går inn for. De som slutter seg til flertallet, gjør det ofte ved å uttrykke enighet, og uten å referere fra utvalgets betenkning eller å fremføre supplerende synspunkter eller alternative argumenter. De som er uenige gir ofte en langt fyldigere begrunnelse for sine standpunkter. Ut fra en samlet vurdering har vi funnet det riktig å la dette gjenspeile seg i dokumentet. Argumentene mot flertallets forslag får større plass enn argumentene for, og dette svarer til den samlede profilen på høringsmaterialet. Dette bringer oss over til den andre type kvalitative data:

- Den andre gruppen av kvalitativt materiale er tolkninger, vurderinger og oppsummeringer som er gjort i forbindelse med bearbeidelsen av stoffet. Det har vært nødvendig å finne en balanse mellom på den ene side respekten for det omfattende høringsmaterialet med alt hva det rommer av detaljer og nyanser, og på den annen side behovet for å utvikle sammendrag og oversikter slik at stoffet blir tilgjengelig for leserne. Det er ikke til å unngå at det ut fra en slik pedagogisk ambisjon, i løpet av to-tre hektiske bearbeidelsesuker, kan være trukket enkelte konklusjoner som ville blitt modifisert ved nærmere undersøkelse og ettertanke. Men i all hovedsak mener vi det er forsvarlig grunnlag for foreliggende vurderinger og oversikter.

Høringsmaterialet

Omfanget av høringsmaterialet er svært stort. Selv om mange av høringsuttalelsene er forholdsvis korte (1-2 sider), er det også uttalelser som er mer omfattende. Til sammen dreier det seg om flere tusen sider.

På nettet

Høringsuttalelsene er lagt ut på Kirkerådets internettsider (www.kirken.no) og er på den måten gjort offentlig tilgjengelig. Dette gjelder ikke bare de som er innkommet elektronisk. De øvrige er scannet og lagt inn av Kirkerådets sekretariat.

Det betyr at de som er interessert har muligheter til å få utdypet bildet som tegnes i dette dokumentet og finne frem til informasjon som det ikke har vært plassmessig mulig å ta med i denne fremstillingen. Denne tilgjengeligheten gjør det også mulig å foreta en kritisk vurdering av oppsummeringen som her foreligger og danne seg et selvstendig bilde av hva de fleste høringsinstansene har ment.

Synspunkter underveis

Forholdsvis tidlig i høringsprosessen var det enkelte instanser som gikk offentlig ut med sine oppfatninger (f eks Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon og noen fellesråd og bispedømmeråd) eller publiserte ressursdokumenter til saken (Den norske kirkes presteforening). Noen få har uttalt seg negativt om dette. I hvor stor grad det publiserte materialet har påvirket høringsinstanser som senere har kommet med sine uttalelser, er vanskelig å fastslå. Uten å ha hatt mulighet til en inngående kildeanalyse, er det imidlertid lett å konstatere at forholdsvis mange har benyttet seg av offentliggjorte argumenter, avsnitt og formuleringer eller eksplisitt har henvist til forslag eller synspunkter som fremkom tidlig i prosessen.

Dette er en konstatering av faktiske forhold og ingen kritikk av høringsinstansene. Det er naturlig å benytte andres ord og formuleringer hvis man finner at dette er godt dekkende for egne oppfatninger. I motsatt fall blir det nødvendig med nyformuleringer, slik materialet rommer mange eksempler på.

Om svarene

Omkring 70% av menighetsrådene som har uttalt seg, har svart på alle 12 spørsmålene. Av samtlige som har svart har omkring en femtedel bare svart på hovedspørsmålene (spørsmål 1 og 2). Dersom de har svart nei til en nyordning (spørsmål 2), skriver mange at resten av svarene er gitt subsidiært: ”Siden rådet er uenige i premissene, er spørsmålet egentlig irrelevant for oss... Skulle vi likevel på helt teoretisk-hypotetisk grunnlag kommentere spørsmålet, måtte det bli...” (Ørje menighetsråd).

Mange har ikke fulgt oppsettet i høringsbrevet, og dette har vanskeliggjort den statistiske bearbeidelsen.

Knapt halvparten av høringsinstansene har svart kortfattet, og en god del med bare ja/nei, delvis enig/uenig, vet ikke, må utredes nærmere osv, mens de øvrige har kommet med utfyllende begrunnelse, merknader og meninger i tilknytning til svarene de har avgitt. Dette gjelder både generelle merknader til saken, til prosessen osv eller til ett eller flere av spørsmålene. Her finnes et vell av interessante og gode forslag, refleksjoner, visjoner og spørsmålstejn som vi har forsøkt å fange opp i den kvalitative oppsummeringen.

Spesielt blant menighetsrådene er det en del som unnlater å svare på annet enn de to første spørsmålene. Noen viser til at de trenger mer tid for å sette seg inn i materialet, mens andre forventer mulighet til å uttale seg om disse spørsmålene ved en senere anledning (f eks Drammen kirkelige fellesråd).

En del menighetsråd gjør spesielt oppmerksom på at de har forelagt saken til drøfting i menighetsmøte, og at de i sin uttalelse legger vekt på å være lojale mot menighetsmøtets anskuelser fremfor å markere egne oppfatninger (f eks Vegusdal sokneråd).

Det må også påpekes at en del høringsinstanser støtter forslag som i praksis innebærer at de samtidig distanserer seg fra andre forslag eller standpunkter i utredningen uten at dette er gjort eksplisitt i uttalelsen (eksempel: Noen støtter urnevalg av bispedømmeråd og direkte valg til Kirkemøtet, noe som bare lar seg kombinere med en endret sammensetning av Kirkemøtet uten at dette er uttrykkelig påpekt.)

Flere etterlyser hvilken status delrapportene, som er blitt utgitt underveis under utredningsarbeidet, har i forhold til den endelige innstillingen fra utvalget. En del av det som blir etterlyst i høringsrunden er behandlet i en eller flere av disse delrapportene, men de fleste høringsinstansene har ikke hatt muligheter til å forholde seg til dette materialet. En del av det som etterlyses i innstillingen er faktisk belyst i andre dokumenter fra utvalget.

Om tallmaterialet

Det er knyttet noe usikkerhet til tallmaterialet som presenteres. Dette skyldes flere ting. For det første er registreringen foretatt av tre ulike personer. For det andre er det grunn til å anta at usikkerhet og frustrasjon rundt høringsprosessen kan ha slått ut i besvarelsen av de konkrete spørsmålene. For det tredje er forholdet mellom hovedspørsmålene og de følgende spørsmålene litt uklart. Noen besvarer spørsmålene 3 og 4 med forbehold om at de egentlig ikke ønsker endringer og forutsetter uttrykkelig at det likevel blir en nyordning i tråd med utvalgsflertallets forslag. Andre forsøker å besvare spørsmål 3 og 4 innenfor en forutsetning om at statskirkeordningen består i en eller annen form. For det fjerde synes det som om mange høringsinstanser har problemer med å forstå hva det egentlig spørres etter, særlig i

spørsmålene 3, 8, 9, 10 og 11. De ulike 'modellene' innenfor flertallets forslag til nyordning (spørsmål 3) har vært vanskelig å få tak på for mange høringsinstanser.

Mindretall

Svært mange av høringsinstansene synes å ha drøftet seg frem til et samlet standpunkt på alle eller på de fleste spørsmålene. Ca 75% av uttalelsene er enstemmige. De øvrige uttalelsene har svar med flertall og mindretall. Dette gjelder særlig svar knyttet til spørsmål 1 (om instansene kan slutte seg til hovedsynspunktene på statens religionspolitikk) og spørsmål 2 (som gjelder forslaget om en nyordning av forholdet mellom staten og Den norske kirke), men det kan også gjelde de andre spørsmålene, bl.a. om medlemsavgift eller livssynsavgift, om særlov, arbeidsgiveransvar og tilsetning i kirken, særlig vedrørende prester, og om direkte eller indirekte valg av bispedømmeråd/Kirkemøtet.

Det synes som om mindretallet fordeler seg forholdsvis jevnt mellom de som støtter et forslag og de som ikke støtter forslaget, for eksempel om forslaget til nyordning av forholdet mellom staten og Den norske kirke. Vi har ikke foretatt noen opptelling, men det synes å være en forholdsvis jevn spredning. Det er ingen tydelig tendens til at flertallet som regel svarer ja på spørsmålene og mindretallet nei. Har høringsinstansen delt seg på midten (for eksempel 3 for og 3 mot) har vi kategorisert det som "vet ikke."

Ingen uttalelse

Noen svært få høringsinstanser har meldt tilbake at de ikke avgir uttalelse, med begrunnelser av følgende karakter:

- tidspresset på grunn av den korte fristen og andre forhold som er nærmere omtalt under avsnittet om høringsprosessen,
- spørsmålene som reises må utredes tydeligere først,
- ønsker ikke å bidra med noe som kan føre til et skille,
- ordningsspørsmål er uviktige sett i forhold til hva det egentlig dreier seg om i kirken,
- har ikke kunnet samle et beslutningsdyktig menighetsråd.

Noen få har sendt høringsbrevet i retur enten uten kommentarer eller som uttrykk for protest.

Bruken av materialet

En del uttrykker bekymring for at høringsmaterialet skal bli brukt til å trekke for bastante og raske konklusjoner.

- "Dette har også sammenheng med at vi er redd for at kun tall og prosentmateriale vedr. korte svar vil gi misforståelser og et svært uriktig grunnlag for videre behandling av viktige spørsmål i kirkens organer." (Mæl sokneråd, Agder)
- "...en enkel opptelling av de ulike svarkategoriene vil gi et tilslørt og lite nyansert bilde av høringsinstansenes oppfatninger. I mange tilfeller antar vi at de premisser og grunnholdningene som legges inn i vurderingene er viktigere enn konklusjonene." (Larvik kirkelige fellesråd)

Vi har i denne sammenfatningen prøvd å fokusere nettopp på vurderingene som ligger bak tallene.

Reaksjoner på utredningen og høringen

En meget stor del av høringsinstansene, særlig de lokale, har synspunkter på den høringsprosessen Kirkerådet har lagt opp til. Dette kommer vi nærmere inn på mot slutten av denne innledningen.

Færre, men likevel ganske mange, sier også noe om selve utredningen ”Samme kirke – ny ordning”, enkelte også om sammensetningen av utvalget. En kort redegjørelse om dette har vi valgt å ta med her, selv om mange av synspunktene er formidlet under det siste spørsmålet i høringsbrevet.

Høringsmaterialet inneholder synspunkter i forhold til spørsmålene som er blitt stilt og som er relatert til forslag fra utvalget. Dette oppsummeres i hoveddelene A-G.

Men høringsinstansene har også oppfatninger om:

- Kirke/stat-utvalgets innstilling: Utredningen som danner grunnlag for spørsmålene i høringsbrevet oppleves spennende av mange, men vanskelig av enda flere.
- tittelen ”Samme kirke – ny ordning”: Mange uttrykker tvil om kirken forblir den samme med en annen relasjon til staten.
- sammensetningen av utvalget: Det er for få fra lokalplanet.
- høringsbrevet: Mange er lite fornøyd med en del av spørsmålene og synes de er ledende eller upresise.
- høringsprosessen: Det er betydelig frustrasjon over tempo, tidspunkt og den korte tidsfristen, særlig når en tar i betraktning at mange er nyvalgte medlemmer av menighetsråd og fellesråd.
- prosessen videre: Et stort antall advarer mot å forsere arbeidet med nye relasjoner mellom stat og kirke.

Disse punktene blir kort kommentert nedenfor.

Reaksjoner på utvalgets innstilling

Kommentarene er både positive og negative. De positive kommentarene går på at dokumentet er interessant og innholdsrikt, at det gir gode oversikter over kirkens organisasjon, at det er gjort et grundig arbeid (Ås menighetsråd), at det utfordrer og stimulerer til refleksjon (prosten i Jæren).

- ”Takk til utvalet for viktig og grundig arbeid, imponerende!” (Ål sokneråd)
- ”Haugesund kirkelige fellesråd vil takke for en god og omfattende utredning som har vært et godt grunnlag for debatt og drøfting.”
- ”Jeg vil takke utvalget for et verdifullt og spennende arbeid. Det har vært interessant å lese innstillingen Samme kirke – Ny ordning.” (Prosten i Drammen)
- ”Mange viktige tema er belyst på en seriøs og meget grundig måte. Så langt er arbeidet av stor kvalitet og verdi.” (Hovin menighetsråd)
- ”Vi takker for arbeidet som kirke/stat-utvalget har gjort, og vi synes det er viktig å følge opp den store grad av enighet og den tilnærmingen som tydeligvis har skjedd mellom medlemmene i utvalget. Spørsmålet om forholdet mellom kirke og folk rører ved mange følelsesmessige strenger, og det er viktig at vi alle tilstreber åpenhet, raushet, kompromiss og vilje til å holde sammen slik at vi ikke opplever å splitte Den norske kirke i denne prosessen.” (Askim menighetsråd)

- ”Generelt vil MF uttale at Kirkerådets kirke/stat-utvalg... har levert en interessant innstilling med en serie dristige og stimulerende utspill. På den annen side er det forholdsvis mange sentrale spørsmål i kirke/stat-debatten som i innstillingen ikke har fått den oppmerksomhet en kunne forvente ut fra utvalgets mandat og konklusjon.”

Langt flere høringsinstanser kommer med kritiske merknader til innstillingen. Dette er merknader som gjelder språket, innholdet og tilretteleggingen av stoffet.

Språket

Mange høringsinstanser, spesielt lokale, har kommentarer til at dokumentet inneholder en del vanskelige formuleringer, at store deler av dokumentet bare er skrevet på nynorsk og at det ikke også foreligger på samisk. Flere mener innstillingen burde være skrevet på begge målformer.

- ”Bok og notat er så komplekst skrevet at det er lite egnet til klargjøring av synspunkter. Heller ikke våre akademikere med nynorsk som hovedspråk kunne forklare oss hva enkelte begreper i spørsmålene skulle bety.” (Hovin menighetsråd, jf også Melbu menighetsråd),
- ”For Kautokeino menighetsråd er det (et) stort problem å kunne gi tilfredsstillende svar når dokumenter og andre uttalelser ikke foreligger på samisk. Kautokeino menighetsråd aksepterer ikke at dokumentene ikke kommer på samisk, og derfor henstiller rådet at alle dokumenter heretter også trykkes på samisk.” (Tilsvarende synspunkter fra mange høringsinstanser i Nord-Hålogaland.)

Innholdet

Høringsinstansenes synspunkter på de enkelte deler av innholdet kommer vi tilbake til utover i denne oppsummeringen. Her nevner vi noen av de mer generelle kommentarene til innholdet. De reflekterer noe om hvordan leserne har opplevd utredningen og hva slags hovedinntrykk den kan ha skapt. Disse kommentarene kan stikkordsmessig rubriseres under vinkling og argumentasjon, kirkeforståelse, manglende evalueringer og konsekvensvurderinger, og raske konklusjoner:

Vinkling og argumentasjon: Forslaget om endring av relasjonene mellom kirke og stat blir begrunnet ut fra tanken om likestilling mellom tros- og livssynssamfunnene og ikke ut fra kirkens egenart og behov og dens betydning i samfunns- og folkeliv. Noe av dette ligger bak utsagn om at utvalget opererer mer som en statlig oppnevnt kommisjon enn som et kirkelig utvalg (Prosten i Alta og flere andre), eller etterlysningen av ”en grundig behandling av grunnleggende spørsmål av denne karakter: Hva er det i den nåværende ordning som hindrer Den norske kirke i sin utøvelse av sin virksomhet?” (Prosten i Indre Troms). Et utall høringsinstanser fremfører lignende synspunkter på utredningens noe ensidige begrunnelse for en endring (jf domprosten i Bodø). En del synes også at fokuseringen på ett alternativ stenger for innsyn ”for eller imot ulike alternativer” og at innstillingen derfor ”utgjør et dårlig grunnlag for å gjøre seg opp en selvstendig og velbegrunnet mening om så vel helhet som detaljer.” (Teologisk studentutvalg, Universitetet i Oslo, jf også Oslo biskop).

Kirkeforståelsen: Mange opplever at innstillingen i for liten grad er opptatt av hva som skal være fremtidens kirke. Utvalget viser til målsettingen om at Den norske kirke ønsker å være ”en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke,” men mange høringsinstanser, som kan vektlegge disse begrepene litt ulikt, synes at dette er svakt ivaretatt i innstillingen. Vi savner ”en drøfting av Den norske kirkes identitet, lokalmenighetens funksjon i

morgendagens kirkeliv og sammenhengen mellom forhold som tro – kirke – tilhørighet – delaktighet – ansvar... i en rapport utgitt av et utvalg nedsatt av Kirkerådet.” (Furuset menighetsråd) ”Soknerådet meiner at utvalet i innstillinga i større grad burde ha vektlagt Den norske kyrkja som ein åndeleg storleik.” (Hareid sokneråd) ”Vi savner visjonene for en fremtidig norsk folkekirke inn i et nytt årtusen.” (Holmestrand menighetsråd, jf domprosten i Molde). Innstillingen ”er for defensiv i å tegne bilde av kirken”. (Skårer menighetsråd).

Viktige evalueringer er ikke foretatt: Mange synes det er en hovedsvakheter at utvalget fremmer forslag til endringer uten at det er foretatt noen grundig evaluering av erfaringene med kirkeloven av 1997, og at det derfor mangler en erfaringsbasert basis for de forslag som blir fremmet. Ikke minst de lokale høringsinstansene er opptatt av dette.

Innbakte modeller: Mange gir uttrykk for at de synes det er vanskelig å få tak på de ulike alternativene som finnes i innstillingen. De etterlyser greiere oversikter og tydeligere presentasjoner av de ulike modellene eller løsningsforslagene. ”Til utredningen som helhet vil seminaret understreke at den på mange måter framstår som en underkommunisierende tekst.” (Det praktisk-teologiske seminar)

Manglende konsekvensvurderinger: Utredningen mangler på vitale punkter en vurdering av hva som vil være positive og/eller negative følger av det som blir foreslått, gjerne ut fra en analyse av erfaringene med de siste kirkereformene (se f eks Ulstein sokneråd, Greåker menighetsråd og flere andre) En god del påpeker at det er vanskelig å ta stilling ”når alternativene er dårlig utredet og konsekvensene knapt tydeliggjort.” (Drammen kirkelige fellesråd)

Raske konklusjoner: Flere påpeker at innstillingen viser til videre utredning, men samtidig fremmer den standpunkter i saker som skal utredes, og det dras omfattende konklusjoner på grunnlag av forholdsvis kortfattede fremstillinger (Prosten i Nordre Aker og flere andre). ”Vi har problemer med å få tak i og følge argumentasjonen som leder til utvalgets hovedkonklusjon.” (Setskog menighetsråd)

- ”Utvalgets arbeide må i lys av den debatt som har funnet sted i kirken de seneste tiårene om relasjonen stat–kirke, karakteriseres som et gjennomforhandlet kompromissforslag.” (Teologisk fakultet)

Form og tilrettelegging

En gruppe merknader dreier seg om at stoffet ikke er godt nok tilrettelagt og redigert. Ord som går igjen er at innstillingen er vanskelig, kompleks, innfløkt, uforståelig, uklar, ullen, lite tydelig (se f eks uttalelser fra Dybvåg menighetsråd, Gjøvdal sokneråd, Kvaløy menighetsråd). Dette, sammen med at mange opplever stoffmengden som stor og tidsfristen som kort, forklarer hvorfor flere mener det er vanskelig å ta standpunkt til de ulike temaene. Flere mener redigeringen kunne vært bedre slik at det ble lettere å se alternativene (f eks Stavsjø menighetsråd).

- ”Omfanget av utgreiinga har skapt stor uvisse og gjer at det er vanskeleg å ta stilling til ho.” (Granvin sokneråd)
- ”Sammendragene er lettfattelige, men når man leter etter mer utfyllende detaljer er det vanskelig å finne tydelige forklaringer.” (Grytøy menighetsråd)
- ”Stordal sokneråd har kjensle av usemje i det, etter mange si mening, altfor breidt samansette utvalet. Resultatet er utydeleg og vanskeleg å ta standpunkt til.”

- ”Vi synes hele meldingen er vag og vanskelig å ta stilling til. Man blir mer forvirret enn opplyst.” (Notodden kirkelige fellesråd).
- ”Man sitter igjen med flere spørsmål enn svar etter å ha lest utredningen.” (Prosten i Nærøy)

Reaksjoner på tittelen ”Samme kirke – ny ordning”

Mange har kommentarer i forhold til tittelen på utredningen: ”Samme kirke – ny ordning.” Flere markerer sterkt at en ny ordning lett også vil føre til at kirken endrer seg, eller fremholder at de synes utvalget undervurderer den betydningen som ordninger og rammer har på innholdet. En del uttrykker seg forsiktig om det samme. Et eksempel er Sirdal kyrkjelege fellesråd: ”Innstillinga reiser store og vanskelege spørsmål, og vi føler oss ikkje heilt trygge på om den kyrkja som skisserast er den same kyrkja som i dag.” Tilsvarende kommentarer kommer fra høringsinstanser på alle nivåer. Se f eks Hommelvik menighetsråd, Uggdal sokneråd og flere andre.

Reaksjoner på sammensetningen av utvalget

Flere høringsinstanser har kommentarer til sammensetningen av utvalget og mener den er skjev ut fra ulike kriterier (topptung, akademisk, få grasrotfolk o l) . Følgende sitater taler for seg:

- ”Det er et topptungt utvalg som har levert en innstilling med vanskelig språk.” (Andøy kirkelige fellesråd)
- ”Vi stussa også på samansetninga i utvalet. Det var ikkje mange frå grasrota som var representert der.” (Lesja sokneråd)
- ”Vi mener at komiteens medlemmer ikke representerer bredden i Dnk.” (Re kirkelig fellesråd)
- ”Når det gjelder Kirke/stat-utvalgets sammensetning, forundrer det Misjonshøgskolen at de andre to teologiske fakulteter har flere representanter blant utvalgets medlemmer, mens et fakultet som eies av en av de kirkelige organisasjoner – Det norske misjonsselskap – ikke ble bedt om å stille noen representant. Dette beklager vi, især fordi innstillingen bl a berører forholdet til frivillige kristelige organisasjoner og private kirkelige institusjoner (jf blant annet innstillingens pkt 11.10).”
- ”Vel halvparten av utvalgsmedlemmene er fra embetssiden, noe vi opplever som en skjev fordeling. Ingen i utvalget representerer fagfeltet kirkemusikk, noe vi opplever som en betydelig svakhet. Vi savner også tydeligere representasjon fra det kirkelige demokrati – rådsstrukturen.” (MFO)
- ”Som en stor arbeidstakerorganisasjon for ansatte i Den norske kirke beklager NKF utvalgets skjeve sammensetning (i hovedsak teologer og andre akademikere). En rekke forhold som angår arbeidstakere i Den norske kirke er ikke belyst på en tilfredsstillende måte.” (Norsk kommuneforbund)

Reaksjoner på høringsbrevet

Spørsmålsformen

Relativt mange nevner at de synes spørsmålene i høringsbrevet la føringer. De blir karakterisert som ledende av flere høringsinstanser (f eks Botne menighetsråd, Grinilund menighetsråd). Det finnes også en rekke kommentarer til spørsmålene fra 8 til 11 fordi de innbyr til å vurdere ganske mange, forskjellige og ikke prioriterte temaer, som alle krever mye arbeid for å kunne bli besvart skikkelig.

- ”Vi opplever en del av spørsmålene taktiske idet svaret på ett spørsmål legger bindinger på svarene på andre spørsmål.” (Ilen menighetsråd)
- ”Høyringa og spørsmålsstillinga skulle vore vinkla ut frå noverandre ordning opp imot ei eventuell nyordning.” (Randabygd sokneråd)

Høringstemaene

Flere viser til at høringsbrevet innbyr til å uttale seg både om hovedspørsmålet og om en rekke andre interne organisasjonsmessige forhold i kirken, samtidig som det sies at det er det første som skal opp på Kirkemøtet i høst og at høringsinstansene senere skal få anledning til å komme med synspunkter på en rekke enkeltspørsmål (jf. menighetssending nr. 2-2002 av 22.05.02). Ut fra dette, og i lys av informasjonen om at det ”særlig er de store linjene i forholdet mellom kirke og stat som står på dagsorden” på høstens kirkemøte, opplever flere at proporsjonene er forskjøvet i hele høringsopplegget.

- Vik sokneråd målbærer dette slik: ”Det er jo nettopp desse ’hovedlinjene i utvalgets innstilling’ vi som høringsinstans ynskjer å få betre tid til å setja oss grundig inn i, diskutera og vurdera. Vi kan nemleg ikkje sjå at vi er sikra å få uttala oss fleire ganger om det store hovudspørsmålet om Den norske kyrkja skal vera ei statskyrkje eller ikkje.... Det er jo dette som vedkjem alle medlemmane i Den norske kyrkja, og som vi som deira stedlege valgte representantar må uttala oss om. Alle spørsmål i tilknytning til framtidig organisering av kyrkja, arbeidsgjevaransvar, tilsettingar og prestar, prostar og biskopar si rolle i kyrkjestrutturen, m.m. som vi truleg får mulighet til å koma med innspel om seinare, er organiseringsspørsmål som ikkje vedkjem folk flest i same grad. Difor er det den høringsprosessen vi er inne i no som er den viktigaste; ynskjer medlemmane i Den norske kyrkja ei fri stilling frå Den norske stat, eller ynskjer dei det ikkje. For å få svar på dette treng vi meir tid - no!”
- ”Videre blir høringsinstansene henstilt om på det nåværende tidspunkt ikke å ta direkte stilling til viktige spørsmål vedrørende framtidig organisering av Den norske kirke. Etter seminarets oppfatning understreker kommentaren det uheldige ved i det hele tatt å sende et slikt dokument ut på ordinær høring. Det er vår oppfatning at det er umulig å gi klare svar på prinsipielle hovedspørsmål, samt enkeltheter innenfor en framtidig kirkestruktur, før en har en rimelig oversikt over helheten. Dette er bakgrunnen for at seminaret i sin høringsuttalelse unnlater å følge anmodningen om å gi direkte svar på en rekke av de anførte spørsmålene, og nøyer seg med å fremme kritiske innspill til en utredning som primært leses som et prosessdokument.” (Det praktisk-teologiske seminar)

Reaksjoner på høringsprosessen

Det er kommet mange kommentarer når det gjelder høringsprosessen. Noen uttrykker glede over Kirkerådets initiativ (f eks Tysvær kirkelige fellelsråd). Det har gitt anledning til å sette viktige spørsmål som gjelder Den norske kirke på dagsorden lokalt. En god del opplyser at menighetsrådet har drøftet saken på flere møter, at det er blitt avholdt menighetsmøter og at menighetsrådet og andre menighetslemmer har deltatt på andre samlinger hvor innstillingen har vært drøftet. Denne prosessen har vært interessant og lærerik. Flere foreslår at saken burde vært gjort til gjenstand for et studieopplegg.

- ”Høringen skapte stort engasjement i rådet.”
- ”Vi har drøftet saken på tre menighetsrådsmøter. Vi synes det har vært nyttig og interessant. Vi har lært mye.” (Andebu menighetsråd)
- ”Det mest positive med denne høyringa, er at det får i gang ein diskusjon og eit engasjement hos folket.” (Lesja menighetsråd, Lesjaskog menighetsråd og Lesja fellelsråd; tilsvarende Ottestad menighetsråd)

- ”Vi vil først uttrykke glede over at Kirkerådet har tatt initiativ til en bred og omfattende høring før saken skal opp til førstegangsbehandling under årets KM.” (Lunner og Grua/Harestua menighetsråd)
- ”Det er dristig av Kirkerådet å be om høringsuttalelse på grunnlag av denne utredningen. Men om ikke utredningen er fullgod, så er det en god begynnelse.” (Biri menighetsråd)

Men kritikken er sterk, ikke minst fra menighetsråd og fellelråd, og samlet sett fra et flertall av høringsinstansene. Uttrykksmåten er til dels meget sterk tatt i betraktning at dette er en offisiell høring. Kritikken kan oppsummeres rundt noen stikkord: tempoet, høringsfristen, tidspunktet, sakskompleksiteten og utvalg av høringsinstanser.

Tempoet

Enkelte høringsinstanser uttrykker glede over at utredningen er satt på sakskartet så kort tid etter at den forelå. De mener saken er så viktig at den krever rask oppfølging og målrettet fremdrift (f eks prosten i Austre Sunnmøre).

Men det store flertallet synes at tempoet i denne saken er altfor høyt. Det kreves svar på vanskelige spørsmål som forutsetter at det er tid til refleksjon og meningsutveksling. Den raske fremdriften har gjort at mulighetene for dette har vært begrenset. Mange menighetsråd har dessuten begrensede administrative (og kanskje også faglige) ressurser til rådighet til å forberede og tilrettelegge behandlingen av en slik stor sak (noe bl a Teologisk fakultet påpeker). Selv om flere rapporterer om at saken er drøftet i både menighetsråd og andre fora, har det i løpet av den korte tiden ikke vært mulig å få satt i gang gode og grundige lokale prosesser for studium og diskusjoner. Enkelte lurer på om det ligger en skjult dagsorden bak det høye tempoet (f eks Sandnes menighetsråd).

- ”Utvalget går inn for en omfattende prosess som vil endre århundregamle tradisjoner og strukturer. Tempoet som Kirkerådet har lagt opp når det gjelder behandlingen av denne saken er derfor uheldig.” (Søreide menighetsråd)
- ”Menighetsrådene mener at det har vært og er for høyt tempo i beslutningsprosessen.” (Hof, Arneberg og Hof Finnskog menighetsråd)
- ”Det kan vitne om arroganse og dårlig kontakt med grasrota.” (Prosten i Ringerike)
- ”Lademoen menighetsråd synes det er forunderlig at en av de viktigste sakene i Den norske Kirkes mangehundreårige historie skal presses gjennom på ekstremt kort tid.” (Lademoen menighetsråd)
- ”Kirkerådets råkjør mot menighetsrådene bærer preg av arroganse og vitner om dårlig bakkekontakt.” (Hønefoss menighetsråd, Ringerike kirkelige fellelråd)
- ”Det forutsettes at menighetsrådene og fellelrådene uten videre kan slutte seg til det premissgrunnlaget utvalget legger opp til. Utvalget har brukt 4 år på å arbeide seg frem til en viss enighet i konklusjonene. Det forutsettes at menighetsrådene på noen uker skal faktisk og emosjonelt ta stilling til meget vidtrekkende spørsmål, spørsmål som til dels fortøner seg uklare. Vi beklager sterkt denne framgangsmåten. Vi vil hevde at det kan smake av en manglende respekt for det lokale lederskap og menige kirkemedlem som vi ikke var forberedt på. Dette finner vi uansvarlig.” (Vardeneset menighetsråd)

Høringsfristen

Omkring halvparten gir uttrykk for at fristen for å angi uttalelse var satt for tidlig. Selv om Kirkerådet har gitt høringsinstansene en frist som er lenger enn den som er foreskrevet i den offentlige utredningsinstruksen (der 3 måneder er satt som en normal høringsperiode), mener mange at dette likevel var for kort sett i forhold til sakens omfang og vidtrekkende betydning.

Det blir vist til at flertallet av menighetsrådsmedlemmene var nye ved siste valg og at det oppleves som krevende, ved starten av funksjonsperioden, å skulle sette seg inn i denne saken slik at det ville være mulig å avgi forsvarlige, gjennomtenkte og velbegrunnede svar. Flere ber om utsettelse noen måneder eller ett år (f eks Gimsøy/Strauman menighetsråd, Meløy kirkelige fellestråd).

- ”Det er en hån mot demokratiet i kirken at fristen er så knapp at vi ikke kan foreta et gjennomdiskutert svar.” (Årstad menighetsråd)
- ”En høringsfrist på ca 5 måneder inklusive sommerferie synes å være absurd.” (Østre Aker menighetsråd)
- ”Vi vil poengtere at det rett og slett er ufint å overlate en så stor og tung sak til helt ferske menighetsråd... (Geilo menighetsråd og flere andre).
- ”Med så kort høringsfrist blir ikke folkekirkeprinsippet tatt på alvor.” (Domprosten i Stavanger)

Tidspunktet

At deler av høringsperioden falt sammen med perioden for våronn, skoleavslutning, sommerferie og skolestart blir også nevnt som begrunnelse for kritikken. En del menighetsråd har vist til at de ønsket å inkludere menigheten i diskusjoner om utredningen, men at høringsfristen og tidspunktet forhindret dette.

- En skulle tro at en ”ikke har vurdert hvor vanskelig det kan være å få til en seriøs behandling i en ferietid, eller hvor vanskelig det er å samle til menighetsmøter hvor en så viktig sak absolutt burde vært diskutert i flere omganger. For dette er en sak som hele menigheten bør få diskutere og ta standpunkt til, ikke bare MR. Som kjent er ikke menighetsrådene tilsatt på hel tid, det er ledig tid og kvelder som må brukes.” (Ullensaker menighetsråd)

Sakskompleksiteten

Flere viser til at saken for mange inneholder mye ukjent stoff og reiser problemstillinger som oppleves nye og krevende.

- ”Stoffet er altfor komplisert og for omfattende for de fleste av medlemmene i menighetsrådet. Det stilles altfor mange spørsmål.” (Nenset menighetsråd)
- ”En konsentrasjon om færre saker ville vært en fordel.” (Romsås menighetsråd)

Høringsinstanser

Det er stort sett rent kirkelige instanser som er utvalgt som høringsinstanser. Men fordi spørsmålene som tas opp berører langt flere enn dem som er involvert i kirkelig virksomhet, hevder noen at spekteret av høringsinstanser burde vært bredere. Eksempelvis hevder Rygge kirkelige fellestråd at både kommuner og andre som er berørt av spørsmålet burde vært invitert til å komme med sine kommentarer. Rana kirkelige fellestråd målbærer synspunkter som på mange måter er representative:

- ”Det må understrekes at det er viktig å gi tilstrekkelig tid for menighetsråd og fellestråd til å sette seg inn i utredningen og til å føre samtaler lokalt om konsekvenser og rekkevidde av forslagene. Spørsmål om endrede relasjoner mellom kirke og stat rører ved følelser som sitter dypt hos folk flest og skaper lett usikkerhet om tilhørighet og forpliktelse. Tempo og fremdriftsplan er avgjørende for å få til en prosess der synspunkt kan brytes og modnes frem.”

Enkelte har markert sin misnøye ved bevisst å ikke svare på høringsbrevet, ved å sende et brev uten synspunkter på utredningen, eller ved å markere støtte til en fortsatt statskirke. ”Det er uhørt å gi en så kort frist på denne høring i en så viktig sak. Så langt vi har kommet vil vår hovedkonklusjon være at vi ikke støtter et skille mellom stat og kirke” (Dovre sokneråd). Enkelte viser også til at de er valgt på grunnlag av nåværende ordning og at de derfor ikke kan være med på å bidra med noe som kan svekke den folkekirken de representerer (Skåbu menighetsråd).

I lys av den frustrasjon som tempoet, den korte høringsfristen og andre forhold har utløst i mange høringsinstanser, er det likevel slik at bortimot 80 % av høringsinstansene har tatt utfordringen og sendt et svar. Det er et høyt tall og vitner om stor kirkelig lojalitet. Forhåpentligvis kan også de øvrige høringsinstansene bli trukket med i fortsettelsen og bli delaktige i en prosess der det lokale, regionale og sentrale planet spiller sammen om å videreutvikle kirken til glede for innbyggerne i kongeriket.

Om prosessen videre

Svært mange har synspunkter på den videre prosessen og understreker at årets Kirkemøte bare må ha en foreløpig behandling av saken. Enkelte synes å ha forstått at Kirkemøtet 2002 skal ta endelig og prinsipielt standpunkt i saken om å skille stat og kirke (Moss menighetsråd). Flere advarer generelt mot en forsering av saken og fremholder at denne høringsrunden må ses som en mer foreløpig sondering av stemningen:

- ”Høringssvarene fra menighetsrådene nå må sees på som det første av flere innspill i en lang og viktig prosess.” (Lilleborg menighetsråd).
- ”Vi vil derfor understreke at det tilligger Kirkerådet å ta ansvar for at ikke høringsuttalelser som leveres oppfattes og brukes som mer enn foreløpige signaler meget tidlig i en lang prosess.” (Østre Aker menighetsråd)
- ”Ikke legg opp til behandling av saken på årets kirkemøte.” (Charlottenlund menighetsråd)
- ”Fredrikstad kirkelige fellesråd er .... av den oppfatning at saken ikke bør behandles på årets kirkemøte.”
- ”Jeg skulle ønske de sentral kirkelige organ vil legge til rette for en prosess som begynner med å la den lokale kirke definere sine behov – når den skal gjennomføre sitt mandat som kirke. Resultatene av dette bør reflekteres trinn for trinn oppover i systemet. Demokratisk.” (Prosten i Nord-Gudbrandsdal).
- ”Det er .... avgjørende at denne saken får den plass og den tid den fortjener. Fakultetet ber derfor om at høringsprosessen føres videre og at det ikke på det nåværende tidspunkt fattes vedtak som retningsbestemmer den videre prosessen.” (Teologisk fakultet)

Betydningen av å ta den tilstrekkelige tid fremover blir utdypet av flere høringsinstanser. Her er noen eksempler:

- ”Så store kirkelige reformer krever langsomhet for å få med de som fortsatt ønsker å tilhøre kirken. Det er på grasrotnivå menighetsbyggingen foregår og må stimuleres.” (Skedsmo menighetsråd)
- Under et avsnitt med overskriften ”prosess og psykologi” skriver Sør-Hålogaland biskop at ”høringssvarene fra organer i Sør-Hålogaland avspeiler usikkerhet og sprikende argumentasjon i forhold til hovedspørsmålene og de enkelte delspørsmål....en kjenner seg overstyrt og overkjørt fra sentralt hold....eller forbiløpt og overkjørt....Hvis det skal bli en (nødvendig) endring i forholdet mellom stat og kirke, må vi ha kirkens

medlemmer med oss: - å se det nødvendige i en endring, - å kjenne seg trygg på at en får beholde det vesentlige i sitt forhold til kirken.”

- ”Innstillingen synes å legge større vekt på forandring enn på å ivareta forankring av folks forhold til tro og kirke... Dette krever at Kirkemøtet 2002 tar et skritt tilbake, lytter og reformulerer, slik at forankringen blir tydelig i det videre arbeid. Forankring handler om tilhørighet.” (Oslo bispedømmeråd 2002-06, jf også Oslo biskops uttalelse)
- ”Vi har en opplevelse av at ’folk flest’ i dag stort sett er tilfreds med statskirkeordningen, slik de opplever den på sitt lokale nivå. Vår statskirkeordning oppleves av mange som en slags garantist for at Den norske kirke kan være en kirke som størstedelen av folket føler tilhørighet til og er medlemmer av, og en kirke der det er plass for bredde i personlig oppfatning og teologisk syn. Vi tror at utredningen også har dette kirkeideal som mål – men da er det viktig å rydde evt misforståelser av veien ved å la prosessen ta den tid den krever. Det må være viktigere å få størst mulig enighet om de løsninger man lander på enn å treffe beslutningene raskt. Det er kirken som selv må ta hånd om denne prosessen, og legge premissene for den videre utvikling. Derfor må kirken gi seg den tid vi trenger!” ”Det er behov for vesentlig dialog og diskusjon før konklusjoner trekkes og standpunkter formes... Det må være viktigere å få størst mulig enighet om de løsninger man lander på enn å treffe beslutninger raskt.” (Tunsberg bispedømmeråd 2002-06).

Disse klippene, i tillegg til mange andre, viser at Kirkerådet står overfor en stor tilretteleggingsutfordring fremover. Det er avgjørende å kunne legge et løp som kan bidra til å transformere den frustrasjonen som finnes på lokalplanet over i konstruktiv energi og kreativ innsats for det fortsatte arbeidet med kirkeordningen. Det er ingen grunn til å skjule at Kirkerådets behandlingsmåte så langt har ”utløst noe av den skepsis mange har overfor en fremtidig kirkelig nyordning” (prosten i Nordre Aker). Uansett oppfatning i dette spørsmålet er det viktig:

- å kunne legge til rette for involvering som gir folk en opplevelse av å bli respektert og bety noe,
- å skape et godt klima for dialogen fremover på og mellom de ulike nivåene i kirken,
- å bruke tilstrekkelig tid på denne dialogen slik at det ikke blir trukket for raske, konklusjoner,
- å sørge for at disse konklusjonene blir trukket på et skikkelig teologisk grunnlag.

HOVEDDEL A: HOVEDSPØRSMÅLENE

Kort om innstillingen ”Samme kirke – ny ordning”

I del III i innstillingen ”Samme kirke – ny ordning” drøfter utvalget om det bør gjøres endringer i organiseringen av Den norske kirke. Det omfatter dels endringer som gjelder statens religionspolitikk og den rettslige relasjonen mellom staten og Den norske kirke i vid forstand, dels omfatter det endringer i Den norske kirkes indre organisering. På begge disse feltene fremmes det forslag til endringer i spørsmål som er regulert i lov, også i Grunnloven. Slik som Den norske kirke er organisert som statskirke, henger spørsmålene om regulering i formell lov og Grunnloven nært sammen.

Flertallet i utvalget (16 medlemmer) fremmer i kapitlene 6-8 og 10-12 flere endringsforslag. Mindretallet i utvalget (utvalgsmedlem Rosenqvist) har kommet til en annen konklusjon enn resten av utvalget i hovedspørsmålet om forholdet mellom Den norske kirke og staten (kapitlene 6-8). I innstillingens kapittel 9 er det gjort rede for hennes dissens. Når det i kapitlene 6-8 står at ”utvalet meiner”, viser det til alle i utvalget bortsett fra Rosenqvist. Rosenqvist har deltatt i drøftelsene i kapitlene 10-12 ut fra premissene som er definert i hennes dissens i kapittel 9.

Under behandlingen av de enkelte spørsmålene i høringsbrevet nedenfor, blir forslagene i innstillingen presentert nærmere. Ikke alle detaljforslag i utredningen blir trukket fram i dette dokumentet – hovedvekten legges på å få fram de av utvalgets synspunkter som høringsinstansene særlig har gitt tilbakemelding i forhold til.

Spørsmål 1 i høringsbrevet – de to prinsipielle hovedsynspunktene på statens religionspolitikk:

”Kan høringsinstansen slutte seg til dei to prinsipielle hovudsynspunkta på statens religionspolitikk, slik dei er utforma i kapittel 6 - side 61?”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

Flertallet i utvalget tar i kapittel 6 i innstillingen et skritt til siden og drøfter hvordan statens ansvar for en samlet religionspolitikk bør utformes. Dette danner en bakgrunn og et utgangspunkt for forslagene som mer direkte berører spørsmål om Den norske kirkes organisering og økonomi.

Utvalget formulerer to prinsipielle hovedsynspunkter som bør danne grunnlag for statens samlede religionspolitikk:

- ”For det første bør det leggjast til rette *jamstelling mellom trus- og livssynssamfunn i Noreg.*”
- ”For det andre bør staten føre *ein aktivt støttande religionspolitikk som legg forholda til rette for trus- og livssynssamfunna og deira verksemd i Noreg.*”

Utvalget viser til det rettslige grunnlaget for religionsfrihet og tilgrensende rettigheter, blant annet de erklæringene og konvensjonene som Norge har ratifisert, men utvalget legger også

vekt på at det i et teologisk perspektiv er en vesentlig oppgave for Den norske kirke å arbeide for menneskeverd og menneskerettigheter.

Tallmateriale (kvantitative data)

De aller fleste høringsinstansene (over 80%) besvarer spørsmål 1, og mange svarer på de to prinsipielle synspunktene på statens religionspolitikk under ett. Mange knytter også utfyllende kommentarer til dem. Omtrent 45% av dem som har besvart spørsmål 1, sier et tydelig ja til de religionspolitiske hovedsynspunktene. Dette gjelder ca. 35% av menighetsrådene, ca. 35% av fellestrådene og ca. 65% av prostene.

I overkant av 20% av høringsinstansene svarer uttrykkelig nei på dette spørsmålet. Noen begrunner ikke dette ytterligere, men de fleste forklarer standpunktet sitt gjennom utfyllende kommentarer. Omkring 15% av høringsinstansene problematiserer utvalgets framstilling av ”likestillingssynspunktet” i utfyllende kommentarer, mens bare et fåtall problematiserer ”aktivt støttende religionspolitikk.”

En forholdsvis stor gruppe (ca. 15%) svarer også ”delvis enig”, ”usikker”, ”vet ikke” m.v. på dette spørsmålet. Mange av høringsinstansene kommenterer utvalgets bruk av likestillingsbegrepet. Dette kobles av svært mange til spørsmålet om statens verdigrunnlag. Det er ikke noe skarpt skille mellom dem som for eksempel svarer ”delvis uenig” og dem som svarer nei til spørsmål 1. Noen velger å si ”nei” til spørsmål 1 selv om de er enige i det ene hovedsynspunktet (som oftest aktiv støttende religionspolitikk), mens andre da velger å svare ”delvis enig.”

Ser vi på de som bare har svart på ett eller begge hovedsynspunktene, er det kun ¼ som har svart et tydelig ja på likestilling og 1/3 som har svart tydelig nei. Men når det gjelder om staten bør føre en aktiv støttende politikk, svarer nesten ¾ tydelig ja og bare vel 5% nei.

I overkant av 10% sier uttrykkelig at de støtter hovedsynspunktene, men presiserer at de mener dette er ivaretatt i dag, innenfor nåværende ordning. Det er heller ikke her noe skarpt skille til dem som enten svarer nei eller ja på spørsmålet. Flere velger å svare nei når de mener synspunktene er tilstrekkelig ivaretatt gjennom dagens ordninger. Det henger antakelig sammen med at flere høringsinstanser oppfatter spørsmål 1 som ”ledende”. For å markere uenighet i forhold til spørsmål 2, er det grunnlag for å anta at de også svarer nei på spørsmål 1. Mange av høringsinstansene i denne siste gruppen henviser også under spørsmål 1 til mindretallet i utvalget (Rosenqvist).

Synspunkter (kvalitative data)

Innledningsvis må det påpekes at mange opplever dette spørsmålet i høringsbrevet som ledende.

- ”Vi meiner innsteget er heilt feil. Mellom anna reagerer vi på måten vi vert bundne av to hovudprinsipp som vert kjerna i alt det andre ein skal svare på.”(Sveio sokneråd)

Slutter seg til begge hovedsynspunktene

Mange høringsinstanser svarer ja på begge prinsippene under ett. De fleste av disse nøyer seg med å gi sin tilslutning med henvisning til innstillingen fra utvalget. En del sier i klartekst at de synes utvalgets resonnementer virker fornuftige og er dekkende for egne oppfatninger. Men det er også uttalelser som inneholder nyanseringer og bringer inn en del nye perspektiver

i forholdet til utvalgets fremstilling. Noen av disse har vi tatt med under hvert av de to prinsippene nedenfor.

Noen svarer ja under visse forutsetninger:

- ”Ja, under føresetnad om at de to prinsipielle hovudsynspunkta vert sett i samanheng.” (Feltprosten)

Flere poengterer at selv om de slutter seg til de to prinsippene, innebærer ikke dette at de ser et skille mellom stat og kirke som en naturlig eller nødvendig konsekvens.

Nedenfor går vi nærmere inn på hvert av de to hovedsynspunktene eller prinsippene.

Første hovedsynspunkt: ”Det bør leggjast til rette for jamstelling mellom trus- og livssynssamfunn i Noreg.”

Innledningsvis kan det være grunn til å trekke frem, slik enkelte er inne på, at utvalget bruker religionsfrihetsargumenter på en annen måte enn i tidligere kirkelige utredningsarbeider. Mens religionsfrihetsprinsippet tidligere i reformbevegelsen gjerne ble benyttet for å underbygge ønsket om selvstendighet for kirken i relasjon til staten, brukes de her i tillegg ”med hensyn til de som antas å lide ved den gjeldende statskirkeordningen.” (Teologisk fakultet)

De fleste er enige

Høringsinstansene er delt når det gjelder prinsippet om likestilling mellom trossamfunnene. Spennet går fra uforbeholden tilslutning til avvisning med nærmere begrunnelser. Men et tydelig flertall svarer ja. Relativt få gir en utdyping av denne tilslutningen antagelig fordi de finner argumentasjonen fra utvalget fyllestgjørende og overbevisende. Men ut fra høringsmaterialet er det grunnlag for å fremheve noen andre særlige argumenter:

De som svarer ja ligger på linje med utvalgets begrunnelse (på s. 64ff), men fremholder spesielt følgende:

- vi bør si ja fordi minoriteter opplever at likestillingen ikke er reell,
- vi bør si ja for å ligge i forkant av utviklingen,
- vi bør si ja fordi Den norske kirke som trossamfunn også har rett til autonomi,
- vi bør si ja, men ikke tro at dette gir motivasjon for kirkereformer.

Vi bør si ja fordi minoriteter opplever at likestillingen ikke er reell

En del høringsinstanser er opptatt av at religiøse og livssynsmessige minoritetsgrupper i Norge opplever at likestillingen ikke er reell, og mener det er viktig å vise respekt for denne opplevelsen (selv om den ikke er vår egen). Dette dreier seg om å ta andre mennesker og deres erfaringer på alvor.

- ”Likestilling mellom tros- og livssynssamfunn i Norge bør ligge til grunn for det fremtidige forhold mellom staten og Dnk.” (Prosten i Nordfjord)

Vi bør si ja for å ligge i forkant av utviklingen

Selv om nåværende forståelse av menneskerettighetene ikke er til hinder for statskirkeordningen (jf utvalgets innstilling), er det enkelte som viser til at utviklingen går sin gang og at det godt kan tenkes at spørsmål knyttet til denne ordningen i fremtiden kan bli en sak for menneskerettighetsdomstolen. Da er det bedre å ligge i forkant. Den potensielle konflikt som ligger i forholdet mellom en statlig kirke og menneskerettighetene kan løses ved å ta initiativ til å få etablert nye relasjoner mellom kirke og stat. Det er en anvendelse av ”bedre føre var”-prinsippet sett i lys av utviklingen på menneskerettighetsområdet. Jevnfør følgende påminnelse fra en av høringsinstansene:

- ”Det er imidlertid ufrakommelig at statskirken slik denne forstås i Norges grunnlov står i et spenningsforhold til den utvikling det internasjonale samfunn etterstreber i spørsmålet om religionsfrihet. Selv om det i de siste tiårene – på grunn av press fra minoritetene – har blitt en stor grad av religionsfrihet innenfor rammen av den norske statskirkeordningen, innser fakultetet at man bør vokte seg for å betrakte minoritetsrettigheter som noe flertallet i sin generøsitet gir til mindretallet. Moderne menneskerettighetstenkning bygger på prinsippet om at minoriteter i utgangspunktet har bestemte rettigheter som flertallet ikke kan overprøve.” (Teologisk fakultet, som for øvrig mener at utvalgets argumentasjon ikke er tilstrekkelig som grunnlag for et skille mellom stat og kirke.)

Vi bør si ja fordi Den norske kirke som trossamfunn også har rett til autonomi

De fleste høringsinstansene oppfatter utvalget slik at det er mest opptatt av likestilling av hensyn til de andre tros- og livssynssamfunnene. Men flere er inne på at likestillingen også bør omfatte Den norske kirke. Dette er i tråd med den bruken av likestillingsprinsippet som den kirkelige reformbevegelsen tidligere har benyttet, men som nå anvendes også av hensyn til de andre tros- og livssynsoverbevisninger, jf innledningen til dette kapitlet. Flere opplever at Den norske kirke ikke er omfattet av likestilling i tilstrekkelig grad, med henvisning til eksempler på at staten griper inn i kirkens indre forhold eller har oppgaver som etter deres mening burde ivaretas av organer kirken selv har etablert.

- ”Det kan synes som om det er Den norske kirke som diskrimineres ved at den ikke kan utnevne alle sine ledere selv.” (Stavern menighetsråd)
- ”Bispedømmerådet er samd i dei prinsipielle hovudsynspunkta på staten sin religionspolitikk, men finn utvalet si grunngeving noko smal og einseitig. Rett nok er det god grunn til å leggja stor vekt på utvalet sitt hovudargument, - at trussamfunna bør jamstellast av omsyn til trusfridomen. Men vi finn det påfallande at ikkje utvalet legg tilsvarende vekt på den retten som Den norske kyrkja som trussamfunn må ha til autonomi, utan å risikere statlege inngrep, i vesentlege trus- og ordningsspørsmål. Jf. FN sin menneskerettskomite si fråsegn (General comment nr. 22, 1993) om trussamfunn sin rett til å velja sine eigne leiarar, prestar, undervisningspersonell o.s.v. Jf. også OSSE (KSSE) sitt sluttdokument frå Wienkonferansen 1986 om det same. Som hovudgrunngeving sluttar vi oss såleis til Sivertsen-utvalet sin konklusjon (NOU 1975:30): ”Det er prinsipielt ikkje riktig at et trossamfunn styres av Statsrådet gjennom et regjeringskontor.” Sjølv om vi meiner at ein burde lagt større vekt på omsynet til rett til sjølvstyre for Den norske kyrkja, vil vi understreka at vi ikkje ser på religiøs jamstilling som eit reint politisk spørsmål som vedkjem berre dei politiske organa, men som eit viktig teologisk prinsipp som kyrkja har eit klart ansvar for å fremja, - ikkje minst som majoritetskyrkje.” (Bjørgvin bispedømmeråd)
- Vi ser ”at Den norske kirke ikke på alle områder behandles som et trossamfunn av staten, men som en statlig etat. Dnk trenger også en slik likestilling.” (Prosten i Nordfjord)

Vi bør si ja, men ikke tro at dette gir motivasjon for kirkereformer

Mange høringsinstanser aksepterer likestillingsargumentet i og for seg, men mener dette ikke gir bærekraft nok til reform- og utviklingsarbeid i kirken. Da må andre perspektiver inn i tillegg.

- ”Ja. Det er vanskeleg å koma utanom at jamstelling mellom trus- og livssynssamfunn og aktivt støttande religionspolitikk bør vera dei to prinsipielt viktige hovudsynspunkta. Dette er både tidlaust og tidsriktig. Det har sin grunn både i eit kristent menneskesyn, i allmenn menneskerettstenking og aktualiserast på ein annan måte enn før i det faktum at Norge i dag er eit fleirreligiøst samfunn. Det er rimelig å tru at desse to hovudsynspunkta vil kommunisera godt i den offentlege avgjerdsprosessen framover. Derimot registrerast det at dei ikkje skapar den store indrekyrkjelege ”glød” for endra relasjonar mellom stat og kyrkje – i alle fall ikkje i våre bygdesamfunn. Vi saknar nok ei sterkare understreking og vektlegging på kyrkjelege premisser kva som tener evangeliet og kyrkja sin plass i folket i vår tid.” (Hornnes sokneråd, Agder)
- ”Om en fri folkekirke skal være en kirke for framtiden, må den motiveres med noe mer enn kun likebehandling mellom tros- og livssynssamfunnene og statens religionspolitikk.” (Prosten i Hallingdal)

Mange er uenige, usikre eller tar forbehold

En stor del av høringsinstansene svarer enten nei, sier at de er usikre eller markerer visse forbehold hvis de skal gi sin tilslutning til dette prinsippet. En god del, men ikke alle høringsinstanser som markerer uenighet, gir en nærmere redegjørelse for sitt standpunkt. Mange av synspunktene er beslektet både hos dem som slutter seg til med visse forbehold og hos dem som svarer nei med nærmere presisering. Svarformen kan være ’Ja, delvis,’ ’Nei, delvis’ eller ’Usikker.’ Svarene røper en eller annen usikkerhet eller et forbehold når det gjelder prinsippet om likestilling. Begrunnelsen for standpunktet om å svare nei eller å ta forbehold kan rubriseres under ett eller flere av disse hovedsynspunktene/argumentene (det er glidende overganger mellom flere av dem):

Forbehold til forslaget om nyordning mellom kirke og stat

Mange tar forbehold om å støtte forslaget med grunner som disse:

- ordet likestilling er ikke nok innholdsbestemt (begrepsargumentet),
- å legge til rette for likestilling er overflødig fordi det allerede eksisterer tilstrekkelig grad av likestilling mellom tros- og livssynssamfunnene (tilretteleggingsargumentet),
- kirkens kulturbærende og integrerende funksjon bør videreføres (tradisjonsargumentet),
- en formalisert likestilling vil kunne gi et signal om at alle verdier betyr like mye (relativismeargumentet),
- likestilling mellom kristen(-humanistisk) og annen tradisjon er uønsket (preferanseargumentet),
- likestilling på dette området vil lett forplante seg til andre områder (dominoargumentet).

Disse punktene blir utdypet nedenfor og belyst med materiale fra høringsuttalelsene:

Begrepsargumentet: Begrepet likestilling er ikke innholdsbestemt

Flere etterlyser en nærmere kvalitativ bestemmelse av hva likestilling innebærer, og synes at utredningen ikke godt nok fyller begrepet med innhold. Dessuten er det mange som mener at det ikke er redegjort tilstrekkelig for konsekvensene. Nettopp fordi det etter disse instansenes oppfatning ikke er klart hva som menes, ikke minst når det kommer til praksis, kan de heller ikke uten videre slutte seg til. Noen eksempler:

- ”Kan ikke ta stilling fordi forskjellen på ”jamstilling og full likskap” (s. 62) ikke er presisert.” (Charlottenlund menighetsråd)
- ”Utvalet som går inn for ny ordning har brukt jamstilling med andre trussamfunn som sjølve utskytingsrampen og hovudpremiss i sine tilrådingar. Men etter som ein les seg gjennom innstillinga ser ein at dette utgangsspranget blir monaleg nedkorta og sjølve rampen betydeleg demontert. Les ein innstillinga under eitt kan det verka som om utvalets flertal vil ha ei både/og-løysing: Dnk skal vera jamstilt med andre trussamfunn og i ei særstilling.” (Kviteseid sokneråd, Agder)
- ”Her brukes begreper som likestilling og likhet mellom tros- og livssynssamfunn i Norge. Begrepene er viktige verdier i rettsstaten. Det er imidlertid uklart hvilke praktiske utslag likhet og likestilling får i denne sammenheng. Hva slags type likhet snakker vi om? Skal Den norske kirke, som samler over 85 % av den norske befolkning behandles likt med alle andre tros- og livssynssamfunn, så må man vite mer om hva innholdet i denne likhet er. Den samme uklarhet gjør seg gjeldende ved begrepet støttende religionspolitikk...” (Stavanger kirkelige fellelsråd)
- ”Det er selvsagt umulig å si nei til religionsfrihet og likeverd som basis for religionsutøvelse i Norge. Men brukt slik som utvalget bruker disse prinsipper, er det ikke mulig for oss å følge. Det hefter så mye usikkerhet til hva som er ment med utvalget sin anbefaling på dette punkt at Bergen kirkelige fellelsråd velger å være avventende. Rådet er av den formening at utvalget har benyttet prinsippene altfor ubeskyttet til å la dem kunne ligge til grunn for en gjennomgående lovreform og ny tilretteleggelse av relasjon mellom stat og kirke. Innstillingen er preget av forslag som primært skal være tilpasset bestemte prinsipper og modeller... Litt populært sagt: ”Når vi går på feil tog, blir alle stasjonene feile.”(Bergen kirkelige fellelsråd)

Det er i denne forbindelse naturlig å minne om at begrepsargumentet ikke eksklusivt gjelder ordet likestilling. Det kan også relateres til andre begreper som hyppig brukes av utvalget som religionsfrihet, likestilling, folkekirke, statskirke og flere andre. Flere påpeker at begrepene slik de er brukt i utredningen kan være definert for snevert evt for omfattende eller er ladet på forskjellig måte, noen mer positivt (f eks folkekirke) og andre mer negativt (f eks statskirke).

- ”Fakultetets påpekning om at religionsfriheten er for snevert definert gir også grunn til å minne om den velkjente problematikken rundt begrepsmakt og begrepskamp. – Dette er en tematikk som berører alle parter i debatten om statskirkens fremtid uavhengig av posisjon, og understreker nødvendigheten av varsomhet i omgangen med de tungt, men ulikt ladede begrepene religionsfrihet, folkekirke og statskirke.” (Teologisk fakultet)

Tilretteleggingsargumentet: Å legge til rette for likestilling er overflødig fordi det allerede eksisterer tilstrekkelig grad av likestilling mellom tros- og livssynssamfunnene

Ganske mange reagerer på utvalgets formulering om at ”det bør leggjast til rette for jamstilling.” Flere distanserer seg fra utvalget når det gjelder situasjonsforståelsen og mener at det allerede er lagt tilstrekkelig til rette for likestilling både juridisk, økonomisk og på andre måter. (Jf her påpekningen av John Egil Bergem i notat til kirke/stat-utvalget om at øvrige tros- og livssynssamfunn i realiteten får tilskudd på grunnlag av utgifter til tjenester som Den

norske kirke utfører for alle, men samtidig at gjeldende tilskuddsordning ”overhodet ikke tar hensyn til de særlige utgifter DnK har til drift og vedlikehold av en rekke eldre, kulturhistorisk verdifulle bygg.”) Her er noen typiske utsagn:

- ”Vi har full religionsfridom i Noreg i dag, og det skal vi sjølvsagt ha.” (Ulstein sokneråd)
- ”Andre livssyn og religioner er langt på veg likestilt og skånet i forhold til DNK sin særstilling – både økonomisk og ellers.” (Sør-Fron sokneråd)
- ”Meininga med jamstelling må presiserast. Jamstelling mellom trus- og livssynssamfunn i Noreg er ein realitet i dag, både formelt og materielt ved trussamfunnslova.” (Fjaler kyrkjelege fellesråd)

Dessuten er det lokalsamfunn som opplever seg så homogene at det ikke er noen å likestille seg med, og da gir det lite mening for dem å skulle bruke dette argumentet som hovedbegrunnelse for en ny kirkeordning (jf f eks Høyanger sokneråd).

Tradisjonsargumentet: Kirkens kulturbærende og integrerende funksjon bør videreføres

Dette målbæres på forskjellig måte i høringsmaterialet. Noen legger vekt på den kristne kulturarven og understreker at likestillingen ikke må føre til at den settes til side. Andre legger vekt på kirkens rolle som ritualforvalter, etisk premissleverandør og som integrerende faktor i folkets liv, og ønsker at dette skal føres videre.

Det som kommer frem i dette høringsmaterialet er at det å likestille alle tros- og livssyn oppfattes som en underkjennelse av vår egen kulturelle arv og den samlende, sammenbindende og integrerende betydning som denne arven har hatt og – i hvert fall for en stor del - fortsatt har i folkets og nasjonens liv. Derfor kunne vi like gjerne kalle dette for arvegods- eller integreringsargumentet, men det er også mulig å kalle det for verdigrunnlagsargumentet (jf drøftinger om statens verdigrunnlag senere i dette kapitlet).

- ”Nei, soknerådet anar utfallet av å plukka byggjesteinar ut av ein tradisjonell heilskap, og er redd for dette utfallet. ... Den kristne kulturen er heilt grunnleggjande for oss som folk. Det er ut frå dette fundament vi kan vera tolerante, liberale og ha skjønsemd for andre kulturar og trusamfunn. Vår væremåte er tufta på denne kristne kulturen, og dette felles tankegods er føresetnaden for kommunikasjon og skjønsemd i språk, litteratur, musikk, kunst og arkitektur, ja heile vår estetiske og etiske verdihierarki så som sosiale relasjonar og menneskeverd har sitt feste i denne vår kristne arv.”(Hjartdal kyrkjelege fellesråd)
- ”Eit viktig spørsmål for oss er kva verdier staten skal tufte lovverket sitt på.” (jf Erfjord sokneråd)

Relativismeargumentet: En formalisert likestilling vil kunne gi et signal om at alle verdier betyr like mye

I dette ligger en frykt for at en full og unyansert likestilling vil føre til devaluering av nedarvede og innarbeidede verdier, utvanning av samfunnets normgrunnlag, eller medføre at andre religioner blir likestilt med kristendommen. Eksempler på dette:

- ”Norge må bevare folkekirken gjennom grunnlovsfestede vedtak, hvor Den norske kirke behandles spesielt. De åndelige verdiene og det kristne grunnlaget for våre verdinormer må bestå, og vil utvannes ved å likestille alle trossamfunn i Norge. Staten skal være aktiv og støttende og arbeide for religionsfrihet, men Den norske kirke er i en særstilling. Den norske kirke er historisk fundert og representerer vår kulturarv og kristne grunnverdier.” (Siggerud menighetsråd)

- Noen fremholder at likestilling av alle trossamfunn kan oppfattes som et knefall for tidsånden. (f eks Nedre Eiker menighetsråd)
- ”Vi må heller ikke bli så likestilte, at vi blir helt holdningsløse.” (Norderhov og Ask menighetsråd)
- ”NEI. Utvalget bruker positivt ladede uttrykk fra vår samtid, som ”likestilling mellom trossamfunn” og ”aktivt støttende religionspolitikk”. Så uforbeholdent som disse uttrykkene brukes, kan tanken om likestilling like gjerne forsvare et påskudd til å slippe å ta stilling til verdispørsmål, og aktivt støttende kan bety tette finansielle bånd med derav følgende rapportering og krav om innsyn og medbestemmelse. Vi mener at utvalgets innstilling her preges mer av god vilje enn av erfaringsbasert realisme.” (Sandviken menighetsråd)

Preferanseargumentet: Likestilling mellom kristen og annen tradisjon er uønsket

Flere viser til den historiske tradisjonen og landets tilhørighet til den kristne kulturkrets, og uttrykker en skepsis eller engstelse for påvirkning fra ikke-kristen virkelighetsoppfatning (f eks fra humanetisk ateisme eller islam). Et samfunn må kunne målbære verdimessige preferanser uten at dette skal utestenge eller føre til diskriminering av personer og grupper med annet verdimeisig fundament. Det er forskjell på å ha en særegen stilling og en privilegert stilling. Preferanseargumentet rommer både synspunkter på at staten må kunne gi forrang til noen verdier fremfor andre eller også til noen instanser fremfor andre, og at det er bedre at dette gjøres eksplisitt (tydelig) enn at det ligger som en diffus eller implisitt premiss. Kirken må kunne ha en særegen og nærmere definert stilling også i fortsettelsen. Dessuten er det enkelte som ser full likestilling mellom kristne og ikke-kristne trossamfunn som uønsket fordi det skaper problemer for næringslivet (jf Biri menighetsråd).

Aspekter ved dette blir belyst gjennom følgende utsagn:

- ”Staten bør ha lov til å ha et religionsvesen.” (Bruvik sokneråd).
- ”Det skaper ei viss uro i oss viss staten skal legge like godt til rette for alle religionar.” (Ulstein sokneråd)
- ”Den norske kirke har en særstilling i samfunnet og den bør man beholde. Særstilling og likestilling er etter vårt syn ikke motstridende.” (Høvik menighetsråd, jf også Grimstad menighetsråd)
- ”Vi må nok erkjenne at den flerkulturelle sammensetningen av befolkningen i Oslo og omegn skiller seg vesentlig fra befolkningssammensetningen i største delen av landet. Det kan likevel ikke bli styrende for religionspolitikken i Norge. Den norske kirke er i en særstilling i det norske samfunn, og skal behandles særskilt som sådan.” (Høyanger sokneråd)
- ”I Norge har vi, og skal ha religionsfrihet, men vi er en kristen nasjon. Det bør vi etter vårt syn også være i fremtiden. Vi behøver ikke legge oss flate for andre religioner, de ivaretar sine egne interesser. Det merker vi daglig mer og mer. Vi bør fortsatt ha grunnlovens § 4 med innhold om personlig vedkjenningsplikt for kongen.” (Men) reformarbeidet bør fortsette.” (Helleland menighetsråd, jf også f eks Fjaler kyrkjelege fellelsråd)
- ”Å gje dagens minoritetar livsrom kan ikkje bety at den kristne hovudstraumen skal be om orsaking for å vere til.” (Prosten i Sunnfjord)
- ”At staten skal støtte aktivt, og at staten skal likebehandle er greit nok hver for seg. Men hva er begrunnelsen for at staten *aktivt og på likeverdige måte* skal støtte for eksempel både kristne trossamfunn og livssynssamfunn som ønsker å bekjempe en religiøs virkelighetstydning og sentrale kristne verdier? ... Den årtusen lange historie der kristen tro og tradisjon har preget vårt folk, tilsier at staten bør kjenne et særlig ansvar for å

understøtte kirker, institusjoner og virksomheter som er bærere av denne kulturtradisjonen og dette verdigrunnlaget i vårt samfunn. Disse allmenkulturelle hensyn tilsier ikke i seg selv nødvendigvis en særstilling for Den norske kirke. Men de innebærer at det norske samfunn ut fra sin historie og verdigrunnlag vil ha en særlig interesse av å understøtte de *kristne* trossamfunnenes virksomhet. Spørsmålet om de *kristne* trossamfunnenes særlige stilling har utredningen ikke drøftet i tilstrekkelig bredde. Dette medfører at prinsippet om likebehandling av tros- og livssynssamfunn ikke blir tilstrekkelig avveiet i forhold til statens ansvar for å ivareta bærende nasjonale fellesverdier.” (Domprosten i Fredrikstad)

- ”Kirkens Nødhjelp mener at staten trenger en aktiv religionspolitikk som sikrer religiøs verdiformidling og forankring, som sikrer mot religiøs og livssynsmessig intoleranse, og som gir frihet til religiøs utfoldelse for alle. Men en statlig preferanse for den religion /kirkesamfunn som har dypest og størst plass i det gitte samfunn, vil ikke nødvendigvis være til noe hinder for at disse ønskede hensyn ivaretas.”

Dominoargumentet: Likestilling på dette området vil lett forplante seg til andre områder

Ganske mange gir uttrykk for at de ser på statskirkeordningen som en viktig ramme for kirkens relasjoner til andre instanser i samfunnet som kommunene, skolen, helsevesenet og forsvaret. Tilknytningen til staten legger noen rammer som er viktige for å kunne gjøre en god innsats og være en medregnet aktør i lokalmiljø og institusjonsvirksomhet. Opphevelse av statskirkeordningen vil gjøre mulighetene mindre og relasjonene trangere. Særlig kan spores en viss engstelse for at skolens kristne formålsparagraf blir avskaffet hvis likestillingsprinsippet brukes som et avgjørende argument for å ombygge statskirkeordningen. Her er noen utsagn som kan belyse noe av dette:

- ”Innarbeidede relasjoner mellom DNK og for eksempel den norske grunnskolen, helsevesenet og andre institusjoner må ikke settes i fare ut fra et likhetsperspektiv” (Byåsen menighetsråd)
- Norsk Luthersk Misjonssamband skriver i sin uttalelse: ”Etter vårt syn må en regne med at en oppløsning av statskirkeordningen vil gjøre det umulig å fastholde en kristen formålsparagraf i den offentlige grunnskolen, og føre til en ytterligere svekkelse av KRL-faget.” Tilsvarende synspunkter fremføres f.eks. av Åmot menighetsråd.
- Hamarøy menighetsråd mener at det er viktig å videreføre samarbeidsrelasjonene mellom skole og kirke, og tror at dette kan bli vanskelig gjort ved et skille.

Andre hovedsynspunkt: ”Staten bør føre ein aktivt støttande religionspolitikk som legg forholda til rette for trus- og livssynssamfunna og deira verksemd i Norge.”

Tilslutning til prinsippet

Nesten alle høringsinstanser som uttaler seg om dette sier seg enig i at staten bør føre en aktivt støttende religionspolitikk. En del underbygger standpunktet med henvisning til utvalgets utredning generelt eller ved å anføre noen utvalgte synspunkter. Et mindretall av høringsinstansene sier uttrykkelig nei til dette prinsippet, men en del markerer tvil eller usikkerhet. Grunnene til dette skal vi se nærmere på nedenfor.

Forbehold

Både de som sier nei og de som uttrykker usikkerhet underbygger ofte dette med ett eller begge av disse to hovedmomenter: aktiv støtte må verken bety at staten griper styrende inn i forhold til trossamfunnene eller at staten nærmest i blinde støtter alt mulig. Noen stiller også som forutsetning for å si ja til dette at statens forpliktelse på kristen-humanistiske verdier (eller tilsvarende uttrykk) blir nedfelt i grunnloven. De ønsker ikke en nøytral eller passiv stat. (Se f eks uttalelsen fra Agder bispedømmeråd.) Men også mange av dem som sier ja tar slike forbehold eller legger inn dette som forutsetninger for sin tilslutning.

Aktiv støtte må ikke bety inngrep

Mange understreker betydningen av at staten støtter tros- og livssynssamfunnene, samtidig som de fremholder at det går en grense et sted for statens involvering på dette feltet. Staten må vise respekt for samfunnenes egenart og selvforståelse. Det advares mot at den aktivt støttende politikken legger uheldige føringer i forhold til tros- og livssynssamfunnenes egen aktivitet. Det kommer til uttrykk bl a på følgende måte:

- Soknerådet tar ”atterhald om at staten ikkje legg for sterke føringar i forholdet til religionssamfunna.” (Lavik sokneråd, tilsvarende Kråkstad menighetsråd)
- ”Statens aktivitet i forhold til tros- og livssynssamfunn bør være aktivt støttende, men ikke styrende.” (Borg bispedømmeråd 1998-2002).

Aktiv støtte må ikke bety å støtte alt

En del tar klare forbehold i forhold til dette prinsippet fordi de mener at det åpner opp for støtte i alle retninger og til alle formål. Følgende utsagn er illustrerende:

- ”Staten må ikke støtte hva som helst i religionens navn.” (Lønset menighetsråd)
- ”Ein aktivt støttande religionspolitikk kan dermed ikkje tillate eventuelle manipulerande og maktmisjonerande metodar og framferd frå religiøse samfunn og livssynssamfunn. Eg har registrert ei frykt mellom folk for slike farar og kjenner sjølv på noko av det same.” (Prosten i Austre Sunnmøre)
- ”...grensen for statens aktive støtte går ved pålegg som hindrer den enkeltes samvittighetsfrihet p.d.e.s. og p.d.a.s. ved at staten trekker tilbake støtte når den enkelte misbruker støtten til å underminere fellesverdier som religionsfrihet, demokrati, likestilling og krenkelse av mennesker og deres rettigheter på andre måter.” (Prosten i Nord-Gudbrandsdal)
- ” Det er teologisk uholdbart å bruke den kristne troen på Gud som skaper som begrunnelse for alle menneskers rett til fritt å velge tro og livssyn og til å organisere seg i religiøse fellesskap. Den kristne troen på Gud som skaper er en integrert del av kristen tro og begrunner hverken religionspluralisme, likestilling mellom religioner eller religionsblanding. Den kristne skapertroen holder sammen skapelse og forløsning og vitner om at det bare er èn Gud og èn mellommann mellom Gud og mennesker: mennesket Jesus Kristus som gav seg selv som løsepenge for alle. (1 Tim 2, 5). Det gjelder også overfor den norske stat....Innstillingen synes å ha en naiv positiv holdning til tros- og livssynssamfunn og deres virksomhet i Norge i sin alminnelighet. En kristen kirke bør ikke anbefale eller pålegge staten en aktivt støttende religionspolitikk i sin alminnelighet. Norge vil ikke være tjent med et viltvoksende villnis av offentlig støttede tros- og livssynssamfunn.... Religionsfrihet betyr ikke og bør ikke bety at alle religioner og livssyn er likestilte i betydningen like gode/dårlige sett fra statens side. Statlige styresmakter har de senere år grepet for sterkt inn i "kirkens religionsfrihet". Statens kirkestyre etter Høyesterettsdommen i 1983 mot Børre Knudsen har vist at staten ikke har

latt seg forplikte på den evangelisk-lutherske religion i styringen av Den norske kirke. Det gjelder for eksempel i spørsmålet om hvem som kan vigsles til kirkelig tjeneste, hvor staten har tillatt kirkens egne vedtak overkjørt. Staten har også tatt bort dåpsopplæringen fra grunnskolen uten å gi kirken vilkår til å ivareta den på egen hånd.” (For bibel og bekjennelse)

Dermed reises også spørsmålet seg om hva som skal være kriteriene for statens støtte, noe som igjen aktualiserer spørsmålet om statens verdigrunnlag.

Samfunnets verdigrunnlag

Svært mange av høringsinstansene har sterke innsigelser mot at utvalget ikke i sterkere grad har drøftet spørsmålet om samfunnets verdigrunnlag, særlig dersom Grunnlovens nåværende bestemmelser vil falle bort. Man ønsker ikke en verdinøytral stat, men at de kristne og humanistiske grunnverdier vernes og forplikter staten og samfunnet. Konkret kommer dette til uttrykk ved at en rekke høringsinstanser ønsker å beholde § 2 og § 4 i Grunnloven bl a ved å understreke signalverdi og symbolkraften i disse paragrafene.

- ”Orden ”jamstilling” er eit dårleg valt ord. Det får oss til å tru at staten må vera verdinøytral.” (Prosten i Indre Sogn, jf også Norsk Misjon i Øst og Grimstad menighetsråd som ikke har ”tro på det verdinøytrale samfunn”).
- ”Korleis kan staten drive ”aktiv støttande religionspolitikk som legg forholda til rette for trus- og livssynssamfunna og deira verksemd” når nokre livssynssamfunn kjemper mot religiøs forståing og sentrale kristne verdiar? Kan ein aktiv støtte begge utan å kome på kollisjonskurs med seg sjølv? Fører eit slikt jamstillingsperspektiv heller til ein nøytral stat i staden for ein aktiv støttande stat? Og vil desse utgangspunkta lett føre til at vi set Dnk på sidelina som etisk premissleverandør og tradisjonsberar for samfunnet? Etter mitt skjøn er eit av dei svakaste punkta i stat-kyrkjeutgreiinga manglande drøfting av kva jamstilling mellom trus- og livssynssamfunna vil innebere.” (Prosten i Nordfjord)
- ”MF deler den oppfatning at det er en svakhet ved innstillingen å foreslå å endre Grunnlovens § 2 uten å drøfte spørsmålet om hva en skal sette i stedet, og hvordan en skal kunne finne gode uttrykk for at det norske samfunn fortsatt skal være forankret i en tusenårig kristen tradisjon. Under okkupasjonen 1940-45 viste det seg at Grunnlovens § 2 tjente som et verdigrunnlag for folket i møtet med en totalitær stat som krenket rettsfølelse og rettsnormer. Det skal ikke utelukkes at det kan oppstå situasjoner i fremtiden som kan true den kristen-humanistiske tradisjon i folket. Da kan det komme til å vise seg at det er godt og tjenlig å ha et verdigrunnlag nedfelt i Grunnloven.” (Menighetsfakultetet)

Begrunnelser for støtten

Grunner til at staten bør støtte tros- og livssynssamfunn aktivt:

- de gjør et viktig arbeid for befolkningen,
- de bidrar til å holde verdidebatten i videre forstand levende,
- de har en rolle å spille i forhold til offentlige myndigheter.

Ganske mange høringsinstanser trekker spesielt frem at staten bør støtte Den norske kirke også etter en nyordning.

Når det gjelder spørsmålet om statens religionspolitiske ansvar bør nedfelles i Grunnloven, blir dette drøftet i tilknytning til spørsmål 4.

Hovedfunn til spørsmål 1

- Mer enn 80% av høringsinstansene svarer på dette spørsmålet, og omkring halvparten av disse slutter seg uten forbehold til de to prinsippene om likestilling mellom tros- og livssynssamfunnene og om at staten skal føre en aktivt støttende religionspolitikk. I tillegg er det en del som gir sin tilslutning til disse prinsippene med visse forbehold.
- Noe mindre enn halvparten markerer usikkerhet eller svarer nei, vesentlig fordi de mener utredningen er lite tydelig på hva som menes med likestilling og hva dette betyr i praksis.
- Mange advarer mot å trekke likestillingstanken så langt at det fører til verdinøytralitet og aksept for det som ikke er tjenlig og samfunnsbyggende.
- Mange høringsinstanser uttaler seg også om hva som skal være samfunnets verdigrunnlag. De poengterer at det også i fremtiden må være fastslått i grunnloven at de verdiene som ligger i den kristne og humanistiske tradisjonen er grunnlaget for det norske samfunnet.
- Det overveiende flertall sier i klartekst at Den norske kirke må ha en definert plass i samfunnet og i det offentlige under henvisning til at kirken favner størstedelen av folket, er en viktig formidler av åndelige, etiske og kulturelle verdier og impulser, representerer en tusenårig historie og er innvevd i nasjonens liv.
- Rundt femteparten av høringsinstansene utdyper hva de legger i begrepet aktivt støttende religionspolitikk, med poengtering dels av at denne støtten må kvalifiseres nærmere og dels at den ikke må innebærer inngrep i trossamfunnenes indre forhold; støtten må utøves i respekt for tros- og livssynssamfunnenes egenart og selvforståelse.

Spørsmål 2 i høringsbrevet – forslaget om ny ordning av forholdet mellom Den norske kirke og staten:

”Kan høringsinstansen støtte forslaget om ei ny ordning av forholdet mellom staten og Den norske kyrkja, slik det er utforma i 7.2, mellom anna for å ivareta desse to hovudsynspunkta i framtida?”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

Flertallet i utvalget foreslår i kapittel 7 i innstillingen (s. 84 flg.) en ny rettslig ordning av forholdet mellom staten og Den norske kirke. Flertallet mener at i dagens pluralistiske samfunn vil dette best kunne ta vare på integriteten til både staten og Den norske kirke. Med tanke på framtiden er det mye som taler for at Den norske kirke best kan ta hånd om sine grunnleggende oppgaver med et annet forhold til staten enn det en har hatt, sier flertallet.

Utvalgsflertallet foreslår på en slik bakgrunn at en endrer Grunnloven slik at alle bestemmelser som i dag bare gjelder for Den norske kirke, blir tatt bort. Dette vil innebære at det skal foretas endringer i Grunnloven §§ 2 andre ledd, 4, 12 andre ledd, 16, 21, 22 og 27 andre ledd (se forslaget på s. 88 i innstillingen). Utvalget mener også at det kan være grunn til å revidere formuleringene i Grunnloven §§ 5, 9, 44 og 100 dersom § 2 om statens offentlige religion blir opphevet (se innstillingen s. 65). Det som da står igjen i Grunnloven vil være felles regulering for alle tros- og livssynssamfunn.

Stortinget må også oppheve den gjeldende lov om Den norske kirke (kirkeoven) og gjøre endringer i flere andre lover. Den norske kirke, ved Kirkemøtet, må vedta en kirkeordning som et rettslig grunnlag for kirkens virksomhet, til erstatning for den lovgivningen (Grunnlov og lov) som finnes i dag.

Disse forslagene innebærer at Den norske kirke får en tydelig selvstendighet i forhold til staten. Kirken vil selv kunne regulere sin egen organisasjon og sin egen virksomhet. Den norske kirke vil da, i rettslig forstand, hente sin myndighet fra medlemmene og soknene som kirkens grunnenheter.

Utvalgets flertall forutsetter at bekjennelsesgrunnlaget for Den norske kirke blir ført videre i en ny ordning. Kontinuitet i Den norske kirkes identitet og karakter er for utvalgsflertallet et grunnleggende hensyn i en endringsprosess. Det er avgjørende at det er den samme kirken som kan fortsette i en ny ordning.

Mindretallet i utvalget, medlemmet Rosenqvist, kan ikke se at de grunnleggende hensynene til likestilling og en aktivt støttende religionspolitikk tilsier en grunnleggende endring av den rettslige statskirkeordningen og går inn for en mindre revisjon av den gjeldende ordningen av forholdet mellom Den norske kirke og staten. Dette medlemmet vil videreføre Grunnlovens bestemmelse om at den evangelisk-lutherske kirke skal være statens offisielle religion. Kongen bør fortsatt ha særlige funksjoner gjennom Grunnloven § 16, og en bør beholde en særlov for Den norske kirke. Samtidig bør det legges til rette for en utvikling og større selvstendigjøring av Den norske kirke innenfor rammen av statskirkeordningen. En økt selvstendighet for kirken kan skje ved at det fra staten delegeres mer myndighet til spesifikt kirkelige organer, spesielt vedrørende spørsmål om ansettelse og økonomistyring.

Flere høringsinstanser leser utredningen slik at den egentlig rommer flere ulike modeller, men at disse ikke er tydelig nok presentert. For oversiktens og forenklingens skyld velger vi her å betegne dem på følgende måte (det er flytende overganger mellom alternativene):

Alternativ 1: Selvstendighet

- Dette er en selvstendig folkekirke som får noen juridiske overgangsordninger vedtatt i lov, men hvor det ellers full er likestilling mellom tros- og livssynsamfunnene. Dette ligger nærmest forslaget fra flertallet.

Alternativ 2: Regulert fristilling

- Selv om relasjonen mellom kirke og stat også her endres, er det fortsatt slik at staten gjennom lov regulerer enkelte hovedelementer i kirkens grunnlag og ordning. Denne løsningen ligger nær den svenske modellen og forslaget fra et av mindretallene i utvalget.

Alternativ 3: Reform (og prosess)

- Dette innebærer en foreløpig bevaring av statskirkereformen med en ytterligere utvikling av kirkeordningen mot større selvstendighet innenfor statskirkens rammer, men med mulighet for utvikling mot alternativene selvstendighet og regulert fristilling. Dette ligger nær forslaget fra Thorson Plesner.

Alternativ 4: Justering

- Dette innebærer en fortsettelse av statskirkeordningen, men med noen mindre justeringer. Dette alternativet svarer til forslaget fra mindretallet Rosenqvist.

Tallmateriale (kvantitative data)

De aller fleste høringsinstansene som har sendt inn uttalelse, har besvart spørsmål 2. Noen tar ikke uttrykkelig stilling til utvalgets forslag til nyordning av forholdet mellom staten og Den norske kirke.

I tabellene nedenfor gjengir vi en oversikt over hva høringsinstansene har svart på spørsmålet om en nyordning. Tabellene viser en prosentvis oppslutning og må leses og tolkes med forsiktighet. Blant annet har en god del svart at de synes det er vanskelig å ta uttrykkelig stilling til hovedspørsmålet så tidlig i prosessen. Det er også vanskelig å fange opp alle nyansene som finnes i høringsmaterialet i enkle ja- og nei-kategorier. Mange av dem som er plassert i kategoriene ja/nei/vet ikke, uttrykker samtidig mer eller mindre sterke ønsker om videre utvikling av kirkens organisering, herunder forholdet mellom kirke og stat.

Tabellene viser at 1/3 del av menighetsrådene sier et tydelig ja til en nyordning, mens 43% sier nei, nesten 15% vet ikke og 10% støtter mindretallet Rosenqvist. Flere høringsinstanser som svarer nei støtter samtidig Rosenqvist. Korrigerer vi for dette, siden støtte til Rosenqvist i realiteten er et nei til en nyordning, vil nei-prosenten for menighetsrådene ligge i underkant av 50.

Tallene endres ikke vesentlig når det gjelder fellesrådene, men nei-prosenten er noe mindre og vet ikke/usikker-prosenten noe høyere. Når det gjelder proster, er det ca 60% som sier ja til en nyordning, og bare ¼ som svarer nei.

Tabellene viser en god del variasjon mellom bispedømmene. Mens oppslutningen om en ny ordning er forholdsvis sterk blant menighetsrådene i Stavanger og Agder, er den langt svakere i Tunsberg og Nord-Hålogaland. Den samme tendensen går igjen når det gjelder de kirkelige fellesrådene. Men i Hamar sier et klart flertall av fellesrådene nei til en nyordning.

Antall proster som har svart (fra 2 til 9 i hvert bispedømme), tilsier at prosenten må tas med et visst forbehold. Tendensen er at tilslutningen til en nyordning er forholdsvis stor blant prostene i Sør-Hålogaland, Borg og Hamar, mens den er langt mindre i Oslo, Tunsberg, Bjørgvin og Nidaros.

	<i>Menighetsråd</i>				<i>Fellesråd</i>			
	% ja til nyordning	% nei til nyordning	% vet ikke, usikker	% som støtter Rosenqvist	% ja til nyordning	% nei til nyordning	% vet ikke, usikker	% som støtter Rosenqvist
Oslo	25	46	17	12	0	67	33	0
Borg	31	38	20	11	38	23	38	0
Hamar	25	48	9	18	17	57	13	13
Tunsberg	18	59	15	8	15	54	31	0
Agder	45	39	12	4	50	30	10	10
Stavanger	54	22	19	4	57	29	14	0
Bjørgvin	35	41	18	5	41	26	30	4
Møre	40	38	19	3	29	41	18	12
Nidaros	33	44	8	16	40	33	7	20
Sør-Hål.	30	50	8	13	25	31	13	31
Nord-Hål.	18	54	13	15	25	50	25	0
Totalt	33	43	14	10	33	37	20	10

Prosentvis oppslutning om nyordningen blant menighetsråd og kirkelige fellesråd

	Proster				Alle (menighetsråd, fellesråd, proster)			
	% ja til nyordning	% nei til nyordning	% vet ikke, usikker	% som støtter Rosenqvist	% ja til nyordning	% nei til nyordning	% vet ikke, usikker	støtter Rosenqvist
Oslo	25	50	25	0	24	47	19	10
Borg	83	17	0	0	35	35	21	9
Hamar	80	0	20	0	25	48	10	17
Tunsberg	44	33	22	0	20	56	18	6
Agder	57	0	43	0	46	36	13	4
Stavang.	43	29	14	14	54	24	18	4
Bjørgvin	56	33	11	0	37	39	20	5
Møre	67	17	17	0	40	37	19	5
Nidaros	44	33	0	22	35	42	7	17
Sør-Hål.	100	0	0	0	30	45	9	16
Nord-Hål.	71	29	0	0	26	50	12	12
Totalt	58	24	14	4	34	41	15	9

Prosentvis oppslutning om nyordningen blant proster og sammenlagt menighetsråd/kirkelige fellesråd/proster.

Blant bispedømmerådene er det ca 60% som svarer ja, mens ¼-del svarer vet ikke. Blant de 6 biskopene som er med i oversikten, er det bare 30% som svarer ja.

Når det gjelder andre høringsinstanser (teologiske fakulteter, kirkelige yrkesorganisasjoner, frivillige kirkelige organisasjoner mv), så gir det ikke et sakssvarende bilde å sette såpass ulike organer opp i en samletabell, men resultatet viser da at nesten halvparten sier ja og nesten ¼ del nei til en nyordning.

Oppsummerende: Noe under halvparten av høringsinstansene (41%) går mot flertallsforslaget fra Kirke/stat-utvalget om en nyordning mellom kirke og stat. En tredjedel (34%) gir sin tilslutning til dette forslaget. 15% av høringsinstansene er i ”vet ikke-gruppen”, mens 9% støtter mindretallsforslaget fra utvalgsmédlem Rosenqvist om en forsiktig revisjon av dagens kirkeordning. Korrigerer vi også her, jf ovenfor, og holder utenfor de som har svart nei og samtidig støtter Rosenqvist, blir nei-prosenten 45%.

Få høringsinstanser går inn for status quo. Et stort flertall av høringsinstansene mener imidlertid det bør arbeides videre med reformer av Den norske kirkes organisering. Det er ulike meninger om hvor langt endringene bør gå, men svært mange ønsker slike endringer, (foreløpig) gjennomført innenfor rammen av statskirkeordningen. Mange peker på at det er behov for endringer og utprøvinger, og at dersom dette vil resultere i at kirke/stat-relasjonen og Grunnloven bør endres, som ”en følge av en naturlig prosess”, er disse høringsinstansene beredt til det. Men en ønsker ikke en forhastet løsning, som en ikke ser konsekvensene av. Sett i forhold til de fire alternativene som er presentert i rammen ovenfor, er det i høringsmaterialet mest støtte til alternativene 3 og 4. (Nærmere om dette nedenfor.)

Synspunkter (kvalitative data)

Innledningsvis kan det være grunn til på nytt å minne om at mange høringsinstanser ikke svarer på dette spørsmålet ut fra det premissgrunnlaget som er lagt i spørsmål 1. Dette skyldes at de mener det er andre grunner til å vurdere eventuelle nye relasjoner mellom kirke og stat enn de to prinsippene som er presentert i spørsmål 1 og som utvalget først og fremst argumenterer ut fra (i hvert fall i innstillingen slik den foreligger).

Det forhindrer ikke at mange høringsinstanser bygger sitt standpunkt ut fra de to prinsippene som er nevnt under det første spørsmålet. De trekker konsekvenser på dette grunnlaget. Som utvalget, er også høringsinstansene delt i synet på hvilke følger likestillingsprinsippet skal få for Den norske kirkes forhold til staten. Det er også store innbyrdes variasjoner i oppfatningene mellom de ulike kategorier av høringsinstanser. Det er langt fra konsensus om at en likestilling mellom trossamfunnene må føre til en oppløsning av statskirkeordningen. Det synes å være en del som har sagt nei til forslaget om nyordning fordi de er uenige i at likestilling skal framstå som hovedbegrunnelsen for endringer i relasjonen mellom kirke og stat. Som påpekt tidligere, er det mange som svarer ja på det første spørsmålet og nei på det andre. Flere støtter en nyordning under forutsetning av at vi ikke får en verdinøytral stat. Flere poengterer dessuten at det ikke er noen logisk sammenheng mellom 1 og 2.

- ”Soknerådet kan ikkje sjå at det er ein logisk samanheng mellom hovudprinsippa i pkt 1 og forslag til endringar i grunnlova og andre lovar som det blir vist til i pkt. 2.” (Domkirken menighetsråd, Oslo)

En del understreker at spørsmålet om nye relasjoner mellom kirke og stat ikke er noen hastesak, og at dette ikke er noe som står høyt på deres (lokal)kirkelige agenda.

- ”Vassås menighetsråd er ingen pådriver for å skille kirke og stat.”

Det må også bemerkes et flere høringsinstanser er delt i dette spørsmålet. Eksempler på dette er Misjonshøgskolen og Den norske kirkes presteforening:

- ”*Flertallet i hovedstyret* gir sin prinsipielle tilslutning til et skille mellom kirke og stat. Hovedstyret er delt når det gjelder tempoet for en slik prosess og viktige forutsetninger for hvordan dette skal skje. *Deler av hovedstyret* vil særlig uttrykke bekymring for at det tas avgjørelser om lovreguleringen av forholdet stat/ kirke før viktige forutsetninger vedrørende organisering og støtteordninger er på plass.” (Den norske kirkes presteforening)

Andre begrunnelser enn likestilling for nye relasjoner mellom kirke og stat

Mange mener begrunnelsen for nye relasjoner mellom kirke og stat må utvides:

Høringsmaterialet rommer andre hovedbegrunnelser enn likestilling for å endre relasjonene mellom stat og kirke. Disse kan samles under noen overskrifter, selv om det er glidende overganger mellom dem. En selvstyrt eller fristilt kirke kan begrunnes:

- ut fra kirkens selvforståelse,
- ut fra kirkens troverdighet,
- ut fra prinsippet om kirkelig selvstyre,
- ut fra prinsippet om to regimenter,
- ut fra kirkens grunnplan.

Ut fra kirkens selvforståelse

En del mener at endrede relasjoner i større grad må begrunnes ut fra kirkens forståelse av seg selv, sin egenart og sitt spesielle oppdrag. Enkelte viser til at det er gode ansatser til dette både i utredningen og i noen av delrapportene, men hevder samtidig at dette burde vært utnyttet bedre av et kirkelig oppnevnt utvalg (f eks Bore sokneråd). Et slikt ekklesiologisk perspektiv

er særlig fremme i uttalelser fra biskoper, proster og teologiske fakulteter, men også fra mange menighetsråd og felleråd. Noen sitater kan belyse dette:

- ”Behovet for endringer av forholdet mellom Den norske kirke og staten må etter vår oppfatning vurderes ut fra kirkens oppdrag og egenart.” (Onsøy menighetsråd, jf Stokka menighetsråd)
- Avgjørende spørsmål må være ”bl a hvordan bevare vår kirke som en åpen, inkluderende og bekjennede folkekirke i møte med en ny tid, og hva gir kirken størst mulighet til å utføre sitt oppdrag – å vinne mennesker for Kristus.” (Randesund menighetsråd)
- ”Som en grunnholdning må jeg si jeg finner det overraskende at en kirkelig utredning påtar seg politikernes ansvar og bruker det pluralistiske samfunn som hovedbegrunnelse for kirkens organisasjon og administrasjon. Jeg hadde funnet det mer naturlig å ta utgangspunkt i kirkens egenart og oppgave: Hva er nødvendig for at kirken selv kan etterleve evangeliet – og sikre dets frie løp med "glede for alt folket".” (Hamar biskop)
- ”SMM finner det viktig å holde fast ved de verdier som forvaltes av den folkekirkelige tradisjonen - både verdien av en riksdekkende kirke som når fram til alle mennesker med sin tjeneste, og verdien av en kirke som gir den enkelte døpte rom til å være og vokse med sin grad av trostilslutning. Det synes imidlertid å være en nødvendig forutsetning for en fremtidsrettet kirketenkning at man frigjør seg fra det uklare folkekirkebegrepet som hovedtema i kirkedebatten, og i sterkere grad retter fokus mot de kvalifiserende adjektivene i vår kirkes formålsbestemmelse: "bekjennende, tjenende, misjonerende, åpen...". De samfunnsmessige forutsetningene for en kirke som vil romme alle er ikke lenger til stede. Hovedspørsmålet for kirken i den nye pluralistiske virkeligheten er hvordan den kan fremtre som et åpent, grenseoverskridende og misjonerende fellesskap av mennesker som lever ved og demonstrerer evangeliet gjennom væren, ord og handling – lokalt og globalt.” (Samarbeidsrådet for menighet og misjon)
- ”MF vil understreke at hovedbegrunnelsen for ønsket om en ny kirkeordning er hensynet til Den norske kirkes egenart og selvstendighet som kirke. Det er kirkeforståelsen som legger grunnlaget for en god kirkeordning... MF er enig med utvalgsflertallet i at Den norske kirke trenger en radikalt ny ordning og på et annet rettsgrunnlag enn det som gjelder for nåværende ordning. Begrunnelsen for dette ligger i en teologisk erkjennelse av at kirkens ordning skal tjene kirkens livsfunksjoner, og må derfor ha sitt utspring i kirkeforståelsen. I dette perspektiv er det vanskelig å forsvare en statskirkeordning av den type en fortsatt har i Norge.” (Menighetsfakultetet)
- ”Pf's hovedstyre uttrykker skuffelse over at utvalget i så liten grad begrunner et evt. behov for endrede relasjoner mellom kirke og stat i teologi og ekklesiologi.” (Den norske kirkes presteforening)

Ut fra kirkens troverdighet

Noen spisser til begrunnelsen foran og hevder at en mer selvstendig kirke er nødvendig for å sikre kirkens troverdighet og legitimitet i samfunnet og ikke for å garantere likeverdighet mellom ulike tros- og livssynssamfunn. Satt på spissen: Statskirkeordningen må bort for kirkens egen skyld.

- ”Jeg mener egentlig at utvalget heller skulle ha ivaretatt kirkens identitet og integritet enn å opptre som et utvalg nedsatt av staten/politikerne.” (Prosten i Nord-Innherad).
- ”Men med folkekyrkje som intensjon og statskyrkje som ordning, har Den norske kyrkja ikkje berre hatt eit unaturleg privilegium i eit religionspluralistisk samfunn, men det har vore til direkte skade for kyrkja sin åndelege integritet.” (Samråd på Kirkens Grunn)

Ut fra prinsippet om kirkelig selvstyre

Fra troverdighet til verdighet: Det er under kirkens verdighet å bli styrt av en i utgangspunktet sekulær statsmakt, mener mange. Selv om det aldri så mye er lagt inn grunnlovsmessige prerogativer i retning av å definere kongen og kirkelig statsråd som kirkelig sett legitime beslutningsorganer, er det mange som ikke finner dette verken tilstrekkelig, adekvat eller relevant lenger (f eks Bjørgvin bispedømmeråd, bl a under henvisning til utviklingen etter parlamentarismen). Flere høringsinstanser underbygger dette med teologiske argumenter. Her er noen sitater som begrunner ønsket om en nyordning med behovet for at kirken bør styre seg selv:

- ”Me finn det underleg at eit kyrkjeleg utval legg allmeine refleksjonar om likskap til grunn for arbeidet sitt og ikkje drøftar stat/kyrkjespørsmålet ut frå spørsmålet om statsmakta si styring av kyrkja i dagens situasjon er rett.” (Sjernerøy sokneråd, jf Slemmestad og Nærnes menighetsråd)
- ”Kirken som åndelig størrelse skal ikke være underlagt noe verdslig styringsorgan.” (Åram og Syvde sokneråd)
- ”Et bedre utgangspunkt vil være kirkens behov for selvstendighet og frihet fra statlig overstyring.” (Saltstraumen menighetsråd)
- ”Difor lyt kyrkja få ei ordning som klårt syner at kyrkja er noko anna enn eit statleg forvaltningsområde.” (Reinli menighetsråd)
- ”Jeg savner en nærmere teologisk drøfting av kirkeordningsspørsmålet. Jeg kommer ikke bort fra at det er prinsipielt uriktig at staten skal styre kirken.” (Domprosten i Tromsø)

Ut fra prinsippet om to regimenter

Det foregående punktet blir tydeliggjort av en del høringsinstanser som spesielt viser til det velkjente lutherske konseptet om de to regimentene, og bruker dette som ledetråd for sin vurdering av kirkens organisering:

- ”Det sterkaste argument for å skilja kyrkja frå staten, er at dei utgjer ulike regiment, eit verdsleg og eit andeleg. Det er dette, kven som skal råde grunnen i kyrkja, som har vore det store stridsspørsmål i kyrkja og som har lege til grunn for den offentlege debatten om statskyrkjeordninga. Og vi veit at denne problematikk også har ført til at mange av samvetsgrunnar har meldt seg ut av kyrkja, eller har måtta avtre frå kyrkjelege stillingar og verv, nett fordi staten har vore kyrkja sitt øvste styringsorgan. På denne bakgrunn, er det merkeleg at ikkje dette forhold har vore utvalet sitt sterkaste grunnlag og utgangspunkt for eit evt. skilje mellom kyrkje og stat.” (Vik sokneråd, jf Tunsberg bispedømmeråd 2002-06, som understreker ”at staten må være stat og kirken må være kirke”)

Ut fra kirkens grunnplan

Svært mange av høringsinstansene understreker betydningen av å anlegge et nedenfra-perspektiv når kirkens organisasjon skal drøftes og bestemmes. Dette korresponderer med det som utvalget også mange steder understreker om soknet og den lokale kirke som det basale. Flere instanser legger til grunn at det er lokalkirkens erfaringer som må legges de viktigste føringene når ny kirkeordning skal utformes. Noen eksempler:

- ”Stavanger bispedømmeråd ser dei to prinsipielle hovudsynspunkta som ein mogelig måte å grunngi ei relasjonsendring mellom stat og kyrkje. Vi saknar likevel at ei relasjonsendring vert grunngjeven med kva ’grasrota’ i kyrkja sjølv ser som ein tenleg måte å organisere kyrkja på.” Jf Skjold menighetsråd
- ”For KA er det vidare viktig at endringer av et slikt omfang det legges opp til i innstillingen, tar utgangspunkt i opplevde behov i kirken sett fra lokalplanet. På dette punkt innebærer utvalgets vektlegging av likebehandling mellom trossamfunn et

fundamentalt annet utgangspunkt enn det som har vært et hovedanliggende i reformbevegelsen. Her ble det vektlagt at prinsippet om religionsfrihet også innebærer en rett for kirken til å inneha en mer selvstendig stilling i forhold til staten.” (Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon)

Synspunkter til støtte for en nyordning

Mange høringsinstanser gir sin tilslutning til endrede relasjoner mellom kirke og stat med tilsvarende argumentasjon som utvalget. De er opptatt av likestilling mellom alle tros- og livssynssamfunn (jf f eks Misjonshøgskolen). Men andre hevder at dette blir for ensidig og at argumentasjonen må utvides med andre momenter, særlig av teologisk eller ekklesiologisk karakter. Eksempler på slike momenter blir trukket frem nedenfor og illustrerer samtidig det mange er opptatt av: Å vise hvilke fordeler kirken selv har av en fristilling.

Hovedtankegangen i relevante høringsuttalelser er forsøkt oppsummert innenfor gruppene av argumenter som er nevnt nedenfor.

Mindretallet av høringsinstansene støtter utvalgets forslag om nye relasjoner mellom kirke og stat, men gjør det delvis med andre begrunnelser enn likestillingsargumentet. Men flere av dem er også fremme i innstillingen fra utvalget. Argumenter som brukes er i kortform bl a:

- at statskirken er en levning fra fortiden (anakronismeargumentet),
- at kirken trenger å bli herre i eget hus (selvstyrearargumentet),
- at kirken vil få større rom og utfoldelsesmuligheter utenfor et statlig rammeverk og kan fremstå mer profilert som kirke (frioms- og profileringsargumentet),
- at en selvstyrt kirke vil fremstå med større integritet (integritetsargumentet),
- at det vil utløse større engasjement blant medlemmene om kirken står på egne ben og ansvaret i større grad blir lagt på medlemmene (vitaliseringsargumentet),
- at det er mest hensiktsmessig sett i forhold til kirkens oppdrag (oppdragsargumentet),
- at det er som fristilt i forhold til staten at den best kan fungere som folkekirke (målgruppeargumentet),
- at det er en fordel for kirken å ikke ha en statsprivilegert rolle (egalitetsargumentet),
- at kirken vil bli møtt med større respekt når den stiller seg solidarisk med andre trossamfunn (solidaritetsargumentet),
- at det er vanskelig å finne bibelsk belegg for statskirkeordningen (skriftargumentet).

Anakronismeargumentet

Her argumenteres det med at statskirkeordningen er skapt i en annen tid – og for en annen tid. Selve ordningen er gått ut på dato.

- ”Statskirkeordningen er en anakronisme.” (Sagene menighetsråd)

Selvstyrearargumentet

Her legges det vekt på at styringsmyndigheten skal ligge inne i kirken og ikke utenfor den.

- ”Jeg støtter ...at kirken blir herre i eget hus. Det utelukker politisk overstyring av kirkens beslutninger.” (Prosten i Øvre Romerike, jf prosten i Nedre Telemark)
- ”Jeg kommer ikke bort fra at det er prinsipielt uriktig at staten skal styre kirken.” (Domprosten i Tromsø)
- ”Den viktigste begrunnelsen ...er ...det prinsipielt uholdbare i at en sekulær stat skal være øverste kirkestyre (noe den er til tross for) regelen om Kongens kirketilhørighet og kongens rolle i statsråd....” (Prosten i Karmsund)

Frioms- og profileringsargumentet

En frikobling fra staten gir kirken muligheter til å opptre på et mer selvstendig grunnlag og fremstå mer markert i forhold til andre maktenheter i samfunnet. Kirken får et større og friere handlingsrom. Kirken kan lettere fremstå etter sitt vesen og profilere seg med sin egenart. Det kan bli tydeligere at kirken har en tjenende rolle i samfunnet. Den kan fungere mer adekvat diakonalt og ikke som en alliansepartner med maktøverne i samfunnet (jf f eks uttalelse fra Diakonhjemmets hovedstyre).

- ”Kyrkja får ein større yringsfridom i høve til samfunnsspørsmål og drøfting av staten sin bruk av mynde. Kyrkja vil kunne føre ein eigen kyrkjepolitikk, utan overprøving av ein verdslig stat.” (Stavanger bispedømmeråd).

Integritetsargumentet

Kirken vil fremstå med større integritet om den blir fristilt i forhold til staten. Dette er for øvrig også utvalget inne på.

- ”Ja, jeg ønsker en ny rettslig ordning av forholdet mellom staten og Den norske kirke. Det vil best ivareta integriteten både til staten og kirken.” (Prosten i Lister)
- ”Her handler det ikke bare om kirkens frihet til indre selvstyre, det handler om en fundamental frihet i forkynnelse av evangeliet om Jesus Kristus og til å leve ut det kristne liv – også når dette kommer i konflikt med den sekulære stats praksis,...(om) at vi som kirke står i et forpliktende økumenisk og globalt fellesskap med andre kirker....også i forhold til den sekulære stat, (og) om troverdighet i vår kirkes misjonsengasjement.” (Biskopen i Borg, som for øvrig vil ha fullt selvstyre med kirken ”som eget rettssubjekt,” men samtidig ”videreføre den kirkeorganisasjon som vi har i dag”.)

Vitaliseringsargumentet

Når båndene til staten blir løsnet innebærer det at medlemmene i kirken må ta mer direkte ansvar. Dette kan utløse et engasjement og bidra til en vitalisering av kirken.

- ”Vår kirke har vært folkekirke i Norge i 1000 år, under ulike regimer og vekslende ordninger. En må derfor kunne håpe at endrede relasjoner vil føre til økt engasjement hos kirkens medlemmer.” (Den norske kirkes presteforening, jf Vestre Aker menighetsråd)
- ”En ny ordning kan også innebære muligheter for økt nysgjerrighet på hva kirken er og betyr, samt et potensiale for engasjement.” (Det norske diakonforbund, jf Vardø menighetsråd)

Oppdragsargumentet

En del begrunner sin støtte til flertallsforslaget med at dette er tjenlig sett i forhold til det som er kirkens mandat. Også utvalget mener at dette inngår i deres begrunnelse, men disse høringsinstansene synes dette bør ha større vekt enn likestillingsargumentet.

- ”Ja. Med utgangspunkt i kyrkja sitt oppdrag meiner soknerådet at det må verta ei ny ordning av forholdet mellom staten og kyrkja. Endringane som er lagt fram i 7.2 gir eit godt grunnlag for arbeidet vidare.” (Sjernarøy sokneråd)
- ”Jeg støtter utvalget i hovedsynspunktet om fristilling av Den norske kirke fra den konstitusjonelle særbehandlingen av vår kirke som er hjemlet i grunnloven. Jeg er overbevist om at det vil være rett og godt både for kirkens oppdrag i en ny tid, og for en målrettet profilering av Statens ansvar for å bygge opp under all god åndelig verdiskapning i samfunnet.” (Prosten i Sarpsborg)

- ”Samtidig er det viktig at en nyordning først og fremst har sitt utgangspunkt i hvilken egen forståelse kirken har som en del av Guds kirke på jorden.” (Norges kristelige student- og skoleungdomslag).

Målgruppeargumentet

Her er resonnementet at frikobling fra staten ikke truer folkekirken, men nettopp gir den nye muligheter til å være nettopp det.

- ”Etter mi vurdering må statskyrkjeordninga opphevast for at Den norske kyrkja skal bli meir folkekyrkje. Ho vil da måtte vere ei kyrkje for folket og av folket.” (Prosten i Vesthordland)

Egalitetsargumentet

Kirken slipper belastningen med det andre oppfatter som privilegier fordi den er stor. Det er mer i samsvar med kirkens vesen å oppgi privilegier enn å tviholde på dem.

- ”Ordningen med en ’offentlig privilegert kirke’ må opphøre. Skal religionsfriheten være fullstendig, må staten være uavhengig av en spesiell religion.” (Prosten i Strinda prosti)
- ”Det er vår overtyding at ei ytterlegare løysing av kyrkja sine band til staten vil bidra til å gjera kyrkja i stand til å fungera som ei *vedkjennande, misjonerande, tenande og open folkekyrkje*. M a o trur vi tida er inne for å bryta ein relasjon og ei ordning som kan føra til at kyrkja blir freista til å tenka og handla hegemonistisk.” (Det norske misjonsselskap)

Solidaritetsargumentet

Her kan tankegangen oppsummeres slik: Kirken krever å bli respektert for sin overbevisning, og må derfor også respektere dem som har en annen overbevisning. Denne respekten må vise seg i praksis. Den kan oppleves lettere av andre når kirken som institusjon er frikoblet fra staten. Ved å fremstå selvstendig uttrykker Den norske kirke solidaritet med andre troende, og det blir større grad av likeverdighet og gjensidighet mellom kirkesamfunnene.

- Dette blir nærmere utfoldet i uttalelser fra bl a Det norske misjonsselskap, Samarbeidsrådet for menighet og Kirkens Nødhjelp (som ikke av den grunn uten videre ser det nødvendig å oppheve statskirken).

Skriftargumentet

Enkelte viser til at det er vanskelig å forsvare statskirkeordningen ut fra Bibelen.

- ”Siden det ikke finnes noe bibelsk belegg for at en stat kan ha avgjørende myndighet i kirkelige spørsmål er tiden for lengst moden for en ny ordning i forhold til staten.” (Prosten i Aust-Telemark)

Forutsetninger for ja

En del som svarer ja legger inn en del forutsetninger for et skille:

- ”En sterk demokratisering av kirken, slik at flertallet av medlemmene virkelig kan kjenne seg trygge på å kjenne igjen sin kirke ved en eventuell ny kirkeordning.” (Løten menighetsråd)
- ”Ja, men det forutsetter at statens religionspolitiske forpliktelser grunnlovfestes, jmf. spørsmål 4.” (Agder bispedømmeråd)

Synspunkter mot en nyordning

Noe under halvparten av de høringsinstansene som har tatt stilling, er imot forslaget fra Kirke/stat-utvalgets flertall. Noen av dem som avviser forslaget fra flertallet i Kirke/stat-utvalget, gir sin støtte til fremstillingen i kap. 9, hvor utvalgsmedlemmet Rosenqvist redegjør for sin dissens med forslag om en revisjon av gjeldende ordning innen statskirkesystemets ramme. Det er også noen som viser til utvalgsmedlem Thorson Plesner og hennes forslag om en revisjon av gjeldende statskirkeordning som forberedelse til en fremtidig avvikling av ordningen. I det hele tatt er reform, prosess og revisjon sentrale synspunkter i høringsmaterialet. Noen har også konkrete forslag til endringer som de mener bør komme (f eks prosten i Ytre Sogn). Her er et typisk utsagn:

- ”Vi går inn for å beholde statskirkeordningen med nødvendige reformer.” (Heidal menighetsråd)

Et stort antall av høringsinstansene trekker frem ett eller flere argumenter for i hovedsak å videreføre nåværende ordning. Mange av argumentene er allerede anført i utredningen, men kommer ofte tydeligere og mer markert frem i en del av uttalelsene. Disse argumentene kan grupperes på den måten vi har gjort nedenfor. Også her er det slik at mange av argumentene glir over i hverandre, men de kan likevel sorteres for tydeligere å få frem hvor tyngdepunktet i argumentasjonen ligger. Vi har samlet dem i seks hovedkategorier med tre argumenter i hver kategori. Dette fremgår av tabellen på neste side. Nedenfor angis stikkordsmessig hva som er hovedinnholdet i argumentet.

De høringsinstansene som ikke støtter forslaget om nyordning av forholdet mellom kirke og stat, argumenterer på forskjellig måte for en slikt standpunkt. Vi har for oversiktens skyld inndelt disse synspunktene i seks hovedgrupper, med tre argumenter i hver av disse gruppene. De er presentert i en egen tabell. Hovedgruppene er disse:

- teologiske argumenter: ulike sider ved kirkeforståelsen (eller ekklesiologien) som taler for at det ikke er nødvendig med opphevelse av statskirkeordningen,
- funksjonsargumenter: nåværende ordning fungerer bra i praksis og bringer kirkens tjenester i ord og handling ut til hele folket,
- organisasjonsargumenter: det foreligger ikke godt beskrevne alternativer til nåværende statskirke, det mangler evalueringer av nåværende kirkelov og vurderinger av konsekvenser av ulike måter å organisere kirken på, og det er fare for at kirken splittes i flere kirker og marginaliseres i samfunnet,
- prosessargumenter som legger vekt på at kirken er i stadig utvikling og at det er viktigere å fortsette prosessen med reformer og forsøk inntil en nyordning modner seg frem,
- psykologiske argumenter som viser til hvordan statskirken for mange er et symbol på romslighet, kontinuitet og stabilitet i folks bevissthet, og frykten for at en opphevelse av denne ordningen vil virke ekskluderende og gjøre at brede lag av befolkningen vil føle seg fremmedgjort,
- juridiske og økonomiske argumenter: utviklingen av større likestilling for andre tros- og livssynssamfunn har foregått til tross for statskirkeordningen og denne utviklingen vil fortsette; kirken får ikke bedre økonomi med en annen ordning, og det vil ventelig kreve økte administrative ressurser.

Argumenter mot endrede relasjoner mellom kirke og stat - oversikt

ARGUMENT-KATEGORI	BETEGNELSE PÅ ARGUMENTET	STIKKORDSMESSIG INNHOLDSBESKRIVELSE
Teologiske (ekkleziologiske) argumenter	Prestedømmeargumentet	Alle dømte har del i det allmenne prestedømme, og kongen som kirkens fremste dømte medlem utøver kirkestyre på dette grunnlaget (primært, og ikke som statsoverhode)
	Folkekirkeargumentet	Nåværende kirkeordning er den beste ramme for å virkeliggjøre folkekirketanken og utvikle det kirkelige demokratiet
	Adiaforaargumentet	I en evangelisk, luthersk kirke er kirkeordningen et spørsmål om hensiktsmessighet, og nåværende ordning er tjenlig for å realisere kirkens mandat
Funksjonsargumenter	Det operative argumentet	For kirkens oppgaveløsning er det ingen fordel med endrede relasjoner mellom kirke og stat
	Det pragmatiske argumentet	Kirken fungerer godt med tilknytningen til staten og oppslutningen er stor
	Kontaktflateargumentet	Nåværende ordning gir unike muligheter for kontakt med størstedelen av befolkningen
Organisasjonsargumenter	Modellargumentet	Ulike alternative modeller til nåværende ordning er for dårlig utredet og beskrevet
	Evaluerings- og konsekvensargumentet	Nåværende lovverk er for lite grundig evaluert og det mangler en skikkelig utredning om konsekvensene av en endring
	Oppsplittings- og marginaliseringsargumentet	Uten statskirkeordningen er sjansene store for at kirken splittes i flere og kanskje utvikler seg i sekterisk retning
Prosessargumenter	Utviklingsargumentet	Innenfor nåværende hovedrelasjoner mellom kirke og stat er det mulig, naturlig og nødvendig å drive forsøks- og utviklingsarbeid
	Reformargumentet	Det er fullt mulig innenfor nåværende rammer å foreta fornuftige reformer og revisjoner
	Modningsargumentet	Endrede kirke/stat-relasjoner må modnes frem og ikke presses frem, og verken tiden eller kirken er moden for en slik forandring nå
Psykologiske argumenter	Fremmedgjørings- og ekskluderingsargumentet	Et skille mellom stat og kirke kan forstørre avstanden mellom kirke og folk, forsterke fremmedfølelsen og skyve medlemmer ut over sidelinjen
	Stabilitetsargumentet	Statskirken er en stabiliserende faktor i samfunnet og bidrar til å gi folk forankring i åndelige, etiske og kulturelle verdier
	Symbolargumentet	En grunnlovshjemlet statskirke har stor symbolkraft og uttrykker nære bånd mellom kirke og folk
Juridisk-økonomiske argumenter	Likestillingsargumentet	Statskirkeordningen har ikke hindret utviklingen av likestilling for tros- og livssynssamfunnene, og denne utviklingen vil fortsette
	Økonomiargumentet	Nåværende ordning sikrer en trygg og brukbar økonomi for kirken, og den kan gjøres enda bedre innenfor eksisterende system
	Byråkratiargumentet	Med en annen kirkeordning blir det nødvendig å bygge ut det kirkelige apparatet, og dette vil nødvendigvis beslaglegge ressurser som i dag brukes på utadrettet kirkelig virksomhet

Teologiske (ekkleziologiske) argumenter

Argumentet ut fra det allmenne prestedømme

Et av de viktige poengene vi har arvet fra reformasjonstiden er at alle døpte har del i det allmenne prestedømme. En del høringsuttalelser reflekterer over dette i forhold til kirkeordningen og hvilke konsekvenser det har for den interne organiseringen av kirken og til forholdet mellom lekfolk og presteskap, mellom embete og råd (jf spørsmål 8). Men det er også enkelte som relaterer dette til spørsmålet om kongens rolle innen eksisterende kirkeordning. Da er hovedsynspunktet at kongen som kirkens fremste medlem utøver kirkestyre fortrinnsvis i kraft av å være døpt og tilhøre det allmenne prestedømme. Det er på dette grunnlaget, og ikke først og fremst som statsoverhode, at han har en styringsfunksjon i kirken. Dette gjør han som lekmann i samarbeid med, og i stor grad gjennom, sine geistlige embetsmenn. Sett i et slikt perspektiv er kongen i statsråd et kirkelig rådsorgan som fungerer i en interaksjon med det geistlige embete og det øvrige kirkelige apparat som er etablert.

- ”Det er grunn til å reflektere over om ikke Kongens plass i kirkestyret like mye kan forstås som et uttrykk for den rolle det allmenne prestedømme har i vår lutherske kirke. Det er gode grunner til å si at statens ’makt’ i statskirken like mye er en makt gitt staten for kirkens skyld, som å si at det er en makt staten har tiltatt seg for sin egen skyld.” (Teologisk fakultet, som ikke svarer ja på utvalgsflertallets anbefaling om nye relasjoner mellom kirke og stat.)

Folkekirkeargumentet

De viktigste poengene i dette argumentet er at nåværende kirkeordning er den beste ramme for å virkeliggjøre folkekirketanken og utvikle det kirkelige demokratiet. Svært mange av høringsinstansene understreker betydningen av å opprettholde folkekirken, slik også utvalget poengterer.

- ”Vi er engstlige for at vi ved å løsrive kirka fra staten også vil løsrive folket fra kirka.” (Ljørdalen menighetsråd)
- ”Olden sokneråd går inn for at ordninga med statskyrkje skal halde fram. Kyrkja i noverande form står for noko stabilt og viktig når det gjeld den åndelege og moralske situasjonen i landet vårt, og har i kraft av historie, tradisjon og lovverk gjeve menneska ei forankring og livstolking som har vore ei berande kraft gjennom generasjonar. I ei tid då mykje flyt i moralske spørsmål, og den åndelege rotløysa grip om seg, vil det vere negativt om vi kuttar mange av dei band som knyter mesteparten av folket til kyrkja. Skulle statskyrkja bli borte, vil mange ufrivillig kome til å kjenne seg åndeleg heimlause. Og Grunnlova må ikkje endrast. Dersom kyrkja blir skild frå staten, kan det også føre til ein vanskelegare økonomisk situasjon for kyrkja, og for det arbeid og dei oppgåva kyrkja har for folket.” (Olden sokneråd)

Flere er opptatt av utviklingen av det kirkelige demokratiet, og mener det er lettere å få til innenfor statskirkens rammer enn utenfor. Enkelte uttrykker engstelse for at en kirke løst fra staten vil bli overtatt av en liten, konservativ gruppe.

- Endrede relasjoner mellom kirke og stat vil forsterke ”det lille styringsmindretallet i kirken” og vanskeliggjøre utviklingen av det kirkelige demokrati: Iveren etter å få til endringer er styrt av et lite mindretall i kirken, ivrige etter ”en ny kirkereform for å kunne sikre kontrollen over kirkens utvikling” etter mindretallets ønsker, selv om denne grupperingen også ”har et sterkt ønske om å ivareta kirkens oppdrag til beste for alle....Faren for ulikheter i dagens kirke ligger etter mitt skjønn ikke i religionsfrihetens

momenter. Faren for ulikheter i dagens kirke ligger snarere i en manglende vilje og evne til å utvikle et aktivt flertallsdemokrati blant kirkens medlemmer. Mitt inntrykk er at aktive grupper i ”kirken selv” har ivret for en ny kirkereform for å kunne sikre seg kontrollen over kirkens utvikling etter denne 2%-ens ønsker. I klartekst aner jeg et ønske om kontroll over kirkens styre.” (Prosten i Bærum)

- Noen fremhever også, i likhet med Berg menighetsråd i Nord-Hålogaland, at ”staten borger for demokrati i systemet, slik vi opplever det i dag. Den verner mot sterk fraksjonsvirksomhet, fremmer god utvikling og gir verdifullt korrektiv til sterke fraksjoners virksomhet/meininger.”

Adiaforaargumentet

Flere informanter er inne på at i en evangelisk-luthersk kirke er kirkeordningen et spørsmål om hensiktsmessighet. Dette er drøftet også av utvalget, og det blir brukt som argument både av dem som ønsker et skille og av dem som ønsker å videreføre eksisterende ordning med de nødvendige endringene. Nåværende ordning anses av svært mange som tjenlig for å realisere kirkens mandat (understrekes spesielt av mange proster).

- ”Kirkeordning (er) i følge vår bekjennelse et spørsmål om hensiktsmessighet og ikke et spørsmål der svaret er gitt av skrift og bekjennelse.” (Øvre Eiker kirkelige fellelsråd)

Funksjonsargumenter

Det operative argumentet

Flere er uenige med utvalget i at kirken er bedre tjent med et annet forhold til staten for oppgaveløsningens skyld. Etter deres oppfatning er det ingen fordel for kirkens arbeid med endrede relasjoner.

- Dagens statskirkeordning har vært en ”god garantist” for å sikre ”evangeliets frihet.” (Elverum menighetsråd)
- ”Bakgrunnen for at Bergen kirkelige fellelsråd svarer et bastant nei på dette spørsmålet, er at utvalget tar som utgangspunkt ”at Den norske kirke best kan ta hånd om sine grunnleggende oppgaver (jfr. 2.1) med et annet forhold til staten enn det en har hatt”. Vi deler ikke uten videre denne oppfatningen, og derfor må svaret på det formulerte spørsmålet bli nei. Vi deler heller ikke den oppfatning at dagens kirkeordning strider mot grunnleggende prinsipper om religionsfrihet, og at den er i strid med Grunnlovens intensjoner. Imidlertid vil det være både naturlig og nødvendig å se på en rekke sider av forholdet mellom stat og kirke. Dette vil også innebære endring av Grunnlovens §§ 12 og 16 og en modernisering/modifisering av GL §§ 2 og 4. Mye kan endres innenfor dagens ordning og system, uten å endre den grunnleggende relasjon mellom staten og kirken.”
- ”Den norske kirkes hovedanliggender, forkynnelse, sakramentsforvaltning, sjelesorg og undervisning blir ikke hindret i sin utøvelse innenfor nåværende kirkeordning, tvert imot.” (Prosten i Indre Troms prosti)
- ”Vi kan ikke se at Dnk for tiden er i noe teologisk fengsel som av den grunn gjør det nødvendig å bryte med statsmakten.” (Hamar bispedømmeråd 2002-06)

Det pragmatiske argumentet

Ganske mange synes kirken fungerer godt med tilknytningen til staten og oppslutningen er stor. Det er ikke nødvendig å forandre det som fungerer tilfredsstillende – men en viss overhaling kan saktens være fornuftig.

- ”Dagens kirkeordning fungerer godt og det er overhode ikke behov for store fundamentale endringer...Det er helt unødvendig med en nyordning av forholdet mellom staten og kirken.” (Sør-Fron sokneråd)
- ”Statskirkeordningen fungerer tilfredsstillende både for staten og for kirken.”(Nes menighetsråd, Tunsberg)
- “Hvorfor endre noe som er bra? Vi har nettopp vært igjennom en reform, og det synes i første omgang viktigere å arbeide videre med den” (Trysil menighetsråd)

Kontaktflateargumentet

Oppfatningen av at eksisterende kirkeordning gir de beste muligheter for formidling av budskapet, er ganske utbredt i høringsmaterialet. Mange fremholder at ordningen gir en unik anledning til kontakt med størstedelen av befolkningen i hele landet og i den enkelte menighet.

- ”Dessutan vil kyrkja miste mange av sine moglegheiter til å påverke samfunnet dersom ho vert ei frikyrkje, og trekt bort frå det offentlege rom i enda fleire samanhenger enn i dag.” (Øvre Folldal sokneråd, Folldal kirkelig fellesråd)
- Vingelen menighetsråd slår fast at statskirken ”sikrer den brede folkekirken.” Jf også Hyen sokneråd, Østre Toten kirkelige fellesråd, prostens i Nord-Jarlsberg
- ”Vi vil heller samarbeid med staten, enn å skilles fra staten.” (Eina menighetsråd)
- ”I vårt distrikt er båndene mellom kirken og folket ennå så nære at det fortsatt er naturlig at nåværende statskirkeordning beholdes. Når kirkehusene i bygd og tettsted fremdeles er det naturlige samlingssted for folk ved gudstjenester, i sorg og glede, ved høytider med mer, ser vi heller ikke noen grunn til at kirkens ytre ordning i forhold til staten endres.” (Nordreisa menighetsråd)
- ”Jeg tror at det norske folk er best tjent med at nåværende kirkeordning opprettholdes.” (Domprosten i Tønsberg)

Organisasjonsargumenter

Modellargumentet

Flere viser til utvalgets mandat om å ”utrede forskjellige mulige modeller for ordningen av forholdet mellom stat og kirke,” og mener at dette ikke er fulgt opp i utredningsarbeidet i tilstrekkelig grad (f eks Flekkefjord menighetsråd, Nes menighetsråd). Til tross for at utvalget presenterer flere muligheter fra vesentlig status quo til fristilling, oppleves dette av mange høringsinstanser som ikke tilstrekkelig beskrevne modeller. Dessuten er det mange som synes flertallets forslag rommer så åpne spørsmål som henvises til fremtidig utredning, at de kjenner seg uforberedt til å gå inn for endrede relasjoner mellom kirke og stat på dette grunnlaget.

- ”Premissene i innstillingen trekkes for langt, og vi savner en vurdering av positive sider for kirken ved en annen ordning til staten enn den utvalget foreslår. Ny ordning er ikke nødvendig ut fra likestillingshensyn mellom tros- og livssynssamfunn. Utviklingen fra stats- og embetsstyrt kirke til en mer selvstendig folkekirke bør fortsette innen statskirkens ramme. Det bør være mulig å få ordninger som hindrer politisk overstyring av kirkens beslutninger.” (Tjensvoll menighetsråd)
- ”Fellesrådet i Sogndal rår til at det blir arbeidd vidare med saka for å få fram konkrete modellar for den framtidige ordninga av Den norske kyrkja i tråd med dei tankar som ligg i innstillinga fra kyrkje/stat-utvalet.” Lignende anmodning f eks Holmlia menighetsråd.
- ”Det gjenstår ennå en grundigere drøfting av flere ulike modeller, sett i relasjon til de virkninger disse ville ha i forhold til samfunn og kirke.” (Prosten i Hallingdal).

- ”Utvalget selv vektlegger at det er viktig å besvare de to prinsipielle hovedspørsmålene uten å kjenne mulige modeller for en ny kirkeordning. Det viser seg nå ved slutten av høringsperioden at skepsisen til å svare ja på de to hovedspørsmålene fordi man ikke vet hvilken kirkeordning man får, slår kraftig ut... Det er ikke alle leke medlemmer i kirken som har hele reformprosessen i bakhodet, slik som biskoper, professorer og prester. Det gjør at mange opplever at det å endre tilknytning til staten virker skremmende når ikke klart utregnede modeller legges frem og man kan se at det virkelig er ”samme kirke”, og av modellene kan se konturene av en trygg økonomi.” (Prosten i Arna-Åsane)
- ”Så lenge vi ikke vet hvordan viktige områder som valgordninger, økonomi, embetets forhold til råd, ansettelse og myndighetsfordeling vil bli organisert og ivarettatt, ser jeg ingen grunn til å endre forholdet mellom Den norske kirke og staten.” (Domprosten i Stavanger)
- ”Det vil fremgå av uttalelsene fra bispedømmerådene (Oslo i siste og nåværende periode) at vi har sterke forbehold mot at det trekkes vidtgående slutninger om et skille mellom stat og kirke på grunnlag av den foreliggende utredning. Til det er det for mange grunnleggende spørsmål som er ubesvart. Det viktigste er at utvalget ikke har utredet alternative ordninger, men i hovedsak beskjeftiget seg med avvikling av den nåværende kirkeordning, og dermed for et skille mellom stat og kirke.” (Oslo biskop)

Enkelte synes at det i utvalget er reflektert for lite om sammenhengen mellom kirkens identitet og dens ytre organisasjon. Før dette organiske organisasjonsteoretiske perspektivet er nærmere gjennomtenkt og konkrete modeller er uttegnet på dette grunnlaget, er det ikke grunnlag for å skille kirken fra staten.

- ”Et essensielt spørsmål for kirken er hvorvidt en kan ivareta kirkens integritet og identitet som folkekirke dersom flertallets forslag om ny kirkeordning tas til følge. Denne problemstillingen drøftes overhode ikke i rapporten. Det forutsettes at kirken kan vedbli å være den samme under helt andre organisatoriske rammer, uten å drøfte den nære sammenheng som eksisterer mellom organisasjonsform, identitet og funksjon.” (Oppegård kirkelige fellesråd)

Evaluerings- og konsekvensutredningsargumentet

Dette dreier seg om å forholde seg til erfaringer med fortiden og ut fra dette gjennomtenke konsekvenser for fremtiden. Mange synes ikke at dette er gjort i tilstrekkelig grad i utredningen. Nåværende kirkeordning med de reformer som er blitt gjennomført på 1990-tallet ikke er blitt gjenstand for grundig og uavhengig evaluering. Mange sier at de er lite villige til å ta stilling til en nyordning spesielt før erfaringene med kirkeloven av 1997 er evaluert.

- ”Hvorfor ikke starte med å evaluere og forbedre de ordninger vi har, før vi starter med å endre grunnloven.” (Røyken menighetsråd)
- Sande menighetsråd stiller spørsmål ved hvorfor Kirkerådet satte i gang dette utredningsarbeidet bare kort tid etter ny kirkelov og gravferdslov.
- ”Det er kort tid siden Den norske kirke gjennomgikk en stor kirkereform, men utredningen har i liten grad brukt denne reformen som orienteringspunkt for vurderinger av ny kirkeordning. .... Med bakgrunn i den nære historie og de grunnleggende endringer som kirkeloven av 1996 innebar, vil det være naturlig med en ytterligere utvikling av kirkeordningen innenfor statskirkens rammer.” (Rana kirkelige fellesråd).

Videre dreier det seg om at mange savner skikkelige konsekvensvurderinger av endrede relasjoner mellom kirke og stat. Mange instanser mener at grunnlaget for en beslutning ikke er

godt nok, og etterlyser en grundigere utredning av hva som kan bli konsekvensene av endringene. Høringsinstanser som er inne på dette berører konsekvenser på mange plan, bl a konsekvenser for folkets relasjoner til kirken, for hvordan samfunnet vil utvikle seg, for kirkens arbeidsmuligheter i ulike deler av landet, for kirkens økonomi på kortere og lengre sikt, osv.

- ”Rådet mener ....at konsekvensene av et skille ikke er på langt nær godt nok gjennomtenkt i utvalgets utredning.” (Sør-Fron sokneråd).

Oppsplittings- og marginaliseringsargumentet

Flere av dem som uttaler seg mener at et skille mellom kirke og stat både kan føre til splittelser (eventuelt i flere kirker) og forsterke tendensene til marginalisering for visse grupper. Kirken kan bli redusert til en vanlig kristelig organisasjon eller – i verste fall – til en liten sekt.

- ”En kirke fristilt fra staten kan i verste fall bli en kirke for de få dogmatiske og ikke for folket.” (Nannestad menighetsråd)
- Vi er ”redde for at en kirke løsrevet fra staten vil kunne utvikle sekt-tendenser.” (Torshov menighetsråd)
- ”Rapportens forslag til organisasjonsendring kan medføre at Den norske kirken endres til å bli en kristelig organisasjon på lik linje med de mange vi allerede har i vårt land. Hva fordelene er med det, er vanskelig å få øye på og overhode ikke utredet. Det er påfallende at utvalget ikke har drøftet den potensielle medlemsflukt en vil kunne se hvis kirken reduseres til en kristen organisasjon på lik linje med dem en allerede har.” (Oppegård kirkelige fellesråd, jf også Torpa menighetsråd)

Prosessargumenter

Forsøks- og utviklingsargumentet

Mange ønsker videre utvikling og forsøk innen nåværende kirkeordning før det eventuelt etableres nye relasjoner. Spesielt er fellesrådene opptatt av dette.

- ”Det kommer til å ta år før ny kirkeordning er gjennomført, i vente- og tenketiden vil det være klokt å sette i gang forsøksvirksomhet, blant annet for å prøve ut samordningsmodeller ved at flere små fellesråd kobles sammen i større enheter. Målet med disse enhetene må være å bygge opp kompetanse innenfor områdene arbeidsgivervirksomhet og økonomistyring.” (Nordre Land kirkelige fellesråd)
- ”....statskirken har helt fra starten vært i utvikling. Vi har aldri hatt en statisk kirkeordning. Det har gjennom historien hele tiden vært endrede relasjoner i forholdet stat – kirke.” (Torshov menighetsråd)
- ”.... Nåværende kirkeordning må videreutvikles og flere erfaringer må høstes med ny kirkelov før eventuelle endringer tenkes gjennomført.” (Prosten i Indre Troms)

Reformargumentet

Dette argumentet brukes av flere som ønsker å beholde hovedsystemet, men som i likhet med ulike grupperinger i utvalget ønsker revisjoner i større eller mindre omfang, anført av Thorson Plesner og Rosenqvist. Mange understreker at reformprosessen må fortsette, og viser til behovet for endringer på områder som f eks organiseringen av kirken, økonomien, dåpsopplæringen, arbeidsgiveransvaret og valgordningene. Flere er inne på at mye av dette kan løses like gjerne innenfor statskirkeordning som utenfor (f eks Grinilund menighetsråd). Enkelte trekker også frem reformatorenes understrekning av reform av kirken som en

kontinuerlig prosess (f eks Tunsberg biskop, som fremholder, med referanse til utvalget, at ”hovedsiktet må være å sørge for at kirkens ordening ikke med rette kan oppleves diskriminerende”).

- ”Vi ønsker fortsatt statskirke, men vil ha endringer som gjør at kirken får en økonomi og en arbeidsgiver.” (Dalen menighetsråd)
- Vi er mot skille kirke stat, men det er ”stort behov for nyorganisering av kirken.” (Greåker menighetsråd)
- Vesterøya menighetsråd ”ønsker å beholde folkekirken og går sterkt inn for en revisjon i første omgang.”
- ”Vi ønsker ikke en frittstående kirke, men en restaurert statskirke.” (Hole kirkelige fellesråd)

Modningsargumentet

Flere fremholder at tiden ikke er moden for et skille, eller at kirken ikke er det. De poengterer at endrede kirke/stat-relasjoner må modnes frem og ikke presses frem. Derfor er det viktig å ta tiden til hjelp.

- ”Nei, ikke enda. Vi tror dette er en prosess som må ha tid for å modnes i folket.” (Egge menighetsråd)
- Følgende sitat er inne på det samme, men også flere av de andre argumentene som er nevnt: ”Vi mener at kirka, som organisasjon og ikke minst som folkekirke, ikke er moden for et skille. Vi ønsker fortsatt en bred inkluderende kirke der folk føler seg hjemme, uavhengig av de teologiske brytninger som til en hver tid er tilstede. Vi er en kirke, og den må ikke smuldre bort i ulike sekteriske fellesskap. Vi mener at i øyeblikket er statskirkeordningen også den ordningen som best ivaretar de kulturelle og religiøse tradisjoner og verdier som er viktige i samfunnet. Vi mener derfor at den nærmeste veien å gå er å bevare dagens kirkeordning. Vi mener at innenfor denne kan enda flere reformer gjennomføres og flere delegasjoner kan gjøres nedover i systemet enn tilfellet er i dag. Dersom det videre reformarbeidet en dag i framtida overflødiggjør statskirkeordning i seg selv, samtidig som folket parallelt er blitt trygg på at det nå er den samme kirke som fortsetter, da har utviklingen selv modnet fram et skille. Det er hele tiden viktig at folket føler at dette er min kirke.” (Bråstad menighetsråd)
- ”Statskirken bør i prinsippet avvikles, men det bør skje naturlig på lang sikt.” (Fossum menighetsråd). Og rådet sier videre til spørsmålet om en ”fri” kirke: ”Det er alltid fristende å forsøke å løse komplekse problemer med enkle håndgrep. Vi tror ikke oppløsning av statskirken er et egnet håndgrep – i alle fall ikke på kort sikt.”
- ”Tiden er ikke moden for et skille mellom stat og kirke.” (Prosten i Ringerike)

Psykologiske argumenter

Fremmedgjørings- og ekskluderingsargumentet

Avvikling av statskirkeordningen vil kunne forstørre avstanden mellom kirke og folk og forsterke fremmedfølelsen. Flere bruker dette som begrunnelse for å gå mot endrede relasjoner.

- ”Vi er opptatt av at kirken ikke må bli et sted for spesielt interesserte, men være et sted for alle, og er redd forslaget til ny ordening vil redusere denne muligheten.” (Skatval menighetsråd, se også Alstadhaug menighetsråd, Øvre Folldal sokneråd, Garmo sokneråd, Os menighetsråd)
- ”Ved skilsmisse vil barna alltid være den tapende part, i dette tilfelle vil det være folket.” (Harstad menighetsråd)

Flere er også engstelige for at en ny kirkeordning skal medføre at medlemmer som ønsker å høre til og gjøre tjeneste i kirken, skal bli skjøvet ut eller satt på sidelinjen. Ganske mange høringsinstanser er opptatt av å forhindre at det skjer en slik ekskludering.

- Nordre Land kirkelige fellesråd er (som mindretallet Rosenqvist) ”bekymret for at det i en fri folkekirke lettere vil danne seg grupperinger som kan virke ekskluderende på enkelte medlemmer, og frykter at de medlemsgruppene som i dag ikke er de mest kirkevante, kan føle seg presset ut av den.”
- Torpa menighetsråd og Lunde menighetsråd tilføyer: ”Vi er også bekymret for at kvinner og minoriteter som homofile ikke ville få delta i kirken på lik linje dersom styringsgrunnlaget var dominert av ensretting heller enn et bredt spekter av teologiske og praktiske tilnærminger. Denne bredden har vi til en viss grad i dagens statskirke. Som nevnt innledningsvis ønsker vi en bred og inkluderende folkekirke, og at eventuelle organisatoriske endringer i kirken fremmer dette.”

Stabilitetsargumentet

Statskirken er en stabiliserende faktor i samfunnet og bidrar til å gi folk forankring i åndelige, etiske og kulturelle verdier. Den har også en stabiliserende funksjon innad i kirken. Det gjelder å bevare sammenhengen – spesielt i en tid hvor mye flyter og er ustabil. Trygghet, tradisjon og kontinuitet (i motsetning til brudd) er viktige stikkord for mange – også blant dem som på lengre sikt kan tenke seg en fristilt folkekirke. (Derfor kan betegnelsen tradisjonsargument eller kontinuitetsargument være like dekkende). Flere meddeler at en opplevelse av usikkerhet brer seg når også på grunn at forslaget til fremtidig kirkeordning er lite konkret uttegnet. Den korte tidsfristen bidrar også til å forsterke denne følelsen.

- ”Vi er usikre på om kirke/stat-utvalet stiller dei rette hovudspørsmåla og vi opplever fleire av utvalet sine reformframlegg som uferdige og sprikande. Dette gjer det vanskeleg å svare eintydig ja eller nei på fleire av spørsmåla i høringsdokumentet. Vi ville finne det meir tenleg om hovudspørsmåla gjekk på korleis Den norske kyrkja kan halde fram reformprosessen innanfor ramma av ei statskyrkje og etterkvart utvikle ei fri folkekyrkje. Samtidig som vi ønskjer å utvikle kyrkja i retning av ei fri folkekyrkje er det viktig å få til ein prosess som tek tradisjonane på alvor og gjer folket vårt trygg på at kyrkja vert i hovudsak den same etter ein slik prosess.” (Volda kyrkjelege fellesråd)
- ”Det blir urolige tilstander ved å gå inn for utvalgets innstilling.” (Bruvik sokneråd)
- ”I en tid og i et samfunn med store omorganiseringer og forandringer er det viktig at noen samfunnsinstitusjoner ikke lar seg rive med i reformiveren. Dagens kirkeordning fungerer godt og det er overhode ikke behov for store fundamentale endringer.” (Sør-Fron sokneråd)

Symbolargumentet

Den grunnlovshjemlede statskirkeordningen har en sterk symbolkraft og uttrykker de nære båndene mellom kirke og folk. Det symboliserer mye av det som er nevnt ovenfor i denne argumentoversikten, som bredde, kontakt, tradisjon og stabilitet, og er reflektert direkte og indirekte i flere av sitatene som er nevnt. Kirken er bærer av tradisjoner og verdier som betyr mye for folk, om enn i varierende grad. I alle tilfelle ligger det nedfelt noe i folkesjelen som har stor psykologisk betydning og kraft og som nettopp er knyttet sammen med statskirken i manges bevissthet. Derfor poengterer mange høringsinstanser at det er all grunn til å utvise forsiktighet når det gjelder den videre utviklingen av forholdet mellom kirke og stat.

- ”Grunnlovens § 2 og regjeringsmedlemmers kirketilknytning bør man være varsom med å angripe.” (Kirkens Mannsarbeid)

Juridisk-økonomiske argumenter

Likestillingsargumentet

Statskirkeordningen har ikke hindret utviklingen av likestilling for tros- og livssynssamfunnene. Både juridisk, økonomisk og på annen måte er likestillingen allerede langt på vei sikret og vil ventelig ytterligere bli det etter hvert som utviklingen fortsetter og selv om statskirkeordningen opprettholdes. Ut fra slike og lignende resonnementer er det mange høringsinstanser som mener at eksisterende ordning ikke er til hinder for likestilling i praksis og i enda større grad i fremtiden enn i dag.

- Lier kirkelige fellestråd viser til synspunkter i utredningen om dette: ”...siden utvalget selv understreker at vår statskirkeform ikke strider mot religionsfriheten og lik rett til religionsutfoldelse, jfr. internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til, har Lier kirkelige fellestråd den grunnoppfatningen at vi fortsatt kan beholde statskirken.” (Se for øvrig Sør-Fron sokneråd og menighetsrådene i Geilo, Hol og Hovet, Dagali og Skurdalen.)
- ”.. teologene mener at et skille ikke garanterer mer frihet og selvstendighet for tros- og livssynssamfunnene.”

Økonomiargumentet

Noen kobler sitt nei til en nyordning vesentlig til forslaget om å endre det økonomiske grunnlaget for kirken. Usikkerheten er også knyttet til uvisshet om økonomiske forhold, medlemsutviklingen osv Dette er nærmere utdypet under spørsmål 5 og 6. Nåværende ordning sikrer en trygg og brukbar økonomi for kirken, og den kan gjøres enda bedre innenfor eksisterende system.

- ”Spesielt på grunn av den usikre økonomien som er skissert i det framlagte høringsforslaget, har vi store problemer med å gå inn for ordningen, og vi vil med dette gi uttrykk for at vi er I MOT et skille mellom kirke og stat på det nåværende grunnlag. Eide menighetsråd vil imidlertid støtte arbeid som gir Den norske kirke en kraftig ansiktsløftning for å kunne gå inn i fremtiden som en moderne og oppdatert kirke.” (Eide menighetsråd, Møre)
- ”Vi er ...redd for de økonomiske konsekvensene av et evt brudd, i hvert fall om det betyr at folket selv må betale for den daglige drift. Vi er også redd for for at det vil bli en avskalling av mange i menighetene ved en evt. skilsmisse mellom stat og kirk.e” (Aldersund menighetsråd, jf Åra og Syvde sokneråd og prostene i Asker)
- ”Slik spørsmåla no er utforma, vert vi bedne om å ta stilling til spørsmålet om ei nyordning i tilhøvet Stat-kyrkje utan at det er gjort eit grundig nok arbeid for å greia ut korleis ei kyrkje fristilt frå staten skal organiserast og finansierast. Dette gjer oss usikre, og det er lett å trekkja seg tilbake og tenkja: ’Vi veit kva vi har, men ikkje kva vi får i staden.’ (Prosten i Nordhordaland)
- Nedtoning av ansvar for kirken kan bli resultatet, jf utviklingen lokalt. (Hamar bispedømmeråd, Hamar biskop)

Byråkratiargumentet

Med en annen kirkeordning blir det nødvendig å bygge ut det kirkelige apparatet, og dette vil nødvendigvis beslaglegge ressurser som i dag brukes på utadrettet kirkelig virksomhet. Dette er nærmere utdypet i tilknytning til forslagene om samordnet økonomi og medlemsavgift.

- En bør ”heller arbeide med videreutvikling av denne (1997-) reformen innen statskirkens rammer fremfor å etablere enda en ny ordning og enda mer byråkrati.” (Åmli sokneråd)
- ”Hvorfor ikke gjøre det enkelt? Hva bør gjøres mht forholdet mellom kirke og stat for å få en ordning som virkelig vil kunne fungere? Det er ikke så vanskelig: a) statskirkeordningen beholdes, b) staten tar ansvar for å fullfinansiere kirken og c) staten overlater til kirken å styre seg selv.” (Ørje menighetsråd)

De som er delvis enige, usikre eller i tvil, eller hvor rådene er delt

Noen høringsinstanser går i større eller mindre grad for et skille, men har visse reservasjoner eller knytter standpunktet til forutsetninger som må være til stede. Noen peker på at det er et behov for å modernisere grunnloven (f eks Volda kyrkjelege fellestråd).

- ”Vi er usikre på om tiden er moden for et skille nå, og stiller oss spørsmålet: Vil folkekirken kunne opprettholdes ved en løsrivelse? Vi er likeledes bekymret for konsekvensene for de små menighetene ved et eventuelt brudd mellom kirke og stat.” (Halden kirkelige fellestråd)

Om paragrafene i grunnloven

De aller fleste høringsinstansene som støtter utvalgets flertall om nye relasjoner mellom stat og kirke og som uttaler seg, støtter i hovedsak også utvalgets forslag til endringer i grunnloven.

Høringsinstanser som går inn for å opprettholde statskirkeordningen, gir med det også en støtte til at de paragrafene i grunnloven som hjemler ordningen, blir beholdt. Det foreligger en viss uenighet om hvor mange paragrafer det er. Men flere innser samtidig at det ikke bare er hensiktsmessig, men også nødvendig å foreta både innholdsmessige og språklige endringer. Følgende utsagn illustrerer hva flere tenker om dette:

- ”Lier kirkelige fellestråd er enig i at dagens lovverk trenger justeringer fordi vi må ta på alvor at vi lever i et flerkulturelt samfunn med ulike tros- og livssynsoppfatninger. Men siden utvalget selv understreker at vår statskirkeform ikke strider mot religionsfriheten og lik rett til religionsutfoldelse jfr. internasjonale konvensjoner som Norge har sluttet seg til, har Lier kirkelige fellestråd den grunnoppfatningen at vi fortsatt kan beholde statskirken.” (underforstått med forankring i grunnloven)

Blant disse høringsinstansene er det også ulike oppfatninger om de konkrete paragrafene i grunnloven og om hvilke som bør beholdes og hvilke som kan gå ut, fusjoneres eller skrives om. Det er ikke påkrevet i denne omgangen å presentere alle de detaljene om dette som foreligger i høringsmaterialet. Det kan vurderes når det eventuelt blir aktuelt å gjennomføre endringer.

Men hovedbildet som tegner seg er følgende: De fleste som uttaler seg ønsker å bibeholde § 2 og § 4 med nødvendige substansielle og språklige forandringer, mange i overensstemmelse med forslag som utvalget har fremlagt, mens § 12 og § 16 kan endres eller utgå.

Mange ligger her på linje med uttalelsen fra Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon:

- ”Med oppbyggingen av kirkelige rådsorganer i forrige århundre, har kirken fått demokratiske organer som bør gi Kongen avløsning som kirkestyre.... KA vil ... støtte at det på sikt gjøres endringer i GL §§ 16 og 12. Når det derimot gjelder GL §§ 2 og 4, er KA av den oppfatning at det fortsatt kan være viktig å beholde disse paragrafene som uttrykk for bl.a. Den norske kirkes tusenårige tradisjon og forankring i vårt land. En viss

modernisering av disse paragrafene vil imidlertid være nødvendig.” Flere andre, bl a Musikernes fellesorganisasjon (MFO), slutter seg til dette.

Til tross for at Høyesterett i 1983 slo fast at § 2 og § 4 i grunnloven bare forplikter staten som kirkestyre, er det mange høringsinstanser som oppfatter dem som verdiparagrafer i videre forstand og at de har en betydelig symbolverdi.

- Et stort antall høringsinstanser fremholder, med noe forskjellig uttrykksmåte, at § 2 må fastslå at staten/det norske samfunnet bygger på kristne resp kristen-humanistiske verdier mv.
- Borg bispedømmeråd, Eidsberg menighetsråd og noen andre menighetsråd vil opprettholde kongens bekjennelsesplikt (§ 4 i grunnloven).

Hovedfunn til spørsmål 2

- Blant dem som har tatt stilling, er det litt under halvparten (41%) av høringsinstansene som er mot forslaget fra utvalgets flertall. En tredjedel (34%) gir sin tilslutning til dette forslaget. 15% av høringsinstansene er i ”vet ikke-gruppen”, mens 9% støtter mindretallsforslaget fra utvalgsmedlem Rosenqvist om en forsiktig revisjon av dagens kirkeordning. Korrigerer vi også her, jf ovenfor, og holder utenfor de som har svart nei og samtidig støtter Rosenqvist, blir nei-prosenten 45%.
- Særlig menighetsrådene og fellerådene svarer nei til nyordningen, eller de er ikke beredt til å ta stilling. Oppslutningen om en nyordning er størst på regionalt og sentralt nivå.
- Mange oppfatter uttrykket ’ny ordning’ som en omskrivning eller tildekking av hva som i realiteten ligger i flertallets forslag: Et skille mellom kirke og stat.
- Svært mange av høringsinstansene støtter tanken om videre utvikling av relasjonene mellom stat og kirke. Men hva som da ligger i horisonten er forskjellig: selvstendigjøring (skille mellom kirke og stat), regulert fristilling (noen lovbestemmelser regulerer forholdet mellom stat og kirke), reform (mer eller mindre omfattende) eller revisjon (mindre endringer).
- I forhold til de fire alternativene (se rammen ovenfor) er det samlet sett mest støtte til alternativene 3 og 4 (alternativene som er kalt reform og revisjon). Rundt en tredjedel av høringsinstansene støtter utvalgets flertall og går inn for alternativene selvstendigjøring eller regulert fristilling. Argumentene for og mot nyordning er mange.
- Høringsmaterialet viser at det er en viss utakt mellom nivåene i kirken når det gjelder standpunkt i kirkeordningsspørsmålet: Mens lokalplanet i større grad ønsker å videreføre hovedrelasjonene mellom kirke og stat, er det regionale nivået mer åpen for en nyordning. Men det er atskillige nyanser i dette bildet i ulike deler av landet.
- De fleste ønsker å beholde grunnloven § 2 og § 4 med nødvendige endringer.

HOVEDDEL B: STATLIG RELIGIONSPOLITIKK, NY ORDNING OG FREMTIDIG LOVGIVNING

Spørsmål 3 i høringsbrevet – lovgivning i forbindelse med forslaget til nyordning:

”Det vert foreslått å samle ulike føresegner i samband med ei nyordning av Den norske kyrkja i ei eiga lov. I utvalet er det ulike syn på kva ei slik lov skal omfatte (sjå særleg s. 89). Korleis vurderer høringsinstansen dette spørsmålet?”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

Flertallet i utvalget har foreslått en ny ordning av det rettslige forholdet mellom Den norske kirke og staten. Fordi en ikke starter på et nullpunkt – Den norske kirke er i dag knyttet tett til statens organisasjon – er det behov for lovgivning som juridisk kan etablere den nye ordningen. For eksempel er det nødvendig at Stortinget fatter lovvedtak for å endre den gjeldende kirkeloven – gjeldende lov må endres ved lov. Det er naturlig å samle denne typen lovbestemmelser i en egen lov i forbindelse med nyordningen.

Innenfor utvalgets flertall er det to ulike syn på hva slags lovbestemmelser det bør vedtas i forbindelse med en nyordning av Den norske kirke:

Et flertall (10 medlemmer) mener at det, i tillegg til juridisk nødvendige lovbestemmelser, er behov for lovbestemmelser som uttrykkelig sikrer læremessig kontinuitet i kirken, og at kirken fortsatt skal være riksdekkende. Det kan også være aktuelt å ta inn noe om grunnleggende punkter i den framtidige, kirkelige organisasjonen. Tre av disse utvalgsmedlemmene mener at loven også bør fastsette at kirken innenfor det gitte grunnlaget skal styres av et medlemsdemokrati, samtidig som det skal være en viss selvstendighet for presteskapet og annet vigslet personell.

Et mindretall (6 medlemmer) mener at en lovregulering i forbindelse med nyordningen bare må inneholde det som er juridisk nødvendig. Et medlem innenfor dette mindretallet (Thorson Plesner) går inn for en revisjon av den gjeldende statskirkeordningen som en forberedelse til en framtidig nyordning. Dette medlemmet mener en reell selvstendigjøring av Den norske kirke gjennom en avvikling av Kongens (statens) kirkestyre og en videreføring av kirkens identitet best kan oppnås etter en slik revisjonsfase der den kirkelige organisasjon styrkes videre gjennom kirkelige reformer og økt delegasjon innenfor dagens statskirkesystem, parallelt med at kirken utvikler en egen kirkeforfatning som fastsetter læregrunnlag og hvordan kirkeordningen skal fungere når Kongens kirkestyre avvikles. Thorson Plesner presiserer at hun, framfor å gå inn for at lovgivningen i forbindelse med nyordningen skal være så omfattende som de 10 medlemmene i flertallet går inn for, heller vil foreslå en revisjon innenfor rammene av den gjeldende statskirkeordningen.

Tallmateriale (kvantitative data)

Neste to tredjedeler av høringsinstansene har svart på dette spørsmålet. Av disse støtter omkring halvparten flertallets syn på omfanget av lovgivningen i forbindelse med en eventuell nyordning. Noen ytterst få støtter tilleggsformuleringen fra utvalgsmedlemmene

Bakkevig, Dokka, Furre og Repstad (medlemsdemokrati og selvstendighet for presteskabet og annet vigslet personell).

I overkant av 30% støtter mindretallets forslag om at det kun skal vedtas juridisk nødvendige overgangsregler ved en eventuell nyordning. Ganske mange (ca. 20%) svarer ”vet ikke” eller lignende. Omkring femteparten viser til synspunktene fra utvalgets medlem Thorson Plesner om revisjon av dagens ordning som en forberedelse til en framtidig nyordning.

Synspunkter (kvalitative data)

Mange av høringsinstansene har funnet det vanskelig å besvare dette spørsmålet. I første rekke gjelder det dem som går imot utvalgets forslag til nyordning. Noen tar uttrykkelig forbehold om at de ikke ønsker en nyordning før de besvarer spørsmål 3, mens andre synes å svare på spørsmålet som ledd i en avvisning av hovedforslaget til utvalget. Noen av dem i den siste gruppen gir dermed uttrykk for at de ønsker visse revisjoner, men innenfor statskirkeordningen.

Flere høringsinstanser har også vanskelig for å få tak på de ulike posisjonene i utvalget på dette punktet. For eksempel støtter flere av dem som går imot en nyordning Thorson Plesners forslag.

En del høringsinstanser påpeker at dette spørsmålet vil måtte drøftes i prosessen fremover med de statlige myndigheter dersom relasjonene mellom stat og kirke blir besluttet endret. Typisk i så måte er følgende sitat:

- ”Det er ikke mulig å ta stilling til spørsmålet nå. Menighetsrådet mener svaret på spørsmålet vil være tydeligere på det tidspunkt hvor forholdet mellom kirke og stat er avklart.” (Furuset menighetsråd)

Noen fremholder at det i og for seg er greit at et utvalg nedsatt av et kirkelig organ drøfter spørsmålet og fremsetter ønsker om en egen lov. Men disse hevder samtidig at det er for tidlig å ta stilling til spørsmålet om hvor juridiske forhold vedrørende Den norske kirke i relasjon til samfunnet skal omtales: i grunnloven, i en egen lov eller ved utvidelse av en allerede eksisterende lov (f eks Lov om trdomssamfunn og ymist anna). Eksempel:

- ”Dersom kirkens relasjon til statsmakten skal endres, må en ta stilling til hva type lovverk en slik endring foranlediger. Det oppleves som vanskelig å komme med seriøse innspill til et spørsmål som i så stor grad har direkte politiske implikasjoner, før de politiske myndighetene har ytret seg.” (Det praktisk-teologiske seminar)

Bare et mindretall av høringsinstansene går nærmere inn på de spesifikke juridiske forholdene som er drøftet i utredningen. Noen sier at det ligger utenfor deres kompetanse å vurdere dette. Andre viser til at dette ikke er hovedtema i denne høringsrunden, og at det derfor kan utstå til senere drøftinger hvis eller når det måtte bli aktuelt.

De fleste høringsinstansene som uttaler seg støtter utvalgets flertall, som foreslår at det i tillegg til juridiske minimumsbestemmelser vedtas lovbestemmelser som uttrykkelig sikrer læremessig kontinuitet og riksdekkende nærvær.

- ”Menighetsrådet ser det viktig at vi får et lovverk som sikrer at vi læremessig får den kirke vi har i dag.” (Nøtterøy menighetsråd)

Nær en tredjedel av dem som uttaler seg støtter mindretallet i utvalget med utsagn av denne typen:

- ”Mindretallets synspunkt må være det mest sakssvarende: at en lovregulering bare inneholder det som er juridisk nødvendig i forbindelse med nyordningen av Den norske kirke. Dette sakområdet krever imidlertid en langt grundigere utredning.” (Prosten i Hallingdal)
- Bispedømmerådet i Nidaros 98-02 mener det er unaturlig om Stortinget i lovsform skulle vedta noe mer enn det som er nødvendig i forbindelse med en nyordning av DNK. Tilsvarende oppfatning målbærer halvparten av Hamar bispedømmeråd (1998-2002) og en rekke andre.

Ganske få uttrykker i klartekst at de vil ha tilleggsbestemmelser som vektlegger medlemsdemokrati, selvstendighet for presteskaper mv (slik mindretallet på 4 medlemmer foreslår).

- ”Det må lovfestes at kirka skal styres av et medlemsdemokrati, for å sikre at kirka blir en åpen og inkluderende folkekirke” (Prosten i Strinda)

Spesielt blant menighetsrådene er det en del som uttrykkelig støtter mindretallet i utvalget (Thorson Plesner) som går inn for en revisjon av gjeldende statskirkeordning som forberedelse til en framtidig avvikling av denne ordningen (f eks Vesterøy menighetsråd).

Hovedfunn til spørsmål 3

- Nesten to tredjedeler av høringsinstansene har svart på dette spørsmålet. Omkring halvparten av disse støtter flertallets syn på omfanget av lovgivningen i forbindelse med en eventuell nyordning.
- Noe under en tredjedel av de som uttaler seg støtter mindretallets forslag om at det bare skal vedtas juridisk nødvendige overgangsregler ved en eventuell nyordning.
- Omkring femteparten viser til synspunktene fra utvalgets medlem Thorson Plesner om revisjon av dagens ordning som en forberedelse til en framtidig nyordning.
- Mange unnlater å svare på dette spørsmålet enten fordi de opplever det uaktuelt eller unødvendig nå, eller fordi de synes at forutsetningene ikke er gode nok. Noen mener spørsmålstemaene trenger grundigere utredning før de kan ta standpunkt, mens andre sier at de mangler kompetanse til å vurdere dem på nåværende tidspunkt.
- Det er bred tilslutning til at en må sikre at kirken fortsetter på samme læremessige grunnlag og at den forblir en folkekirke med omtrent de samme målsettinger som nå.

Spørsmål 4 i høringsbrevet - grunnlovsfesting av statens religionspolitiske ansvar:

”Bør staten sitt religionspolitiske ansvar grunnlovsfestast? Sjå 6.4.2 og 7.2.”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

Hele utvalget mener at statens ansvar for å føre en aktivt støttende religionspolitikk bør markeres i Grunnloven. Det kan støttes opp av en lov som gir en mer detaljert regulering av statens ansvar, på linje med det trossamfunnsloven (fra 1969) gjør i dag. Utvalget har samlet

seg om et tentativt forslag til ordlyd i en slik grunnlovsparagraf. Flertallet (som går inn for en nyordning) foreslår at bestemmelsen tas inn i en ny § 16 i Grunnloven, mens mindretallet (Rosenqvist) foreslår at bestemmelsen tas inn i Grunnloven § 2.

I utvalget er det delte meninger om Den norske kirke bør nevnes særskilt i en slik ny grunnlovsparagraf om statens religionspolitiske ansvar. Et flertall (12 medlemmer) mener at Den norske kirke bør nevnes særskilt, mens et mindretall (5 medlemmer) er uenig i det.

Tallmateriale (kvantitative data)

Utvalgets forslag om å grunnlovsfeste statens religionspolitiske ansvar får bred oppslutning, også fra dem som går imot utvalgets forslag om nyordning av forholdet mellom kirke og stat. Av dem som har svart på spørsmålet er det nesten 90% som sier ja til at statens religionspolitiske ansvar bør grunnlovsfestes, mens bare noen titalls høringsinstanser sier uttrykkelig nei til dette. Et flertall av dem som tar stilling til dette, mener at Den norske kirke bør nevnes særskilt i denne grunnlovsparagrafen.

Synspunkter (kvalitative data)

Det er to temaer som skal belyses i dette kapitlet:

- for det første spørsmålet om grunnlovsfesting og hvilke argumenter som fremføres av høringsinstansene for dette og
- for det andre spørsmålet om Den norske kirke skal nevnes spesielt i grunnloven.

Argumenter for å grunnlovsfeste statens religionspolitiske ansvar

Omkring 800 av høringsinstansene støtter flertallets forslag om grunnlovsfesting av det religionspolitiske ansvaret. Bare et mindre antall høringsuttalelser inneholder noen nærmere begrunnelse for dette standpunktet. Det er rimelig å tolke dette slik at de fleste finner argumentasjonen fra utvalget overbevisende. Enkelte sier dette i klartekst. Men noen begrunnelser blir gitt.

Høringsinstansene anfører bl a følgende grunner for å grunnlovsfeste at staten har et religionspolitisk ansvar:

- grunnlovsfesting har en viktig symbolverdi i seg selv,
- grunnlovsfesting angir at religion ikke er en privatsak alene,
- grunnlovsfesting legitimerer religiøse verdier og religiøs praksis,
- grunnlovsfesting rommer en verdimesig forpliktelse for staten,
- grunnlovsfesting markerer kirkens religionsfrihet.

Dette blir nærmere belyst nedenfor.

Det foreligger for øvrig forslag om å bytte ut ordet religionspolitikk med begrepet livssynspolitikk (Maridalen menighetsråd).

Grunnlovsfesting har en viktig symbolverdi

Flere er inne på at det som står i grunnloven har betydelig symbolverdi i seg selv og signaliserer noe om hva et samfunn vektlegger. Dette har nær sammenheng med det neste punktet:

Grunnlovsfesting angir at religion ikke er en privatsak alene

Ved å nedfelle statens ansvar for det religiøse i grunnloven blir religionen anerkjent som et offentlig anliggende og ikke bare henvist til den private sfære.

- ”Det vil være med på å understreke at staten anerkjenner at religion er en viktig dimensjon i menneskenes liv og ikke bare en privatsak. Ved å grunnlovsfeste statens religionspolitiske ansvar, forpliktes staten enda mer på å bidra til at innbyggerne får praktiske og økonomiske vilkår for å utøve sin religion.” (Tjøtta menighetsråd, jf Hoeggen menighetsråd)
- ”Statens religionspolitikk må innebære en anerkjennelse av at religion ikke forstås kun som privatsak, men at religionens offentlige og kollektive dimensjon kommer tydelig til uttrykk.” (Den norske kirkes presteforening)

Grunnlovsfesting legitimerer religiøse verdier og religiøs praksis

I tillegg til at grunnlovsfesting mer generelt gir religionen plass i det offentlige rommet, er det også med å gi ryggdekning for religiøs utfoldelse. Enkelte høringsuttalelser er inne på at dette også kan representere noen utfordringer med hensyn til grensesetting, fordi samfunnet neppe kan akseptere alle former for utfoldelse som skjer i religionens navn.

- ”Ja, en aktiv, støttende religionspolitikk vil bidra til synliggjøring og legitimering av religiøse normer, verdier og holdninger. Disse uttrykker at mennesket står i en gudsrelasjon og gir samfunnet nødvendig etisk/moralsk ballast. Uten en grunnlovsfesting av statens religionspolitiske ansvar, vil det være vanskelig å opprettholde støtte til innstillingens hovedkonklusjoner.” (Agder bispedømmeråd for begge perioder)
- ”Tunsberg bispedømmeråd mener staten må forpliktes til å føre en aktiv, støttende religionspolitikk med det formål å bidra til synliggjøring og legitimering av religiøse normer, verdier og holdninger. Disse uttrykker at mennesket står i en gudsrelasjon og gir samfunnet nødvendig etisk/moralsk ballast og retning i samfunnsutviklingen.” (Tunsberg bispedømmeråd 2002-2006)

Grunnlovsfesting rommer en verdimeisig forpliktelse for staten

Flere aksentuerer at en slik grunnlovsfesting også aktualiserer spørsmålet om hvilket verdigrunnlag staten selv skal bygge på. Det er bred støtte i høringsmaterialet til at dette må være kristne og humanistiske verdier, selv om noen legger betydelig mer vekt på det første enn på det siste og uttrykksmåten også ellers varierer. Som nevnt tidligere stiller Agder bispedømmeråd slik grunnlovsfesting som forutsetning for å kunne støtte forslaget om nyordning.

- ”Ut fra vår vurdering av hvilke forpliktelser det påhviler en moderne velferdsstat, finner vi det naturlig at dette nedfelles i Grunnloven. Når det gjelder hvordan denne utformingen skal være og hvor detaljert den skal bli, slutter vi oss til utredningen som viser til videre arbeid.” (Hamar bispedømmeråd 2002-2006)
- ”Dette må formuleres slik at staten har ansvar for en aktiv støttende rolle overfor tros- og livssynsamfunn, der en positivt uttrykker det verdifulle i religionsutøvelse. Samtidig må dette kombineres på en positiv måte med at statens som sådan trenger et verdigrunnlag å bygge oppseding og lovgivning på. Det er viktig at staten gjennom sin utøvelse av makt ikke fristilles fra å ta verdimeisige valg. Her bør en våge å uttrykke at den kristne tro og den kristne kulturarv er avgjørende viktige elementer i å bygge et sunt, inkluderende og rettferdig samfunn.” (Normisjon)
- ”Statens verdigrunnlag står og faller ikke med dens tilknytning til kirken. Imidlertid er det viktig at det også i en eventuell revidering av Grunnloven innarbeides en

verdiforankring hvor det understrekes at staten har et moralsk ansvar i samfunnet. Uavhengig av spørsmålet om religionslov må statens verdigrunnlag nærmere utredes. Et flertall på 9 mener at det bør være en allmenn religionslov innarbeidet i Grunnloven, gjerne som en ny § 16, og i tråd med den formulering som er antydning i annet avsnitt på side 72. Dette flertall mener videre at den norske stat fortsatt må forplikte seg på kristne og humanistiske verdier og at dette fortsatt bør gjenspeiles i Grunnloven.” (Misjonshøgskolen)

Grunnlovsfesting markerer kirkens religionsfrihet

Flere av dem som støtter utvalgets flertall om nye relasjoner mellom kirke og stat, er spesielt opptatt av at nevnte grunnlovsfesting også vil komme Den norske kirke til gode. Men det er også mange som går inn for dette uavhengig av Den norske kirkes organisatoriske forhold til staten. Om Den norske kirke nevnes spesielt i grunnloven eller ikke er etter manges mening ikke avgjørende (se om dette nedenfor), for med en generell grunnlovsfesting av statens ansvar blir det gitt lovmessig forankring for myndighetenes økonomiske forpliktelser også i forhold til Den norske kirke.

- ”Ja, og i den anledning bør det vektlegges av Den norske kirke har religionsfrihet i forhold til staten på lik linje med et hvilket som helst annet trossamfunn. Dette vil være noe helt nytt.” (Løken menighetsråd)

Enkelte ønsker at grunnlovsfestingen bare skal gjelde kristne tros- og livssynssamfunn

- ”JA. Men med denne ordlyden: Det paahviler Statens Myndigheder at legge Forholdene til rette for at Kristne Tros og Livssynssamfund gives adgang til at udøve sin Virksomhed i henhold til sin Egenart.” (Ostereidet sokneråd)

Om Den norske kirke bør nevnes spesielt i grunnloven

Flertallet i kirke/stat-utvalget foreslår at Den norske kirke bør nevnes spesielt i grunnloven også etter en selvstendigjøring i forhold til staten. Høringsmaterialet viser ulike oppfatninger om dette. En del støtter utvalgets flertall:

- ”Den norske kirke bør nevnes spesielt i lovteksten slik flertallsforslaget legger opp til. Det vil sikre folkekirkens kontinuitet i en fremtidig relasjon til staten og fremheve den spesielle stilling Den norske kirke har i dag i samfunnet.” (Kristiansand domkirkes menighetsråd)
- Bispedømmerådet i Nidaros 98-02 mener det vil være unaturlig at det fra kirkens side fremmes forslag om å ta DNK ut av grunnloven, og støtter flertallet bl a under henvisning til at DNK tilbyr tjenester ved viktige begivenheter i nasjon og folk.
- ”Ut fra tradisjon og oppslutning bør Den norske kirke absolutt fortsatt ha sin forankring i Grunnloven.” (Hamar bispedømmeråd 2002-2006; tilsvarende synspunkter målbæres av Hamar bispedømmeråd 1999-02/halvparten)
- ”Når det gjelder eventuelle andre endringer av Grunnloven vil MFO fremholde at det fortsatt er viktig å beholde et uttrykk for Den norske kirkes tusenårige tradisjon og forankring i vårt land.” (Musikernes fellesorganisasjon)

Andre støtter mindretallet og finner det unaturlig bl a i lys av prinsippet om likestilling at Den norske kirke skal nevnes spesielt. Flere opplever det inkonsekvent først å knesette prinsippet om likestilling for så i neste omgang å gå inn for særstilling.

- ”Dette illustrerer vel hvor komplekst forholdet er. Et flertall i utvalget som i utgangspunktet argumenterte prinsipielt for likestilling mellom tros- og

livssynssamfunnene, er her blitt et flertall som anbefaler en klar særbehandling av Den norske kirke likevel.” (Hamar biskop)

- ”Kan ein utan problem kople saman det religionspolitiske hovudsynspunktet om jamstelling med eit parallelt religionspolitisk vilkår som byggjer på at ein må ta tilbørleg omsyn til behovet for kontinuitet?” (Norske kirkeakademier)

Hovedfunn til spørsmål 4

- Et stort flertall av høringsinstansene støtter flertallets forslag om en grunnlovsfesting av det religionspolitiske ansvaret. En del har synspunkter på hvordan en slik grunnlovsparagraf bør være, men de fleste som uttaler seg, mener dette må utredes grundigere.
- Mange av disse høringsinstansene understreker at en slik grunnlovsfesting har stor betydning for trossamfunnene i sin alminnelighet, men også for Den norske kirke, som på den måten blir omfattet av religionsfriheten og slik får definert tydelig sin selvstendighet i forhold til staten. Dette gjelder enten Den norske kirke er nevnt spesielt i grunnloven eller ikke.
- Når det grunnlovsfestes at staten har et religionspolitisk ansvar, markeres det at religion ikke er en privatsak alene, men har sin plass i det offentlige rom. Samtidig legitimerer det religiøse verdier og religiøs utfoldelse. Men nettopp på dette feltet blir det også nødvendig å foreta vanskelige avveininger fordi samfunnet neppe kan akseptere alle former for utfoldelse som skjer i religionens navn.
- Mange høringsinstanser er opptatt av at en slik grunnlovsfesting også utfordrer staten: Det blir nødvendig å ta stilling til hvilket verdigrunnlag staten og det norske samfunnet skal hvile på. Det er bred støtte i høringsmaterialet til at dette må være kristne og humanistiske verdier, selv om noen legger betydelig mer vekt på det første enn på det siste.
- Høringsinstansene er delt i synet på om Den norske kirke bør nevnes spesielt i grunnloven eller ikke. Et flertall av dem som uttaler seg, mener at Den norske kirke bør nevnes særskilt.

HOVEDDEL C: ØKONOMI

Spørsmål 5 i høringsbrevet - samlet og samordnet økonomi:

”Støttar høringsinstansen det utvalet seier om behovet for ein samla og samordna økonomi i Den norske kyrkja? Sjå 8.1-8.4.”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

Utvalget peker på at delingen mellom statlig og kommunale bevilgninger til Den norske kirke har gjort kirken sårbar for svingninger i den statlige og kommunale økonomien, noe som gjør det vanskelig med en samlet, strategisk styring av kirken. Utvalget går derfor samlet inn for en samordning av Den norske kirkes økonomi som omfatter både sentralt, regionalt og lokalt nivå. En samordning og selvstendigjøring av kirkens økonomi kan tjene til en bedre fordeling og en felles, strategisk planlegging av kirkens arbeid.

Utvalgets flertall går inn for en medlemsbasert finansiering, supplert med offentlige støtteordninger (blant annet for å dekke utgifter til verneverdige kirker mv). Kirkens inntekter bør disponeres etter nærmere fastsatte retningslinjer bl.a. mht. utjevning og fordeling. Utvalget foreslår at disse fastsettes av Kirkemøtet. Det er viktig at soknenes økonomiske forpliktelser ivaretas. Fordelingen skjer på grunnlag av forslag fra bispedømmene, som igjen bygger på budsjett og innmeldte behov fra soknene.

Rosenqvist støtter forslaget om en helhetlig og samordnet økonomi, men går prinsipielt inn for at kirken fortsatt hovedsakelig finansieres ved offentlige bevilgninger.

Tallmateriale (kvantitative data)

Ca 75% av høringsinstansene har svart på spørsmålet. Av disse svarer ca 75% entydig ja på spørsmålet om det er behov for en samlet og samordnet økonomi. I tillegg svarer 10% ja på spørsmålet, men ønsker dette gjennomført innenfor dagens system. Vel 5% av menighetsrådene og fellesrådene svarer nei på spørsmålet. Bakgrunnen er i hovedsak at en ikke ønsker endringer, men vil opprettholde dagens system.

Svært mange av høringsinstansene har merknader til dette punktet. Kirkens økonomi eller mangel på en forutsigbar økonomi og at kirken faller uheldig ut i spenningen mellom statens og kommunens ansvar når det gjelder finansieringen av kirken, synes å være hovedgrunnen til at mange svarer ja på spørsmålet.

Synspunkter (kvalitative data)

For oversiktens skyld presenterer vi først hvordan høringsinstansene fordeler seg i relasjon til spørsmålet om en samordnet økonomi (se rammen).

Mange av høringsinstansene har kommentarer i forhold til dette spørsmålet. De kan inndeles i følgende grupper:

- De som i prinsippet gir sin tilslutning til forslaget om en samlet og samordnet økonomi. Dette gjelder langt de fleste (drøyt 70%). Flertallet av disse slutter seg til uten forbehold og uten noen nærmere begrunnelse. Men mange gjør det med forbehold og under bestemte forutsetninger. Men knapt noe forslag fra utvalget får større tilslutning enn dette.
- De som ønsker at større grad av samordning tilstrebes innenfor nåværende system (rundt 10%). En god del høringsinstanser anfører grunner for dette. Noen foreslår at finansieringsansvaret må legges til staten, mens andre foreslår kommunen. De som har gode erfaringer med egen kommune, ser gjerne at denne ordningen videreføres, mens de som har dårligere erfaringer, gjerne ser at det blir et annet system (gjerne en nasjonal, statlig løsning), samtidig som de vektlegger behovet for et mer rettferdig utjevnings- og fordelingsystem.
- Gruppen som sier at de ikke kan ta stilling til spørsmålet, nesten uten unntak med den begrunnelse at de mener saken er for dårlig utredet og konsekvensvurdert. Denne gruppen er forholdsvis liten (under 10%). En del er også skeptiske til større grad av samordning fordi dette ikke nødvendigvis gjør økonomien bedre.
- De som sier nei til samordning, med eller uten begrunnelse. Dette er den minste gruppen (vel 5%). Her er mange urolige for at dette på sikt vil kunne redusere kirkens inntekter.

De fleste mener det viktigste er at kirken får en bedre økonomi. Mange er usikre på om den løsningen/de løsninger som er foreslått, vil bidra til dette.

Vi vil i fortsettelsen konsentrere oppmerksomheten om følgende: Hva er premissene for å støtte forslaget om en samlet og samordnet økonomi? Hvilken argumentasjon brukes for og mot forslaget?

Argumenter for samordning av økonomien

Dette er det spørsmålet som blir mest entydig besvart av høringsinstansene.

Men mange av høringsinstansene gir også en nærmere begrunnelse for hvorfor de ønsker en mer selvstendig og samordnet økonomi i kirken. Argumentene kretser rundt stikkord som forutsigbarhet, planlegging, ressursutnyttelse og utjevning.

Mer forutsigbar økonomi

Det forekommer hyppig at høringsinstanser viser til erfaringer med de økonomiske ordningene i dag. Mange peker på at den tette koblingen til kommuneøkonomien gjør den lokalkirkelige økonomien sårbar. Avhengigheten av de kommunale prioriteringene oppleves frustrerende. Flere har opplevd at kirketilskuddet blir en salderingspost. Mange tror at det blir lettere å få mer stabile rammer innenfor et selvstendig, kirkelig økonomisystem (mens andre er tvilende til dette).

- ”For oss er det viktig at de små soknene/enhetene i en ny kirke har en tilstrekkelig forutsigbar økonomi som setter lokalmenigheten i stand til å løse sine utfordringer.” (Odda kirkelige fellesråd)

Muligheter for bedre planlegging og ressursutnyttelse

Når hele den kirkelige økonomien settes og ses i sammenheng, blir det etter manges mening lettere å planlegge, styre og fordele ressursene, og samtidig utvikle systemer som gjør at de kan utnyttes mer målrettet og effektivt.

- 'Erfaringene med store svingninger i bevilgningene gjør det vanskelig med langtidsplanlegging.' (Giske kyrkjelege fellestråd, jf Ringsaker kirkelige fellestråd)

Bedre utjevning

Flere høringsinstanser viser til at det i dag er store variasjoner mellom menigheter og områder med hensyn til økonomien. En mer samordnet økonomi kan gi muligheter for en mer rettferdig og strategisk gjennomtenkt fordeling av ressursene og forhindre urimelige lokale forskjeller (noe som i hvert fall må være et siktemål).

- MFO mener staten bør ta ansvar for at det etableres en kirkeøkonomi ....som en økonomisk sektor på lik linje med kommunen, men tilpasset det kirkelige landskap. En samlet økonomi vurderes som forutsetning for å kunne foreta utjevning mellom rike og fattige bispedømmer/sokn, og er avgjørende for å kunne videreføre Den norske kirke som en riksdekkende kirke." (Musikernes fellestråning)

Mange uttalelser fanger opp i seg disse tre hovedargumentene. Eksempler:

- "Bispedømmerrådet vil kunne ta ansvar for fordelingen til den lokale kirke etter fastsatte kriterier. På den måten vil en sikre en mest mulig lik og forutsigbar økonomisk basis for tjenesten i hele landet, samtidig som det vil muliggjøre at det på både sentralt, regionalt og lokalt plan i kirken vil bli en umiddelbar sammenheng mellom åndelig strategisk styring på den ene side og budsjettvedtak og økonomisk styring på den annen." (Prosten i Hallingdal)
- "Samspelet og samordninga mellom dei ulike nivå i kyrkja er vanskeleg og krevjande, difor må spørsmålet om fordelingskriterier utgreiast nærare. Ei ny ordning for finansiering av kyrkja kan påverke det økonomiske engasjementet i kyrkjelydane. Det må vere rom for, og stimulerast til, lokalt ansvar for økonomien i kyrkjelydane. Det må arbeidast for at det kan gjevast skattefrådrag for gåver til Den norske kyrkja på same måte som det i dag vert gjeve slikt frådrag for gåver til frivillige organisasjonar. Ei landsnormering av økonomien kan skape store endringar for dei lokale kyrkjelege organa, og gje utilsikta verknader for dei kyrkjelydane og fellestråda som gjennom positiv velvilje frå kommunale styresmakter og stort lokalt engasjement, har skapt eit godt økonomisk grunnlag for verksemda." (Prosten i Vesthordland)
- "Svaret er "ja", uavhengig av om statskirkeordningen fortsetter eller ei. Den dobbelhet som i dag råder i forholdet mellom statlig og kommunal finansiering er svært uheldig. For det første hindrer det utviklingen av en enhetlig strategi i kirken. For det andre skapes det svært store lokale forskjeller. Mens noen kommuner stiller 100 kr til disposisjon pr. medlem, bevilger andre 1000 kr. Samordning vil altså demme opp for store lokale forskjeller. Det vil også gjøre det mulig å ta helhetsskirkelige hensyn og gi svakere menigheter den ekstra støtte som skal til for at de skal overleve og utvikle seg videre." (Misjonshøgskolen)

Bedre grunnlag for å beregne støtte til trossamfunn

Hvis den kirkelige økonomien blir samlet og samordnet, blir det også mulig å få et bedre grunnlag for å beregne støtten til andre trossamfunn.

- "...en samordnet økonomi for Den norske kirke .... vil.... også gjøre det enklere å utarbeide et grunnlag for økonomiske støtteordninger til ulike trossamfunn." (Norsk misjon i øst)

Nåværende støtte til andre trossamfunn springer ut av kirkeordningen, og med ny ordning blir det nødvendig å legge et nytt grunnlag for støtten.

- ”Det er .... ønsket om en tilnærmet likebehandling som er begrunnelsen for støtten. Statens særskilte relasjon til Den norske kirke, og ønsket om å verne om og understøtte den tradisjon og de verdier som denne kirke representerer er den forutsetning som, når den sammenholdes med likebehandlingsprinsippet, utløser støtten til andre tros- og livssynssamfunn. Dersom man avviker stat og kommunes særskilte finansieringsansvar for Den norske kirke, faller dermed det *nåværende* grunnlaget for stat og kommunes økonomiske støtte til tros- og livssynsamfunn.” (Domprosten i Fredrikstad)

Forutsetninger

De som sier nei til samordning og de som sier ja med forbehold eller på bestemte forutsetninger, trekker ofte frem de samme argumentene. For oversiktens skyld behandler vi dem sammen i dette avsnittet. Hovedvekten ligger likevel på å få frem hvilke premisser som er fremholdt fra dem som i prinsippet støtter forslaget. Særlig er vi opptatt av å få frem hva lokalplanet i kirken er opptatt av, og dermed hva flertallet av menighetsråd og fellestråd uttaler i sakens anledning. Dette vil samtidig tydeliggjøre en del av reservasjonene som er til stede mot forslaget. De to første punktene illustrerer den kanskje mest fundamentale problemstillingen når det gjelder samordning: På hvilket nivå skal den foregå, sentralt eller lokalt. Eller: Hvilken type samordning skal foregå på hvilket nivå? Hva egner seg for samordning lokalt, og hva kan mest hensiktsmessig skje sentralt og regionalt?

- ”Det vanskelege er spørsmålet om forvaltningsnivå for denne økonomien. I kva grad skal lokalt sjølvstyre gå føre regionalt eller nasjonalt styre?” (Sjernerøy sokneråd)

Samordning må medføre styrket økonomi

Kanskje ikke så uventet er mange, spesielt menighetsråd og fellestråd, opptatt av ressursituasjonen i kirken. Samordning fører ikke nødvendigvis til at de økonomiske ressursene blir flere eller at rammene blir større. Flere fremholder at det derfor er viktigere å være opptatt av hvordan inntektene kan økes enn av hvordan de skal administreres. Mange synes det er viktigere å styrke økonomien enn å samordne den, selv om de fleste også går inn for det siste. Ikke minst opplever mange at samordning er viktig for å kunne få mer helhet i arbeidsgiveransvaret. Enkelte presiserer at de bare kan gå inn for samordning av økonomien under forutsetning av at dette ikke svekker menighetens økonomi og dens egne midler (f eks domprosten i Fredrikstad). Flere er optimistiske på dette området.

- ”Det forutsettes at en samordnet kirkelig økonomi ikke svekker menighetenes økonomi.” (Nordstrand menighetsråd)
- ”Det er behov for bedre økonomi i kirken. Dersom samordning gir bedre økonomi for det som er kirkens mandat, er jeg for – ellers ikke. For den nye samordningen vil kreve en egen økonomi – hvor skal den tas fra?” (Prosten i Nord-Gudbrandsdal).
- ”En ordning der vi fristilles fra kommunens økonomi vil med stor sannsynlighet gi oss i Tromsø mye bedre økonomiske rammer, men det er jo likevel lov å spørre seg om en slik ordning vil være en fordel for kirken som helhet.” (Tromsø kirkelige fellestråd)

Samordning må ikke føre til toppstyring

Dette er en av de aller tydeligste meldingene i hele materialet: Flertallet av de som uttaler seg ønsker ikke den topptunge, sentraliserte økonomistyringsmodellen som de opplever at utvalget går inn for. Synspunktene mot dette er mange og sterke. Samordningen må ikke bety maktforskyvning oppover i kirkeorganisasjonen og en overkjøring av det lokale nivået.

- ”Ordninga som utvalet legg opp til inneber at Kyrkjemøtet skal vedta medlemsavgift med utgangspunkt i ein samordna budsjettprosess der bispedømmerrådet har samordnande funksjon. Dersom dette er rett forstått, er det påfallande kor lite det er reflektert over kva forskyving i mynde dette inneber og korleis ein slik prosess skal gjennomførast. Så seint som med den nye kyrkjelova ønskte dei kyrkjelege instansar eit lokalt organ som kunne representera fleire sokn som det sentrale administrative nivået. Difor blei fellestråd på kommuneplan valt.” (Suldal sokneråd)
- ”Vi antar at det er mest rasjonelt at midlene fordeles sentralt og ut til den enkelte kirkelige enhet. Det er imidlertid viktig at det er helt klare garantier og retningslinjer som hindrer at en over tid vil holde tilbake en stadig større del av midlene sentralt. Det er en kjent mekanisme at vi alle ønsker mest penger til det som vi selv holder på med. Faren er derfor at dersom midlene fordeles sentralt, så vil de som fordeler dem se de sentrale behov som viktigere enn de lokale.”(Alvdal sokneråd)
- ”Rådet vil advare mot en sterkt sentralisert styring av økonomien som også kan innebære en mer generell styring/overstyring av den lokale kirke.” (Sørum kirkelige fellestråd; tilsvarende svært mange andre, f eks de kirkelige fellestrådene i Tromsø, Fredrikstad, Stavanger, Bergen og Bergen.)

Den økonomiske samordningen bør skje nedenfra

Svært mange poengterer, ofte i forlengelsen av foregående avsnitt, at økonomiforvaltningen må ha sitt tyngdepunkt lokalt. Særlig de som går inn for å samle arbeidsgiveransvaret har dette som et hovedanliggende. Flertallet av de som uttaler seg om hvor hovedansvaret for fordelingen av ressursene skal ligge, mener dette bør foregå på fellestråds- (eller sokne)nivå. De viser til de lange tradisjonene med lokal kirkeøkonomi og er opptatt av at ressursene ikke føres ut av menighetene. Et mindretall støtter utvalgets forslag om at samordning og fordeling foretas av organer høyere opp i kirkeorganisasjonen.

- ”Stavanger kirkelige fellestråd ser det som nødvendig at kirken får én organisasjon og en forutsigbar økonomi. Den ordning som utvalget foreslår innebærer imidlertid en organisasjon og en økonomi som er styrt ovenfra og ned. Dette vil vi ta avstand fra. Den eksisterende enheten på fellestrådsnivå hvor soknet er utgangspunktet og juridisk enhet er et fornuftig nivå. Den ordningen bør primært utvikles videre slik at den baserer seg på enheter som også kan utgjøre fornuftige størrelser.” (Jf prostens i Austre Sunnmøre)
- ”Ei ny ordning for finansiering av kyrkja kan påverke det økonomiske engasjementet i kyrkjelydane. Det må vere full fridom til å skape ein lokal økonomi, og det må gjevast lokalt økonomisk ansvar. Det må vere rom for, og stimulerast til, lokalt ansvar for økonomien i kyrkjelydane.” (Stavanger bispedømmerråd 2002-2006)

Også en del av organisasjonene er opptatt av dette:

- ”Vi ser faren ved en sentralisering av økonomien som gjør at den styres ovenfra og ned. En slik modell vil bryte med det som preger lokalmenigheter og kristent arbeid generelt i dag. Det er viktig at lokalmenighetene har stor økonomisk frihet til å forvalte de midler som er til disposisjon. Noe annet vil i alt for stor grad bryte med det som er situasjonen i dag.” (Normisjon)

Samordning må bety gode utjevningssystemer

Mange er opptatt av det ved en samordning blir utviklet ordninger som gjør at de ulike behov og situasjoner utover i landet blir tilgodesett. Det fremholdes som en viktig forutsetning at det etableres et velfungerende utjevningssystem slik at bygdene og de små soknene ikke blir

skadelidende, og slik at det blir mulig f eks å vedlikeholde og drive vernede kirker og andre bygninger ut over i landet også der hvor folketallet er lite (ved en eventuell reform er det til slike formål nødvendig med særlige offentlige tilskudd i tillegg til den ordinære kirkelige økonomien, jf behandlingen av dette under neste spørsmål). Utvalgets forslag om noen faste kriterier blir uttrykkelig støttet av mange. Kriteriene må være mest mulig objektive og samtidig oppleves rettferdige.

- "...ved tildeling av tilskudd (må det) taes hensyn til driftsutgifter i forhold til geografiske forhold i tillegg til medlemsmasse... for å sikre en fortsatt drift av prestedtjenesten og gudstjenestelivet i distriktene." (Rødøy menighetsråd, Rødøy Indre menighetsråd, Rødøy kirkelige fellesråd)
- "En landsnormering av økonomien vil skape store og utilsikta endringer for de lokale kirkelige organene." (Eigerøy menighetsråd)

Dette er de fire synspunktene som er mest til stede i høringsmaterialet i denne saken:

1. Samordning må ikke føre til svekket økonomi.
2. Samordning må ikke føre til toppstyring.
3. Den økonomiske samordningen bør skje nedenfra.
4. Samordning må bety gode utjevningssystemer.

I tillegg kan nevnes noen synspunkter som opptar flere:

Videreføre gode relasjoner til kommunen

Flere er opptatt av å videreføre de positive relasjonene som gjennomgående er mellom kirken lokalt og kommunen.. Samordning av den kirkelige økonomien må ikke føre til disse relasjonene opphører. En slik frontforkortning vil verken kirken eller lokalsamfunnet være tjent med.

- "Ja, men det er viktig å ta vare på de positive bånd mellom kirken og kommunale myndigheter på lokalplanet i økonomiske spørsmål." (Asker menighetsråd, jf Asker kirkelige fellesråd: "Å frigjøre kirkens økonomi fra kommunen er ikke klok politikk.)
- "Dessuten er det sider ved det kommunale økonomiske ansvaret som en ikke skal vrake uten videre. Å være "prisgitt" den lokale kommuneøkonomi understreker relasjoner og viser et skjebnefellesskap mellom menighet og "folk" som ikke er uten verdi for en kirke som vil være folkekirke." (Hamar biskop)

Utrede andre alternativer

Mange av dem som støtter prinsippet om samordning mener at dette må kunne skje innenfor rammen av statskirkeordningen, jf mindretallet Rosenqvist. De mener det må kunne være mulig å tenke seg andre modeller enn de som er fremlagt fra utvalget både i delrapporten og i den endelige innstillingen. Noen ønsker uttrykkelig en statlig økonomi:

- "Vi ønsker en statlig organisert finansieringsordning. Vi mener dagens ordning skaper skjevheter da bevilgninger til kirken gjøres avhengig av den enkelte kommunes økonomiske situasjon." (Ringsaker fellesråd, tilsvarende Sel fellesråd)

Dessuten er det flere som etterlyser både nærmere konkretisering og konsekvensvurderinger ikke bare av foreliggende, men også av andre modeller. Mulighetene for å tenke samordning innenfor en mer kildedifferensiert økonomi er også til stede i høringsmaterialet. Noen er inne

på at flere økonomiske kilder har sine fordeler. Midler fra stat, kommune, fonds og givere gjør kanskje at ressursnivået kan bli høyere enn ved en mer strømlinjeformet økonomi.

- ”Delvis einig om samordna økonomi men ikkje slik som utvalet går inn for. Utvalet skisserer ein modell som er lite konkretisert – og utifrå det har høyringsinstansen lite grunnlag til å svare på dette spørsmålet. I nemnde modell går det mot ei alt for sterk sentral styring og svært lite lokal styring. Spørsmålet må utgreiast nøye - og fordelingsmåten og fordelingsnøkkelen er særst viktig for å sikre at ikkje distrikta blir taparar.” (Fjaler kyrkjelege fellestråd, jf også sitatet ovenfor fra Stavanger kirkelige fellestråd)
- ”Utvalget slår fast at det i Norge bør være Kirkemøtet som fastsetter omfanget av en framtidig medlemsavgift . Dette er en myndighetsforskyvning fellestrådet ikke tror den lokale kirke er tjent med, og rådet ser for seg et omfattende sentralkirkelig byråkrati på regionalt og sentralt nivå. Utvalget har pekt på en økonomistyring og budsjetteringsprosess (s. 98) som er sentralisert og som bygger på et "ovenfra- og ned"- prinsipp med Kirkemøtet som øverste myndighet. Det er her anlagt synspunkter som Bergen kirkelige fellestråd mener er helt uholdbare og utgreiingen på s. 98 er så lite tilfredsstillende med hensyn til vurderinger, at det ikke er mulig å slutte seg til dette synspunkt.” (Bergen kirkelige fellestråd)
- ”Det viktigste er at økonomien er grei og ordnet. Hvor pengene kommer fra er sekundært. Men dagens ordning med offentlige bevilgninger kombinert med ’private’ kirkelige midler er et godt alternativ til både medlemsavgift og livssynsavgift.” (Prosten i Nord-Innherad)
- ”Generelt vil bispedømmerådet hevde at økonomispørsmålet er så vesentlig at det må nye og tyngre utredninger til før den saken kan behandles skikkelig i alle sine konsekvenser. Svært mange er nemlig bekymret for kirkens økonomi i en evt ny ordning – mer løst fra staten.” (Tunsberg bispedømmeråd 2002-2006)

Skattefradrag for gaver til kirken

Ganske mange menighetsråd trekker frem at ordningen med fradragrett for gaver til ulike formål må utvides til også å omfatte kirken

- ”Det må arbeides for at det kan gis skattefradrag for gaver til Den norske kirken på samme måte som det i dag blir gitt slikt fradrag for gaver til frivillige organisasjoner.” (Stavanger bispedømmeråd, Eigarøy menighetsråd)

Nei til samlet og samordnet økonomi

Et klart mindretall svarer nei på dette spørsmålet med grunner som:

- Utvalgets forståelse av samordning betyr overkjøring av lokalkirken. Kanskje det som hyppigst går igjen. Andre mener at det ikke er behov for en mer samlet økonomi av frykt for at dette gir mindre handlingsrom og fører til en uhensiktsmessig sentralisering. ”Vi trenger ingen topp-styrt kirke.” (Prosten i Sør-Innherad). Bergen kirkelige fellestråd sier et klart nei til flertallets forslag både fordi det er basert på medlemsavgift og fordi det er lagt for stor makt til Kirkemøtet.
- Det økonomiske systemet er godt nok som det er – det er spørsmål om å utvikle det videre slik at det kan fungere mer effektivt (jf Prosten i Indre Troms).
- Kildesortert eller kildedifferensiert økonomi gir muligheter for å utvikle kreative økonomiske ordninger.
- Det er ikke samordning som er problemet, men ressursknappheten. Reformen fører ikke til mer penger. Pengebingen blir ikke større. ”...så vidt jeg har oppfattet legges det ikke

opp til større økonomiske bevilgninger selv om økonomien blir samlet og samordnet.”
(Hamar biskop)

- Stavanger bispedømmeråd ser en fare i at den ”nye ordninga kan føre til minimumsøkonomi... Ei landsnormering av økonomien vil skape store og utilsikta endringar for dei lokale kyrkjelege organa.” (Stavanger bispedømmeråd 1998-02 og 2002-06)
- ”Å frigjøre kirkens økonomi fra kommunen er ikke nødvendigvis klok politikk.” (Norges kristne arbeideres forbund)

Hovedfunn til spørsmål 5

- Et av de mest sikre funn fra høringen er at det er bred tilslutning til forslaget om en samlet og samordnet økonomi (ca 75% av dem som har svart). Men mange stiller som forutsetning at dette fører til bedre økonomi og mer effektiv bruk av ressursene, ikke svekker lokalkirkens styringsmuligheter og at det ikke fører til en topptung og byråkratisk forvaltning.
- Mange mener problemet ikke er knyttet til at kirken har en delt og differensiert økonomi eller til spørsmålet om økonomien skal være samlet eller spredt. Det avgjørende er spørsmålet om hvor og hvordan samordningen skal foregå: Skal økonomien skal være sentralstyrt eller lokalstyrt? Et klart flertall støtter det siste.
- Flertallet av de som er imot synes forslaget gir for stor makt til det regionale og sentrale nivået i kirken og forskyver tyngdepunktet fra det lokale og over mot det sentrale. Flere påpeker i denne sammenhengen at de synes utredningen ikke er konsekvent i å sammenholde teori og praksis: i prinsippetkningen om kirken legges hovedvekten på soknet som den grunnleggende enhet, men når det gjelder økonomiske ordninger, som er sentrale for at den lokale kirke skal få operative muligheter, flyttes viktige beslutninger bort fra grunnplanet og oppover i systemet.
- Mange tar ikke stilling til eller går imot forslaget om samordning fordi det er for dårlig utredet hva det innebærer i praksis og hva som vil være konsekvensene.

Spørsmål 6 i høringsbrevet - mer direkte medlemsfinansiering, supplert med offentlig støtte:

”Er høringsinstansen samdt i at Den norske kyrkja i hovudsak bør vere meir direkte finansiert av medlemene (kombinert med ein skattereduksjon), supplert med ei viss offentleg støtte til alle trus- og livssynssamfunn? Sjå 6.5 og 8.5.1.”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

I forlengelsen av forslaget om en samordnet kirkelig økonomi, mener utvalgets flertall at medlemmene i tros- og livssynssamfunnene selv i større grad må ta et ansvar for finansieringen. Utvalget anser at et slikt direkte ansvar vil føre til at medlemmene blir mer opptatt av hva midlene brukes til. Utvalget legger vekt på at en må sikre at dette ikke blir en ekstra avgift og at det derfor må kombineres med en tilsvarende skattereduksjon. Dessuten må en finne frem til særlige regler for dem som ønsker kirkelige tjenester og som ikke er medlem

av kirken. I tillegg – og ut fra prinsippene om likestilling og aktiv religionspolitikk – må det offentlige også i fortsettelsen gi vesentlig støtte til tros- og livssynssamfunnene.

Tallmateriale (kvantitative data)

Ca 70% av høringsinstansene (omkring 900) har besvart spørsmålet om Den norske kirke i hovedsak bør bli mer direkte finansiert av medlemmene (kombinert med en skattereduksjon), supplert med en viss offentlig støtte til alle tros- og livssynssamfunn. Av disse har drøyt halvparten svart ja (rundt 500). Mange som stiller seg positive til forslaget, gjør det under forutsetninger, bl a om at kirkens økonomi samlet sett ikke blir svekket og/eller at den offentlige støtten blir opprettholdt på et anstendig nivå.

Omkring ¼ sier seg uenig i dette forslaget, mens ca 15% (nesten 150) ikke vet hvilket standpunkt de skal innta. Mange har hoppet over å svare direkte på dette spørsmålet og heller svart på spørsmål 7 om alternativene medlemsavgift eller livssynsavgift. Tallmaterialet viser at det er en viss åpenhet for en mer synlig medlemsfinansiering, men at det også er en betydelig skepsis.

Synspunkter (kvalitative data)

Høringsinstansene har ulike oppfatninger i spørsmålet om avgift, og de kan for oversiktens skyld grupperes i noen hovedgrupper.

Høringsinstansene kan inndeles i fem hovedgrupper:

- De som sier nei til enhver form for synliggjort medlemsfinansiering, dvs et nei til både medlemsavgift og livssynsavgift.
- De som sier ja til avgift supplert med offentlige bevilgninger til alle trossamfunn differensiert etter behov (flertallet).
- De som sier ja til avgift supplert med offentlige bevilgninger til alle trossamfunn etter medlemstall (jf mindretallet Thorson Plesner).
- De som ønsker videreføring av nåværende ordning.
- De som ikke tar standpunkt i saken pga usikkerhet, mangelfulle konsekvensanalyser mv.

Nei til både medlemsavgift og livssynsavgift

Flere høringsinstanser mener at nåværende finansiering av kirken i grunnen er medlemsbasert, men ordningen er skjult og indirekte ved at den foregår gjennom det ordinære skatteinndrivningssystemet. Den enkelte betaler kirkeskatten gjennom skatteseddelen. De oppfatter derfor forslaget fra utvalget som en form for synliggjøring av denne medlemsfinansieringen.

- ”Den norske kirke er i dag i stor grad finansiert av medlemmene, men dette er svært indirekte. Det vil trolig være nødvendig å utvikle ordninger som i større grad *synliggjør* at det er medlemmenes konfesjonelle valg som innvirker på tildelingen til ulike trossamfunnene. Dette utelukker ikke at det offentlige sitt bidrag til tros- og livssynssamfunn kan fortsette slik som nåværende ordninger med den forskjell at en vektlegger medlemstallet mer tydelig.” (Strand sokneråd, Stavanger)

Diskusjonen dreier seg derfor om å gjøre det implisitte finansieringssystemet eksplisitt: synliggjort i form av en egen avgift. Et betydelig antall høringsinstanser mener det vil være unødvendig eller uheldig med en slik synliggjøring, enten det kalles medlemsavgift eller

livssynsavgift. De er imot enhver form for synliggjort medlemsfinansiering. Høringsinstanser med dette standpunktet er ikke uten videre motstandere av at kirken skal få en mer samlet og samordnet økonomi (se til spørsmål 5).

- Alstadhaug menighetsråd er eksempel på en lokal høringsinstans som går imot en individuelt synliggjort kirkeskatt. De viser til at det lett kan føre til mange medlemmer forsvinner fra kirken (og at dette kan bli dem som fra før har lite ressurser). Det kan være lett å innføre kirkeskatt eller tilsvarende ordninger, men de kan være vanskelige å få til å fungere etter intensjonen. De viser her til erfaringene fra andre europeiske kirker. ”Antakeligvis er det dessuten likevel lettere å forhandle om økonomien med et begrenset antall folkevalgte organer, enn å forhandle med 4 millioner medlemmer enkeltvis!”
- Rødtvedt menighetsråd påpeker at vi allerede i dag har en ”usynlig” kirkeskatt – og at ”vi bør gå mot større tydelighet.”

Flere påpeker at ulike konsekvenser av å innføre en slik ordning må utredes nærmere, og nettopp fordi de opplever at slik utredning ikke er foretatt, er de motstandere av en forandring.

- ”Konsekvenser ved medlemskap og utmelding må være med i diskusjonene. Først når dette er gjort kan man vurdere å innføre andre finansieringsprinsipper.” (Charlottenlund menighetsråd)
- Norges KFUK–KFUM mener det er ”ganske mange usikre forhold, særlig knyttet til de økonomiske rammene. Norges KFUK–KFUM ser på bakgrunn av dette ikke at der er tilstrekkelig grunnlag for å tilrå en avvikling av vår nåværende kirkeordning ved å slutte seg til hovedsynspunktene i kapitel 6.”

De fleste som er imot en synliggjort avgiftsordning ønsker en videreføring eller eventuelt en videreutvikling av det nåværende finansieringssystemet.

- ”Nei, full offentlig finansiering er å foretrekke, inntil bevilgende myndighet, Stortinget, måtte endre oppfatning.” (Prosten i Indre Troms prosti)
- ”I en gradvis revisjon og omlegging av statskirken vil en etablering av kirken som en egen økonomisk sektor kunne danne utgangspunkt for en senere etablering av en livssynsavgift.” (Rana kirkelige fellestråd, som slutter seg til forslaget fra Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon)

Begrepet avgift

Forholdsvis mange høringsinstanser har synspunkter på det å innføre en eller annen avgift. Gruppen som ønsker en videreføring av nåværende kirkelige finansieringssystem, er generelt imot enhver avgiftsbasert økonomi. Men også mange andre er inne på at det ikke er særlig attraktivt å innføre enda en ny avgift i samfunnet i tillegg til de mange andre som allerede finnes. Særlig uheldig oppleves det å skulle innføre dette på et så viktig, men samtidig følsomt felt som troen og livssynet er for de aller fleste. Å avgiftsbelegge noe som til de grader er eksistensielt reises det motforestillinger mot. Flere går mot en egen avgift med henvisning til den generelle uvilje mot dette i befolkningen. I stedet for avgift er det enkelte som ønsker at det skal brukes en annen betegnelse, f.eks. ”medlemskontingent.” Mange sier i klartekst at de støtter utvalgets forslag om at en eventuell avgift må være fradragsberettiget. Enkelte mener at taket for skattefritak bør heves.

- Bryn menighetsråd mener den bør være fradragsberettiget og noenlunde lik for alle, uavhengig av skattbar inntekt, men det bør være mulig å få rabatt for barnefamilier, trygdede, pensjonister osv.
- Lommedalen menighetsråd foreslår at den bør kalles ”religions- og livssynsavgift”.

- ”Det er ikke til å komme bort fra at også kirkemedlemmene er en del av det Norge som har en grunnfestet motvilje mot alt som heter særavgifter og ekstraskatt – selv om disse formelt sett måtte være begrunnet i en annen type skattelette. Debatten om en framtidig ordning av relasjonene stat kirke kan bli svært påvirket av hvordan disse spørsmålene løses – på en realistisk og troverdig måte.” (Tunsberg bispedømmeråd)

Ytterligere argumentasjon er tatt med under avsnittet om medlemsavgift (spørsmål 7).

Ja til avgift

Et mindretall støtter forslaget om en form for synliggjort medlemsbeskatning. Enkelte mener at dette springer ut fra kirkeforståelsen på prinsipielt grunnlag:

- Strand sokneråd, Stavanger (som bare delvis er enig i utvalgets forslag), mener at ”Det vil trolig være nødvendig å utvikle ordninger som i større grad synliggjør at det er medlemmenes konfesjonelle valg som innvirker på tildelingen til de ulike trossamfunnene.”
- ”Både ein kristen kultur og eit kyrkjeleg styre må ha basis i den kultiske fellesskapen. Skal kristen tru igjen få forme kulturen i vårt land, må folk gå i kyrkja. Og dei som går i kyrkja, må bere ringverknader med seg ut i heim, skule, samfunn, Storting og styringsverk. Både ansvaret for å styre kyrkja og det økonomiske ansvaret for kyrkja sitt liv, må gå ut frå gudsteneste-forsamlinga. Den kyrkjelege økonomien må ha sin basis ikkje i stats- og kommune-budsjettet, men i gudstenesta sitt offertorium. Når det kyrkjelege livet står og fell med budsjettvedtak i kommunestyre og storting, er det alvorleg fåre på ferde. Berre om dei truande også ber ansvaret for hennar økonomi, kan kyrkja bli fri frå det utidige politiske og ideologiske presset som har skada Dnk dei siste ti-åra. Kyrkja lever berre så lenge ho er eit personsamfunn og ho døyr om ho vert berre ein samfunn-institusjon. Når den gode identifikasjonen mellom kyrkja og hennar lemmar er der, vil dei bere ansvar både for styring, eigedom og forvaltning. Dei som med si tru og sin praksis lever kyrkja sitt liv, må både velge dei som skal styre og betale for det kyrkja kostar.” (Samråd på Kirkens Grunn).

Men flere som støtter forslaget om avgift, er opptatt av at det treffes tiltak slik at den ikke oppleves som en ekstra skatt:

- ”Vi ser absolutt behov for en mer direkte finansiering. Det er imidlertid viktig at en eventuell medlemsavgift ikke blir presentert som noe kvalitativt nytt. Medlemmer i Den norske kirke betaler nå kirkeskatt som en del av den alminnelige statsskatten. Derfor er det viktig at den "nye" medlemsavgiften blir presentert slik at de alminnelige kirkemedlemmene ikke opplever at de blir pålagt en ekstra skatt.” (Den norske kirkes kateketforening)

Avgift supplert med offentlige bevilgninger til alle trossamfunn

Et stort flertall av høringsinstansene mener det er nødvendig med offentlige tilskudd til alle tros- og livssynssamfunn i tillegg til en eventuell avgiftsbasisfinansiering. Men noen har også reserverasjoner til dette, fordi de finner det urimelig at staten skal være med å støtte religiøse oppfatninger som legitimerer uønsket atferd og praksis som bryter med anerkjente verdier i det norske samfunnet.

Forholdsvis få støtter Thorson Plesners forslag om at den offentlige støtten bør være lik for alle tros- og livssynssamfunn, og mener en differensiering er påkrevet. Ellers vil det slå

uheldig og urimelig ut. I høringsmaterialet er det bred tilslutning til argumentasjonen fra utvalgets flertall.

- ”Løken menighetsråd poengterer at det må tas høyde for at livssynssamfunnene skjevfordeles både ut fra bygningsmasse og ut fra i hvilken grad de utfører tjenester for staten, når de altså går ut over det å betjene kirkelig sine egne medlemmer. Dyre og store hus, opplæringsansvar, støtte til bygg som blir brukt til begravelse samt ansvar for eksempel for den borgerlige delen av inngåelse av vigsel, må det kompenseres for fra det offentliges side. Vern og drift av kirkebygg må være et eget kriterium for offentlig støtte, uavhengig av medlems- eller livssynsavgift.”

Nærmere om de offentlige tilleggsbevilgningene

Uansett om høringsinstansene sier ja eller nei til avgift, støtter et klart flertall forslaget om en viss offentlig støtte. Dette anses som en naturlig konsekvens av statens aktivt støttende religionspolitikk. Staten bør være en aktiv medspiller.

- ”Både no og i framtida bør staten vere ein aktiv medspelar som sikrer gode arbeidstilhøve for den norske kyrkja og for andre trudoms- og livssynssamfunn.” (Volda kyrkjelege fellelsråd)

Mange høringsinstanser har også synspunkter på hva de offentlige bevilgningene skal gå til, og nevner her spesielt ett eller flere av de formålene som er nevnt i utredningen, men også enkelte andre. Formålene som er nevnt i høringsmaterialet kan samles i følgende hovedkategorier:

- religionsopplæring,
- kirkelige bygg, kulturskatter og nybygg,
- kirkelige handlinger som vigsel og begravelse,
- særskilte tjenester ved ulike begivenheter, i ulike offentlige institusjoner og overfor særskilte målgrupper,
- kirkelige institusjoner.

Religionsopplæring

Noen høringsinstanser har kommentarer til støtte til opplæring i religion av medlemmer i tros- og livssynssamfunn, slik utvalget går inn for (s. 77, se Rosenqvists synspunkter s. 113). Mange høringsinstanser mener at dette er en naturlig konsekvens av den aktivt støttende religionspolitikken som utvalget mener at staten må praktisere.

Kulturskatter og nybygg

Det trengs særskilte statlige bevilgninger for å kunne sikre kulturskattene og vedlikeholdet av kirkelige bygg som også har kulturell betydning og som eventuelt er vernet. Nidarosdomen er spesielt nevnt, men det gjelder også andre kirker som krever ekstra ressurser for å bli tatt hånd om (s. 74, s. 99). Mange gamle kirker befinner seg i distriktene hvor folketallet er lavt og kanskje også synkende. Dette må reflekteres i tilskuddsordningene som må etableres for vedlikehold. Flere mener det er behov for et eget statlig vedlikeholdsfond. Flere er også inne på at finansieringen av nye kirker må skje gjennom ekstra bevilgninger.

- ”...fordelingsnøkkel er viktig på grunn av vedlikehold av kirker i sokn med dårlig økonomi.” (Tveit Sokneråd)
- ”I tillegg til livssynsavgiften bør Staten opprette et vedlikeholdsfond for historisk og kulturelt verdifulle kirkebygg som krever større økonomi til vedlikehold enn det livssynsavgiften lokalt og nasjonalt vil gi rom for.” (Prosten i Sarpsborg)

Kirkelige handlinger mv.

Under spørsmål 11 pkt 2 er det redegjort nærmere for høringsinstansenes syn på at trossamfunnene kan ha en rolle i forbindelse med vigslar og gravferd (s. 99ff). De fleste som har uttalt seg om de økonomiske aspektene ved dette, mener at dette må finansieres gjennom tilskudd fra det offentlige og – dersom det innføres en avgiftsordning - komme i tillegg til den grunnavgiften som fastsettes for tros- og livssynssamfunnene. Enkelte av høringsinstansene mener vigselfretten kan ivaretas av det offentlige, men alle ser for seg at trossamfunnene skal spille en rolle i forbindelse med gravferdsritualene fremover. Alle som har uttalt seg er opptatt av, i likhet med utvalget, at det finnes ordninger som sikrer alle en verdig gravferd (s. 99).

Særskilte tjenester

Dette omfatter Den norske kirkes særskilte tjenester på vegne av eller overfor det offentlige ved særlige anledninger og i spesielle situasjoner f eks utenlands (s. 81, s. 99, jf s. 105 mv), tjenesten i offentlige institusjoner (s. 79ff) osv.

- ”Støtta Den norske kyrkja får fra staten bør stå i høve til tilbodet kyrkja yter til heile folket.” (Sæbø sokneråd)

En del av høringsinstansene i Nord-Norge er spesielt opptatt av at tjenesten overfor minoritetsgrupper i samfunnet ikke må bli skadelidende, og peker på at det bør være et statlig ansvar å bevilge særskilte midler til dette.

- ”Staten må ta et økonomisk ansvar for å legge til rette for bruk av samisk og kvænsk språk og kultur i Den norske kirke sentralt og lokalt.” (Porsanger menighetsråd, Tana og Nesseby menighetsråd og flere andre tilsvarende)
- ”Den norske kirke har et særskilt ansvar for samisk kirkeliv. I en ny ordning må ...kirkeliv i samiske menigheter likestilles med kirkeliv i norske menigheter. Den norske kirke må i sine organer legge til rette for dåpsopplæring, diakoni og gudstjenestefeiring på samisk og aktivt støtte utviklingen av nødvendig materiell til dette.... ansvar for samisk kirkeliv må nedfelles i det lovverk eller regelverk som gjelder. Samiske interesser må blant annet være representert på alle nivå i den kirkelige organisasjon.” (Karasjok kirkelige fellelsråd)

Kirkelige institusjoner

I tillegg til særskilte økonomiske støtteordninger for formålene som er nevnt ovenfor, mener enkelte at støtten også må omfatte institusjoner som kirken eier og driver. Prosten i Hallingdal nevner spesielt kirkelige utdanningsinstitusjoner.

Hovedfunn til spørsmål 6

- Omkring 70% av høringsinstansene uttaler seg om en mer direkte medlemsfinansiering.
- Flertall av disse (omkring 500) sier seg enig i forslaget om at Den norske kirke i hovedsak bør være mer direkte finansiert av medlemmene (kombinert med en skattereduksjon), supplert med en viss offentlig støtte til alle tros- og livssynsamfunn.
- Omkring fjerdedelen sier seg uenig i dette forslaget, mens nesten 15% ikke vet hvilket standpunkt de skal innta.
- De som slutter seg til forslaget henviser til argumentasjonen fra utvalget og utdyper den på enkelte punkter.

- De som går imot forslaget, gjør det enten på prinsipielt grunnlag eller av praktiske årsaker (f eks at ordningen og konsekvensene av den er for lite utredet).
- Den supplerende offentlige støtten bør gå til formål av denne typen: Religionsopplæring, kirkelige bygg og kulturskatter (evt også nybygg), kirkelige medvirkning i forbindelse med vigsel og gravferd, særskilte tjenester i ulike situasjoner (f eks store nasjonale, regionale eller begivenheter) og i offentlige institusjoner (sykehus, helse- og aldershjem, fengsler, forsvaret osv), og støtte til institusjoner eid og drevet av kirken.

Spørsmål 7 i høringsbrevet – medlemsavgift eller livssynsavgift:

”Eit fleirtal i utvalet foreslår at kyrkja vert finansiert ved ei medlemsavgift, medan eit mindretal foreslår ei livssynsavgift. Sjå 8.5.2 og 8.5.3. Korleis vurderer høyringsinstansen desse spørsmåla?”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

Flertallet foreslår at Den norske kirke finansieres ved en medlemsavgift i tillegg til de offentlige bevilgningene enten a) direkte til et lokalt organ eller b) til kirken sentralt. Ved den første ordningen må det etableres ordninger for utjevning og deling av fellesutgifter regionalt og sentralt. Dersom avgiften samles inn sentralt trengs det ordninger for fordeling til bispedømme og sokn. Utvalget foreslår at avgiften blir innkrevd gjennom skatteseddelen – og at andre tros- og livssynssamfunn også kan benytte denne ordningen dersom de ønsker det. Medlemsavgiften fastsettes av Kirkemøtet, men de nærmere ordninger må utredes videre bl.a. plikten til å betale.

Mindretallet går inn for en livssynsavgift som alle betaler og som fordeles til tros- og livssynssamfunnene etter medlemskap. De som ikke er medlemmer i slike samfunn betaler til et allmenntilgjengelig formål. Livssynsavgiften fastsettes årlig av Stortinget. Avgiften kan enten samles i en pott og fordeles per medlem eller gå direkte fra hvert medlem til trossamfunnet. I tillegg må det offentlige støtte tros- og livssynssamfunnene direkte mht. opplæring, bygg, spesielle oppgaver osv.

Tallmateriale (kvantitative data)

Hele 85% av høringsinstansene har uttalt seg om dette spørsmålet – altså flere enn de som direkte har besvart spørsmål 6. Opp mot 60% ønsker livssynsavgift (mindretallets forslag). En del (drøyt 100) sier uttrykkelig nei til medlemsavgift. Flertallsforslaget om en medlemsavgift får støtte fra omkring 20% av dem som har uttalt seg. En god del, ca 20 %, er usikre på hvilken løsning de anser som den beste. Mange av de som er negative til en avgift foretrekker livssynsavgift hvis de må velge, men hvor mange dette er, fremgår ikke av foreliggende tallmateriale.

Synspunkter (kvalitative data)

Noen av dilemmaene i valget mellom medlemsavgift og livssynsavgift uttrykkes på en illustrerende måte i dette klippet:

- ”Me drøfta dette spørsmålet og meiner at ved medlemsavgift kjem medlemene til å få eit meir direkte ansvar for kyrkja, men me lurar på korleis dette kjem til å verta ordna i praksis. Ved ei livssynsavgift vil ikkje medlemene få eigarforhold direkte til kyrkja, men det vert meir jamstilling for alle.” (Ulvik menighetsråd)

Ja til medlemsavgift

Blant de som har tatt standpunkt er det som nevnt ovenfor bare omkring 20% som støtter utvalgets flertall på 13. Mange av disse slutter seg til utvalgets forslag uten nærmere begrunnelse, eller med en henvisning til at de opplever argumentasjonen til utvalget overbevisende. Men en del nevner også forhold eksplisitt som taler for en slik løsning. Flere som sier ja til medlemsavgift viser til erfaringene fra andre land (slik også utvalget gjør). Der er det også vanlig at en slik finansiering er kombinert med ulike typer offentlige tilskudd, og de ser for seg en lignende løsning her i landet (jf redegjørelsen under foregående spørsmål).

De viktigste argumentene i høringsmaterialet for medlemsavgift er at:

- den tydeliggjør ansvarsforhold,
- den fremmer engasjement,
- den styrker tilknytningen til kirken og menigheten,
- størrelsen på medlemsavgiften fastsettes av kirkens valgte organer.

Følgende uttalelser er inne på ett eller flere av disse argumentene:

- ”OASE mener at kirken i hovedsak bør finansieres gjennom en medlemsavgift, da vi tror dette vil styrke ansvarsfølelsen og tilknytningen til den menigheten den enkelte tilhører.”
- ”Her er det viktig at enkelttjenester blir "priset" slik at det er mulig å synliggjøre dette konkret. Vi er ikke tjent med at de alminnelige kirkemedlemmene får det inntrykk at deres penger går til oppbygging av et stort kirkebyråkrati som de ikke har noen innflytelse på. En medlemsavgift skal tjene til å bevisstgjøre de alminnelige kirkemedlemmer på at de har ansvar for virksomheten til den kirke de tilhører.” (Den norske kirkes kateketforening)
- ”Andre kyrkjer i Norden har ulike former for kyrkjeskatt, kombinert med offentlege overføringar. Det er difor naturleg at ein også i Noreg går over til ei hovudsakleg medlemsfinansiert kyrkje, og at kyrkja tek hand om økonomien og prioriteringane i sine valde kyrkjelege organ. Den medlemsbaserte økonomien bør supplerast med offentlege støtteordningar.” (Giske kyrkjelege fellelsråd)

Nei til medlemsavgift

Som forventet er det i høringsmaterialet mer argumentasjon mot en medlemsavgift enn for. Mange er mot fordi de opplever at spørsmålet ikke er godt nok utredet.

Begrunnelsen for å si nei til medlemsavgift kan oppsummeres i følgende momenter:

- vil forkludre dåpen som medlemsbasis i kirken,
- vil føre til utmeldelser,
- vil medføre en rekke praktiske og sjelesørgeriske problemer,
- vil innebære et økonomisk press,
- vil medføre utvidet byråkrati,
- vil kunne romme en kjerne til konflikt.

Vil forkludre dåpen som medlemsbasis i kirken

Forholdsvis mange høringsinstanser er opptatt av spenningsforholdet mellom teologi og økonomi, og er betenkt over hvilke følger en ordning med medlemsavgift vil ha i forhold til forståelsen av dåpen som inngangsport til, og basis for, kirkemedlemskapet. Flere mener at utvalget på den måten er inkonsekvent fordi det flere steder markerer at dåpen er eneste betingelse for medlemskap, samtidig som det foreslår at medlemsavgift skal være en forutsetning. Mange har sterke uttaleser om at tilhørigheten til kirken ikke må bestemmes ut fra økonomisk yteevne og lyst. Flere mener dessuten at tanken om en avgift for kirkemedlemskap bryter med den norske tradisjonen og vil undergrave folkekirken med sin åpne og inkluderende profil.

- ”Vi blir medlem i kirken ved dåpen, ikke ved betalt medlemsavgift.” (Hunn menighetsråd, jf også Østby menighetsråd)
- ”Medlemsavgift vil ødelegge folkekirken. Vi må unngå økonomiske stengsler.” (Prosten i Asker)
- ”Utgifter til medlemskap må ikke utydeliggjøre at dåpen er eneste kriterium for å bli medlem i Den norske kirke. Økonomien må heller ikke hindre noen i å bli medlem eller være årsak til at noen melder seg ut.” (Domprosten i Stavanger)

Vil føre til utmeldelser

Ganske mange høringsinstanser mener at når det kommer til stykket vil medlemsavgift generelt sett ikke skape større tilknytning til kirken, men tvert imot bidra til at mange vil oppgi medlemskapet i kirken. Flere viser i så måte til erfaringene fra en del andre land, f eks Sverige og Tyskland. Grunnene til at folk vil melde seg ut, kan ofte være svært prosaiske.

- ”Vi tror en medlemsavgift vil kunne føre til mange utmeldelser.” (Kongsberg kirkelige fellelsråd)
- ”Må ikke bli slik som i Sverige at flere melder seg ut av økonomiske årsaker.” (Berg menighetsråd)
- ”De ulike former for medlemsavgift vil ganske sikkert også føre til medlemsflukt.” (Prosten i Laksevåg)

Vil medføre praktiske og sjelsørggeriske problemer

Mange viser til de mange praktiske og sjelsørggeriske problemer som kan oppstå med en ordning med medlemsavgift. Flere er inne på at forslaget ikke forholder seg i tilstrekkelig grad til det faktum at livet går i faser, at engasjementet i forhold til kirken kan variere og at behovet for å bli betjent av kirken kan være både alders- og situasjonsbetinget.

Medlemsavgift vil kunne føre folk inn i et svingdørspres. Hvordan betjene dem som er utmeldt, men som likevel ønsker kirkelig medvirkning? Ulike aspekter ved denne problemstillingen blir belyst bl a gjennom følgende klipp fra svarbrevene:

- ”Det vil også være en kompliserende faktor at det vil bli meget vanskelig ikke å betjene dem som har meldt seg ut når de måtte ønske en begravelse eller dåp. Og hvis det så likevel vil bli mulig å få kirkens tjenester uten medlemskap, vil ordningen med medlemsavgift undergraves og den kirkelige økonomi svekkes. Videre, dersom dåp er kriteriet for medlemskap, opphører da medlemskapet når medlemsavgiften ikke blir betalt innen fristen? I praksis vil det oppstå en rekke vanskelige vurderinger.” (Askim menighetsråd, jf også Siggerud menighetsråd og flere andre).
- ”Det vil føre til problematiske situasjoner når ikke-medlemmer likevel ønsker kirkelige handlinger.” (Nordre Land fellelsråd)

Vil innebære et økonomisk press

Flere er motstandere av medlemsavgift fordi det vil føre til et press både på kirkens egen økonomi og i forhold til medlemmenes personlige økonomi.

- ”En egen medlemsavgift kan svekke kirkens inntektsgrunnlag.”
- ”De færreste vil oppleve dette som en utgift som oppveies av skattelette, og for en familie kan dette bli mange tusen kroner som vil oppleves som en økonomisk byrde.” (Askim menighetsråd, jf Dønna menighetsråd)
- Menighetsrådet ønsker ikke ”en situasjon der mennesker velger vekk troen for å få bedre råd, noe vi tror medlemsavgift kan føre til.” (Tuft menighetsråd)
- ”Framfor en progressiv medlemsavgift som framgår på skatteseddelen, beregnet ut fra inntekt, så vil en livssynsavgift med en viss offentlig støtte til alle tros- og livssynssamfunn være å foretrekke. Det virker som om utvalget undervurderer faren for at mange vil basere seg på å kjøpe de kirkelige tjenester de måtte ha behov for framfor årlig å betale en fast, frivillig medlemsavgift. I Sverige, der det økonomiske grunnlaget for en fri folkekirke var mye bedre fundert (for ikke å si fondert) enn i Norge, har en sett en medlemsflukt både fra de svært privilegertes side (med dertil forholdsvis høy medlemsavgift) og fra de som har måttet snu på kronene for å få endene til å møtes. En inntektsbasert medlemsavgift vil m.a.o. slå dobbelt usosialt ut og må ikke innføres.” (Løken menighetsråd)
- ”Det må ikke bli slik at mennesker som sliter økonomisk ikke skal ha råd til å være fullverdige medlemmer.” (Oslo bispedømmeråd 1998-02)

Vil medføre utvidet byråkrati

En del er opptatt av at det blir nødvendig å etablere et administrativt apparat både for innkrevingen og driften. Hvordan dette skal gjøres og hva det vil kreve er etter manges mening bare antydning i innstillingen og ikke tilstrekkelig konsekvensanalysert. Av den grunn er det flere enn de som sier nei som også er skeptiske eller usikre i forhold til forslaget.

- Generelle kostnadsvurderinger mangler av hva omleggingen vil medføre økonomisk og administrativt (Prosten i Alta).
- Konsekvensene av de to alternativene er ikke tilstrekkelig utredet (Prosten i Hallingdal).

Vil kunne romme en kjerne til konflikt

Noen fremholder at et system med medlemsavgift også kan føre til splid og være konfliktfremmende. Konflikten vil øke med økende økonomisk press og kan foregå mellom nivåene i kirken, mellom ulike deler av landet, mellom ulike profesjons- og interessegrupper, og mellom den offisielle og frivillige del av kirken.

- En omlegging av den økonomiske ordningen kan lett ”medføre maktkamp mellom yrkes- og interessegrupper og ulike teologiske leire.” (Prosten i Alta)
- ”Innenfor Den norske kirke finnes det en rekke medlemsbaserte organisasjoner. En medlemsavgift til Dnk som minner om disse organisasjonenes medlemskap kan lett føre til en situasjon der enkelte opplever at de betaler dobbelt medlemskap. Det er viktig at en ny ordning mellom stat og kirke ikke stimulerer til nye konkurranselement mellom den offisielle kirkestruktur og kirkens frivillige organisasjoner.” (Den Norske Israelsmisjon)

Ja til livssynsavgift

En av de klare konklusjonene ut fra høringen er at langt flere ønsker en felles livssynsavgift enn en ordning med medlemsavgift i kirken. Dette er foreslått av et mindretall på 3.

Noen av grunnene som trekkes frem som støtte for mindretallets forslag om en livssynsavgift, er disse:

- stiller hele befolkningen likt,
- bidrar til å opprettholde folkekirken,
- bidrar til å legitimere tro og livssyn i offentligheten,
- er uttrykk for statens aktive støtte,
- gir muligheter til å definere kirken som egen økonomisk sektor,
- presset på den enkelte er mindre enn ved medlemsavgift,
- gir en tryggere økonomi for tros- og livssynssamfunnene,
- gjør at en unngår en rekke praktiske problemer,
- beholder en tilknytning til staten.

En livssynsavgift stiller hele befolkningen likt

I og med at avgiften fra dem som ikke er tilsluttet noe tros- eller livssynssamfunn skal gå inn i et allmenntilgjengelig fond, vil livssynsavgiften omfatte hele befolkningen, jf mindretallets redegjørelse (s. 105f). De fleste mener dette langt er å foretrekke fremfor en særskilt medlemsavgift for kirkens medlemmer.

- ”Går absolutt inn for livssynsavgift via skatteseddelen og ser ikke på medlemsavgift som noen god ordning verken for DnK eller andre tros- eller livssynssamfunn.” (Tjøtta menighetsråd)
- Vi anser løsningen med livssynsavgift ”langt mer praktisk gjennomførbar siden den er lik for alle. Men vi holder fortsatt fast på at ordningen bør fortsette slik den er i dag.” (Sørskogbygda menighetsråd)

Bidrar til å opprettholde folkekirken

Noen argumenterer med at en livssynsavgift gjøre det lettere å videreføre folkekirken i praksis. En økonomi basert på medlemsavgift vil være mer sårbar.

- ”Vi støtter livssynsavgift, fordi: Denne er lik for alle og den bidrar til å opprettholde folkekirken. Alle bør betale livssynsavgift enten til Den norske kirke, eget trossamfunn eller til allmenntilgjengelige formål. Erfaringer fra Sverige viser at mange rike melder seg ut fordi det blir for dyrt når det er en prosentvis beskatning, og fattige melder seg ut fordi de ikke har råd. Dette kan føre til en kirke som ikke er tilgjengelig for alle. Vi støtter livssynsavgift med skattefradrag for større frivillige gaver.” (Langhus menighetsråd)

Bidrar til å legitimere tro og livssyn i offentligheten

En almen avgift er med på å understreke at tro og livssyn er viktig ved at det er legitimert av staten som en offentlig ordning. Det gjør også at alle blir forpliktet i forhold til tro og livssyn. Systemet krever av befolkningen en bevissthet på hva slags tro eller livssyn de vil velge å tilhøre og utfordrer dem til å ta konkret stilling.

- ”Forslaget ivaretar tanken om at livssyn/religion er en viktig dimensjon for samfunnslivet og enkeltmenneskers liv, og at dette ikke er avhengig av enkeltmenneskers medlemskap i livssynssamfunnene. Dessuten forhindrer det at folk melder seg ut av livssynssamfunnene av økonomisk/taktiske grunner.” (Prosten i Sandar)

Er uttrykk for statens aktive støtte

Flere fremholder at en felles livssynsavgift vil være en naturlig konsekvens av utvalgets forslag om en aktivt støttende religionspolitikk.

- ”Det vil være et tydelig uttrykk for at staten ønsker å føre videre sitt langvarige engasjement for folkets tros- og livssynsspørsmål.” (Nidaros bispedømmeråd 1998-2002)
- ”En slik avgift – som alle må betale – markerer prinsippet om at det skal drives en aktiv religionspolitikk som alle har medansvar for. Videre understrekes at det arbeid tros- og livssynsorganisasjonene driver, har stor samfunnsmessig betydning. Samtidig unngår man at privatøkonomi – og evt fritak for medlemsavgift/skatt - blir et argument for å melde seg ut av kirken. I dagens situasjonen er kirkeskatten en udefinert og skjult del av det samlede skattøre – slik at medlemskap oppleves som gratis.” (Tunsberg bispedømmeråd 2002-2006)

Gir muligheter til å definere kirken som egen økonomisk sektor

Innføring av en livssynsavgift betyr å definere tros- og livssynsamfunnene som et særskilt økonomisk område. Flere peker på at dette gir muligheter også for den kirkelige økonomien. Kirkens arbeidsgiverorganisasjon og mange fellestråd er særlig opptatt av disse mulighetene, og går inn for å opprette kirken som en definert økonomisk sone eller sektor. Men tanken får støtte også fra menighetsråd og andre høringsinstanser.

- ”Ved innføring av en livssynsavgift vil f.eks. staten kunne ta ansvar for etablering av Den norske kirke som en egen økonomisk sektor, på lik linje med kommunesektoren. Livssynsavgift passer til en slik modell, og når statskirkeordningen er bygd om og klar for avvikling, kan vi muligens være klar for en medlemsavgift.” (Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon; en rekke andre høringsinstanser gir uttrykk for tilsvarende meninger)

Presset på den enkelte er mindre enn ved medlemsavgift

Flere mener at et system med en felles livssynsavgift ikke representerer det samme presset mot å melde seg ut av kirken som en medlemsavgift kan komme til å gjøre.

- Vi går inn for en livssynsavgift med følgende begrunnelse: ”Det er i Norge lang tradisjon for statlig støtte via skattesystemet av det som oppleves som viktige og allmennyttige formål i det norske samfunnet. Høringsinstansen ser det som svært viktig at et medlemskap i Den norske kirke ikke skal avgjøres av hver enkelts personlige økonomi. Dette synspunktet er imidlertid ikke til hinder for at Den norske kirke også kan vektlegge det personlige ansvar for kirkens økonomi.” (Notodden menighetsråd)
- ”Vi støtter mindretallet i utvalget som foreslår en livssynsavgift. Vi tror en medlemsavgift vil kunne føre til mange utmeldelser. Dette vil være en avgift som alle skal betale hvor de som ikke er tilsluttet noe trossamfunn vil støtte et allmennyttig fond. Staten må fortsatt gi en grunnbevilgning utenom denne avgiften, med tanke på bygninger og oppgaver kirken har for det offentlige.” (Kongsberg kirkelige fellestråd)

Gir en tryggere økonomi for tros- og livssynssamfunnene

Flere er opptatt av at kirkens økonomi kan være rimelig forutsigbar og trygg, og de finner at mindretallets forslag om en livssynsavgift best vil kunne ivareta dette hensynet.

- ”Høringsinstansen går inn for ei livssynsavgift, ei avgift som alle skal betale. Den vil gi eit tryggare økonomisk grunnlag for alle livssynssamfunn. Med ei slik avgift vil ein og kunne legge til rette for ein gradvis revisjon og omlegging av statskyrkjeordninga.” (Bremanger kyrkjeleg fellestråd)

- ”Jeg har etter mye grubling kommet fram til min uttale på dette spørsmålet. For den lokale kirke vil det mange steder være svært vanskelig om de økonomiske rammene ble mindre enn de er nå. Det må være et mål at ingen lokale kirker skal få en trangere økonomi.” (Prosten i Vest-Telemark)
- ”Jeg tror også at en slik avgift vil dempe den skepsis som mange har til endrede relasjoner mellom stat og kirke. De er redde for at kirken ikke vil få god nok økonomi” (Prosten i Sandar)

Gjør at en unngår mange praktiske problemer

En rekke av de praktiske og sjelesørgeriske problemene som oppstår med en medlemsavgift vil ikke være til stede med en livssynsavgift. Jf nærmere om dette under argumenter mot medlemsavgift. Dessuten er den lettere å innkreve gjennom det ordinære skattesystemet.

Beholder en tilknytning til staten

Mens medlemsavgiften fastsettes av kirkens valgte organer, er tanken at Stortinget fastsetter størrelsen på livssynsavgiften. Dette gjør at kirken får et formalisert møtepunkt med de offentlige myndighetene og fortsatt kan levere innspill og føre dialoger og forhandlinger med statlige organer. Tilsvarende muligheter vil også gjelde de andre tros- og livssynssamfunnene.

Synspunkter mot livssynsavgift

Det finnes forholdsvis få argumenter i høringsmaterialet mot en egen avgift knyttet til livssyn. Flere av de som går inn for medlemsavgift argumenterer samtidig mot livssynsavgift, slik at det i argumentasjonen der ligger innebygget synspunkter mot livssynsavgift. Men dette gjelder langt fra de fleste.

Momenter som anføres mot livssynsavgift:

- innblanding i trossamfunns indre forhold,
- marginalisering av tro og livssyn,
- statlig ansvarsfraskrivelse,
- inntektstap.

Innblanding i trossamfunns indre forhold

Noen går mot livssynsavgift fordi det etter deres mening prinsipielt sett vil være en innblanding i trossamfunnenes indre anliggender (jf f eks prosten i Sunnfjord).

Marginalisering av tro og livssyn

Enkelte har motforestillinger mot å utpeke tro og livssyn som et særskilt finansieringsobjekt. I verste fall kan dette føre til en slags marginalisering av tro og livssyn: det hører ikke med til det vanlige og ordinære livet enten dette ses i et personlig eller samfunnsmessig perspektiv. De finner det lite sakssvarende å blinke ut tro og livssyn som noe som trenger en egen finansiering, når det vitterlig er slik at tro og livssyn har en grunnleggende og integrerende funksjon både i enkeltmenneskers og nasjonens liv.

Statlig ansvarsfraskrivelse

Effekten av foregående punkt kan bli at staten også fraskriver seg ansvar for allmenne forpliktelser under henvisning til at det hører inn under tros- og livssynssamfunnenes domene og dermed plasseres utenfor, eller i grenseland til, den offentlige økonomiske sone. Enkelte av høringsuttalelsene rommer en engstelse for en slik utvikling. Dette kan skape særlige problemer for Den norske kirke. Noen tviler på om en avgiftsordning vil være tilstrekkelig og mener det i alle tilfelle vil være nødvendig med store overføringer fra staten:

- dels fordi det er nødvendig for å kompensere for store utgifter i distriktsmenighetene med liten befolkning og mange kirker,
- og dels fordi det uavhengig av distriktsargumentet må være en statlig forpliktelse å bidra til vedlikehold og vern av mange kirkebygg og anlegg med stor historisk og kulturell betydning (jf Sør-Fron sokneråd og flere andre menighetsråd og fellesråd).

Inntektstap

I forlengelsen av det foregående: Enkelte frykter at overgangen til et avgiftssystem vil medføre at økonomien blir verre og at det kan føre til bortfall av ressurser som i dag er tilgjengelige. Livssynsavgiften kan bli for lav til å dekke kirkens behov og nødvendige utgifter. Ikke alle er overbevist om at en ordning med avgift er så stabil som det vanlige offentlige systemet. (Jf prostens i Sandar)

- ”Medlems- eller livssynsavgift gir derfor ingen garanti for mer stabile og eventuelt høyere inntekter enn dagens ordning.” (Åsgårdstrand menighetsråd)

Tredelt økonomisystem: livssynsavgift, medlemsavgift og offentlig tilskudd

I høringsmaterialet er det også representert synspunkter i retning av en tredelt fremtidig økonomi: en livssynsavgift som alle må betale og som fastsettes av Stortinget, en medlemsavgift for alle medlemmer av Den norske kirke fastsatt av Kirkemøtet, og offentlige bevilgninger. Men det kan uten videre slås fast at dette ikke er noen utbredt oppfatning.

- ”Vi ønsker felles livssynsavgift fastsatt av Stortinget, i tillegg bør Kirkemøtet gis anledning til å skrive ut en kirkeskatt.” (Kroer menighetsråd).
- Bekkelaget menighetsråd ønsker at det innføres en livssynsavgift som kan kompletteres med en medlemsavgift, som det enkelte tros- og livssynssamfunn kan velge om en vil benytte seg av. Tilsvarende også Oppsal menighetsråd.
- Røyken menighetsråd foreslår en livssynsavgift (overføres direkte fra staten til Kirkerådet), en medlemsavgift (overføres fra kommunene til sokneråd/fellesråd og evt. sentrale organer) og inntekter fra nasjonale og regionale avtaler (overføres fra kommune/stat til Kirkerådet, bispedømmeråd, sokneråd).
- ”Ja takk, begge deler... En kombinert løsning med livssynsavgift i bunnen og mulighet for det enkelte tros/livssynssamfunn å plusse på med en egen medlemsavgift fastsatt av trossamfunnet selv... Med en slik kombinasjonsordning vil en langt på vei forhindre økonomisk motiverte utmeldelser, samtidig som kirkesamfunnet gis anledning til å innkreve supplerende avgift som sikrer akseptabelt aktivitetsnivå etter kirkesamfunnets vurdering.” (Agder bispedømmeråd 1998-2002, jf Rennebu kirkelige fellesråd)

Innkrevning – lokalt eller sentralt?

Et særlig spørsmål dreier seg om hvor livssynsavgiften skal inndrives: Lokalt eller sentralt. De som berører denne problemstillingen er delt:

Flertallet, dominert av menighetsrådene, fellestrådene og en del proster, ønsker at avgiften skal innkreves lokalt. Hvis det offentlige er ansvarlige for innkrevingen, må lokale skattemyndigheter sørge for overføring til kirken (og andre samfunn) lokalt, som igjen er ansvarlig for å yte tilskudd til felles kirkelige oppgaver regionalt og sentralt.

- En livssynsavgift som utbetales lokalt og med det lokale plan som yter tilskudd oppover, er en modell som støttes av bl a prosten i Sarpsborg og en rekke menighetsråd og fellestråd.
- ”Det som i tillegg er viktig er at økonomien kommer inn på grasrota og fordeles oppover og ikke motsatt som forslaget legger opp til.” (Gjøvik fellestråd)

En mindre andel av uttalelsene om dette ønsker en sentral innkreving og så en fordeling fra toppnivået i kirken (Kirkemøtet og Kirkerådet) til nivåene nedover: bispedømme, prosti og sokn, evt fellestråd. Det er denne hovedmodellen utvalget opererer innenfor. Flertallet av bispedømmerådene og til dels også biskopene ligger i hovedsak på denne linjen. Mange menighetsråd, fellestråd og proster uttaler seg kritisk til en slik løsning og mener det fører til en topptung kirkeorganisasjon.

Dette illustrerer to ulike syn på forholdet mellom nivåene i kirken og to ulike tenkninger om kirken (forenklet presentert på denne måten):

1. Den første tenkemåten tar utgangspunkt i at soknet er basisenheten i kirken, og at alt springer ut derfra. Det betyr også at pengestrømmen skal gå nedenfra og opp, og ikke ovenfra og ned.
2. Den andre tenkemåten tar utgangspunkt i kirken som nasjonal størrelse, og ser det som naturlig at de organene som er valgt av kirkens medlemmer (altså valgt nedenfra) for å ivareta fellesoppgaver i kirken, også har et ansvar for å forvalte de felles ressursene og fordele dem etter nærmere fastsatte kriterier nedover. Pengestrømmen skal gå ovenfra og ned og ikke nedenfra og opp. (De som mener at dette må bestemme økonomisystemet, benekter ikke dermed at soknet er basisenheten).

Enkelte høringsinstanser mener det er for drastisk å gå direkte fra nåværende ordning til en medlemsavgift, og foreslår å gå veien om en livssynsavgift først. Førresfjorden menighetsråd ser at pedagogiske grunner kunne tale for å ha en livssynsavgift for en periode på f eks 10 år, og så innføre medlemsavgift. Dette er på linje med forslaget fra Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon.

Hovedfunn til spørsmål 7

- Det er en klar tendens i høringsmaterialet i favør av livssynsavgift fremfor en medlemsavgift: rundt regnet 60% foretrekker livssynsavgift, 20% medlemsavgift og 20% vet ikke.
- De som går inn for medlemsavgift viser i stor grad til argumentasjonen fra flertallet i utvalget om at dette vil gi medlemmene mer direkte ansvar og gjøre kirken mer uavhengig i forhold til det offentlige.
- De som ønsker en livssynsavgift mener at dette stiller hele befolkningen likt, gjør det lettere å opprettholde folkekirken, legitimerer tro og livssyn i offentligheten, uttrykker statens aktive støtte, gir muligheter for å utvikle en selvstendig kirkeøkonomi, legger mindre press på medlemmene, gir en tryggere økonomi for tros- og livssynssamfunnene, er praktisk sett greiere og gir en fortsatt kontakt med det offentlige.

- Flertallet av høringsinstansene ønsker at avgiften (uansett hva den kalles) skal innkreves lokalt med videre fordeling til det regionale og sentrale nivå i kirken, mens et mindretall støtter utvalgets forslag om sentral innkreving.

HOVEDDEL D: ORGANISERING AV DEN NORSKE KIRKE

Spørsmål 8 i høringsbrevet – den lokale organiseringen av kirken:

”Bør Den norske kyrkja lokalt organiserast langs dei linjene som vert trekte opp i 10.1, 10.2.1, 10.2.2 og 10.4?”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

I kapittel 10 drøfter utvalget hvordan Den norske kirke bør organiseres for best mulig å ivareta kirkens oppgaver med endrede relasjoner til staten. Innledningsvis legges en del premisser og mål bl.a. knyttet til embete og råd og forholdet mellom en synodal, kongregasjonalistisk og episkopal kirkeordning. Viktige spørsmål er hvilke oppgaver og myndighet som skal legges til de ulike organene og hvilken selvstendighet og relasjon som skal være mellom dem.

Utvalget understreker soknet som grunnenheten i kirkestrukturen og at de organene som skal ivareta arbeidsgiverfunksjoner må ha tilstrekkelig størrelse, kompetanse og ressurser til å ta seg av dette på en forsvarlig måte. Utvalget er åpen for ulike løsninger ut fra lokale behov. Sokneinndelingen/størrelsen bør tilpasses en ny organisering av kirken for å få til en god strategisk samordning. Utvalget mener at menighetsrådet i utgangspunktet ivaretar alle oppgavene, men at visse funksjoner kan ivaretas av eller delegeres til et tjenlig fellelrådsområde (det området som det kirkelige fellelrådet dekker). Dette kan etter utvalgets mening ha en annen utstrekning enn dagens kommunegrenser.

Utvalget går inn for en samordning av *arbeidsgiveransvaret* for alle tilsatte. 9 medlemmer går inn for at arbeidsgiveransvaret (også det juridiske) legges til bispedømmerådet ut fra kravet om tilstrekkelig kompetanse, mens 8 medlemmer mener det må legges til soknet, fordi soknet er grunnenheten i kirken.

Når det gjelder *tilsetninger* er det ulike syn i utvalget når det gjelder hvilke instanser som skal tilsette hvilke stillingskategorier (inkludert vigslet personell.) Flertallet har ikke konkludert i disse spørsmålene og mener dette må utredes nærmere. 2 medlemmer mener at alle bør tilsettes på bispedømmenivået. Utvalget er enige om at biskopen må uttale seg når det gjelder tilsetninger av vigslede medarbeidere og godkjenne tilsetting gjennom tilsettingsbrev.

Når det gjelder *tilsetting av biskoper*, går utvalget inn for at nominasjonsprosessen bør bli bredere og at en av de tre som har fått flest stemmer må velges av utnevningsorganet, satt sammen av representanter oppnevnt av Kirkemøtet og et mindretall oppnevnt av det aktuelle bispedømmerådet. 3 medlemmer går inn for at kirkens medlemmer gjennom urnevalg også bør avgi stemme. 3 medlemmer mener at biskopene bør velges på åremål.

Når det gjelder *tilsetting av proster* mener utvalget det må skje etter innstilling fra de aktuelle menighetsrådene, fra bispedømmerådet og biskopen. Et flertall (13 medlemmer) mener

tilsetting av proster bør skje i bispedømmet, mens et mindretall (3) mener proster bør tilsettes av samme organ som tilsetter biskoper.

Et medlem (Rosenqvist) mener Kongen fortsatt skal utnevne biskoper, men at tilsetting av proster blir delegert til et sentralt kirkelig organ.

Tallmateriale (kvantitative data)

Mange påpeker at utvalgets forslag mht organisering er utydelig, og at det gjenstår mye utredningsarbeid og konsekvensanalyser før en kan ta stilling. Over 40% svarer vet ikke, delvis enig/uenig eller at det er umulig å svare på den eller de organisasjonsmodellene som er foreslått. Men det uttrykkes betydelig støtte til de prinsipielle betraktningene i utredningen. Omkring halvparten av dem som kommenterer spørsmålet svarer ja til at Den norske kirke lokalt bør organiseres langs de linjene som utvalget har foreslått. Men mange ja-svar er kvalifisert med uttrykk som ”i hovedsak” o.l. Omkring 10% svarer nei.

Tallmaterialet må her brukes med spesiell forsiktighet. Høringen gir ikke grunnlag for å trekke bastante konklusjoner. Hva høringsinstansene mener om viktige enkeltspørsmål som gjelder den fremtidige interne organiseringen av kirken, er bare delvis dokumentert. Det gjelder i de tilfellene hvor høringsinstansene kommenterer konkrete temaer. Hva som faktisk og konkret ellers skjuler seg bak de ulike standpunktene, er det ikke mulig å si så mye om. I noen grad er det grunn til å anta at høringsinstansene har uttalt seg om spørsmål de er spesielt opptatt av eller som har ønsket å gi signaler om.

Enkelte statistiske data blir nevnt i tilknytning til temaer som høringsinstanser har kommentert, f.eks arbeidsgiveransvaret og tilsettingsmyndigheten.

Synspunkter (kvalitative data)

Mange høringsinstanser gir uttrykk for at de opplever innholdet i dette punktet meget sammensatt. Det samme gjelder til dels også de neste spørsmålene. At bestillingen er åpen gjør at mange heller ikke synes de kan gi presise svar. ”Ytterligere utredning om organiseringen påkrevet, basert på demokratiske prinsipper og styrt nedenfra.” Noen unnlater å uttale seg fordi spørsmålene er for dårlig utredet (Oslo kirkelige fellestråd), eller å ta opp enkeltheter under henvisning til sitt standpunkt i hovedspørsmål 2.

- ”For oss er det ikke hensiktsmessig å gå inn i detaljene på dette området, ettersom vi er imot de grunnleggende endringene i forhold til staten.” (Bjoneroa menighetsråd)

Følgende utsagn er representativt for mange av dem som har uttalt seg:

- Kapitlet ”er for uferdig og sprikjande til at vi kan gje klare svar på spørsmål 8-10.” (Volda kyrkjelege fellestråd)
- ”For bispedømmerådet er det ikke mulig å gi enkle ja og nei svar på så kompliserte spørsmål. Bispedømmerådet er redd dette heller vil tilsløre enn avklare de spørsmål som reises.” (Nidaros bispedømmeråd 1998-02).

Når et avgående bispedømmeråd inntar et slikt standpunkt, er det forståelig at mange nyvalgte menighetsråd unnlater å svare, gir generelle svar eller kommer med kritiske kommentarer. ”Emnet i kap. 10 hadde for få og uklare konklusjoner,” skriver Nordkapp menighetsråd, og opplever hele spørsmålet krevende. Langhus menighetsråd erfarer det på samme måten, og finner ikke at det er trukket opp noen ”klare rammer for organiseringen.”

Men det er også en god del som går inn i materien og kommer med kortere (de fleste) eller lengre kommentarer til utvalgte temaer i denne del av utredningen, jf de enkelte punktene nedenfor. Det er grunn til å regne med at dette er temaer som opptar høringsinstansene, og som de enten slutter seg til, er uenige i eller kommer med supplerende synspunkter til.

Ut fra erfaringene som er høstet gjennom høringsprosessen kan det fastslås at det ville vært lettere for høringsinstansene å svare dersom Kirkerådet hadde foretatt en nærmere konkretisering med grunnlag i utredningen. Det kan være grunn til å anta at dette også ville ha gitt mer representative og kvalifiserte synspunkter på mange av de viktige prinsipielle spørsmål som er reist av utvalget. Ikke desto mindre rommer høringsuttalelsene også på dette punktet interessant materiale som vil kunne være til nytte i det videre arbeidet.

Ut fra en gjennomgang av høringsuttalelsene velger vi i dette kapitlet å konsentrere oppmerksomheten om de temaene som opptar høringsinstansene i størst utstrekning. Dessuten vil vi i et eget avsnitt gi en kort oversikt over standpunkter i forhold til en del mindre fremtredende emner. Dette gir følgende disposisjon for dette kapitlet:

- organiserende prinsipper,
- soknet,
- fellestrådet,
- arbeidsgiveransvaret og tilsetningsmyndigheten,
- andre temaer.

Organiserende prinsipper

Spørsmålet om hvordan kirken organiseres har sammenheng med ekklesiologien (kirkeforståelsen), hvordan tenkningen er om kirken og hva slags prinsipper som skal legges til grunn for organiseringen. I organisasjonsteorien betegnes dette for organiserende prinsipper. Hvilke organiserende prinsipper kan utledes av høringsmaterialet? (Alle ting designes to ganger: på tegnebrettet og i virkeligheten).

Ut fra høringsmaterialet er det mulig å trekke ut noen viktige prinsipper for organiseringen av kirken. Her er noen av dem. Mye av dette bekrefter synspunkter i utvalgets innstilling. De kan på noen punkter supplere og nyansere innstillingen:

- organiseringen må bygge på en omforent kirkeforståelse,
- organiseringen må tilpasses kirkens mandat,
- organiseringen må være mest mulig flat og bygge på soknene,
- organiseringen må være balansert,
- organiseringen må preges av sammenheng,
- organiseringen må bidra til å fremme engasjement,
- kirkens organer må være mest mulig representative,
- organiseringen må sikre landsdekkende nærvær,
- organiseringen må være så enkel og så lite ressurskrevende som mulig.

Organiseringen må bygge på en omforent kirkeforståelse

Kirkeforståelsen eller ekklesiologien er som allerede nevnt selve utgangspunktet. Utvalget har i utredningen, men særlig i delrapporten om dette, pekt på viktige momenter i en

kirkeforståelse for Den norske kirke. Se her f.eks. kap. 10.1 og 10.2.1. En del høringsinstanser synes likevel ikke at dette er tilstrekkelig. Flere mener at det er viktig å tenke grundigere gjennom bl.a. forholdet mellom det allmenne og særskilte prestedømme.

- ”Kap. 10 begynner med: Den norske kirke må organiseres ut fra det grunnlaget og det formålet som er gitt i Skrift og bekjennelse. Samtidig må organisasjonen stadig vurderes i forhold til utfordringene som fins, og om den gjør kirken i stand til å utføre oppdraget sitt. (s. 24 ff om grunnlag og formål – som er det den kirkelige virksomheten skal prøves på). Dette er en bedre begrunnelse for kirkens aktuelle behov for nyorganisering – enn den som ligger i innstillingens ”hovedsynspunkt” (kap. 6, s. 61). Likedan er vekten på den særlige tjeneste med å forvalte Ord og sakramenter som nødvendig for at kirken skal være kirke, avgjørende. (s. 116) Det synspunkt at prestatjenesten (Ord og sakrament) er nødvendig for kirken på en særskilt måte – må reflekteres på en tydeligere måte i struktur og lederskap i kirken, på alle nivå, enn tilfellet er i innstillingen. Uttrykk som ”en ny innordning av prestatjenesten” er for vagt, mer tilslørende enn avklarende (s. 117).” (Prosten i Nord-Gudbrandsdal)
- ”Seminarer finner det problematisk at kap. 10 innledes med å nedtone den ekklesiologiske tenkningen i tilnærmingen til organisasjonsspørsmål. I første rekke savner seminarer en drøfting av forholdet mellom det allmenne prestedømmet og de (t) kirkelige kall, særlig med henblikk på fordeling av plikter og rettigheter. For seminarer dreier det seg selvsagt om noe ganske annet enn å forsvare f.eks. prestens gamle embetsrettigheter. Det dreier seg om teologi, men også om så enkle og uoppgivelige momenter som trivsel og innflytelse over egen arbeidssituasjon. I siste instans er det spørsmål om kirken organisasjonsmessig legger til rette for god rekruttering til kirkelig tjeneste. Hvordan kan høringsinstansene gi tilslutning til hovedlinjer i en organisasjonsform hvor det mangler utredning omkring de fleste sentrale nøkkelpunkter?” (Det praktisk-teologiske seminar)
- ”Et fordelt myndighetsansvar har historisk sett i vår norske kirkelige kontekst vært med på å muliggjøre, på spenningsfylt vis, både en ivaretagelse av døptenes frihet og myndighet og embetets plass og myndighet. Regionalt og nasjonalt å samordne myndighet, virksomhet og økonomi, slik innstillingen legger opp til, kan (a) representere et tap av lokal myndighet i spørsmål om lokalmenighetens liv og følgelig også et tap i oppslutning, og (b) at embetets plass og myndighet svekkes. Avgjørende i den reformatoriske ekklesiologi er at kirken bygges nedenfra men konstitueres utenfra (CA V). I det videre arbeide er det avgjørende å klarlegge hvordan ulike modeller for organisering av Den norske kirke har teologiske og ekklesiologiske implikasjoner.” (Teologisk fakultet)

Organiseringen må tilpasses kirkens mandat

Kirkens oppgaver må legges føringene for organiseringen, og ikke omvendt. Flere trekker frem at organiseringen i en luthersk kirke er et hensiktsmessighetsspørsmål, og at poenget er å organisere kirken slik at den på beste måte kan utføre sitt oppdrag med formidling av evangeliet i ord og handling. Dette er allerede belyst i foregående punkt.

- ”Organiseringa av kyrkja må vurderast i forhold til dei utfordringane som finst. Hensikten må vere at den gjer kyrkja i stand til å vere kyrkje, og å gjere kyrkja betre i stand til å kunne utføre det eigentlege oppdraget sitt.” (Tysnes sokneråd)

Organiseringen må være mest mulig flat og bygge på soknene

Svært mange understreker, i likhet med utvalget, at ”soknet er den grunnleggende enheten i kirken,” og at soknets oppgaver må være utgangspunktet når en skal ta stilling til hvordan kirken bør organiseres. Uenigheten oppstår når en skal ta stilling til hva som bør ivaretas av

soknet og hva organer høyere opp i organisasjonen skal ha ansvar for. Spesielt aktualiseres dette rundt spørsmål som arbeidsgiveransvar, tilsetningsmyndighet og økonomi.

Høringsinstansene støtter utvalgets oppfatning av at soknet skal styrkes, og at de øvrige nivåene i kirken skal ha en støttende og stimulerende funksjon i forhold til den lokale kirke. Men mange opplever at utvalget sier to ting: det ønsker å styrke soknet, men flytter makten oppover. På dette punktet reises sterk kritikk mot utvalget. Mange høringsinstanser mener at utvalget legger opp til at de sentrale og regionale organene blir tillagt flere oppgaver og får mer makt på bekostning av lokalkirken. Flere advarer mot dette fordi de aner konturene av en unødvendig topptung kirkeorganisasjon (f eks Suldal sokneråd, Røldal sokneråd). Flere nevner at myndighet og ansvar bør plasseres på det ”lavest mulige effektive nivå” (bl.a. Nidaros bispedømmeråd).

- ”Me finn tankane om å styrka soknet/det lokale nivå riktige. Arbeidsgjevaransvar bør vera så nær soknet som det er tenleg. Her spelar storleik, ressursar med meir ei viktig rolle.” (Sjernerøy sokneråd)
- Prosten i Søndre Aker betoner ”soknet som grunnenheten i organisasjonen, og ikke det enkelte medlem.” Han viser til CA art. 7 om kirken som ”forsamlingen” og skriver: ”Men kirken som forsamling er ikke det samme som summen av enkeltmedlemmene. Dette er to ulike måter å tale om og tenke kirke på.”
- ”For oss er det viktig at Den norske kirke fortsetter å være en folkekirke, og at den ikke organiseres monolittisk og hierarkisk. Det er videre viktig for oss at Den norske kirke har et nært forhold til lokale myndigheter/kommuner, og at den oppleves av folket som nær og tilgjengelig.” (Kirkens Nødhjelp)
- ”Norges kristne arbeideres forbund synes at innstillingen bærer for mye preg av en tanke om en sentralstyrt kirke og en organisering som ikke favoriserer en demokratisk styringsmodell.”

Organiseringen må være balansert

Dette gjelder balanse mellom embete og råd, mellom nivåene og når det gjelder hensynet til å avveie mellom de kongregasjonalistiske, episkopale og synodale kirkeordningsprinsippene. Dette har utvalget redegjort for, men trekker konklusjoner som mange høringsinstanser reserverer seg mot. En del av dette blir belyst i tilknytning til noen av de enkelte temaene som behandles her eller som behandles i tidligere eller følgende kapitler (f eks om økonomisk samordning, biskopens rolle og ansvar, valgordningene mv).

Det kan virke som om mange av høringsinstansene ikke har vært tilstrekkelig oppmerksom på at forholdet mellom det lokale og sentrale vil forandre seg dersom det skulle etableres en annen relasjon mellom stat og kirke. I en ny ordning, der Kongen forsvinner som del av kirkestyret, må mange av de oppgavene som i dag ivaretas av regjering og departement overføres til Kirkemøtet og eventuelle andre kirkelige organer. Det er urealistisk å forvente at disse oppgavene kan bli ivaretatt på en profesjonell måte av de kirkelige rådene mv uten en viss ressursøkning.

- ”Kirkemøtet må være kirkens øverste organ. Samtidig er det ikke tjenlig med en detaljregulering av virksomheten på lokalt nivå. Skjæringspunktet er her mellom behov for lokal tilpasning og en enhetlig landsdekkende kirke.” (Borg bispedømmeråd 1998-02 og 2002-06)
- ”...for at kirken ikke skal bli unødig sentralstyrt, noe som kan virke hemmende både på regionalt og lokalt nivå, er det nødvendig med godt handlingsrom både på bispedømmenivå og lokalt nivå. Det trengs en viss "oppdrydding" ettersom mye tid og

krefter går til spille i usikkerhet og spenninger om kompetanse. Og en synodal struktur må ikke tildekke det faktum at lokalmenigheten er primærnivået og det virkelige sentrum i kirken. Alle øvrige nivåer er støttefunksjoner for lokalmenigheten. At kirken har en synodal og ikke en episkopal struktur ser Tunsberg biskop overensstemmende med det reformatoriske bispeembete. Biskopen utøver sitt tilsynsembete på vegne av kirkens medlemmer.” (Tunsberg biskop)

Organiseringen må preges av sammenheng

I dette ligger å anvende et organisk perspektiv både på lokalkirken med dens ulike deler og på øvrige nivåer med sine forskjellige enheter. Mye binder kirken sammen, men mye drar også ulike deler av kirken lett fra hverandre. Hvilke organisatoriske og andre grep kan tas for å hindre fragmentering, marginalisering, polarisering og destruktive og kontraproduktive prosesser? Sentrale temaer som kan illustrere denne problematikken er f.eks. forholdet mellom embete og råd, mellom soknepresten som leder og kirkevergen som leder, mellom sokn, fellesråd og bispedømmeråd, mellom biskopens tilsynsmyndighet og tilsettingsorganers arbeidsgiveransvar osv. En rekke høringsinstanser har synspunkter på disse temaene. Mange synes at kirkereformene på 1980 og 1990-tallet har forbedret den kirkelige organisasjonen, og går inn for å fortsette denne prosessen slik at sammenhengen og samspillet kan bli enda bedre.

- ”Menighetsrådet anser det som viktig at organiseringen av Den norske kirke gjennomgår endringer. Det er behov for en enhetlig organisasjon som både ivaretar kirken som helhet og det enkelte sokn.” (Furuset menighetsråd)
- ”Kyrkjelova av 1996 blir framstilt negativt i innstillinga, her lokalt har derimot denne lova verka positivt og skapt meir ryddige tilhøve.” (Sirdal kyrkjelege fellesråd)
- ”Det er viktig med ein betre samanheng og ei sterkare samordning i organiseringa av Den norske kyrkja lokalt.” (Stavanger bispedømmeråd 1998-2002.)

Prinsippet om sammenheng betyr ikke å gjøre kirken monolittisk. Det dreier seg bl.a. om å definere de enkelte organers rolle og ansvar, bevisstgjøre på oppgaveløsningen, fordele makt og myndighet, kultivere beslutningsprosesser og utvikle samspill som fremmer motivasjon og utløser energi. Det er tydelig ut fra høringsmaterialet at det er stort sprik i synet på f.eks. prestatjenestens selvstendighet og på hvilke praktiske, organisatoriske og økonomiske konsekvenser dette skal eller bør få. Når det gjelder forholdet mellom embete og råd, er det også tydelig at ikke alle er tilfredse med hvordan denne todelingen fungerer. Dette indikerer at det kan foreligge et visst behov for å gjennomgå den tradisjonelle samvirkemodellen.

- ”Det må arbeides fram mot en mer enhetlig organisering av kirken hvor embete og råd blir knyttet sterkere sammen.” (Sinsen menighetsråd)

Organiseringen må bidra til å fremme engasjement

Mange av høringsinstansene fremhever at kirkens organisering må stimulere engasjement, fremme motivasjon og hindre frustrasjon. Når flere menighetsråd er opptatt av dette, har det vel sine årsaker i erfaringer som er gjort. Det foreligger klare meldinger i materialet om at regionale og sentrale instanser ikke må overkjøre lokalplanet. utfordringene er med andre ord ikke begrenset til den organisatoriske strukturen. De er kanskje i enda større grad knyttet til kommunikasjons- og arbeidsformene innen den strukturen som finnes. Dette gjelder i lokalmenighetene, men det gjelder selvsagt også på de øvrige nivåene og i interaksjonen innen og mellom dem.

- ”Ein nyordning må ikkje verke passiviserande, og svekke det lokale kyrkjelege engasjementet. Det valde organet som får ansvar lokalt for arbeidsgjevarfunksjonar og økonomiforvaltning, må ha tilstrekkeleg storleik, kompetanse og ressursar til å ta seg av

dette på ein forsvarleg måte. Samstundes må ikkje ansvaret leggjast for langt bort frå lokalkyrkjelyden.” (Sirdal kyrkjelege fellestråd)

- Hærland menighetsråd mener det er viktig å styrke det frivillige engasjementet uansett hvordan kirken organiseres.

Kirkens organer må være mest mulig representative

Hva som legges i begrepet representativ er forskjellig. Det pekes i minst tre forskjellige retninger: å representere gjennomsnitt (det alminnelige, typiske e l), bredde (spennvidden av kirkevirkeligheten med ulike syn, oppfatninger, kulturer og profesjoner osv), eller lokalplan (ut fra at soknet er grunnenheten som alle organer oppover i kirkeorganisasjonen hviler på). Flere er opptatt av at organene i en selvstendig kirke er representative. Men hva dette vil si i praksis og hvordan det skal oppnås, er det delte oppfatninger av, jf diskusjonene om valgordninger mv (spørsmål 10).

- ”Når kirken skal bli selvstendig og skal planlegge og utøve sin virksomhet gjennom sine egne organer, må kirkens organer være representative. Den nye kirkeordningen må forankres i menighetens utøvende liv, og det må bli klart at kirkens organer skal handle ut fra fullmakter som er gitt av kirkens medlemmer.” (Borg bispedømmeråd 1998-02)

Organiseringen må bidra til at bredden i kompetanse blir nyttiggjort

Ikke minst arbeidstakerorganisasjonene og utdanningsinstitusjonene understreker betydningen av å organisere kirken slik at den optimalt bruker både ansattes og frivilliges kompetanse og nådegaver. Flere av utdanningsinstitusjonene og arbeidstakerorganisasjonene er inne på dette.

Organiseringen må sikre landsdekkende nærvær

Det ligger i folkekirketanken og kirken som både lokal og nasjonal at den må organiseres slik at den er landsdekkende. Utvalgets forslag om at en fremtidig kirke også må være landsdekkende, får full oppslutning i høringen uansett standpunkt til det andre hovedspørsmålet. Mange høringsinstanser, ikke minst i det som kalles distrikts-Norge, advarer mot økt sentralisering og nedbygging av det kirkelige tilbudet på små steder

- ”Det kan sjå ut som utvalet ser for seg moglege endringar når det gjeld storleik på sokn og prosti. Vi ser med uro på denne sentraliseringstanken, og fryktar at nærleiken til eiga kyrkje og det lokale engasjementet kan bli redusert om ein ikkje lenger har styringsstrukturar som fremjar lokalt ansvar. Dette vil i særleg grad råka utkantane og igjen vert distrikts-Noreg taparar i kampen om velferdsgoder. Dette ser me på andre felt i samfunnet og me ynskjer at kyrkja kan vera ein motkultur og ikkje vera førande i denne utviklinga. Fundamentale behov vil bli best ivaretekne når samarbeid og relasjonar fungerer i nærmiljøet.” (Fedje sokneråd)

Organiseringen må være så enkel og lite ressurskrevende som mulig

Det er viktig at den kirkelige organisasjonen ikke vokser seg for stor. Den må være så liten som mulig og ikke større enn strengt tatt nødvendig. En del høringsuttalelser synes utvalget har vært for lite opptatt av dette.

- ”På s. 122 skriver utvalget at de valgte organene med sekretariat skal ha ansvar for fordeling og bruk av ressurser. Jeg skulle ønske at kirken ikke bygde opp et svært og dyrt og enda ett fremmedgjørende byråkrati, men laget en plan for å gjøre det så enkelt og åpent, effektivt og fleksibelt og formålsrettet som mulig. Nettopp for å bruke mest mulig av ressursene på å utvikle kirkens egenart og oppdrag, gjennom tjenester som diakoni, barne- og ungdomsarbeid og kirkemusikk, liturgi og sang, forkynnelse av evangeliet og

sakramentsforvaltning. En slik målrettet prosess må skje på lokalplanet, for så å reflekteres oppover i systemet, på en forpliktende måte – for hvordan "organisasjonen" Den norske kirke skal se ut. Den sentrale tilrettelegging for en slik prosess krever mye omtanke og omsorg for den lokale kirkes plass i den universelle kirke, det vil kreve villighet til å gi tid og penger. På den annen side ville det være å ta soknet og soknets mandat på alvor." (Prosten i Nord-Gudbrandsdal)

- "Jeg vil understreke soknets sentrale stilling, og minne om at det er viktig å ikke lage en topptung kirke. Sentrale og regionale organer skal i størst mulig grad tjene det som skjer i soknene i møte med de enkelte mennesker. Det er derfor sterkt ønskelig at en finner måter å organisere seg på som er ressurs sparende, og at ressursbruken er størst mulig lokal." (Hamar bispedømmeråd, Hamar biskop)

Soknet

At soknet er den grunnleggende enhet i kirken nå og skal være det også i fremtiden, er det full oppslutning om blant dem som har uttalt seg om dette spørsmålet. Soknet skal fortsatt være et selvstendig rettssubjekt, men det er fullt mulig for soknet å delegerer myndighet til f eks et fellesråd. I mange tilfeller er dette både ønskelig og nødvendig. Som forventet er menighetsrådene og fellesrådene svært opptatt av den lokale kirken, slik det er dokumentert en rekke steder allerede i denne sammenfatningen.

- "Stavanger kirkelige fellesråd er positiv til en organisering som tar utgangspunkt i at kirken er lokal, at ansvar for virksomheten skal være lokal, planarbeidet skal være lokalt, det økonomiske ansvaret skal være lokalt basert både når det gjelder inntekter og utgifter og at arbeidsgiverfunksjonen for alle kirkens tilsatte skal være lokalt samlet hos en arbeidsgiver." (Tilsvarende synspunkter hos mange andre)

Soknene bør ikke være for store, men heller ikke for små

Spørsmålet om hensiktsmessige og tjenlige soknestørrelser er det flere som tar opp i tilknytning til dette spørsmålet. Tesen om at de ikke bør være for store men heller ikke for små, er en dekkende oppsummering av synspunktene fra dem som har sagt noe om dette. Flere av menighetsrådene i mindre sokn er opptatt av at soknene ikke blir sanert, fusjonert eller sentralisert bort.

- "Dessutan meiner vi at det vil bli ein stor fare for at "rasjonaliseringsekspertar" finn ut at det kan sparast pengar på å redusere den lokale innsatsen ved for eksempel å legge ned/slå saman små sokneråd. Det kan verke effektivt sett frå Oslo, men vil bety ei stor utarming av den lokale tilhørigheita som finst utover på bygdene. Her tek menneske i lokalmiljøet ansvar for både kyrkjebygga og kyrkja sitt åndelege liv. Dette vil aldri kunne bli ivareteke ved å auke fjernstyringa på bekostning av det lokale initiativ." (Øye sokneråd)

Andre er like klare på at nåværende soknestruktur er blitt til i en annen tid og at det kan være grunn til å vurdere sokneinndelingen fordomsfritt. Hele den kirkelige inndelingen må gjennomgås på nytt, hevder prosten i Vest-Telemark: "Noen sokn er så små at de knapt kan sies å utgjøre noen grunnstruktur i kirken." Han foreslår derfor som en mulighet at prestegjeldet kan være grunnenheten mange steder. Dette utdypes av andre:

- "Sokn heilt ned i 25 medlemmer blir for smått. Det blir for få til å ta seg av alle dei oppgåvene soknet har som juridisk organ i fleire samanhengar. Bispedømmerådet bør, i samarbeid med sokneråda, ha til oppgåve å gjennomgå soknestrukturen i bispedømmet og sørge for at det blir skipa høvelege einingar. Det bør gå an at eit sokn har fleire kyrkjer etter ei eventuell samanslåing." (Sør-Aurdal kirkelige fellesråd)

Kirkelig fellesråd - mellom sokn og bispedømmeråd

Resonnementet i mange av høringsuttalelsene er dette: i mange saker er soknet for lite og bispedømmerådet for fjernt, og det er nødvendig å etablere et administrativt mellomledd for å ivareta soknets funksjoner i rekke økonomiske og forvaltningsmessige spørsmål, ikke minst når det gjelder å ivareta arbeidsgiveransvaret på en profesjonell måte.

Høringsinstansene er til dette spørsmålet mest opptatt av følgende:

- De gode erfaringene med fellesrådene etter reformen i 1997
- Størrelsen på fellesrådsområdet
- Fellesrådets oppgaver

De gode erfaringene med fellesrådene etter reformen i 1997

Mange høringsinstanser viser til de gode erfaringene som er høstet med fellesrådene etter reformen i 1997. Fellesrådene er selv opptatt av å understreke dette, men det samme er også mange av menighetsrådene. Ut fra foreliggende materiale kan det spores en tydelig tilfredshet med reformen og med den måten fellesrådene og deres administrasjoner fungerer. Flere påpeker at ordningen ikke har fungert så lenge og at det fortsatt er forbedringsmuligheter. Men det er viktig å ta på alvor det som nå faktisk er kommet i gang og vurdere det mer inngående. Derfor mener ganske mange høringsinstanser av at det burde vært foretatt en skikkelig evaluering av denne reformen før nye og andre spørsmål ble utredet.

- ”Kirkelig fellesråd er som organ ikke vurdert innplassert i den videre kirkelige struktur uten noen som helst begrunnelse eller evaluering ut fra Kirke-loven.” (Bergen kirkelige fellesråd)

Størrelsen på fellesrådsområdet

Mer enn utvalget er mange høringsinstanser opptatt av størrelsen på fellesrådet. Førdesfjorden menighetsråd slår fast at ”det må kunne tenkes nytt om størrelsen på fellesrådet.” (Jf også prostens i Hallingdal og Mandal kirkelige fellesråd). Flere påpeker at mange fellesråd er for små til å kunne utvikle en profesjonell kompetanse i arbeidsgiverspørsmål og økonomiforvaltning, og at det derfor er nødvendig å tenke i større enheter. (Jf også uttalelsen fra Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon.) Kirkens utdanningssenter i nord minner om at spørsmål om størrelse ikke bare må bli drøftet ut fra administrative og økonomiske hensyn, men ”at det vesentligste bør være at kirkemedlemmene skal betjenes på en best mulig måte.” Enkelte peker på at det lett kan oppstå uklarheter i forhold til menighetsrådene der hvor fellesrådene er små.

- ”Dei minste fellesrådseiningane i dag er for små...Praksis viser at ei rekkje fellesråd har utvikla ein for sterk posisjon i høve til dei oppgåvene som etter kyrkjelova er lagt til sokneråda. Dersom fellesrådseininga skal vidareførast, må fellesråda sine oppgåver klårt avgrensast slik at dei ikkje kjem i konflikt med sokneråda sitt mynde.” (Stavanger bispedømmeråd 1998-02 og 2002-06).

I høringsmaterialet kan det spores fire ulike hovedstandpunkter i spørsmålet om hvor stort område fellesrådene skal dekke:

Fellesråd på kommunenivå bør fortsette

Mange har erfaring med at dette fungerer bra og tar mer eller mindre for gitt at det kan fortsette på samme måten. Det virker som om dette særlig er tilfelle i kommuner av en viss størrelse, slik at fellesrådet ivaretar fellesoppgaver for et større antall menigheter.

Fellesrådene bør dekke et større område der hvor kommunene er små

Flere er inne på dette uten å si noe mer konkret om størrelsen. Men dette kan være en mindre radikal løsning enn å gjøre prostiet til fellesrådsområde, jf nedenfor.

Området for fellesrådet bør falle sammen med prostiet

Det er omkring 100 prostier i Den norske kirke, og flere er inne på at prostiet kan være en egnet enhet mange steder.

- ”Vi ønsker å styrke kompetansen og forenkle strukturen i kirka ved å (1) styrke den lokale menigheten som grunnleggende enhet og (2) flytte fellesrådenes funksjonsansvarsområde fra nåværende nivå til prosti-nivået og styrke dette. En gevinst av dette vil være at alle kirkelig ansatte vil ha samme arbeidsgiver.”(Førresfjorden menighetsråd)
- ”Det bør også vurderast om det vil vera formålstenleg å utvikla prostiet som administrativ eining noko meir.” (Prosten i Østre borgesysse, jf Nevernes menighetsråd)
- ”Det burde være rike muligheter til å utvikle enheter i prostisammenheng som mestrer disse spørsmålene”, dvs arbeidsgiverspørsmål og økonomiforvaltning. (Flere fellesråd)

Fellesrådets område bør avgjøres lokalt og kan variere fra distrikt til distrikt

En del tenker seg at dette avgjøres gjennom drøftinger mellom de aktuelle soknene, mens andre ser for seg at bispedømmerrådet skal spille en rolle i forbindelse med inndelingen.

- ”Bispedømmerrådet bør få til oppgave å sørge for at sokna samarbeider i høveleg store fellesrådsområder.” (Sør-Aurdal kirkelige fellesråd)
- Nidaros bispedømmerråd 98-02 understreker at en må stå fritt til å finne hensiktsmessige størrelse på nivået mellom sokn og bispedømmerråd. Noen har mer tro på samarbeidsløsninger mellom lokale kirkelige organer enn å etablere helt nye enheter (bl a Drammen kirkelige fellesråd).
- ”Størrelsen på de nye fellesrådene bør være gjenstand for lokal vurdering.” (Odda sokneråd).
- Det synes ikke som om utvalget har gitt noen endelig konklusjon på vurderingen av disse forhold, men høringsinstansen sitter igjen med et positivt inntrykk av det utvalget skriver. Det som bør gis en seriøs vurdering er om bispedømmets størrelse bør minskes dersom arbeidsgiveransvaret skal plasseres på bispedømmerrådsnivå for alle kategorier ansatte.” (Skoger menighetsråd)
- ”Det må vektlegges at de som har ansvar for samlet økonomi må ha minimum uttalelsesrett vedrørende alle forhold som påvirker ens økonomi. Med grunnlag i at det er store lokale differanser i bl.a. befolkningsgrunnlag i de forskjellige distrikter, kan det synes naturlig å søke mot mer prosti-inndelte administrative grenser i stedet for soknegrenser. Dette forslaget må sees i lys av at prostene får stadig mer delegert bispemyndighet, f eks i samband med prostiprester. Ut fra at det ikke er ønskelig med flere beslutningsnivåer, synes det mest nærliggende at fellesrådene innen prostiene finner felles løsninger.” (Tynset kirkelige fellesråd)

Det foreligger ikke statistikk på hvor mange som forfekter de ulike standpunktene som er nevnt ovenfor. Men tendensen er klar: vi har et klart inntrykk av at det foreligger et utbredt ønske om å gjøre fellesrådsområdene større, gjerne slik at de omfatter et prosti der hvor forholdene ligger til rette for det. Begrunnelsen er oftest at dette vil gjøre det mulig å bygge opp tilstrekkelig faglig kompetanse i arbeidsgiver- og økonomispørsmål, og på den måten også være med å dyktiggjøre soknene.

Fellesrådets oppgaver

Vårt inntrykk er at de høringsinstansene som uttaler seg legger til grunn at fellesrådene skal fortsette med stort sett samme ansvarsfelt og oppgaver som de har hatt siden reformen i 1997. For å kunne ivareta disse oppgavene tilstrekkelig profesjonelt, er det nødvendig at fellesrådene dekker et så stort område at det er grunnlag for å ansette og utvikle nødvendig kompetanse.

Det foreligger i høringsmaterialet ikke noe ønske eller forslag om å endre det prinsipielle relasjonsforhold mellom sokn og fellesråd, slik dette er nedfelt i kirkeloven. Soknet er den juridiske basisenhet, og fellesrådet løser oppgaver på vegne av soknene. Det betyr f.eks. at soknene, dersom de ønsker det, gjerne kan delegerer oppgaver til fellesrådet, men fellesrådet kan ikke delegerer oppgaver nedover til soknene.

Arbeidsgiveransvaret

Omkring halvparten av svarbrevene inneholder synspunkter på det som gjelder arbeidsgiveransvaret i kirken. Hva høringsinstansene er opptatt av, kan sammenfattes i følgende punkter:

- Arbeidsgiveransvaret må ivaretas profesjonelt.
- Arbeidsgiver må ha nødvendig kompetanse.
- Tilsettingsmyndighet og arbeidsgiveransvar må henge sammen.
- Flertallet (ca 60% av dem som har svart) ønsker fellesrådet som arbeidsgiver, mens mindretallet (ca 15%) ønsker bispedømmerådet som arbeidsgiver.

Arbeidsgiveransvaret må ivaretas profesjonelt

Det viktigste for høringsinstansene som har uttalt seg om dette er at arbeidsgiveransvaret blir ivaretatt på en god måte. Det viktige er at alle ansatte i kirken har en profesjonell arbeidsgiver.

- Hensynet til å ”få kompetente arbeidsgivere må veie tyngre enn at alle tilsatte skal ha en arbeidsgiver.” (Nittedal menighetsråd, Nittedal kirkelige fellesråd)

Derfor er det mange som også nedtoner problemstillingen delt eller felles arbeidsgiveransvar. Men for andre er det svært viktig å få samlet arbeidsgiveransvaret for alle som arbeider i soknene, eller mer generelt: At alle tilsatte på samme nivå må ha felles arbeidsgiver (Askøy kirkelige fellesråd). Om dette skal inkludere også prestene, er det uenighet om (se nedenfor). Kravet til profesjonalitet er også overordnet spørsmålet om hvor arbeidsgiveransvaret skal ligge.)

- ”...det må sikres at alle arbeidstakere får en kompetent arbeidsgiver og ledelse.” (Borg bispedømmeråd 98-02; tilsvarende også f.eks. Kirkelig utdanningscenter i nord)

Arbeidsgiver må ha nødvendig kompetanse

For at arbeidsgiveransvaret skal bli ivaretatt profesjonelt, må det organ som sitter med dette ansvaret ha tilstrekkelige ressurser, og normalt vil dette si at instansen er av en viss størrelse. De må besitte praktiske muligheter og kompetanse for å utøve arbeidsgiveransvaret (jf uttalelse fra f eks Kroken menighetsråd). Hva dette innebærer i praksis, gir høringsinstansene ulike synspunkter på.

- ”Det organ som får arbeidsgiveransvar og ansvar for økonomi, må ha tilstrekkelig størrelse, kompetanse og ressurser til å ta seg av dette på en forsvarlig måte. Erfaringen vi har med fellesrådene som det lokale forvaltningsorgan tillagt arbeidsgiveransvar tilsier en endring: Enhetene er for små og kompetansen er, med få unntak, for lav - trass i at det er satset betydelige ressurser på å bygge opp kompetansen.” (Musikernes fellesorgansiasjon)
- Vi ønsker ”arbeidsgiverenheter som er store nok til å skape faglige fellesskap for de ulike yrkesgruppene.” (Den norske kirkes kateketforening)

Flertallet ønsker fellesrådet og mindretallet ønsker bispedømmerådet som arbeidsgiver

Av de som har uttalt seg om arbeidsgiveransvaret går nesten 60% inn for at arbeidsgiveransvaret bør plasseres i soknet eller i fellesrådet, mens under 15% vil legge det til bispedømmerådet. 1/3 mener det bør vurderes å legge dette ansvaret på et mellomnivå, for eksempel til prostiet eller prestegjeldet. En god del av dem som foretrekker å legge det til bispedømmerådet, går imidlertid inn for at viktige arbeidsgiverfunksjoner ivaretas nærmere lokalmenigheten. Disse understreker betydningen av delegasjon nedover, mens de som går inn for å legge det til soknet, understreker betydningen av at enkelte funksjoner kan ivaretas eller delegeres oppover i systemet. På dette området er det mange spørsmål og en god del frustrasjon. Mange etterlyser klargjørende utredninger og utprøvinger. Derfor er det mange som ikke har uttalt seg om disse spørsmålene eller de forslagene som utvalget her har drøftet.

En del er inne på at soknet i mange tilfelle er for liten enhet til å kunne ivareta arbeidsgiveransvaret slik dette er definert og forventet i et moderne arbeidsliv. Mange opplever dessuten at fellesrådet i mange kommuner også er for lite. Løsningen kan etter manges oppfatning bli fellesråd for et større område opp til prostinivå (Vefsn kirkelige fellesråd), jf foregående avsnitt om kirkelig fellesråd. En konsekvens av dette vil være en reduksjon av antall fellesråd fra godt over 400 i dag til under 100 i fremtiden (storbyer med flere prostier vil kanskje i så fall finne det formålstjenlig å fortsette med større fellesråd). En naturlig følge av dette vil være at bispedømmerådet får betydelig mindre ansvar og færre oppgaver i egenskap av arbeidsgiver. Uansett syn på dette er mange opptatt av at arbeidsgiveransvaret ikke må legges for langt unna.

- ”Vi er av den oppfatning at tilsettings- og arbeidsgivermyndighet må ligge i organ som menighetene opplever er representative for soknet.” (Tunsberg bispedømmeråd , Agder bispedømmeråd)
- ”Arbeidsgiveransvar og tilsettingsmyndighet bør ligge så nær arbeidstakerne som mulig... Vi foreslår at det legges på fellesråds- eller prostinivå.” (Nord-Hålogaland bispedømmeråd)

De kirkelige fellesrådene er mer opptatt enn noen av de øvrige høringsinstansene av at arbeidsgiveransvaret fullt ut skal forankres lokalt, slik mindretallet foreslår.

- ”Felles arbeidsgiver knyttet opp mot virksomhets- og økonomiansvar er et viktig premiss for å styrke valgdeltakelse og lokal handlekraft i kirken.” (Slike og lignende utsagn fra flere kirkelige fellesråd, f eks Sørums, Tomter; jf Berg menighetsråd)

Klipp fra noen som ønsker lokalt arbeidsgiveransvar:

- ”Einige i at ein må samordne arbeidsgjevaransvar og økonomi, men dette må ikkje leggjast på eit plan for langt frå den lokale kyrkjelyden. Å samle dette på bispedømmeplan er vi sterkt imot.” (Bykle sokneråd)
- Mange påpeker at arbeidsgiveransvaret bør legges til håndterlige størrelser. ”Det er viktig å sikre nærhet til lokalmiljøet og at det er stort nok til å ha en profesjonell stab.” (Asker menighetsråd)
- ”Min mening er at bispedømmerådet blir for fjernt til å kunne foreta tilsettinger av alle stillinger på lokalt plan. Til tider kan de og være for fjerne i planarbeidet. Eksempel: I Vest-Telemark prosti har vi 5 felleråd og 6 prestegjeld....Kostnaden med å administrere disse fellerådene med til sammen 11.000 innbyggere er om lag 1.8 millioner bare i kirkevergelønninger....Gi oss tjenlige enheter! Mange steder er prostiet en slik enhet.” (Prosten i Vest-Telemark; jf Sortland kirkelige felleråd)
- ”KFO kan ikke støtte flertallets forslag om å forankre arbeidsgiveransvaret i bispedømmerådet. Selv om forslaget innebærer at rådet kan delegere arbeidsgiverfunksjoner til et organ for et mindre geografisk område når det er tjenlig. Denne muligheten for å oppsplitte arbeidsgiverfunksjoner (juridisk ansvar, tilsetting, daglig ledelse m.v.) er neppe tenkt godt nok i gjennom fordi det kan pulverisere ansvar og skape uklarheter i forhold til lov- og avtaleverket. Vi mener at dette blir en for stor geografisk arbeidsgiverenhet uten nærhet til de som arbeider ute i de små underliggende virksomhetene. Dessuten frykter vi for at dette forslaget langt på vei kan medføre at "prestestyret" gjeninnføres i Den norske kirke - med de negative konsekvenser det kan ha. KFO støtter imidlertid *mindretallets forslag* om at arbeidsgiveransvaret må forankres lokalt, men da på et fellerådsnivå som er noe annet enn dagens. Vi foreslo allerede i 2000 at en egnet arbeidsgiverenhet kunne være *prostinivået*.”
- ”Det innføres en felles arbeidsgiver-ordning for alle ansatte i den norske kirke lokalt. Det betyr først og fremst at tilsettingsmyndighet og arbeidsgiveransvar for prestene overføres til kirkelig felleråd på linje med det som gjelder for de øvrige arbeidstakerne. Utvikling og styrking av arbeidsgiverkompetanse og partsforhold lokalt følger av dette.” (Norsk kommuneforbund)

Det er også fremmet synspunkter om visse andre ordninger. Ytre Søndeled menighetsråd mener prinsipielt at arbeidsgiveransvaret bør plasseres lokalt, men at det i en overgangsperiode, for å sikre ansattes trygghet, bør ligge i bispedømmerådet.

Klipp fra noen som ønsker at bispedømmerådet skal ha arbeidsgiveransvaret:

- ”Tilsettings- og arbeidsgiveransvar bør ligge til bispedømmerådet, men med mulighet for bispedømmerådet til å delegere eller gi fra seg tilsettingsmyndigheten til lavere nivå for enkelte stillingskategorier, prestene unntatt. Det er ønskelig med et biskoppelig tilsyn som er direkte knyttet til utøvelsen av arbeidsgiveransvaret.” (Løken menighetsråd)
- ”Bispedømmerådene må ha arbeidsgiveransvar for alle kirkens ansatte.” (Kongsberg kirkelige felleråd)
- ”MFO legger til grunn at man får en felles arbeidsgiver....En helhetlig personalpolitikk i Den norske kirke, som bør være en målsetting, forutsetter at det overordnede arbeidsgiveransvaret flyttes til regionalt nivå, bispedømmerådet. Da vil man få realistisk mulighet til å bygge opp nødvendig kompetanse og dermed i større grad kunne bli en konkurransedyktig arbeidsplass. Det vil bety mye for rekruttering til de ulike tjenestene i kirken. MFO er åpen for at noe av arbeidsgiveransvaret kan delegeres til lokalt organ.

Den kompetanse som forutsettes bygget opp regionalt vil i så fall kunne fungere med støttefunksjoner for de lokale enhetene.” (Musikernes fellesorganisasjon)

- ”Et flertall på 10 mener at det bør være bispedømmerådet som har det samlede (også juridiske) arbeidsgiveransvaret. Unntatt fra dette bør være biskoper og proster. Med arbeidsgiver-ansvaret kan det gjerne følge med delegeringsmulighet av arbeidsgiverfunksjoner til et organ for et mindre geografisk område. Dette begrunnes bl a med nødvendigheten av å sikre helhetskirkelig så vel som konsekvent personalforvaltning. Ved ansettelser i soknet bør dette – eventuelt fellesrådet – være representert i innstillingsorganet. Delegeringsmyndighet bør også kunne være mulig ved ansettelser. Til bispedømmerådet bør det knyttes nødvendig juridisk kompetanse for å kunne håndtere arbeidsgiveransvaret på en forsvarlig måte.” (Misjonshøgskolen)

Tilsettingsmyndighet og arbeidsgiveransvar må samordnes

Flere spørsmål må kobles sammen med de svarene som er referert ovenfor. Det gjelder tilsetning av prester og eventuelt andre vigslede medarbeidere, spørsmålet om forholdet mellom embete og råd, spørsmålet om samordning av arbeidsgiveransvaret og spørsmål vedrørende bl a kompetanse, ressurser, nærhet osv.

Det er forholdsvis få som direkte har uttalt seg om hvilket organ som bør tilsette de som arbeider i soknet. De fleste som har uttalt seg går imidlertid inn for at det bør skje lokalt og at menighetsrådet bør ha stor innvirkning, men enkelte går inn for at det bør skje for alle på bispedømmenivå. Mange av disse understreker viktigheten av at biskopen får uttale seg og godkjenne tilsetningen. En del understreker at prestene og evt. alle vigslede medarbeidere bør tilsettes av bispedømmerådet.

Det er svært få som klart tilkjenner at de ikke ønsker en samordning av arbeidsgiveransvaret. Nesten alle som uttaler seg om dette, også prostene, understreker viktigheten av at arbeidsgiveransvaret blir samordnet eller sterkere samordnet enn det er i dag. Men hva betyr samordning i denne forbindelsen? Antagelig mener størstedelen som uttaler seg at samordning innebærer at tilsettingsmyndighet og arbeidsgiveransvaret må plasseres samme sted. Det betyr at det organet som tilsetter også er arbeidsgiver, slik det ellers er vanlig i arbeidslivet.

- ”Det er nødvendig å organisere den kirkelige virksomhet slik at man får felles arbeidsgiver for alle kirkelig tilsatte....” (Borg bispedømmeråd 98-02)
- ”Vi er enig i at Kirkens organisasjon må revideres. Når det gjelder arbeidsgiverspørsmålet er foreningens standpunkt at vi ønsker en felles arbeidsgiver.” (Den norske kirkes kateketforening)
- ”Kirkelig utdanningscenter i nord ønsker at arbeidsgiveransvaret i større grad skal være samlet og vil ha bort ordningen med prestenes særstilling som arbeidstakere.”

Andre vil ikke knesette dette som et absolutt prinsipp og kan fortsatt tenke seg ulike former for delte løsninger slik tilfelle er i dag. Todelingen reiser ikke uoverstigelige problemer og er til å leve med, mener f eks Lommedalen menighetsråd.

Mange understreker at forholdet mellom embete og råd må bli løst bedre enn i dag for menighetenes skyld. Noen ser at ordningen med felles arbeidsgiver er løsningen, mens andre antyder ulike andre samordningsløsninger.

- Bekkelaget menighetsråd mener prostirådet sammensatt av en fra hvert menighetsråd, bør være tilsettingsorgan.

Spesielt om tilsetting og arbeidsgiveransvar for prestene

En del understreker i denne sammenhengen at prestatjenesten må bli videreført som en selvstendig tjeneste. Noen mener at tilsettingen av prester bør skje på nivået over det lokale bl a for å sikre prestatjenesten den nødvendige selvstendighet. Dette er det også flere som argumenterer teologisk for.

- ”Det må fortsatt være selvstendighet og rom for prestatjenesten i forvaltningen av ord og sakrament. Dette er et lederansvar i samvirke med sokneråd og andre råd, - og ikke underlagt disse råd. Men jeg mener tilsetting fortsatt bør skje i bispedømmerådet for å ivareta et større helhetssyn innad i bispedømme og prosti, og for å ivareta at presten ikke er underlagt menigheten. Ved tilsettinger burde man også arbeide for at et større riksdekkende hensyn og behov ble ivaretatt.” (Domprosten i Stavanger)
- ”teoLOGene mener at kirken fortsatt må basere seg på og videreutvikle lokalmenigheten som den grunnleggende enhet i kirken. Alle revideringer og nyordninger må ha som sikte å opprettholde og styrke den geografisk lokale kirke, menighet og lokalsamfunn. Innenfor denne strukturen ser teoLOGene det som avgjørende at prestatjenesten sikres sin nødvendige frihet og selvstendighet. teoLOGene er enige i utvalgets problematisering av ordningen med to arbeidsgivere i kirken, en struktur som med som med stor sannsynlighet kan bygge opp under profesjonskamp og motsetninger mellom de nødvendige stillingskategoriene i kirken. Presteembetets spesielle karakter og særstilling innefor kirken må imidlertid ivaretas uavhengig av hva slags organisatoriske rammer arbeidsgiverstrukturen har.” (teoLOGene; jf også Teologisk fakultet)
- ”NKTF mener at ansettelse av prester ikke skal ligge til menighetsråd og sognenivå. Vår erfaring tilsier at det er viktig at ansettelse av prester knyttes til et overordnet organ som har ansvar for en helhetlig tenkning både for et bispedømme og kirken. Prester har et særlig behov for å være fristilt i sin utøvelse av sin tjeneste, gjennom det ansvaret presten er satt til å ha og forvalte. Blir tilknytningen til og avhengigheten av sognet og menighetsrådet for sterkt, kan dette legge føringer for prestens arbeid som verken prest eller menighet er tjent med. Videre er det viktig å fremholde at hele kirken har et ansvar når den kaller prester og ikke bare den enkelte lokale menighet.” (Norsk kvinnelig teologforening)
- ”En ny organisering av den lokale kirke stiller krav til at prestens stilling ivaretas. For å sikre en selvstendig prestatjeneste, med forankring i hele kirken, bør presten fortsatt ikke tilsettes lokalt. Dette er ikke i veien for at menighetene gis større innflytelse på tilsettingen av prest enn i dag. Fortsatt ansettelse på bispedømmenivå vil imidlertid best ivareta en helhetlig tilsettingspolitikk, der fordeling av kompetanse og ikke minst hensynet til små menigheter i distrikts-Norge ivaretas. At prost og biskop fortsatt vil være i arbeidsgiverlinjen gir også grunnlag for en bedre og mer samordnet ledelse av prestatjenesten, og muliggjør omflyttinger når det er tjenlig. Pf mener at biskopens tilsyn ikke bør frikoples fra arbeidsgiveransvaret.” (Den norske kirkes preste forening)

Enkelte synes at fokuseringen på prestatjenesten fører til en skjevhet i forhold til den samlede tjenesten som kirken utfører gjennom et spekter av medarbeidere og funksjoner.

- ”Utredningsteksten slår fast uten å problematisere...at "Prestetenesta er, ut frå oppdraget, nødvendig for kyrkja." Dette utledes på en måte som synes å fokusere på *prestestillingene*. Vi vil understreke at dette kan og bør tolkes med vekt på *tjenesten*, ikke de vigslede/ordinerte personene eller stillingene.” (Kirkelig utdannings senter i nord)
- ”Ein er uroa over den styrking av presten si rolle som ligg i utgreiinga. Det er uheldig at presten si rolle er framheva... medan ingen andre kyrkjelege stillingar er nemnde. Ein er redd for at vi er på veg til bake til prestekyrkja. Presten sitt embete bør tonast ned, og presten si stilling bør meir jamstellast med andre yrkesgrupper innan kyrkja. Framheving

av embetet, saman med den ein-sidede satsinga på gudstenester kan vere ei brems for utvikling av lokalkyrkjelyden. Funksjonen til presten må utgreiast nærare.” (Giske kyrkjelege fellestråd)

Forholdsvis mange, særleg fellestråd, men også en del menighetsråd, uttaler seg om hvor arbeidsgiveransvaret og tilsettingsmyndigheten for prestene bør ligge. Mange ønsker at prestene tilsettes lokalt.

- ”Vi kan ikke se prinsipielle problemer knyttet til at lokale arbeidsgivere også overtar ansvaret for prestene.” (Drammen kirkelige fellestråd)

Men flere har en annen oppfatning og ønsker at nåværende ordning skal fortsette når det gjelder tilsetting av prester. ”Prestene må tilsettes av bispedømmerådet som i dag” (Prosten i Hallingdal, Lommedalen menighetsråd, domprosten i Stavanger m fl). Hvis tilsettingen av prester fortsatt skal skje på bispedømmeplan, mener enkelte menighetsråd at en representant for vedkommende prestegjeld/menighet bør tiltre tilsettingsorganet (f eks Vesterøy menighetsråd). Prosten i Ringerike mener at tilsettingsansvaret for andre enn prestene kan være i fellestrådet eller legges til et ”regionråd” (Prosten i Ringerike).

Enkelte tenker seg at arbeidsgiveransvaret hører kirken til, og at dette ansvaret ivaretas av sentrale kirkelige myndigheter, som i sin tur kan overlate deler av arbeidsgiverfunksjonen til lavere nivåer.

- ”Arbeidsgiveransvaret samlet sett må tilkjennes den samlede kirke. Dette ansvaret må legges til sentralkirkelige organer, selv om tilsetting til ulike stillinger kan delegeres.” (Prosten i Hallingdal)

Ut fra høringsmaterialet kan noen synspunkter betydelig forenklet sammenfattes slik:

- Hovedbegrunnelsen for å legge arbeidsgiveransvaret til soknet, er teologisk: grunnenheten i kirkestrukturen.
- Hovedbegrunnelsen for å legge arbeidsgiveransvaret til fellestrådet, er at dette er hensiktsmessig fellesløsning.
- Hovedbegrunnelsen for å legge arbeidsgiveransvaret til et fellestråd på f eks prostiplan, er muligheten for å profesjonalisere arbeidsgiverfunksjonene.
- Hovedbegrunnelsen for å legge arbeidsgiveransvaret til bispedømmerådet, er ikke minst hensynet til de ansatte og spesielt prestene.

Andre spørsmål

Tilsetting av biskoper og proster (10.4.4)

Når det gjelder spørsmålet om hvilket organ som bør foreta tilsetting av biskoper er det ikke så mange som har uttalt seg (omkring 80). De fleste slutter seg til innstillingen om at tilsetting foretas av et organ oppnevnt av Kirkemøtet og med representanter fra det aktuelle bispedømmet. Noen få (10) mener at Kongen fortsatt bør utnevne biskoper. Begrunnelsen for dette er gjerne at det bidrar til å sikre bredden i folkekirken (Nordre Land kirkelige fellestråd) og markere at kirken representerer hele folket (Lenvik menighetsråd).

Flere har kommentert ønsket om å få til en bedre nominasjonsprosess. Noen få (10) uttrykker ønske om at biskopene tilsettes på åremål, slik et mindretall i utvalget går inn for. Bærum kirkelige fellesråd ”går inn for at biskopene tilsettes etter søknad og på åremål”. Noen påpeker at dersom en må tilsette en av dem som har fått flest stemmer, er det nødvendig å vekte de avgitte første, andre og tredjestemmene (Prosten i Søndre Aker). ”Vi mener at den kandidaten som har fått flest stemmer, skal velges...Det er ønskelig med en valgprosess som foregår i flere runder, som i Sverige.” (Nord-Hålogaland bispedømmeråd).

Når det gjelder tilsetting av proster går de fleste som har uttalt seg om dette (omkring 50) inn for at det bør være bispedømmerådet som tilsetter, mens noen få mener det bør være det samme nasjonale organet som tilsetter biskoper. En del går inn for at nåværende utnevningsspraksis skal fortsette. Få har uttalt seg om urnevalg i forbindelse med bispevalg, men enkelte har sterke teologiske innvendinger mot en slik ordning (Prosten i Søndre Aker). Prosten i Vesterålen er for: ”Tilsetting av biskopar bør avgjerast ved val etter ein forutgåande nominasjonsprosess etter spesielt utarbeidde reglar, jf nyordninga i Sverige.”

Hovedfunn til spørsmål 8

- Høringsmaterialet til dette spørsmålet kan bare brukes som en indikasjon på hva en del høringsinstanser er opptatt av og hvilke standpunkter de inntar til utvalgte temaer som er drøftet av utvalget. Tallmaterialet har begrenset verdi.
- Materialet inneholder en rekke interessante synspunkter på hvilke organiserende prinsipper som kan være førende for kirkens (interne) organisering.
- De høringsinstansene som uttaler seg er spesielt opptatt av følgende temaer: soknet (som grunnenhet, men ikke for lite), fellesrådet (som tjenlig enhet for å ivareta oppgaver for soknene når de er store nok) og arbeidsgiveransvaret (inkludert hvor tilsettingsmyndigheten skal ligge for hvilke grupper av kirkelig ansatte).
- En mindre antall høringsinstanser (varierende mellom 8 og 60) har kommentarer til andre temaer som er berørt av utvalget (f eks spørsmålet om tilsetting av biskoper og proster).
- En rimelig sikker konklusjon ut fra høringsbrevene fra dem som uttaler seg er denne: De ønsker en flatere og mindre topptung kirkeorganisasjon enn det de opplever at utvalget legger opp til.

Spørsmål 9 i høringsbrevet – organer på bispedømmenivå og sentralt:

”Korleis stiller høyringsinstansen seg til forslaga om kva rolle organa på bispedømmenivå, Kyrkjemøtet og andre sentralkyrkjelege organ skal ha? Sjå 10.2.3, 10.2.4 og 10.4.”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

Utvalget foreslår at bispedømmerådet utvides til 9 eller 11 medlemmer og får et samlet ansvar for strategi og økonomisk fordeling i bispedømmet. Kirkemøtet skal fortsatt bestå i hovedsak av de 11 bispedømmerådene, men eventuelt med noen ekstra valgt utenom. Disse organene

får tilført økt myndighet og blir tillagt nye oppgaver som følge av at relasjonene til staten er forandret (i henhold til flertallets forslag). Dette vil også medføre at Kirkerådet får et utvidet oppgavefelt, selv om hovedfunksjonen å være forberedende og iverksettende organ for Kirkemøtet vil fortsette. Utvalget foreslår at Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon (KA) bør representere alle organer med arbeidsgiveransvar i Den norske kirke, og få mandat og rammer for virksomheten fastsatt av Kirkemøtet.

Tallmateriale (kvantitative data)

Høringsinstansene ble bedt om å si noe om hvordan de stilte seg til hvilken rolle de regionale og sentrale organer skal ha. Over halvparten sier at de ikke kan eller vil si noe om hvilke roller disse organene bør ha siden innstillingen er utydelig og uklar på dette punktet, og understreker dessuten behovet for videre utredninger. Vel 30% svarer ja eller i hovedsak ja til forslag eller momenter som er nevnt i innstillingen, mens knapt 10% svarer nei til innstillingens forslag og like mange mener disse organene i hovedsak kan fungere som i dag. Mange skriver at de ikke har tatt stilling.

Synspunkter (kvalitative data)

Generelt

Et gjennomgående trekk er at innstillingen i følge høringsinstansene ikke gir dem tilstrekkelig grunnlag eller alternative modeller for å kunne uttale seg. Det som fremkommer i dette kapitlet kan ikke betraktes som stort mer enn en stemningsrapport, og det kan i hvert fall ikke danne grunnlag for beslutninger om omfattende endringer når det gjelder de kirkelige organene på regionalt og sentralt nivå.

Det er mulig å tolke materialet slik at det er rimelig grad av tilfredshet med systemet slik det nå er. Flere mener det er viktig å videreføre det synodale systemet, med en integrert plass for biskopene (jf f.eks. domprosten i Stavanger). Det som flere imidlertid uttrykker er en viss engstelse for at overbygningen over det lokale nivået i kirken skal bli for stort og tyngende, og ikke fremspringer av gode nok demokratiske prosesser.

- Innstillingen ”bærer preg av en tanke om en sentralisert kirke og en organisering som ikke favoriserer en demokratisk styringsmodell.” (Heggedal menighetsråd)
- ”Forslagene i utredningen er uten alternativer. De snur i stor grad Den norske kirkes ordning på hodet ved å svekke lokalmenighetens selvstendighet og autonomi. I stedet foreslås i realiteten en styrking av sentral og regional styring. Det er lokalmenigheten som er stedet der det kirkelige liv skal utfoldes. Kirkens ordninger må derfor legge til rette for en grasrotstruktur slik at ordningene legger til rette for et levende og dynamisk menighetsliv. Beslutninger bør derfor i størst mulig grad legges lokalt og så nær de som er berørt av avgjørelsen som mulig. Den norske kirke må unngå en elitær struktur slik som utvalget synes å legge opp til.” (Strand sokneråd)
- ”Forslagene snur i stor grad Den norske kirkes ordning på hodet ved å svekke lokalmenighetens selvstendighet og autonomi. I stedet foreslås styrking av sentral og regional styring. Ordningen kan føre til en ytterligere byråkratisering av kirken.” (Fredrikstad kirkelige fellestråd)

Dessuten er flere inne på at kommunikasjonen mellom nivåene, og spesielt ovenfra og ned, har et forbedringspotensiale.

- ”...vi savner kommunikasjon mellom nivåene. Bortsett fra ’innstillinger’ har vi som menighetsråd nærmest ingen kontakt med eller innflytelse på de øvrige nivåer.” (Strømsgodset menighetsråd)

- ”I en ny kirkeordning må vi vokte oss for å kopiere statlige styringsmekanismer slik at det skapes motpoler i forhold til den lokale kirke.” (Nidaros bispedømmeråd 1998-02)

Det som er av kommentarer gjelder i hovedsak følgende: bispedømmerådet, biskopen, Kirkemøtet og Kirkerådet og de andre sentrale rådene. (Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd).

Bispedømmerådet

Det må kunne fastslås at høringsmaterialet gir beskjeden støtte til utvidelse av bispedømmerådet. Relativt få har kommentarer til detaljsammensetningen og til valget av rådet. Omkring 30 sier uttrykkelig at de er for en utvidelse av bispedømmerådet til 9 eller 11 personer. Ellingsrud menighetsråd synes bispedømmerådet bør ha flere medlemmer enn det utvalget foreslår. Noen uttrykker klar skepsis til en utvidelse:

- ”Men at en utvidelse av antallet medlemmer i bispedømmerådet automatisk sikrer større bredde i representativiteten i medlemsmassen er blåøyd. Folkekongressen i Kina har mange medlemmer, men *bredden* er ikke sjenerende stor. Alt dette vil avhenge av valgprosesser og oppslutning om disse i medlemsmassen.” (Alvdal sokneråd)

Enkelte foreslår at sammensetningen bør fastsettes ved forholdstallsvalg (f eks Paulus menighetsråd). Tjøme menighetsråd ønsker at det er menighetsrådene som nominerer kandidater, men at alle medlemmene skal gis muligheter til å delta i det endelige valget ved en demokratisk valgordning. Noen er absolutt for at bispedømmerådet må bestå av kirkelig ansatte, mens andre ikke ønsker det.

- Bispedømmerådet bør bestå av ”bare folkevalgte. Den blandingen av parter og myndighet tukler til rollene og skaper uklarheter.” (Gjøvik fellelsråd)
- ”Dei 11 bør kome frå ulike delar av bispedømmet. Dei tilsette sin kvote av medlemene bør aukast frå 2 til 3. Dei 3 representantane bør ikkje tilhøyre same yrkesgruppe.” (Sør Aurdal fellelsråd)
- Andre ønsker ”politisk representasjon” både i bispedømmeråd og KM. (bl.a. Nordre Land fellelsråd).

Flere er opptatt av å få etablert en sammenheng mellom bispedømmerådet og de lavere nivåene (prosti og fellelsråd eller tilsvarende):

- ”En må sikre gjennom nominasjonsprosessen at alle prostier blir representert i bispedømmerådet.” (Sofienberg menighetsråd).
- ”Bispedømmerådet bør i tillegg ha en representant fra fellelsrådene.” (Undrumsdal menighetsråd)
- ”Organene bør ha politisk representasjon.” (Nordre land kirkelige fellelsråd)
- ”Alle regioner i et bispedømme bør være representert i bispedømmerådet.” (Vågå menighetsråd)
- Bykle sokneråd ønsker at bispedømmene blir delt i mindre administrative enheter som foretar tilsetninger/har arbeidsgiveransvar, som har et eget folkevalgt strategiorgan/råd, og fra hvert av disse velges en representant til et bispedømmeråd (som bare har tilsetning og arbeidsgiveransvar for egne ansatte).
- Prosten i Østre Borgesyssel mener det bør vurderes å velge en representant fra hvert prosti til bispedømmerådet, bl a for å minske den distriktskampen som i dag foregår i forbindelse med valget og fordi det vil knytte lokalmenighetene og bispedømmet nærmere sammen.

Når det gjelder bispedømmerådets funksjon og oppgaver fremholdes bl a at bispedømmerådet bør ha ”et vesentlig delansvar når det gjelder personalsaker og ansettelser” (Vesterøy menighetsråd). Flere har kommentarer som gjelder forholdet mellom rådet og biskopen, og spesielt hva angår tilsyn og arbeidsgiveransvar:

- ”Biskopens tilsynsansvar i forhold til bispedømmerådets arbeidsgiveransvar må avklares.” (Stange menighetsråd, tilsvarende Den norske kirkes kateketforening)

Flere fellestråd og menighetsråd advarer mot at organene på bispedømmenivå (bispedømmeråd og biskop) skal overstyre den lokale kirke.

- ”Rådet vil advare mot et bispedømmeråd/biskop som skal overprøve/styre den lokale kirke i for sterk grad. Det kan lett gi frustrasjoner, konflikter og ikke minst, resignasjon lokalt.” (Sørum kirkelige fellestråd).

Men det er ikke reist innsigelser mot utvalgets forslag om at bispedømmerådet fortsatt skal ha kontroll med lokale økonomiske disposisjoner. Flere mener som utvalget at det er behov for å avklare ansvarsområdet i forhold til menighetsråd og fellestråd. Hvilken koordinerende rolle for strategi og økonomi bispedømmerådet skal ha, må også vurderes nærmere.

Biskopen

Mange berører dette spørsmålet om biskopens plass og funksjon i tilknytning til ulike temaer som er berørt andre steder i denne oppsummeringen (særlig under spørsmål 8).

Noen understreker viktigheten av tilsyn, mens andre påpeker at tilsynsbegrepet bør utredes og klargjøres.

- ”Det trenges en grundig gjennomgang vedr. biskopens tilsynsansvar og arbeidsgiveransvaret, uansett hvor dette blir plassert. Ordningen med personlig tilsyn gjennom en biskop er noe av det særegne ved kirken – som ikke bare er en organisasjon, men også en åndelig størrelse. Dette aspektet ønsker vi å ta vare på. I en folkekirke uten statlig styring trenges både den demokratiske linjen og den personlige tilsynslinjen.” (Sør-Hålogaland bispedømmeråd)

Fra grunnplanet etterlyses et tydeligere og mer entydig tilsyn.

- ”Det bør utarbeidast eit dokument om kva tilsynet inneber, skriven lettfatteleg og utan å kunne mistydast og tolkast i forskjellige retningar. Tilsynsmynde bør liggje hos biskopen, og ikke delegarast.” (Bykle sokneråd)

Det er delte oppfatninger av om tilsynet må ha arbeidsgiverfunksjoner eller være frakoblet i forhold til disse funksjonene. Nærmere avklaring er påkrevet. Noen gir uttalt støtte til utvalgets mindretall om sterkere kobling mellom arbeidsgiveransvar og tilsyn.

- ”Biskopen må ha både tilsynsrett og arbeidsgiveransvar, ellers blir hennes/hans ansvar fiktivt.” (Grimstad menighetsråd)
- ”Biskopens tilsynsansvar bør bli nærmere utredet, og det er viktig at vi får en bedre avklaring i forholdet mellom vigslede og ikke vigslede stillinger innen kirken.” (Lier kirkelige fellestråd)
- ”Biskopens stilling må ikke svekkes. Vi trenger et overordnet tilsyn som kan ivareta både enhetstanken og den teologiske kompetanse. Skal dette tilsynet få praktisk betydning, må biskopen også ha myndighet som arbeidsgiver både over ressurser og instruksjer.” (Domprosten i Stavanger)

- ”Utfra egen erfaring med vanskelige personalsaker - ikke minst vanskelige personalsaker og konflikter der prestene er part i saken - frykter jeg et bispeembete som bare blir et "snakke-med-embete" uten reell myndighet til å gripe resolutt inn i og sette en stopper for destruktive konflikter. Et slikt embete er neppe i overenstemmelse med en nytestamentlig forståelse av biskopens embete.” (Tunsberg biskop)

Flere er opptatt av spørsmålet om biskopens stemmerett både i bispedømmerådet og Kirkemøtet. De fleste som uttaler seg mener biskopen avgjort bør ha slik stemmerett, men det er også en del som sier nei.

- ”Vi vil absolutt hevde at biskopen må ha stemmerett i bispedømmerådet, og at den synodale og episkopale struktur må holdes sammen i Kirkemøtet, uten at embetet legges innunder rådsstrukturen.” (Åmot Menighetsråd, Hamar)

Meland sokneråd mener at det ”må opprettast ei alternativ tilsynsteneste med ordinert Biskop.” (Jf også For Bibel og Bekjennelse og Samråd på Kirkens Grunn.)

Kirkemøtet

Omkring 70 i kategoriene menighetsråd, fellesråd og proster har uttalt seg om Kirkemøtet. De fleste av disse slutter seg i store trekk til utvalgets innstilling og ønsker bl a at bispedømmerådene fortsatt skal utgjøre grunnstammen i Kirkemøtet.

Noen slutter seg til forslaget om at møtet utvides noe for å bli mer representativt og avspeile bredden blant medlemmene og de som er engasjert i kirkelig arbeid (s. 129). Prosten i Østre Aker foreslår at Kirkemøtet består av bispedømmerådene ”supplert med et par medlemmer valgt direkte fra hvert bispedømme.”

Men flere advarer mot å gjøre Kirkemøtet noe særlig større.

- ”Kirkemøtet må ikke ese ut!” (Prosten i Hadeland og Land)

Men mer enn størrelsen er høringsinstansene opptatt av å unngå at kirken blir mer byråkratisk og topptung. En slik utvikling støttes ikke. De understreker at regionale og sentrale organer må være til for menighetene, som service- og inspirasjonsorganer.

- ”Menighetene trenger ikke primært instanser til å gjøre vedtak for seg, men de trenger inspirasjonskilder, ressursbanker, kompetansesentra, og selvsagt organer som kan ivareta fellesoppgaver som er for store for de enkelte menigheter, internasjonal kontakt osv.” (Vestre Aker menighetsråd).

Men høringsinstansene er innforstått med at Kirkemøtet (selvsagt) også skal ha helhetskirkelig ansvar og myndighet. En slik myndighet må imidlertid begrenses til det som er strengt tatt nødvendig. Menigheten er grunnenheten og bør ha stor frihet til selv å utforme sin kirke.

- ”Det er naturleg at Kyrkjemøtet vert Dnk sitt høgste organ som får take over dei oppgåver som i dag ligg til Storting/Regjering og Dept. Men vi må passe oss for å få ei topptung kyrkje. Det er viktig å få styrkja sokneråda/fellesråda både økonomisk og med store fullmakter slik at vi får ei kyrkje bygd nedanfrå. Det vil gjere soknerådsvala meir attraktive.” (Prosten i Nordfjord)

Som nevnt tidligere er det stor uenighet om hvilken rolle Kirkemøtet skal ha i forbindelse med økonomien. Også blant dem som støtter en nyordning er det reservasjoner mot en økonomi

som i det vesentlige er sentralstyrt, og ønsker at lokalkirken skal ha mer å si. Se redegjørelse under spørsmål 5.

Flere er opptatt av Kirkemøtets legitimitet, bedre valgordninger og biskopenes stemmerett på Kirkemøtet.

- ”Kirken som eget rettssubjekt, vil føre til at Kirkemøtet opptrer på vegne av alle medlemmene. (s.130) Den legitimiteten har ikke Kirkemøtet i medlemsmassen, så dårlig som valgene fungerer i dag. Det mest vellykkede valg, forsøkene høsten 2001 avvises av utvalget – uten nye gode forslag til hvordan vi skal få valgdeltagelsen opp. Hvis biskopene heller ikke skal ha stemmerett på kirkemøtene, undermineres Kirkemøtets autoritet og legitimitet ytterligere i folket.” (Prosten i Nord-Gudbrandsdal)

Andre organer

Den modellen utvalget foreslår når det gjelder Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon (KA), blant annet at rammene for KA’s virksomhet bør fastsettes av Kirkemøtet, er det flere (vel 20) som har kommentert. De fleste er klart mot en slik modell. De mener KA fortsatt bør være en selvstendig arbeidsgiverorganisasjon og at forslaget viser en manglende forståelse for arbeidslivets spilleregler.

- ”Et fundamentalt problem ved utvalgets innstilling er at selv om man har klart å komme fram til rimelig grad av enighet i utvalget, synes uenigheten i forhold til KA-systemet å være total. Det er for oss i soknerådene en vesentlig svakhet at den arbeidsgiveren som har tilsatt mellom 2/3 og ¾ av alle ansatte i kirken markerer fundamental uenighet med utvalget på en rekke punkter.” (Sandviken menighetsråd, Bjørgvin)

Noen få (10) er opptatt av relasjonene mellom de sentralkirkelige organene, særlig mellom Kirkerådet, Mellomkirkelig råd (MKR) og Samisk kirkeråd (SKR). (kap. 10.2.4.4). Det er få føringer i materialet når det gjelder spørsmålet om MKR og SKR bør forbli selvstendige (slik flertallet i utvalget foreslår) eller være rådgivende for Kirkerådet (mindretallet).

Utvalgets forslag om at Bispemøtet og lærenemnda i store trekk videreføres som nå, blir ikke kommentert.

Hovedfunn til spørsmål 9

- Over halvparten av høringsinstansene ønsker av ulike grunner ikke å si noe om hvilken rolle de regionale og sentrale organene skal ha.
- Vel 30% slutter seg i store trekk til forslag eller momenter som er nevnt i innstillingen.
- Litt under tiendeparten svarer nei til innstillingens forslag og like mange mener disse organene i hovedsak kan fungere som i dag. Mange skriver at de ikke har tatt stilling.
- Høringsmaterialet sier en del om hva mange er opptatt av eller har oppfatninger om, men det er ikke mulig å bruke tallmaterialet som begrunnelse for bestemte forslag.

Spørsmål 10 i høringsbrevet - valgordninger:

”Kva for valordningar til bispedømmeråd/Kyrkjemøtet meiner høyringsinstansen er mest tenlege? Sjå 10.3.”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

Utvalget har ulike oppfatninger av om hvem som skal velge bispedømmerådene og Kirkemøtet. Flertallet går inn for direkte valg. Et mindretall mener at menighetsrådene som nå skal velge disse organene. Ett medlem (Thorson Plesner) går inn for en kombinasjon av direkte og indirekte valg.

Tallmateriale (kvantitative data)

Omkring 900 av høringsinstansene har uttalt seg om hvilken valgordning som de anser som mest tjenlig når det gjelder valg av bispedømmeråd/Kirkemøte. Nesten 50% går inn for dagens ordning med indirekte valg til bispedømmeråd/Kirkemøte, mens ca 30% støtter forslaget til flertallet i utvalget om direkte valg. Ca 20% er usikre om hvilken modell de vil foretrekke og mener dette bør utredes nærmere. En del, ca 5% mener en bør se nærmere på modellen med en kombinasjon av direkte og indirekte valg slik mindretallet Thorson Plesner foreslår.

Synspunkter (kvalitative data)

Mange er opptatt av at kirken arbeider med valgordningen generelt, både når det gjelder valg av menighetsråd, bispedømmeråd og Kirkemøtet, slik at medlemmene engasjeres og at oppslutningen om valgene kan øke. Begreper som representativitet, legitimitet og medlemsdemokrati går igjen. Men for å sikre et styrket demokratisk engasjement i kirken dreier det seg om mer enn valgordninger – selv om de kan være viktige nok, slik flere høringsinstanser er inne på (blant andre Nidaros bispedømmeråd).

Flere er opptatt av at utgangspunktet for stemmerett i kirken er dåpen og medlemskapet, at de som velges har mandat nedenfra (ikke fra Kongen osv).

- ”Kyrkjeleg demokrati har si forankring i dåpen og det allmenne prestedømmet, og er noko anna enn borgarleg demokrati. Ut ifrå Det nye testamente finn vi at "demos" som har samband med ordet demokrati, er det folket som samlast på torget. "Laos" derimot har samband med ordet liturgi, og handlar om det folket som samlast i heilagdommen.” (Prosten i Vesthordland)

Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon meiner manglende myndighet i de organene som skal velges er en viktig årsak til lav valgdeltakelse.

- ”KA erkjenner at det kirkelige demokrati ikke har en oppslutning ved valg som bør være tilstede for å gi tilstrekkelig demokratisk legitimitet, men vil hevde at dette langt på veg har med disse organers manglende myndighet å gjøre.”

Mange berører valgordningene i kirken generelt, og ikke minst valgene til menighetsrådene. Flere poengterer at dette er det viktigste valget, og de er opptatt av hvordan deltakelsen kan bli bedre.

- ”Skal soknet være grunnenheten, bør dette valget være det som får fokus, og det bør danne basis for de øvrige valg i kirken.” (Prosten i Larvik)

Flere uttrykker bekymring for ulike sider ved valgene, men også ved det systemet som er bygget opp og som valgene er en del av. Viktige stikkord er makt og maktfordeling, mangfold, minoritetenes plass og tilretteggelse for dialog. Praktisk teologisk seminar målbærer dette slik:

- ”Seminaret vil i denne sammenhengen også påpeke at den kirkelige rådsstruktur som i dag framstår som ensidig hierarkisk, på en generende måte mangler innebygde sikringer for mangfold og minoritetenes rett til rimelig innflytelse, slik vi kjenner det fra det politiske systemet. Etter seminarets oppfatning er det i det framtidige utredningsarbeidet nødvendig å se nærmere på om det ikke er tjenlig for det kirkelige demokrati å utvikle former for maktfordelingsprinsipp, hvor ulike aktører påtvinges dialogiske prosesser i sin maktutøvelse. Seminaret vil understreke at det i stor grad er gjennom organisatoriske grep en legger rammer for en maktutøvelse som sikrer alles rett til å bli hørt og tatt rimelig hensyn til.”

En del er også opptatt av at valgprosessene kan være slik at de fremmer likestillingen mellom kvinner og menn:

- ”NKTF ønsker ordninger ved valg til kirkelige organer som ivaretar en sikring av lik representasjon av kjønn til alle råd og utvalg. NKTF er usikker på om ordningen med direkte valg vil kunne ivareta likestillingsperspektivet uten videre. Det vil kreves føringer i forhold til valgordningene. NKTF ønsker en endring av valgordningen som gjør valg til kirkens råd mest mulig åpne. Det kan være at direkte valg ivaretar dette best. Samtidig er vi av den oppfatning at dette ikke har vært diskutert nok, og viljen til å se på og vurdere valgordninger og systemer bør styrkes før man går inn for en bestemt modell.” (Norsk Kvinnelig teologforening)

Ellers er det fremkommet merknader til spørsmål som gjelder stemmerettsalderen, valgperioden, direkte/indirekte valg, og om de kirkelige valgene bør kobles mot de offentlige valgene (Storingsvalg og/eller kommunevalg).

Stemmerettsalderen

De som har uttalt seg om stemmerettsalderen (omkring 20) deler seg på midten, halvparten støtter at stemmerettsalderen senkes til 15 år, mens den andre halvparten ikke ønsker dette.

Valgperioden

Valgperioden er det en del som har merknader til. Ulike forslag er fremkastet:

- Flere mener det bør vurderes å innføre valg av halve menighetsrådet hvert annet år, eventuelt kortere valgperioder for noen medlemmer (2 år) (Prosten i Hallingdal). Sørskogbygda menighetsråd mener det ”bør være mulig å ordne valg på menighetsråd slik at bare halve rådet blir byttet ut av gangen. Det vil sikre overføring av kunnskap.” ”Valgperiodene bør endres til 3 år, for muligens å sikre flere kandidater og større kontinuitet.” (Prosten i Nord-Østerdal, Institutt for Kristen Oppseding).
- Det er også fremmet forslag om valg til menighetsråd hvert annet år med 2 års funksjonstid, samtidig med kommune-/fylkestingsvalg og stortingsvalg. (Langhus menighetsråd)
- Enkelte mener at valg av menighetsråd og bispedømmeråd bør forskyves med for eksempel 2 år i forhold til hverandre (Nore menighetsråd, Ingeborgrud menighetsråd). Begrunnelsen er blant annet at menighetsrådene på den måten vil ha bedre forutsetninger for å kunne velge bispedømmeråd. ”Det er helt urimelig og udemokratisk at helt nye menighetsrådsmedlemmer uten erfaring skal velge representanter til bispedømmeråd –

som siden skal danne Kirkemøte.” (Nordskogbygda menighetsråd) ”Bispedømmeråd og Kirkeråd bør velges midt i valgperioden for menighetsrådene, slik at de har større kunnskap om ordningene for å velge.” (Nord-Sel menighetsråd). ”Kanskje bør det avtroppende menighetsråd, som har fått erfaring, velge det nye bispedømmerådet.” (Tunsberg bispedømmeråd)

- Noen er mot kortere valgperioder fordi det ikke løser problemet med å få flere til å påta seg verv, og noen vil beholde 4 år fordi det gir muligheter for å holde valg samtidig med Stortingsvalget (Skatval menighetsråd).
- Sør-Hålogaland bispedømmeråd (1998-2002) ser ingen grunn til å forkorte valgperioden.

Det foreslås altså valgperioder på både 2 og 3 år som alternativ til nåværende intervall på 4 år, og ulike rullerende eller asymmetriske ordninger. Hamar biskop uttaler: ”Det bør forøvrig snarest settes i gang ytterligere forsøk omkring valg til menighetsråd. Det bør blant annet forsøkes med suppleringsvalg og valg med endret periodelengde.”

Kobling av valg

Av de 30 som har uttalt seg om kobling i tid mellom kirkelige og offentlige valg, mener de aller fleste at dette bør skje, bl.a. i lys av de gode erfaringene som ble høstet med prøveordningen ved menighetsrådsvalget 2001. Av de som har uttalt seg, er det kun 3 som sier nei til en slik ordning. Kirkelige valg sammen med Stortingsvalg (eller kommunevalg, Charlottenlund menighetsråd) begrunnes bl a med at det øker interessen og engasjementet (Grue menighetsråd), og at deltakelsen blir større – flere viser til erfaringer lokalt ved siste valg. (Loppa menighetsråd, Torpa menighetsråd)

Relativt få høringsinstanser kommenterer spørsmålet om valgets tilknytning til en gudstjeneste, slik utvalget går inn for. Men flere som går inn for kobling til et offentlig valg forutsetter at valget kan foregå uten slik tilknytning og eventuelt i et annet lokale enn kirken.

Direkte og indirekte valg

Ingen ønsker endringer i ordningen med direkte valg til menighetsrådene og indirekte valg til de kirkelige fellesrådene. Men ellers er det delte synspunkter når det gjelder temaet direkte/indirekte valg til bispedømmeråd/Kirkemøtet.

Noen er engstelige for at direkte valg vil resultere i politiserte organer, med liten tilknytning til kirken lokalt (bl.a. Bjørkelangen menighetsråd, Frøya kirkelige fellesråd). Andre går like tydelig inn for direkte valg fordi det fremmer engasjement og bidrar til å minske det demokratiske underskuddet (Majorstuen menighetsråd). Nidaros bispedømmeråd (1998-2002) mener også at dette bedrer mulighetene for demokratisering og engasjement i kirken.

Men det tas også avstand fra forståelsen av at valgene i kirken er mindre demokratiske enn de offentlige: ”I forhold til prosessene i våre politiske partier og antall mennesker som deltar i utsilingsprosessene der, har Den norske kirke intet demokratisk underskudd.” (Prosten i Sarpsborg). Andre mener det er grunn til på en langt annen måte å ta den lave deltakelsen på alvor. ”Ekte folkestyre er alltid truet og bør derfor hegnes om gjennom selvkritisk årvåkenhet. Det er grunn til å betone dette i høringssvaret, etter som utvalget ikke tar det demokratiske underskudd i kirken tilstrekkelig på alvor.” (Det praktisk-teologiske seminar)

Uansett må presentasjonen av aktuelle kandidater til bispedømmerådet/Kirkemøtet gjøres mer omfattende og interessant i framtiden.

- ”...nominasjonsprosessen må bli betydelig bedre og informasjonen om både valg og kandidater styrkes vesentlig. Kanskje bør det avtroppende menighetsråd, som har fått erfaring, velge det nye bispedømmerådet. Slik det er i dag har mange av de nye rådene ikke nok erfaring når de skal delta i valg på bispedømmeråd, og kjenner ikke kandidatene – heller ikke de de gjerne kunne ha foreslått!” (Tunsberg bispedømmeråd)

De fleste som uttaler seg mener at nåværende ordning med at menighetsrådene velger bispedømmerådet (og dermed majoriteten av Kirkemøtet), må fortsette. Et eksempel er Agder bispedømmeråd, som hevder at ”menighetsrådene som utgjør stemmegiverne ved bispedømmerådsvalgene i dagens ordning, utgjør en større kirkelig bredde enn de som kommer til å stemme ved direktevalg til bispedømmeråd.”

De går dermed mot utvalgets flertall som ønsker urnevalg/direkte valg også til bispedømmeråd/Kirkemøtet for å bidra til demokratisering. En indirekte valgordning ivaretar best det teologiske prinsipp om lokalmenigheten som grunnenhet i kirken, og at de regionale og sentrale organene i kirken er å anse som menighetenes og ikke de enkelte kirkemedlemmers organer (jf Det teologiske menighetsfakultet, prosten i Søndre Aker med flere).

Det finnes også andre begrunnelser for indirekte valg: Sørums kirkelige fellestråd advarer mot et bispedømmeråd valgt ved uravstemning blant alle kirkemedlemmer dersom dette organet skal overprøve og styre menighetsrådene eller andre lokale valgte organer.

Enkelte støtter mindretallet Thorson Plesners forslag om en kombinasjon av direkte og indirekte valg til bispedømmeråd og Kirkemøtet, og mener dette bør utredes nærmere.

Følgende utsagn fanger opp flere momenter vedrørende indirekte valg:

- ”Dagens ordning med at bispedømmeråd og kirkemøte velges av menighetsrådene og som representanter for disse, altså for grunnfjellet i kirka, bør videreføres. Hvis ikke, vil det kunne skje at både bispedømmeråd og kirkemøte blir henholdsvis regionale og nasjonale politiserte organer. Dermed vil også den lokale kirkelige tilknytningen til avgjørelser som blir tatt, bli svekket. Resultatet vil bli en sentralisert kirke som er styrt ovenfra og med et maktsentrum fjernt fra folket.” (Løken menighetsråd)
- ”Vi er enige med mindretallet som ønsker at bispedømmeråd og Kirkemøte fortsatt skal velges av menighetsrådene. En ordning med direktevalg ved medlemmene "helt til topps" vil gjøre kirken altfor sårbar for politiske og populistiske aksjoner som føles fremmed for en størrelse som Kirken. Den skal tross alt kombinere både å være en kristen kirke og en folkekirke, for, med og av folket.” (Sørli menighetsråd)
- ”Ordningen med indirekte valg fungerer i dag lite tilfredsstillende, og gir altfor store muligheter til ensretting mht. teologiske tradisjoner og standpunkter.” (Domprostene i Kristiansand)
- ”Menigheten som grunnenhet i kirken tilsier at valg på menighetsrådet er det sentrale valg. Menighetsrådene bør i neste omgang velge representanter til bispedømmeråd og Kirkemøtet. Direkte valg legger opp til en større personfokusering slik at mennesker som har gjort en stor og positiv innsats i kirken kommer i skyggen av personer som er blitt kjendiser uten å ha engasjert seg i kirkelig arbeid.” (Borg bispedømmeråd 2002-2006)
- ”Det er ikke grunnlag for å si at nåværende valgordning er udemokratisk. Det er heller ikke uomtvistelig at direkte valg til bispedømmeråd nødvendigvis vil sikre økt bredde og mangfold. En slik valgordning vil like gjerne gi sentrale, folkerike eller mobiliserende

marginal/minoritetsmiljø økt mulighet til å 'kuppe' valget." (Agder bispedømmeråd 1998-02)

Oppfatningene av direkte valg kan belyses med disse utsagnene:

- "Direkte valg til bispedømmeråd/kirkemøtet bør forsøkes over en periode. Det kan sikre en større interesse for valget, og ivareta det demokratiske aspekt i valget til de øverste organ i vår kirke." (Prosten i Nord-Østerdal)

Det er sparsomt med kommentarer til forslaget om utredning av valgsystemet (flertallsvalg, forholdstallsvalg, preferansevalg, ulike kombinasjoner av listevalg og personvalg osv) og til ulike andre forslag fra utvalget eller fra mindretall i utvalget.

Hovedfunn til spørsmål 10

- Omkring 900 høringsinstanser har uttalt seg til spørsmålet om valgordningene i forbindelse med valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet.
- Det er ulike oppfatninger om de fleste spørsmålene.
- Nesten halvparten støtter forslaget fra mindretallet om å fortsette dagens ordning med at menighetsrådene velger bispedømmerådene. For de fleste er begrunnelsen den samme som i innstillingen: Soknet er grunnenheten, og menighetsrådet som soknets valgte organ skal velge de organene som ivaretar fellesoppgaver til beste for lokalkirken og utøver myndighet på vegne av kirkesamfunnet og de døde.
- Omkring 30% støtter flertallets forslag om å ha direkte valg bl a fordi de mener dette vil øke valgdeltakelsen og fremme demokratiet i kirken. Resten har ikke tatt standpunkt eller kan tenke seg en kombinasjon av direkte og indirekte valg (forholdsvis få).
- Mange ønsker prøveordninger og forsøk med ulike valgordninger og valgperioder.
- Mange ønsker å gå videre med forsøkene fra siste valg, slik at de kirkelige valgene samordnes med de offentlige valgene for fremtiden.
- Noen få ønsker å senke stemmerettsalderen til 15 år.

HOVEDDEL E: ANDRE SPØRSMÅL

Spørsmål 11 i høringsbrevet – andre spørsmål:

”Utvalet har vurdert ei rekkje spørsmål i kapittel 11. Har høyringsinstansen merknader til desse vurderingane?”

Forslag i utredningen: Kortfattet presentasjon

Kapittel 11 i utvalgets utredning omhandler 12 temaer som blir gjenstand for mer eller mindre inngående vurdering. Temaene er kort omtalt nedenfor. Hvilke av utvalgets vurderinger til de enkelte temaene som høringsinstansene har synspunkter på, vil fremgå av den følgende presentasjonen. For å få tak i utvalgets resonnementer vises til selve innstillingen fra utvalget.

Tallmateriale (kvantitative data)

Statistikken i forholdet til dette spørsmålet er begrenset. Svært mange har ikke merknader til kapittel 11 eller sier uttrykkelig at de ikke har tatt stilling til de temaene som blir drøftet av utvalget – en del ganger med en nærmere begrunnelse. Forholdsvis mange høringsinstanser kommenterer ett eller et par av temaene. Noen få uttrykker synspunkter på flertallet av temaene eller alle sammen. En god del (170) sier at de i hovedsak slutter seg til de vurderingene som er gjort av utvalget, og enkelte av disse kommer dessuten med vurderinger av konkrete temaer. Dette gjelder særlig spørsmål knyttet til dåpsopplæring, ansvaret for gravplassene, gravferdene og vigsel og spørsmålet om navnet på Den norske kirke bør endres. Noen få sier de er uenige i utvalgets vurderinger.

De temaene som er mest kommentert på en eller annen måte er gravferdsforvaltningen (omkring 380), dåpsopplæringen (omkring 250), spørsmålet om navn på Den norske kirke (omkring 150), soknebåndsløsning og valgmenigheter (omkring 150), de kristelige organisasjonene (omkring 40), Den norske sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet (omkring 30) og om forholdet til lovgivningen (omkring 25). De øvrige temaene i kapittel 11 er kommentert av 10 eller færre. En skal være høyst forsiktig med å dra bastante slutninger på grunnlag av disse tallene.

Synspunkter (kvalitative data)

Dette kapitlet vil bare inneholde noen av de viktigste synspunktene som fremkommer i høringsmaterialet til de enkelte temaene, men uten referanser og belegg fra høringsmaterialet (dels fordi det ville sprengte rammene for dokumentet og dels ut fra et resonnement at det er viktigere å få vite hva som er sagt enn å få vite hvem som har sagt det). Også til dette spørsmålet er det mange høringsinstanser som reagerer på at problemstillingene ikke er tydelige nok, og at det er for mye å ta stilling. Mange sier generelt at alle disse temaene må være gjenstand for videre arbeid (f.eks. Brønnøy kirkelige fellesråd). Mange unnlater å kommentere fordi de regner med at det eventuelt kan bli aktuelt senere.

Dåpsopplæring i Den norske kyrkja (11.1)

Omkring 250 høringsinstanser har berørt dette spørsmålet. De viktigste synspunktene går på (uprioritert):

- at dåpsopplæringen er viktig og må prioriteres fremover,

- at tiltak må igangsettes for å sikre at døpte får et minimum av opplæring utenom skolen,
  - at samarbeid med skolen fortsatt er naturlig og nødvendig,
  - at arbeidet med dåpsopplæring i kirkelig regi må foregå ut fra sin egenart og som et tydelig supplement til KRL-faget i skolen,
  - at folkekirkens være eller ikke være er avhengig av at kirken lykkes med dette,
  - at satsing på dåpsopplæring er viktigere enn spørsmålet om kirkens ordning,
  - at finansieringen er avgjørende for å få denne opplæringen gjennomført,
  - at Institutt for kristen oppseding (IKO) og andre institusjoner og organisasjoner, spesielt de som har erfaring fra arbeid med barn og unge, må være viktige samarbeidspartnere på dette området.
- ”Jeg tror at kirken ville leve lenge selv om staten utnevner biskoper og proster. Men kirken kan ikke leve veldig lenge som sann kirke, hvis ikke dåpsopplæringen blir mer enn vedtak på papir, festtaleprat og avhengig av tilfeldigheter i den enkelte menighet.”
(Prosten i Arna-Åsane)

Gravferd og vigsel (11.2)

Dette punktet kommenteres av rundt en tredjedel av høringsinstansene. De fleste av disse har kommentert hvem som bør ha ansvaret og forvaltningen av gravplassene/kirkegårdene. 80% av de som kommenterer dette (nesten 400 av høringsinstansene) går inn for at dagens ordning videreføres. Av de resterende går ca 15% inn for at ansvaret bør legges til kommunen, mens 5% ikke har tatt stilling eller ikke ser at saken er godt nok evaluert og utredet for å ta stilling.

Kommentarene som er kommet inn kan grovt sett inndeles i disse hovedgruppene:

- generelt om gravferd og vigsel,
- vigsel som ordning og ritual,
- gravferd som ritual,
- gravferdsadministrasjonen.

Generelt om gravferd og vigsel

De viktigste synspunktene går på:

- at det må være gode og lett tilgjengelige ordninger,
- at kostnadene ikke må være for høye,
- at det offentlige må ha ansvar for å dekke basiskostnadene,
- at økonomien i en eventuell ny kirkeordning må tilrettelegges slik at alle som ønsker det kan bli betjent av kirken både i forbindelse med vigsel og begravelse.

Vigsel som ordning og ritual

De viktigste synspunktene går på:

- at vigsel i følge et flertall av høringsinstansene fortsatt bør kunne gjennomføres av trossamfunnene,
- at vigsel i følge et mindretall av høringsinstansene i prinsippet bør bli det offentliges ansvar.

Gravferd som ritual

De viktigste synspunktene går på:

- at alle må sikres en verdig gravferd,

- at kirken må betjene alle som ønsker det med en kristen begravelse,
- at det finansielle system også i fremtiden, og uavhengig av kirkens relasjon til staten, må være slik at ikke noen skal bli forhindret fra å få kirkelig gravferd av økonomiske grunner,
- at der det ikke er tilgang på kapell bør andre tros- og livssynsamfunn gis anledning til å bruke kirken til begravelser/bisettelser.

Gravferdsadministrasjonen

De viktigste synspunktene går på:

- at det er gode erfaringer med nåværende ordning,
- at kirken er profesjonell nok til å behandle alle likt,
- at eksisterende ordning i følge et stort flertall av dem som har uttalt seg, bør videreføres, mens et mindretall støtter utvalgets forslag (noen få åpner for en kombinasjonsløsning der kommunen ha det formelle ansvaret og kirken etter nærmere avtale forestår den praktiske driften,
- at det oppleves underlig at et kirkelig utvalg har foreslått å overlate gravferdsadministrasjonen til kommunen så kort tid etter at kirkeloven og gravferdsloven ble vedtatt og uten at det er foretatt en grundig evaluering av nåværende ordning,
- at det ikke er registrert noe ønske noe sted om at kirken ikke lenger skal være ansvarlig for gravferdsdriften – det er ikke stemning i opinionen,
- at lovverket åpner for fleksible løsninger og avtaler mellom kommune og kirke,
- at det er viktig at kirken har dette ansvaret fordi kirkebygg og kirkegårder på de fleste stedene i landet utgjør en del av et integrert hele og at det derfor er unaturlig med et skille i administrasjon av henholdsvis kirkebygg og kirkegård; ansvaret bør ligge samlet på ett sted,
- at kirkegårdsadministrasjonen utgjør en viktig del av fellesrådenes oppgavefelt og bidrar til at fellesråd i mange mindre kommuner får muligheter til å bygge opp generell økonomisk, administrativ og personalforvaltningsmessig kompetanse som også kommer andre kirkelig ansatte til gode,
- at arbeidet med gravplassene inngår som en del av kirkens samlede tjeneste og tilbud som retter seg til hele befolkningen,
- at beslutningsgrunnlaget for endring er for dårlig (snaue to sider i utredningen),
- at hvis utviklingen fører til at det oppleves rett, naturlig og forsvarlig å overlate dette til kommunen, har kirken viktigere saker å kjempe for enn denne.

Den norske sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet (11.3)

Til dette punktet har nesten 30 høringsinstanser uttalt seg. De viktigste synspunktene går på:

- at dette arbeidet vurderes som en svært viktig del av kirkens virksomhet (ikke minst fremholdes dette av menighetsråd og fellesråd i kystkommuner),
- at utenlandsarbeidet må sikres økonomisk uansett kirkeordning,
- at det er nødvendig å ta Den norske sjømannsmisjon/Norsk kirke i utlandet med i den strategiske og økonomiske planleggingen hvis det blir endrede relasjoner mellom kirke og stat og en ny økonomisk ordning,
- at det offentlige fortsatt må se sitt økonomiske ansvar for Den norske sjømannsmisjon /Norsk kirke i utlandet,
- at det bør overveies om ikke også andre norske organisasjoner som har arbeid i utlandet bør gis fullmakter til å representere kirken i andre land, og utføre tjenester for nordmenn

bosatt i utlandet etter nærmere avtale og økonomiske ordninger (bl a fordi DnS ikke er til stede i alle land der det bor nordmenn.

Døvemenighetene (11.4)

I underkant av ti høringsinstanser har uttalt seg om døvemenighetene. De viktigste synspunktene går på:

- at denne del av kirkens arbeid er viktig for dem det gjelder og som uttrykk for folkekirkens ambisjon om å rette seg til hele folket med sine tjenester,
- at organiseringen av det kirkelige arbeid for døve ikke er optimal,
- at det er behov for å ha en grundig gjennomgang av døvemenighetenes organisering der alle menighetene og alle grupper av ansatte får anledning til å delta.

Utdanning til kirkelige stillinger (11.5)

Bortimot 50 høringsinstanser har uttalt seg om utdanning til stillinger i kirken. De viktigste synspunktene går på:

- at det er tilslutning fra de fleste til utvalgets forslag om integrering med den offentlige utdanningen, om at kirkelig utdanning bør gi kompetanse også utenfor kirken, og at det etableres organ for utdanningsspørsmål,
- at utdanningsinstitusjonene må være ansvarlige for den utdanningen som blir gitt og at kirken ikke kan annet enn å tydeliggjøre sine ønsker for utdanningen,
- at det fra utdanningsinstitusjoner er fremholdt at kirken kan være tydeligere på sine målsettinger og ønsker,
- at kirken bør være på banen i forhold til lærestedene og de statlige utdanningsmyndigheter fordi det synes som om utdanning for KRL-faget for en stor del er nedprioritert,
- at det er viktig å få avklart så vel kirkelig status som økonomisk grunnlag for de kirkelige utdanningsinstitusjonene dersom det skulle bli endrede relasjoner mellom kirke og stat,
- at utredning av aktuelle spørsmål er viktig å få gjort, og at dette finner sted bl a med involvering av de aktuelle kirkelige utdanningsinstitusjonene selv.

Navnet på kirken (11.6)

Når det gjelder spørsmålet om evt. å endre navnet på "Den norske kirke" er det bare 5% av dem som har uttalt seg (150) som mener en bør eller bør vurdere å endre navnet. De øvrige går mer eller mindre sterkt inn for at navnet beholdes. Viktige synspunkter:

- hos dem som ønsker navneendring: Det er en naturlig konsekvens av tenkningen ellers å velge et mindre eksklusivt navn,
- hos dem som vil beholde navnet Den norske kirke: Andre land har tilsvarende betegnelser på sine nasjonale kirker, det vitner om historieløshet å ville endre og det bryter med en lang og innarbeidet tradisjon, det er mange andre institusjoner som kaller seg norske uten at det oppleves krenkende, osv,
- det kan være greit å få i gang en navnedebatt og drøfte andre gode forslag som f eks Den norske folkekirke eller bare Folkekirken (som i Danmark) osv,
- under enhver omstendighet haster det ikke å foreta noen navneendring nå,
- det kan gjøre det lettere å få til endring av ordning hvis navnet beholdes.

Den norske kirke og forholdet til generell lovgivning (11.7)

Drøyt 20 høringsinstanser har kommentarer rundt dette emnet. De viktigste synspunktene går på:

- at likestillingsloven må gjelde også i kirken,
- at forvaltningsloven og offentlighetsloven osv bør følges også etter et eventuelt skille mellom kirke og stat,
- at en selvstendig kirke må utvikle sitt eget lovverk,
- at kirkens juridiske, byråkratiske og økonomiske systemer må være så enkle som mulige.

Endringer i lovverk om trussamfunn (11.8)

Bare 5 uttaler seg til dette spørsmålet.

Løsning av soknebånd og valgmenigheter (11.9)

Drøyt 100 høringsinstanser har synspunkter når det gjelder soknebåndsløsninger og valgmenigheter. Omkring 10% ønsker ikke slike ordninger, men hvis det skulle bli vedtatt, ønsker de at det skal settes stramme kriterier og grenser. Noen er prinsipielt imot, men kan akseptere dette som en kriseløsning. Omkring 10% markerer at de er usikre eller at de ikke vet. De øvrige mener behovet for å finne akseptable ordninger enten mht. soknebåndsløsninger og/eller valgmenigheter er noe som en snarlig bør finne en løsning på eller som det er nødvendig å få utredet med det første.

Fire hovedgrupper finnes i materialet:

1. De som er for løsning av soknebånd, men er motstandere av valgmenigheter.
2. De som er imot både løsning av soknebånd og opprettelse av valgmenigheter.
3. De som er for begge deler.
4. De som ser på dette i en eller annen variant som kriseløsninger.

Særlig de tre siste markerer seg gjennom ulike uttalelser, og vi skal kort oppsummere de viktigste argumentene som fremføres av dem.

De viktigste synspunktene fra dem som sier nei til slike ordninger går på:

- at det å være kirkemedlem er å høre til i lokalmiljøet – kirken er lokal,
- at sognets egenart er noe av det lokale samholdet og nettverket,
- at dette kan tappe ressurser fra menighetene, og dette er det flere som er engstelige for,
- at det kan skape menigheter i menigheten,
- at det bygger opp under tidens individualisme og forbrukermentalitet,
- at den geografisk baserte menighetsinndelingen i landet bidrar til å styrke mange lokalsamfunn, ikke minst de som er små og sårbare,
- at det hindrer at menighetene bare blir fellesskap av mennesker som finner hverandre på grunnlag av felles syn, interesser og holdninger.

De viktigste synspunktene fra dem som sier ja til slike ordninger går på:

- at dette er nødvendig for at kirken kan løse sitt misjonsoppdrag i dagens samfunn,
- at det har en verdi å myke opp Den norske kirkes rigide lokalmenighetsstruktur slik at det kan skapes mer fleksible menighetsformer som svarer til dagens sosiologiske og kulturelle betingelser,

- at det kan bidra til å utvikle forskjellige menighetstyper med noe ulike profiler både teologisk og i arbeidsformer,
- at det kan føre til berikelse for enkeltmennesker og menigheten som fellesskap,
- at det bedre kan imøtekomme folks grunnleggende behov for tilhørighet,
- at det kan forhindre avskalling fra kirkefellesskapet og oppsplitting i nye og små kirkesamfunn,
- at det kan bidra til å imøtekomme ulike behov hos forskjellige mennesker,
- at det er høstet erfaringer med dette i andre kirker som kan komme oss til nytte.

De som prinsipielt er mot, men aksepterer det som en kriseordning:

Disse anfører mange av de argumentene som er nevnt under avsnittet om dem som er mot slike ordninger. Men de legger i tillegg vekt på:

- at det kan gi rom for dem som ikke vil gå i takt med flertallet i tros- og moralspørsmål,
- at det kan kobles sammen med ordninger for alternativt biskoppelig tilsyn.

Flere fremholder at dette spørsmålet er så viktig at det må utredes nærmere (f eks Oslo bispedømmeråd, jf også bispedømmerådene i Tunsberg og Agder).

Kristelige organisasjoner og private kirkelige institusjoner (11.10)

Omkring 35 høringsuttalelser har kommentarer som gjelder dette temaet. De viktigste synspunktene går på:

- at utredningen mer utdypende kunne ha vurdert organisasjonene for indremisjon, ytre misjon og diakoni og deres fremtidige plass i Den norske kirke,
- at utvikling av samarbeid og fellesskap med frivillige organisasjoner må understrekes og gjøres mer forpliktende enn i dag,
- at kirken unnlater å konkurrere med de mange frivillige organisasjonene for misjon, diakoni og evangelisering og i stedet betrakter dem som en naturlig del av kirkens virksomhet,
- at en ny kirkeøkonomi ikke må forverre forholdet for organisasjonene og deres økonomi – konsekvensene bør utredes,
- at det ved en eventuell nyordning av forholdet mellom Den norske kirke og staten vil være naturlig at det gis skattefradrag for kirkeskatt og gaver til frivillige organisasjoner og private kirkelige institusjoner,
- at det kan være behov for å analysere hvilke konsekvenser en nyordning kan få for økonomien i de frivillige kristne organisasjonene, om deres arbeid vil bli skadelidende og hvordan det arbeidet de i dag driver skal eller kan ivaretas ved en eventuell nyordning,
- at det kan være grunn til å se på eventuelle modeller for hvordan frivillige kristne organisasjoner og private kirkelige institusjoner kan finne en naturlig livsform i et kirkelandskap hvor forholdet mellom stat og kirke eventuelt er endret,
- at det fortsatt må være plass til felleskirkelige tiltak på sentralt nivå,
- at ulike former for kirkelig betjening i ulike offentlige institusjoner lett faller utenfor synsfeltet (fordi fokus enten er på menighetene eller på de kristelige og kirkelige instansene).

Stiftelsen Kirkeforskning (KIFO) (11.11)

I underkant av ti høringsuttalelser har kommentarer som gjelder dette temaet. De viktigste synspunktene går på:

- at institusjonen har en viktig oppgave som andre forskningsmiljøer ikke kan ivareta på samme måte,
- at den faglige uavhengigheten er avgjørende for legitimitet og troverdighet,
- at KIFO kanskje bør være fullfinansiert av staten,
- at KIFO kanskje også kan jobbe for andre kristne trossamfunn som ønsker det,
- at KIFO kan utvikles til å bli en "riksrevisjon" for kristne trossamfunn.

Forskjellige personalspørsmål (11.12)

Mellom fem og ti høringsuttalelser har kommentarer som gjelder dette temaet. De viktigste synspunktene går på:

- at egnede utdanningsmuligheter for kirkelig tilsatte bør opprettholdes og videreføres – både grunn-, etter- og videreutdanning (også etter et eventuelt skille mellom kirke og stat),
- at kompetansekravene oppleves for strenge for mange stillinger slik at det vanskeliggjør rekrutteringen en del steder.

Hovedfunn til spørsmål 11

Det som særlig er i øynefallende i forhold til spørsmål 11 er:

- at mange høringsinstanser ikke kommenterer dette nå, men regner med at det senere blir mulig å uttale seg,
- at tyngden av kommentarene gjelder dåpsopplæringen, gravferdsforvaltningen, spørsmålet om navnet (Den norske kirke) og om soknebåndsløsning og valgmenigheter,
- at høringsinstanser som er spesielt opptatt av eller engasjert i noen av temaene kommer med fyldige kommentarer,
- at mye av det som er nevnt her må bli gjenstand for oppfølging på ulik måte, bl a i form av utredninger,
- at en del etterlyser behandling av andre temaer, spesielt innenfor kirkemusikk- og kultursektoren.

HOVEDDEL F: GENERELT

Spørsmål 12 i høringsbrevet – andre kommentarer:

”Har høringsinstansen andre kommentarer til innstillinga?”

Temaer i merknadene

Høringsinstanser i stort antall har benyttet anledningen til å ta opp ting de har på hjertet under dette punktet. Mye av dette er relatert både til aspekter ved hovedspørsmålene og til enkelte temaer i de andre spørsmålene. Dette har vi reflektert inn der hvor det saklig sett har vært naturlig under arbeidet med denne oppsummeringen. Ellers kan kommentarene inndeles i følgende fem hovedkategorier:

- utvalgets utredning,
- høringsprosessen,
- prosessen fremover,
- reformarbeidet fremover,
- kirken fremover.

De to første punktene er allerede behandlet i innledningen av dette dokumentet. Der er redegjort for hvordan utvalgets utredning og høringsprosessen er vurdert av høringsinstansene. Noe som angår prosessen fremover er også tatt med der, men noe gjenstår. Derfor kommer dette kapitlet til å dreie seg om de tre siste kategoriene av kommentarer.

Proessen fremover

Kirkerådet har en viktig rolle i den videre prosessen. Råd og anbefalinger fra høringsinstansene er omtalt i innledningskapitlet. Det samme er tilfelle når det gjelder Kirkemøtet.

Om forholdet til politikerne og opinionen

Som utvalget understreker er spørsmålet om relasjonene mellom kirke og stat ikke bare et rent internt kirkelig anliggende. Det angår folket og de folkevalgte, innbyggerne og politikerne. Mange høringsinstanser er også opptatt av dette og av hvilken strategi som bør velges fremover i forhold til det statlige kirkestyret/regjeringen og til de politiske partiene på Stortinget. Flere advarer mot å gå for fort frem og mot at det skal bli trukket uheldige konklusjoner i forlengelsen av høringen (se f.eks. Stavanger kirkelige fellesråd, Søreide menighetsråd og Solheim menighetsråd, som anser denne høringen som en slags meningsmåling og derfor advarer mot at Kirkemøtet trekker for bastante konklusjoner). Stavanger kirkelige fellesråd viser for øvrig til erfaringene fra Sverige og understreker behovet for samarbeid mellom kirkevalgte og statlige instanser i fortsettelsen.

- ”Stavanger kirkelige fellesråd viser til den omfattende og langvarige prosessen som førte til enighet mellom kirken og politiske myndigheter i Sverige. Siden det formelle forholdet mellom staten og Den norske kirke fastlegges gjennom politiske vedtak, ser fellesrådet behov for at en eventuell videre bearbeiding av statskirkeordningen skjer i samspill mellom kirken og politiske myndigheter.”

Ettersom de fleste høringsinstansene ønsker at nåværende hovedordning skal fortsette, men med reformer eller revisjoner (alternativ 3 og 4), er de mindre opptatt av forholdet til de

statlige myndigheter og politiske partier enn de som går inn for en nyordning (alternativ 3 og 4). Mange i den siste gruppen ønsker en mer offensiv oppfølging (jf f eks Ytre Søndeled menighetsråd), mens andre advarer mot dette (jf f eks Fitjar sokneråd, Sirdal kirkelige fellesråd). Men alle ønsker at det som er dokumentert gjennom utredningsarbeidet og den etterfølgende høringsprosessen, må bli fulgt opp med god informasjon, kommunikasjon og dialog med relevante aktører og i aktuelle fora.

Om offentlig utvalg eller felleskommisjon

Hvordan oppfølgingen konkret skal skje overlater høringsinstansene til Kirkerådet og Kirkemøtet. Men flere er inne på tanken om å anmode regjeringen om å nedsette et offentlig utvalg (av flere også kalt en kommisjon); eksempler på instanser som foreslår dette er domkirken menighetsråd i Kristiansand, domprosten i Fredrikstad og andre proster, flere bispedømmeråd og Det teologiske menighetsfakultet (MF). MF ser for seg at dette utredningsarbeidet går i to faser.

- ”Det teologiske Menighetsfakultet vil uttrykke håpet om at spørsmålet opp en nyordning av forholdet mellom kirke og stat i Norge blir fulgt opp av en offentlig kommisjon, oppnevnt av regjeringen etter vanlige prinsipper for parlamentariske kommisjoner. I denne forbindelse synes det rimelig å tenke seg en utredningsprosess i to faser: I første fase gjelder det å anføre og vekte de argumenter som taler for og taler mot en radikal nyordning av Den norske kirkes forhold til staten. Hensikten må være å legge grunnlaget for at Stortinget kan ta stilling til de paragrafer i Grunnloven som utgjør rettsgrunnlaget for statskirkeordningen. Først når Stortinget har fattet vedtak i dette hovedspørsmålet, kan annen fase i utredningsarbeidet ta til for alvor. En vil da kjenne hovedstrukturen i ordningen av forholdet mellom kirke og stat, og vil på dette grunnlag kunne befatte seg med en mer detaljert utforming av Den norske kirkes fremtidige ordning. MF anser det viktig at Kirkemøtet i høst oppsummerer resultatet av den høringsrunden som nå finner sted, og anmoder regjeringen om å følge opp det videre arbeid ved å nedsette en offentlig kommisjon. Den foreliggende innstilling er for uferdig til å danne grunnlaget for noen avstemning om hvordan forholdet mellom kirke og stat skal ordnes i fremtiden, men sammen med resultatet av høringsrunden skulle Kirkemøtet ha tilstrekkelig materiale for å kunne gi regjeringen et råd for den videre behandling av saken”.

Som allerede nevnt har noen vært inne på at det videre arbeidet med relasjonene kirke/stat bør foregå i et tett samspill mellom kirkevalgte og statlige myndigheter. En naturlig konsekvens av dette ville være å etablere en felles kommisjon etter modell av partsammensatte utvalg, med medlemmer oppnevnt dels av Kirkemøtet og dels av regjeringen (eller eventuelt også Stortinget).

Om folkeavstemning

Det er kun 60 (5%) av høringsinstansene som mer eller mindre går inn for (en rådgivende) folkeavstemning. Noen mener at en folkeavstemning er helt nødvendig (Oslo domkirkes menighetsråd, Høvik menighetsråd). Begrunnelsen for å ha en folkeavstemning er at dette spørsmålet er viktig og angår befolkningen på en (mer eller mindre) eksistensiell måte, enten de er medlemmer av Den norske kirke eller ei. Karakteristikk for dette standpunktet er følgende utsagn:

- ”En så viktig sak bør avgjøres ved folkeavstemning og den bør komme tidlig i prosessen.” (Sør-Fron sokneråd).

- ”Den norske kirke har vært og er en stor velsignelse for det norske folk. Vi vil ikke være med på å frata vårt folk denne velsignelse. Dette er et spørsmål av en slik karakter at det bør forelegges folket til avstemning.” (Lademoen menighetsråd)

Andre inntar det standpunktet at en folkeavstemning i hvert fall bør vurderes, eller sier at det bør gjennomføres på et eller annet tidspunkt i prosessen før spørsmålet skal avgjøres i Stortinget. Jo sterkere en har svart nei på utvalgets forslag om en nyordning, desto sterkere synes også ønsket om en folkeavstemning å være. Flere poengterer at avstemningstemaet må være klinkende klart og at alternative må være tydelige. Det er også kommet forslag om å ha en begrenset folkeavstemning som bare omfatter kirkens medlemmer (Voll sokneråd), mens andre mener den må omfatte hele befolkningen.

- ”Hvis det skal være en folkeavstemning, må alle ha stemmerett – gjerne fra 15 år. Det må komme tydelig fram hva vi egentlig stemmer over, og hva resultatet skal brukes til.” (Prosten i Strinda)

Flere som uttaler seg er tydelige i sin motstand mot en folkeavstemning. Begrunnelsen er dels at spørsmålet om kirkens organisasjon ikke egner seg som tema og dels at diskusjonene om spørsmålet lett vil bli forvirrende.

- ”Jeg ser ikke at en omorganisering av kirken er egnet for en folkeavstemning.” (Prosten i Hadeland og Land, jf Bjugn menighetsråd)
- ”MF vil fraråde at innstillingen fra Kirkerådets kirke/stat-utvalg blir gjenstand for en folkeavstemning. De spørsmål som er tatt opp i innstillingen, er ikke av en slik karakter at de egner for en folkeavstemning. Det ville kunne ende i en opphisset og slagordpreget debatt som ingen av partene ville være tjent med, og som ikke ville gi noe tydelig bilde av hvordan det norske folk stiller seg til en nyordning av forholdet mellom kirke og stat.” (Det teologiske menighetsfakultet)

Reformarbeidet fremover

Utvalget har i sin innstilling gjentatte ganger pekt på en rekke forhold som trenger videre utredning i tilknytning til hovedspørsmålene. Det står skrevet: ”Den foreliggende innstilling har som siktemål å legge til rette for debatt og en beslutningsprosess som kan lede fram mot prinsippvedtak. Før de endelige, formelle beslutninger fattes, er det behov for videre utredninger på flere saksområder, blant annet av de juridiske, organisatoriske og økonomiske konsekvenser av de framlagte forslag” (s. 13). Og videre: ”Ei nyordning av forholdet mellom stat og kyrkje krev omfattande utgreiingar av juridiske spørsmål, økonomi og organisasjon før ho kan setjast i kraft” (s. 21).

Om videre utredning

Mange indrekirkelige forhold må gjennomtenkes og konkretiseres ytterligere både med en fortsatt statskirke og med nye relasjoner. Dette må skje uavhengig av, men ikke nødvendigvis isolert i forhold til det som måtte bli gjort av statlig utredningsarbeid. Nidaros bispedømmeråd understreker at utredningsfasen ”ikke må bli en dødperiode for kirkelig utvikling og fornyelse.”

I en oversikt utarbeidet av Kirkerådets sekretariat i forbindelse med denne sammenfatningen, fremgår at det dreier seg om nærmere 50 temaer, noen større og noen mindre. Det er ikke mulig i denne forbindelsen å gå nærmere inn på hele dette spekteret av utredningstemaer. Men en tabell på de neste sidene gir en kortfattet oversikt over temaene og noen antydninger i den høyre spalten om hva som stikkordsmessig kan sies om dem ut fra høringsmaterialet. Der er

også inkludert forslag til utredningstemaer som er fremkommet gjennom høringsprosessen. Noen av dem er fremkommet med bakgrunn i at høringsinstanser finner dem mangelfullt behandlet i innstillingen. Denne listen er ikke komplett. I det siste kapitlet blir det antydnet en mulig prioritering.

Det er viktig å være klar over at forslagene til utredningsemner naturlig nok har sammenheng med hvordan høringsinstansene stiller seg til forslaget om en nyordning og hvordan dette henger sammen med andre temaer. De som ønsker en nyordning (alternativ 1 eller 2) er ofte svært opptatt av å få spørsmålet om medlemsavgift eller livssynsavgift utredet, mens dette i mindre grad opptar dem som ønsker seg en videreføring av kirkeordningen med en bevilgningsbasert finansiering. Tilsvarende på en rekke andre punkter. Men dette er ikke vurdert i oversikten nedenfor.

Utredningstemaer

Oversikten følger kapitlene i utredningen. Rekkefølgen angir ingen prioritering. Dette er forslag som kommer i tillegg til temaer utvalget selv har pekt på.

Religionspolitikk (kapittel 6)

- Statens verdigrunnlag og religionspolitikken (mange ulike høringsinstanser)
- Religionsfrihet mellom teori og praksis (Teologisk fakultet, jf Biri menighetsråd)

Ny ordning (kapittel 7)

- Konsekvensutredninger av hva som blir følgene av et eventuelt skille mellom kirke og stat (foreslått av svært mange)
- Hvordan kirken kan være folkekirke etter opphøret av statskirkeordningen: "Hvordan kan en selvstendig kirke ivareta individene som en del av et kirkelig fellesskap?" (Nidaros domkirkes menighetsråd)
- Svenske erfaringer. Følge utviklingen i den selvstendige Svenske Kyrkan (Radøy kyrkjelege fellestråd)
- Vurdering av forholdet mellom reformatorisk ekklesiologi og hensynet til den svake som ledd i avklaringen av relasjonen mellom kirke og stat (Teologisk fakultet)
- Utdypende arbeid med bl a ekklesiologiske, kulturhistoriske, etiske og diakonale perspektiver (Teologisk fakultet)

Økonomi (kapittel 8)

- Kirken som en egen økonomisk sektor (Kirkens Arbeidsgiverorganisasjon og flere menighetsråd og fellestråd)
- Statlig støtte til kirkebygging (Heggedal menighetsråd, Norges kristne arbeideres forbund)
- Forvaltningen av kulturhistoriske verdier: kirkebygg og kirkemusikk i kultur- og samfunnsliv (Tonstad menighetsråd)

Organisering av Den norske kirke (kapittel 10)

- En grundig evaluering av gjeldende ordning etter 1997-loven (Botne menighetsråd og flere andre)
- Utredninger av alternative organisatoriske løsninger og mulige konsekvenser av disse (Stavanger kirkelige fellestråd)
- Ulike organisatoriske løsninger (Stokka menighetsråd, Domkirken menighetsråd O)

- Spørsmålet om arbeidsgiveransvaret for prestene og andre kirkelig ansatte (Nordre land kirkelige fellestråd og flere andre)
- Behov for forsøk og prøveordninger (Ytterøy menighetsråd)
- Ulike valgordninger bør utprøves for å sikre representativitet (Molde kirkelige fellestråd)
- En prinsipiell og praktisk gjennomtenking av hele Den norske kirkes ulike organisatoriske uttrykk vil være nødvendig i en fremtidig utredning av Den norske kirkes organisering. (Kirkens Nødhjelp)

Andre spørsmål (kapittel 11)

- Kulturminneutredning (Nes menighetsråd)
- En nærmere analyse av de dyptgående kulturelle endringsprosessene i det norske samfunnet (stikkord: sekularisering, differansiering, individualisering, privatisering m.m.) som fører til avviklingen av corpus christianum. (Samarbeidsrådet for menighet og misjon)
- Norsk kirke i utlandet – avtale med andre organisasjoner enn Den norske sjømannsmisjon (Den norske Israelsmisjon)
- Kirkebygget som felles samlingspunkt og kulturbygg. Hvordan sikre at dette fortsetter i en ny kirkeordning (Norske kirkeakademiers fellestråd)

Tabell som viser hvilke utredningstemaer utvalget har nevnt i utredningen (venstre spalte; sidetallene gjelder innstillingen). I høyre spalte gjengis kort noen vurderinger og forslag fra høringsinstansene (under punktene "Annet" refereres kort de forslagene til utredningstemaer som er presentert ovenfor).

Utvalgets innstilling Spørsmål til videre utredning	Høringsinstansene Vurderinger og forslag
Generelt	
"Den foreliggende innstilling har som siktemål å legge til rette for debatt og en beslutningsprosess som kan lede fram mot prinsippvedtak. Før de endelige, formelle beslutninger fattes, er det behov for videre utredninger på flere saksområder, blant annet av de juridiske, organisatoriske og økonomiske konsekvenser av de framlagte forslag." (s. 13)	Mange mener foreliggende utredning ikke er tilstrekkelig som grunnlag for prinsippvedtak, og mener ytterligere utredning f eks om folkekirken og dens betydning for folke- og kulturliv må vurderes mer inngående Ellers varierer synspunktene her avhengig av enighet eller uenighet med utvalget
"Ei nyordning av forholdet mellom stat og kyrkje krev omfattande utgreiningar av juridiske spørsmål, økonomi og organisasjon før ho kan setjast i kraft." (s. 21)	De som er enige med utvalgets flertall sier ja De andre sier nei (eventuelt ja, men det haster ikke)
Kapittel 6 – religionspolitikk	
Reguleringen av statens religionspolitiske ansvar i grunnloven (og underliggende lovverk/trossamfunnslov) må utredes videre. (s. 71)	Ligger i første rekke på politikernes bord

	Annet: Statens verdigrunnlag og religionspolitikken Religionsfrihet mellom teori og praksis
Kapittel 7 – nyordning	
Det er behov for videre utredning av en rekke spørsmål som knytter seg til selve overgangen til en ny ordning, blant annet økonomiske rettigheter, normgivningsmyndighet mv. (s. 86).	Støttes av dem som er enige
Forholdet mellom lovregulering (vedtak i Stortinget), grunnlov (Stortinget) og kirkeordning (vedtak i Kirkemøtet) i tilknytning til en eventuell nyordning må vurderes nøye. Behov for videre utredning både på kirkelige og statlig side. (s. 87)	Støttes av dem som er enige
	Annet: Konsekvensutredninger av hva som blir følgene av et eventuelt skille mellom kirke og stat. Hvordan kirken kan være folkekirke etter opphøret av statskirkeordningen. Svenske erfaringer. Følge utviklingen i den selvstendige Svenske Kyrkan. Vurdering av forholdet mellom reformatorisk ekklesiologi og hensynet til den svake som ledd i avklaringen av relasjonen mellom kirke og stat Utdypende arbeid med bl a ekklesiologiske, kulturhistoriske, etiske og diakonale perspektiver
Kapittel 8 – økonomi	
Nærmere utforming av finansieringsordninger og overgangen til ny ordning må utredes nøye. (s. 106)	Støttes av dem som er enige
Avgiften må ikke komme på toppen av den tidligere skatten – hvordan sikre det? (s. 102)	Er uaktuelt for dem som ønsker at nåværende system skal fortsette Støttes av tilhengere av avgiftssystem
Forholdet mellom medlemskap og økonomiske forpliktelser (s. 102)	Støttes av dem som ønsker et avgiftssystem
Behov for særlige regler for dem som ønsker kirkelige tjenester, men som ikke er medlemmer (s. 102)	Støttes bare av dem som går inn for medlemsavgift
Hvilke regler skal gjelde for medlemmer som bor i utlandet? (s. 102)	Få kommentarer
Finansieringsordning for andre tros- og livssynssamfunn når systemet for Dnk legges om (s. 101)	Må utredes av andre, men Dnk involveres
Fordelingssystem må utarbeides så snart det går mot samordning av økonomien (s. 106)	Sider ved dette viktig uansett hva fremtidige ordninger blir
Juridiske spørsmål, eiendom, forsikring	Sider ved dette viktig uansett hva

mv. (s. 106)	fremtidige ordninger blir
Bedre samordning av forvaltningen av kirkelige sentralfond (s. 107)	Tilslutning
	Annet: Kirken som en egen økonomisk sektor Statlig støtte til kirkebygging Forvaltningen av kulturhistoriske verdier
Kapittel 9 – Rosenqvist (mindretallet)	
Utrede videre hvordan en kan legge til rette for ytterligere selvstendigjøring av Dnk i forhold til staten, spesielt vedrørende spørsmål om ansettelser og økonomistyring. Hvilke oppgaver skal statlige organer ha i kirkestyret, og hvordan skal oppgaver fordeles mellom ulike statlige organer og i forhold til spesifikt kirkelige organer? (s. 111)	Støttes av dem som støtter mindretallet, men også i stor grad av andre, særlig de som målbærer at kirken kan defineres som en eget økonomisk sektor Krever deltakelse av det statlige kirkestyre
Kapittel 10 – organisering av Dnk	
Må generelt definere ansvar og plassering av ulike organer i Dnk på nytt dersom en endrer på forholdet til staten.	Støttes av dem som er enig med flertallet Rolleavklaringer kan være påkrevet uansett
Endringene som foreslås i kap. 6 og 7 krever en grundig utredning av hvordan prestedtjenesten skal ledes, koordineres og organiseres i en ny kirkeordning. (s. 117)	Støttes av svært mange
Hvem skal være arbeidsgiver og nærmeste overordnede for prestene?	En del mener dette kan fortsette som nå Andre er enig i at spørsmålet bør avklares
Forholdet mellom prestene og andre vigslende tjenester.	Særlig de lokale rådene mener at dette bør avklares
Forholdet mellom prest og menighetsråd.	Få kommentarer på relasjonen Mange kommentarer vedrørende forholdet mellom det allmenne og særskilte prestedømme
Skal biskopen ha stemmerett i bispedømmerådet/Kirkemøtet?	Relateres av flere til embete/råd-problematikken Få spesifikke kommentarer Flere mener biskopen må ha stemmerett Ingen markerte ønsker om utredning
Forholdet mellom tilsyn og arbeidsgiveransvar (tilsyn, styringsansvar og daglig ledelse). (s. 119)	Mange gir sin tilslutning
Hvordan skal balansen være mellom synodal, kongregasjonalistisk og episkopal kirkeordning? (s. 119)	Behov for utredning, også uavhengig av en nyordning
Bispedømmets rolle. Biskop og bispedømmeråd.	Henger sammen med mange andre spørsmål
Forholdet mellom bispedømmenivået og det lokale nivået.	Opptar svært mange og trenger avklaring Unngå overstyring – gi inspirasjon
Forholdet mellom Kirkemøtet og	Kommentert av få

biskopene (enkeltvis og i Bispemøtet) (s. 131)	Henger sammen med andre temaer
Kirkerådets rolle (s. 132)	Nesten ikke kommentert prinsipielt Masse kommentarer på høringsopplegget Nødvendig med bevisstgjøring på KR's arbeidsform og kommunikasjon i f t lokalkirken
Forholdet mellom Kirkerådet, Mellomkirkelig råd og Samisk kirkeråd (s. 132)	Ingen behov for utredning nevnt
Valgsystemer i Dnk (s. 135)	Støttes utredet av svært mange i alle kategorier og på alle nivåer
Forholdet mellom Kirkemøtet og KA må avklares av Kirkemøtet (s. 134)	Lite kommentert
Sammenhengen mellom stemmerett og en evt. medlemsavgift (s. 136)	Støttes implisitt av dem som ønsker avgift
Skal valgperiodene forkortes til 3 år? (s. 136)	Delte oppfatninger Det statlige kirkestyre må evt involveres
Arbeidsgiveransvar – plassering og samordning (s. 139)	Svært mange ønsker dette avklart
Formelle sider ved at arbeidstakere får ny arbeidsgiver ved en nyordning (s. 140)	Ikke kommentert av mange
Ordninger for tilsetting, prosedyrer mv. (s. 142)	
Lokalt lederskap – hvem og hvordan? (s. 145)	Opptar ganske mange – behov for ytterligere avklaring
Hvordan kan en justere fellesrådsområdene?	Svært mange ønsker dette utredet og fulgt opp
Mindretall: Bør utvikle ordninger for alternativt tilsyn (s. 147)	Få kommentarer
	Annet: En grundig evaluering av gjeldende ordning etter 1997-loven Utredninger av alternative organisatoriske løsninger og mulige konsekvenser av disse Spørsmålet om arbeidsgiveransvaret for prestene og andre kirkelig ansatte Behov for forsøk og prøveordninger Ulike valgordninger bør utprøves for å sikre representativitet En prinsipiell og praktisk gjennomtenking av hele Den norske kirkes ulike organisatoriske uttrykk
Kapittel 11 – andre spørsmål	
Bør drøftes om det skal sikres en egen representasjon i sentralkirkelige organer for døvemenigheten (s. 155)	Opptar døvemenighetene Ellers lite fremme
Kirkelige utdanning – status for PTS og KUN (s. 156)	Få kommentarer
Kirkeloven § 29 – krav om medlemskap	

Bør etableres et eget organ som tar hånd om spørsmål knyttet til kirkelig utdanning (s. 157)	En viss støtte
Bør se nærmere på samarbeid med andre kirkesamfunn om kirkelig utdanning.	Få kommentarer
Forholdet til generell lovgivning (s. 160)	Få kommentarer
Lovverket for trossamfunn (s. 160)	Få kommentarer
Soknebånd og valgmenigheter (s. 161)	Kommentert av mange med støtte til utredning
Personalspørsmål, skifte av arb.giver, pensjonsordninger mv. (s. 162)	Få kommentarer
	Kulturminneutredning En nærmere analyse av de dyptgående kulturelle endringsprosessene i det norske samfunnet Norsk kirke i utlandet – avtale med andre organisasjoner enn Den norske sjømannsmisjon Kirkebygget som felles samlingspunkt

Arbeid med temaer fra utredningen og høringsmaterialet

Gjennom høringsuttalelsene er det fremkommet synspunkter på omkring 40 temaer som utvalgsinnstillingen anbefaler å få utredet, og i tillegg en rekke andre temaer. De fleste av disse temaene dreier seg om forhold som kan utredes uavhengig av spørsmålet om eventuell nyordning mellom stat og kirke. Det er viktig at dette materialet blir vurdert, at det blir foretatt prioriteringer og at det blir lagt planer for å gjennomføre utredninger av det som er aller viktigst. I lys av høringsmaterialet synes det å være følgende temaer av ordningsmessig karakter som utpeker seg som særlig viktige:

1. Kirkens fremtidige finansieringsform utredes med sikte på komme frem til et system som sikrer folkekirken et tilstrekkelig ressursgrunnlag og en samlet og samordnet økonomiforvaltning (inkluderer å utrede spørsmålet om kirken som egen økonomisk sektor). Det bør være et offentlig ansvar å få dette utredet. I alle tilfelle må et slikt utredningsarbeid gjøres i samarbeid mellom det statlige og folkevalgte kirkestyre.
2. De kirkelige fellestrådenes størrelse, rolle og funksjon og forholdet til sokn og bispedømme.
3. Tilsettingsmyndighet og arbeidsgiveransvar. Dette inkluderer hvilken instans som skal tilsette hvem lokalt og regionalt, forholdet mellom biskopens tilsynsmyndighet og arbeidsgiverfunksjonen, og andre spørsmål som utvalget og høringsinstansene er opptatt av. Noe av dette kan gjøres til gjenstand for delutredninger, men slik at det blir satt inn i en helhetlig sammenheng.

Bidrag fra ulike miljøer i utredningsarbeidet

Utredningsarbeid kan gjennomføres på ulike måter. Noen minner om at den vanlige arbeidsformen med at Kirkerådet oppnevner utvalg eller arbeidsgrupper, ikke bør være den eneste. Utredningsprosjekter kan settes bort til miljøer med spesiell kompetanse.

- I fortsettelsen ”bør Kirkerådet be sentrale fagmiljøer om nye delutredninger som ivaretar og behandler de perspektivene som innstillingen selv ikke gir noen fyllestgjørende fremstilling av. Dette kan gjerne være delutredninger med forskjellig profilering. Ulik kompetanse må også inn i denne prosessen for bedre å klarlegge den betydning

statskirken har hatt og har i menneskers hverdag og helligdag og for det norske samfunn. ...Det viktigste er å sørge for at både diskusjon og høring går videre på en bredere måte enn det som er lagt opp til på det nåværende tidspunkt.” (Teologisk fakultet)

Flere høringsinstanser mener at utvalg som oppnevnes generelt må være sammensatt med folk fra ulike deler av landet og som har erfaring fra, og forankring i, lokalkirken.

- Fremtidig utvalg må ha ”en sammensetning av kirkens medlemmer i rådsstrukturen og den lokale kirke i et langstrakt land.” (Sandnes kirkelige fellestråd)
- Sterkere lokalkirkelig representasjon i videre arbeid (Lysaker/Snarøya menighetsråd).

Kirken fremover

Mange høringsinstanser har gjennom sine svar vist at de er opptatt av langt mer enn kirkens organisatoriske strukturer og økonomi. Høringsmaterialet rommer mye som uttrykker et ønske om å utvikle Den norske kirke slik at den kan virkeliggjøre ambisjonene om å være ”en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke” (jf innstillingen s. 25). Det ville sprengte rammene for dette dokumentet fullstendig om vi skulle ta med alt som er kommet frem om dette. Men vi avrunder med noen litt tilfeldige klipp og lar dem tale for seg, samtidig som vi minner om mulighetene for å finne mange flere ved å søke på nettet.

- ”Vil vi ha en kirke, må vi være en kirke.” (Rødtvedt menighetsråd)
- ”Vi er spesielt opptatt av at den nye norske kirke skal bevare et mangfold og møte mennesker i ulike livsfaser med teologisk og menneskelig romslighet.” (Kristiansand domkirke menighetsråd)
- ”Dersom ein ikkje veit kva ein vil, er det liten vits i å leggja arbeid ned i organisasjonsspørsmål.” (Bore sokneråd)
- ”De seremonielle sidene er kanskje like viktige som de strukturelle.” (Egge menighetsråd)
- Avgjørende for at en ”kontinuerlig reformasjon skal virke etter sin hensikt er at den styres av en sterk bevissthet om kirkens identitet som *en bekjennende, misjonerende, tjenende og åpen folkekirke*.” (Tunsberg biskop)
- ”En fremtidig kirke føyer seg inn i lange og dype tradisjoner som vår kirkeordning har ivaretatt. Fordi vi ønsker å være en levende kirke slik vår Herre og Mester kaller oss til, i tiden, er det viktig å holde oppe visjoner og våge endringer.” (Norge KFUK-KFUM)
- ”For Kirkens Nødhjelp er det viktigst å understreke at Den norske kirke ikke må organisere seg slik i fremtiden at den reduserer muligheten for deltakelse i økumeniske organisasjoner som utfører deler av Den norske kirkes mandat. Samtidig må den gi rom for andre kirkesamfunns og religiøse organisasjoners likebehandling fra statens side. Men aller viktigst er at den lokalt opptrer inkluderende og fellesskapsfremmende.”
- ”I den omstruktureringen som nå ser ut til å skje i Den norske kirke, må den lokale menighets ansvar, myndighet og frihet styrkes. Både ut fra Det nye testamentet og luthersk bekjennelse er menigheten den grunnleggende enhet, hvor de dømte og troende har hovedansvaret for at evangeliet læres rett og at sant åndelig liv får vokse. Dette står ikke i motsetning til ønsket blant dagens mennesker om deltagelse og innflytelse på viktige beslutninger som angår dem. Tvert imot samsvarer ønsket om desentralisering og medansvar med

prinsippet om det allmenne prestedømmet og hjelper menighetens medlemmer til å utføre sin tjeneste.” (Oase)

- ”Uansett korleis den framtidige kyrkjeorganisasjonen kjem til å sjå ut, og uansett korleis dei formelle banda mellom Stat og Kyrkje vert ordna, - det vi aller minst treng er ei kyrkjeordning som gjer det vanskelegare enn det allereie er for døypte, men endå trusbeskjedne landsmenn å kjenne seg inkludert i kyrkjefellesskapet.” (Den norske Sjømannsmisjon/Norsk kyrkje i utlandet)
- ”Det er bare en måte å være kirke på for alle: ved å være kirke for den enkelte. Den største utfordringen i dag er å være kirke for dem som opplever at veien til kirken er for lang eller at terskelen er for høy. En ny ordning må bringe oss i riktig retning: at veien blir kortere og terskelen lavere enn den er i dag.” (Kirkens bymisjon)

HOVEDDEL G: NOEN OPPSUMMERINGER

Et kort sammendrag

Kirke/stat-utvalgets innstilling *Samme kirke - ny ordning* forelå i mars 2002 og ble snart etter sendt av Kirkerådet på høring til 1780 høringsinstanser med svarfrist 2. september. Høringsstansene fordeler seg på menighetsråd, kirkelige fellelråd, proster, biskoper, bispedømmeråd, teologiske fakulteter og andre utdanningsinstitusjoner, arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjoner og en rekke andre organisasjoner og institusjoner. Bortimot 1400 høringsinstanser har svart. Mange gir uttrykk for at høringsfristen var for kort i forhold til det omfattende sakskomplekset og de mange krevende spørsmålene som ble stilt.

Det første spørsmålet gjelder utvalgets to grunnleggende prinsipper om likestilling mellom tros- og livssynssamfunnene og om at staten skal føre en aktivt støttende religionspolitikk. Mer enn 80% av høringsinstansene svarer på dette spørsmålet, og omkring halvparten av disse slutter seg til uten forbehold. Mange er usikre eller svarer nei fordi de mener utredningen er lite tydelig på hva som i praksis menes med likestilling. Mange advarer mot å trekke likestillingstanken så langt at det fører til verdinøytralitet, og understreker at det også i fremtiden må være fastslått i grunnloven at de verdiene som ligger i den kristne og humanistiske tradisjonen må være grunnlaget for det norske samfunnet.

Det andre spørsmålet gjelder ordningen av forholdet mellom kirke og stat. Utvalgets flertall foreslår en nyordning, mens et mindretall ønsker en videreføring av nåværende ordning med mindre justeringer. Noe under halvparten av høringsinstansene som har tatt stilling, er imot flertallets forslag, mens rundt en tredjedel gir det sin tilslutning. Svært mange av høringsinstansene, også i nei- og vet ikke-gruppen, støtter tanken om videre utvikling av relasjonene mellom stat og kirke. Men hva de mener med det er forskjellig: selvstendigjøring (skille mellom kirke og stat), regulert fristilling (noen lovbestemmelser regulerer forholdet mellom stat og kirke), reform (mer eller mindre omfattende) eller revisjon (mindre endringer). Tilslutningen til forslaget om nyordning er minst blant de lokale høringsinstansene, større blant prostene og bispedømmerådene.

Det tredje spørsmålet gjelder forslag om en egen lov hvis det blir nyordning av forholdet mellom kirke og stat. Utvalget er delt: Noen ønsker en mer omfattende lov, andre en som bare gjelder overgangsregler. De fleste høringsinstansene som har uttalt seg om dette, støtter det konkrete forslaget fra flertallet i utvalget. Det er bred tilslutning til at en må sikre at Den norske kirke fortsetter på samme læremessige grunnlag, og at den forblir en folkekirke med omtrent de samme målsettinger som nå.

Det fjerde spørsmålet gjelder om statens religionspolitiske ansvar skal nedfelles i grunnloven. Et stort flertall av høringsinstansene støtter dette. Høringsinstansene mener grunnlovsfesting vil ha stor betydning for trossamfunnene i sin alminnelighet, men også for Den norske kirke. Mange høringsinstanser fremhever at slik grunnlovsfesting vil markere at religion ikke er en privatsak alene og legitimere religiøse verdier og religiøs utfoldelse. Høringsinstansene peker også på at staten selv blir utfordret gjennom en slik

grunnlovsfesting. Det blir nødvendig å ta stilling til hvilket verdigrunnlag staten og det norske samfunnet skal hvile på.

Det femte spørsmålet gjelder forslag om en samlet og samordnet økonomi for Den norske kirke. Flertallet av høringsinstansene slutter seg til dette, men med en del forbehold eller under bestemte forutsetninger. Det er viktig for de fleste at et system med samlet og samordnet økonomi fører til bedre økonomi og mer effektiv bruk av ressursene, ikke svekker lokalkirkens styringsmuligheter og at det ikke fører til en topptung og byråkratisk økonomiforvaltning. Mange advarer mot at viktige beslutninger flyttes bort fra grunnplanet og oppover i systemet. Mange tar ikke stilling til eller går imot forslaget om samordning fordi det er for dårlig utredet.

Det sjette spørsmålet gjelder forslag om en mer direkte medlemsfinansiering (kombinert med en skattereduksjon) supplert med visse offentlige bevilgninger. Flertallet av høringsinstansene som uttaler seg om dette, er enig i forslaget, mens betydelige mindretall enten er uenige eller ikke vet hvilket standpunkt de skal innta.

Det sjuende spørsmålet dreier seg om valget mellom medlemsavgift eller livssynsavgift. Tendensen i høringsmaterialet går klart i favør av livssynsavgift fremfor en medlemsavgift først og fremst fordi det stiller hele befolkningen likt. Høringsflertallet ønsker at avgiften skal innkreves lokalt med videre fordeling til det regionale og sentrale nivå i kirken, mens et mindretall støtter utvalgets forslag om sentral innkreving.

Det åttende spørsmålet gjelder den interne organiseringen av Den norske kirke. Høringsinstansene kaster her frem ulike synspunkter og forslag. Det som opptar flest er soknet som grunnenhet, hva som skal være området for fellesrådet slik at det profesjonelt kan ivareta oppgaver for soknene, og hvor arbeidsgiveransvaret og tilsettingsmyndigheten skal ligge for hvilke grupper av kirkelig ansatte. Høringsinstansene ønsker en flatere og mindre topptung kirkeorganisasjon enn det de opplever at utvalget legger opp til.

Det niende spørsmålet gjelder hvilken rolle de regionale og sentrale organene skal ha. Over halvparten av høringsinstansene ønsker av ulike grunner ikke å si noe dette, mens litt under tredjeparten i grove trekk slutter seg til forslag eller momenter som er nevnt i innstillingen. Høringsmaterialet sier en del om hva mange er opptatt av eller har oppfatninger om, men det er ikke mulig å bruke tallmaterialet som avgjørende begrunnelse for bestemte forslag.

Det tiende spørsmålet gjelder valgordningene i forbindelse med valg av bispedømmeråd og Kirkemøtet. Høringsinstansene er uenige om det bør være direkte eller indirekte valg. Nesten halvparten støtter forslaget fra mindretallet i utvalget om å fortsette dagens ordning med at menighetsrådene velger bispedømmerådene. En snau tredjedel støtter flertallets forslag om å ha direkte valg. Mange ønsker forsøk med ulike valgordninger.

Det ellefte spørsmålet gjelder 12 ulike temaer som er omtalt i utvalgets innstilling. De temaene som kommenteres mest er dåpsopplæringen, gravferdsforvaltningen og vigsel, spørsmålet om navnet (Den norske kirke) og om soknebåndsløsning og valgmenigheter.

Det tolvte spørsmålet inviterer høringsinstansene til å komme med andre kommentarer til innstillingen. Mange har gjort det, men langt flere kommer med synspunkter på høringsopplegget, på det fortsatte reformarbeidet og prosessen etter høringen, og på kirken fremover.